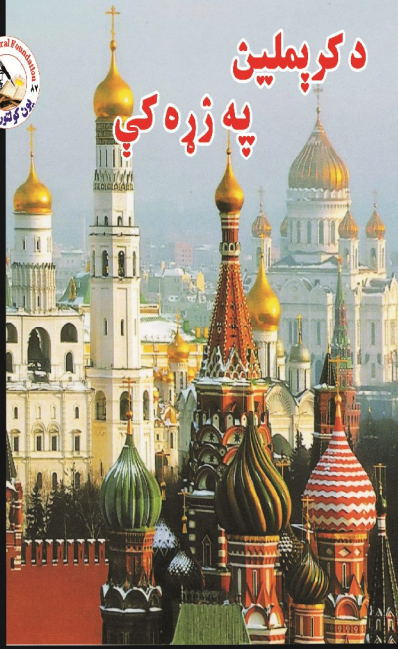

د کرمیلین په زړه کې

(د مسکو یونلینک)

د کرمیلین په زړه کې

لیکوال: محمد اسمعیل یون

In The Heart Of Kremlin

(Moscow Travel's log)

By:
M.Ismael Yoon

۱۳۸۹ لمریز کال

لیکوال: محمد اسمعیل یون

۳۴

د خپرونو لړ: (۳۴)

Ketabton.com

د ڪرپمليٽن په زړه ڪي

(د مسڪو يونٽيڪ)

ليڪوال

محمد اسماعيل يون

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	د کرېملین په زړه کې
لیکوال:	محمد اسمعیل یون
خپرنډوی:	یون کلتوري یون
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپکال:	۱۳۸۹ ل - ۲۰۱۰ م کال
د لیکوال	
پرله پسې نومره:	(۳۴)
د خپرنډوی	
پرله پسې نومره:	(۳۴)
کمپوزاډیزاین:	ضیا الرحمن ضیا

نيوليك

مخ	سرليک	گڼه
۱	دا يونليک او يو څو خبرې	۱
۴	د يون زيار او نوښت	۲
۹	د يون بل يون	۳
۱۳	شاليد	۴
۲۱	پيلامه	۵
۲۵	د سفر تياري	۶
۲۷	له کوره تر هوايي ډگره	۷
۲۹	له کابله د مسکو پر لوري	۸
۴۵	د مسکو هوايي ډگر	۹
۴۷	د مېلمستون پر لوري	۱۰
۵۳	د مېلمستون لومړۍ تداره	۱۱
۵۷	د لومړۍ ورځې لومړۍ ماښامې	۱۲
۶۱	لومړۍ ماښام لومړنۍ ناسته	۱۳
۷۲	په مېلمستون کې لومړۍ شپه	۱۴
۸۰	د کنفرانس يا جرگې لومړۍ ورځ	۱۵
۸۲	د فضايي څېړنو مرکز	۱۶
۹۳	د راډيو پر لوري	۱۷
۱۰۲	د مسکو څو يادگاري ځايونه	۱۸
۱۰۹	يوه ماښامنۍ په افغاني سفارت کې	۱۹
۱۱۳	له نيوزويک اوونيزې سره ناسته	۲۰
۱۲۱	د روسيې د مشرانو جرگې له هڅيت سره کتنه	۲۱

۱۳۴	له انټرفاکس سره په خبري کنفرانس کې گډون	۲۲
۱۴۱	یوه غرمۍ په کباب فیستوال هوټل کې	۲۳
۱۴۳	د مخدره موادو د کنټرول اداره کې غونډه	۲۴
۱۵۲	عمومي غونډه	۲۵
۱۸۷	یوه غرمه د مسکو په پرزېډنټ هوټل کې	۲۶
۱۹۰	گروپي کار	۲۷
۲۰۵	یوه ماښامۍ په قفقاز هوټل کې	۲۸
۲۰۹	له سوداګرو سره غونډه	۲۹
۲۲۳	د پرېکړه لیک لومړی متن	۳۰
۲۲۴	د کرېملین پر لوري	۳۱
۲۴۴	یوه غرمۍ په میش پیش هوټل کې	۳۲
۲۴۶	د روسیې پوځي موزیم	۳۳
۲۵۵	یوه ماښامۍ له افغان سوداګرو سره	۳۴
۲۶۵	د پرېکړه لیک وروستی متن	۳۵
۲۷۵	په مسکو کې یوه پخوانۍ کلیسا	۳۶
۲۸۲	د روسیې له یو انټرنېټي ټلوېزیوني چینل سره مرکه	۳۷
۲۸۵	د مسکو ښار یوه شپه	۳۸
۲۸۸	د مسکو نړیوالو اړیکو انستیتیوت	۳۹
۲۹۰	د روسیې اطلاعاتو او کلتور وزارت له مرستیال...	۴۰
۲۹۳	په مسکو کې وروستی غرمۍ	۴۱
۲۹۵	په بهرنیو چارو وزارت کې کتنه	۴۲
۳۰۸	د کابل پر لوري د تگ تیاری	۴۳
۳۱۲	د لیکوال لنډه پېژندنه	۴۴

دا یونلیک او یو خو خبرې

سفر د ژوند یوه برخه ده، خو داسې برخه چې ډېر کړلېچونه او لوړې ژورې لري. اوسني سفرونه د پخوانو هغو په شان ډېر سخت نه دي؛ تخنیکي امکاناتو د زمانې مزي رالند کړي، خو کله چې د یونلیکني مساله رامنځته کېږي او بیا د پېښو یا سترگو لیدلي حال دقیق ثبت، نو په دې کې بیا د پخوانیو او اوسنیو سفرونو ډېر توپیر نه لیدل کېږي.

دا یونلیک چې اوس یې تاسې لولئ، زما د یوه رسمي سفر مسلسل یادښتونه دي؛ داسې یادښتونه چې د سفر د پېښو پر انعکاس سربېره یو څه پټ پیغامونه هم لېږدوي. زه په دې سفر کې دومره پر لیکنو بوخت وم، چې سر مې له کاغذ او قلم مې له لیکه نه دی پورته کړی. واقعیت دادي چې زه په دې سفر کې د سفر په خوند نه يم پوه شوی، خو زما له ډېرو هڅو سره سره بیا هم د دې یونلیک کره کول پوره کال وخت وغوښت. د یوه کال پرله پسې کار په نتیجه کې دې یونلیک دغه بڼه، چې اوس یې تاسې گورئ، غوره کړه. د هغو ټولنو، چې یو څوک ورته په لومړي او دویم ځل سفر کوي، پېژندنه او د هغو د ځایونو او اشخاصو د نومونو دقیق ثبت څه اسانه خبره نه ده، په تېره بیا له یو لړ پیغامونو سره د دوو بېلابېلو ټولنو پرتله، ورته والی او یا بېلوالی. د دې یونلیک لومړی ابتدایي متن ما د سفر په بهیر کې لیکلی و، خو ډېرې زیاتې نیمگړتیاوې یې لرلې. کله چې کابل ته راغلم د یوې نیمې میاشتې په بهیر کې مې بیا له سره ولیکه، تر هغه وروسته خواږه ملگري ضیاء الرحمن ضیاء کمپوز کړ، څلور پنځه ځله ما له سره

ایډپټ کړې، خو بیا یې هم لاسمون ته اړتیا لرله، یوځل مې ښاغلي (عبدالقیوم زاهد مشواڼي) ته، چې زه یې پر پښتو ایډپټ پوره ډاډه یم، د کتنې لپاره ورکړې، هغه هم وکوت، د هغه تر سمون وروسته مې مسکو کې ښاغلي (ډاکټر شېرحسن حسن) او ښاغلي (محمد طاهر کاني) ته د بیا سمون لپاره ولېږه او ددې ترڅنګ مې ورته ددې کتاب اړتیاوې او نیمګړتیاوې له اصلي متن سره یوځای، په یوه ځانګړي جدول کې ورلېږلې. ښاغلي (محمد طاهر کاني) او ښاغلي ډاکټر شېرحسن حسن ددې اړتیاوو او نیمګړتیاوو یوه برخه د ښاغلي کروپنوف د دفتر د مرستیال ښاغلي (الینور باترېشن)، د هغه همکار ښاغلي (ډاکټر بشر) په مرسته پوره کړې وه، خپل خپل کره معلومات او نظریات یې هم ورسره یوځای کړي وو، وړاندیزونه هم ورسره مله وو، د نومونو او ځایونو دقیق ثبت هم ورسره و. تر څو میاشتني کاري ځنډ وروسته مې دا اړتیاوې او نیمګړتیاوې پوره کړې.

د کتاب اړوندو تصویرونو کې مې بدلون راوست، دوه ځله مې بیا ایډپټ کړې. د لاسمون لپاره مې ښاغلي (سید عبدالله وليزي) او ښاغلي (وفالرحمن وفا) ته هم ورکړې، هغو دواړو هم ایډپټ کړې. تر هغه وروسته مې یو ځل بیا په دقت سره وکوت او د وروستي چک لپاره مې یو ځل بیا ښاغلي ډاکټر صیب شېرحسن او ښاغلي طاهر کاني ته هم د سريزو او هم د وروستۍ کتنې لپاره ولېږه، هغوی د دویم ځل لپاره بیا چک کړې، وروستۍ نیمګړتیاوې یې پوره، خپلې سريزې او د لاسمون په هیله یې خپل وړاندیزونه هم ورسره راوېلې. ما هغه بیا په پام کې ونیول؛ یوځل بیا مې له سره ایډپټ کړې، تر

هغه وروسته مې بناغلي و فالرحمن وفا ته يو ځل بيا د کتنې لپاره ورکړ، د بناغلي وفا تر کتنې وروسته مې يو ځل بيا وکوت، د وروستي ځل لپاره مې بيا بناغلي عطا الله حيران ته ورکړ، د هغه تر کتنې وروسته مې يو ځل بيا په خپله وکوت او نور نو د چاپ پر لوري لاړ. لکه څنگه چې مې يادونه وکړه؛ دې يونليک په خپله د سفر ډېر زيات پراوونه وهلي، خو بيا هم په زغرده ويلاى شم چې لا به هم ډېرې نيمگړتياوې ولري. انساني عقل بشپړ نه دى، که سړى هر څومره تلاش وکړي، بيا به هم خپلې نيمگړتياوې پوره له منځه يو نه سي، خو خير انسان تر خپله وسه پورې مسوليت لري. دا چې په دې يونليک کې څه دي؟ اړتيا يې څه وه؟ او د څه لپاره ليکل شوى؟ دې پوښتنو ته به خپله دا يونليک ځواب وايي، خو تر کومه ځايه چې زما مسوليت دى، ما خپل پوره وس کړى او ځان مې پوره ستړى کړى دى. هيله لرم چې درانه لوستونکي ترې گټه پورته کړي او راتلونکې کې د تاريخ د يوې برخې يوه برخه وگرځي.

قدرمنو دوستانو (ډاکټر شېرحسن حسن، محمد طاهر کاني، ډاکټر بشر، الينور باترېشن، ضياء الرحمن ضياء، عبدالقيوم زاهد مشواڼي، و فالرحمن وفا، سيد عبدالله وليزي، عطا الله حيران، او نورو څخه چې ددې اثر په بشپړولو، سمون او کره کولو کې يې خپله ونډه اخيستې، له ټولو څخه مننه کوم او کور ودانۍ ورته وایم.

يو ځل بيا دې د ټولو کور ودان وي

په مينه

ستاسو ټولو يون

ديون زيار او نوښت

ستاسې لاس ته تراوسه پورې د بناغلي محمد اسمعيل يون درې عنوانه بېلابېل يونليکونه در رسېدلي دي، (د کریملین په زړه کې) يې څلورم يونليک دی چې تاسې يې لولئ. دا د مسکو يونليک دی چې بناغلي يون په ډېر دقت او مهارت ليکلی دی.

د چين په ايوو (yiwu) ښار کې وم، چې يون صيب په برېښنا ليک کې دغه کتاب راواستاوه او راته ليکلي يې وو، چې هم يې ولولم، که د روسي نومونو په تلفظ کې کومه خبره وړاندې وروسته يا لاندې باندې شوې وي، اصلاح يې کړم او هم ورباندې خپلې خبرې وليکم. زما دغه سفر تر دوو مياشتو زيات پسې اوږد شو، او کور ته تر را رسېدو پورې مې راسپارل شوی کار ځکه ترسره نه شو کړای، چې زما سفري کمپيوټر د PDF د لوستلو پروگرام نه درلود، هغه فايل چې يون صيب دغه کتاب ورباندې راستولی و، اوس دادی کور ته را رسېدلی يم او کتاب مې په مزه مزه بې له وقفې ترپايه ولوست.

په کندهار کې زموږ د يو فرهنگي ملگري چې کومه ليکنه يا کوم کار په طبيعت برابر وي، نو بيا وايي: «ياره، چې رښتيا سي خورا خوند مو پر واخيست»، زما له خوا يې هم همداسې وبولئ، ځکه د مسکو يونليک د ډېر اړخيزو ښېگڼو په درلودلو خوندور دی.

په تاريخي لحاظ د مسكو يونليك د روسيې او افغانستان د دپلوماتيكو اړيكو په نوي كلن تاريخ كې د يوې داسې جرگې يا مشتركې غونډې مستند ثبت دی، چې نه سوچه سرداري او سرکاري وه او نه د اتترناسيوناليسټي ملگرتوب په فضا كې د يو تيار شوي پروتوكول لاسليك كول وو، بلكې په رښتيني ډول، هم د افغانستان او هم د روسيې له خوا د خلكو د بېلابېلو قشرونو استازو او د نظر خاوندانو گډون په كې كړی و.

فقط خو كاله وړاندې ددې خبرې تصور خورا گران كار و، چې (عبدالکريم خليلي) دې له (سليمان لايق) سره يو ځای په يوه هئيت كې مسكو ته د يوې نادولتي موسسې له خوا راوبلل شي، چې د روسيې او افغانستان د مناسباتو د پرون، نن او سبا په باب خپله فكري شتمني د نورو پر مخ پرانيزي او د نورو افكارو ته په پوره اوسپله غوړ ونيسي. زه به لانور هغه ټول دولتي او نادولتي گډونوال نه يادوم، چې د يونليك په گڼ شمېر مخونو كې يې د نومونو او نظرونو يادونه شوې ده. دغه كسان د مختلفو فكري خطونو پيروان دي، خود هېواد د گټو پر وړاندې د مسؤليت احساس او د زمانې ضرورت دې ته مجبور كړي، چې د هېوادونو تر منځ په دغسې جرگو كې د نورو پر وړاندې د خبرو د مېز يوې خواته كېښي.

يون صيب په دغه يونليك كې ددغې تاريخي جرگې ټول جريان په ډېر وضاحت او مستند ډول د تاريخ كتابتون ته وسپاره او له وركېدو يې وژغوره، كه نه نو دغه مهمه پېښه به هم د نورو ډېرو

مهمو او نامهمو هغو په شان د لنډې مودې په ترڅ کې د کشفاتو صندوق ته ورجارو شوي وه.

زه د مسکو يونليک ژورناليسټيک اړخ ځکه ستايم، چې که جرگې ته له راغلي هټيت سره هر څومره تکړه ژورناليسټ يا د ژورناليسټانو يوه ډله د خپلو کامرو او د احوال د ثبت له سامانونو سره مسکو ته راغلي وای، نو په دومره جزياتو به يې د جرگې ټول جريان نه و ثبت کړی او که يې هر څومره په خپل کار کې اخلاصمندي هم کړې وای، نو به يې د ټلويزيون، راډيو يا اخبار لپاره يوازې د څو دقيقو راپور ترتيب کړی و او د رسمي مکلفيت له شامته به يې حتماً د راپورتاژ پيل او پای يوازې د بناغلي کریم خليلي په تصوير او ارشاداتو رنگين کړی و.

د يون د يونليک کمال په دې کې دی، چې د يوې اوونۍ د هرې ورځې، هر ساعت، هر جرو بحث، هر ملاقات، هرې مطبوعاتي مرکې، چکر، ټوکو ټکالو، خوب کولو، ډوډۍ خوړلو، هر دم او قدم مکمل او مفصل راپورتاژ يې دادی د کتاب په بڼه هم د ورځنيو مطبوعاتو او هم د تاريخ حافظې ته وسپاره.

زه چې تر اوسه څومره ملکونو ته تللی يم، هر چېرې مې کوبښې کړی، چې يو ځل د هغه ځای يو غټ کتاب پلورنځي ته سر وربښکاره کړم، هدف مې حتماً د کوم کتاب اخیستل نه وي، زه غواړم وپوهېږم، چې له کتاب سره ددغه يا هغه ځای د خلکو چلند او علاقه يا نه علاقه څنگه ده؟ هلته په کتاب اخیستو کې د نورو څيزونو په شان گڼه گڼه ليدل کېږي که نه؟ اخیستونکي واره دي

که زار په او له څه ډول کتابونو سره علاقه لري؟ له تورو او سپينو يا رنگه اخبارونو، مجلو، کوچنيو کتابونو او که د غټو شهکارونو له درنو بندلونو سره؟

تقریباً په ټولو هېوادونو او ښارونو کې له خپلو ځانگړتياو سره يوه خبره عامه ده، چې هر ځای توريستي کمپنۍ او موسسات د ارزښتمندو هېوادونو او ښارونو په باره کې کوچني رنگه معلوماتي کتابگوتې په خورا لوړ تيراژ چاپوي او په ډېر ارزان قيمت يې بازار ته وړاندې کوي، خو ما تر اوسه نه د افغانستان په باب کوم کتاب ليدلی او نه مې په افغانستان کې په پښتو يا دري ژبو د نورو هېوادونو او ښارونو په باره کې کوم معلوماتي کتاب تر سترگو شوی دی.

ما اورېدلي چې يون په خپلو نورو يونليکونو کې هم د ليدلو سيمو، ښارونو او خلکو په باره کې گټور معلومات ځای کړي دي او دادی اوس وينم، هغه معلومات چې يون صيب د مسکو او دهغه د شاوخوا محيط په باره کې افغان لوستونکو ته وړاندې کړي، راته ښکاري، چې هغه په خپلو يونليکونو کې د نورو هېوادونو په باره کې هم دغې لنډې معلوماتي لړۍ ته شعوري لاس اچولی او باور مې دادی، چې پښتني ماحول به د يون د دغه خدمت ډېره قدر داني وکړي.

په پښتني چاپېريال کې خو د يکه زار غږ ډېرو کړی، شعر په کې پوره عام شوی، خوندور چې له بې خوندو سره گډ شي، نو په شعر کې مورښه پوره يو، نثر کې هم د کيسې، لنډې کيسې، ناول او

داستان په بڼه پامور کار شوی، ژباړې ماړې هم شته او سیاسي
خاطري ماړې هم بڼې ډېرې دي، خو یونلیک ډېره عامه خبره نه
۵۵.

یونلیک د لوستونکي لپاره، هم د یو نالیدلي خیالي ماحول
هنري کیسه ده او هم په یوه زمانه کې د ځایونو او ولسونو د ژوند
رښتینی انځور.

د مسکو یونلیک ددې تر څنګ، چې مسکو ته د یو راغلي
هئیت د یوې اوونۍ د کار او ناستې پاستې یو مفصل او مستند
رپوټ دی، د یون د قلم په هنري ځواک داسې جالب لیکل شوی او
اوډل شوی، چې که پیل یې کړې، د شپون صیب خبره "بچک مې
نه دی چې تر پایه ځان ځنې خلاص کړي."
زه بڼاغلي یون ته ددغه کامیاب نوبتګر زیار مبارکي وایم او
دده د لاریاتو بریالیتوبونو او نوبتونو په هیله یم.

په مینه او اخلاص

ډاکتر شېر حسن حسن

د ۲۰۱۰م کال د جولای ۲۲مه

د يون بل يون

څه د پاسه شل کاله ، يانې د (۱۳۶۸) او يا به د (۱۳۶۹) لېږديز لمريز کال دوبي و ، چې زه د دوبي په رخصتيو کې له اوکراين څخه خپل گران هېواد افغانستان ته تللی وم . هغه مهال ما د پخواني شوروي اتحاد د اوکراين جمهوريت د لووف ښار په پوهنتون کې لوړې زده کړې کولې . د رخصتيو په يوه مياشت کې به مې د خپلې کورنۍ د غړو په ليدنه کتنه زړه ښاد او سترگې څه ناڅه مړې شوې . سربېره پر دې ، ما به ډېره هڅه کوله چې د يوې مياشتې رخصتۍ په بهير کې ټول دوستان ، ياران او خواږه ملگري ووينم او هممهال يې د حال پوښتنه وکړم . په تېره بيا به د رحمان بابا لېسې له ځينو هغو ټولگيوالو سره ، چې په (۱۳۶۰ - ۱۳۶۳) کلونو کې مو څلور کاله په يوه ټولگي او ليليه کې تېر کړي وو ، ليدنو کتنو يو ځانگړی خوند درلود . ددغو ليدنو کتنو په بهير کې د تېرو ، په زړه پورې خاطر و ياد زموږ ليدنو کتنو ته يوه ځانگړې رنگينې ورکوله . داسې هم پېښ شوي چې د کومې ليدنې کتنې په ترڅ کې مې له يوه نوي دوست او ملگري سره پېژندگلوې کړې او تر څو ليدنو کتنو وروسته بيا د اوږدې مودې لپاره سره بېل شوي يو .

هو ، زما په ياد دي ، د هماغه (۱۳۶۸) او يا به (۱۳۶۹) لمريز کال دوبي و چې د پلازمېنې کابل په درېيمو مکروريانو کې مې د امير محمد جلالزي (چې هغه مهال د تنگرهار طب پوهنځي زده کړيال او اوسمهال ډاکتر دی) په کور کې له محمد اسمعيل يون

سره وپېژندل. امير محمد جلالزي، چې ما له پخوا نه پېژاند او تر ما څخه زما د مشر ورور ټولگيوال و، بيا په رحمان بابا لېسه کې څو دورې تر ما مخکې و، مور يوبل ته وروپېژندلو او ويي ويل چې يون صيب ليکوال او شاعر دی. زه يې هم داسې وروپېژندلم چې کاني هم کله کله شعر ليکي او له سندرو ويلو سره هم مينه لري. زموږ د پېژندگلوۍ د مجلس په ترڅ کې امير محمد جلالزي وويل، چې اوسمهال د خوشال فرهنگي ټولني په نامه يوه ټولنه جوړېږي، د دغې ټولني د جوړېدو لپاره د خلکو مالي مرستې ته ضرورت دی، نوکه ته هم کومه مرسته په توان کې لرې کولای شي چې يون صيب ته يې ورکړي. ما هغه مهال لس زره افغاني په جيب کې درلودې چې اوس مې هم په ياد دي، ټول سره سره سلگونونه وو. له دغو پيسو نه مې شپږ، که اوه زره افغاني يون صيب ته له خوشال فرهنگي ټولني سره د مرستې په موخه ورکړې. دا زما او يون صيب لومړنۍ پېژندگلوۍ او لومړنۍ ليدنه کتنه وه. بيا مې لکه چې يو ځل بيا هم سره وليدل، خو له (۱۳۶۹) يا (۱۳۷۰ ل) کال راهيسې بيا د (۲۰۰۹ ز) کال د مې مياشتې تر (۱۳) نېټې پورې، چې دوی د يوه افغان پلاوي په ترکيب کې روسيې ته راغلل، نه وو ليدلی.

يون صيب راته له هماغه لومړي سره يو تکړه او پلټند سپري بنکاره شو او لکه څنگه چې يې په اړه ما فکر کړی و، د وخت په تېرېدو سره راته دا ټول ثابت شول. ده د څو لسيزو په اوږدو کې د خپلو هلو ځلو، پرله پسې پوهنيز او ادبي کار له برکته په دغه ډگر

کې ښه لويه تجربه خپله کړه او زموږ د هېواد په يوله ډېرو تکړه او پرکاره ليکوالو او شاعرانو بدل شو.

سربېره پر دې، يون صيب د سياست لېوال هم دی او په دغه ډگر کې يې هم گامونه اغېزمن ښکاري. دی لکه زموږ د هېواد داسې شاعران او ليکوال لکه خدای بښلی اجمل خټک، کبير ستوری، اسحاق تنگيال او ځينې نور، د قلم او سياست پر دواړو لارو موازي مخ پر وړاندې روان دی.

ما د يون صيب له اثارو نه يوازې دده «په اورونو کې سندرې» شعري ټولگه، چې ده زموږ د هېواد تکړه ژورناليست او ليکوال داود جنبش ته په خپل ليک ډالۍ کړې وه او ماته په تصادفي ډول په مسکو کې د يوه افغان په کور کې لاس ته راغله، لوستې ده. دده بله ليکنه چې ما ولوسته هغه همدا يونليک دی، چې روسيې ته د سفر په ترڅ کې يې ليکلې دی.

د يونليک ليکنې دود زموږ په هېواد کې دومره پراختيا نه ده موندلې او که ووايو چې همدا اوسنی تاريخي پېر يې په لاره کې لومړني گامونه دي، نو تېروتنه به مو نه وي کړې. زما په اند يونليک ليکنه په خپله تومنه کې يو ډول خپلواک ليکنی ځېل (ژانر) دی، چې پر خاطر او يادښتونو سربېره، کله کله هنري داستاني اړخونه او د تاريخ ليکنې ځينې عناصر هم په خپل ځان کې رانغاړي. له بلې خوا يې که دغو بېلابېلو اړخونو ته فکر وکړو، داسې ښکاري لکه د بېلابېلو ځېلونو يو رنگين ترکيب چې وي. زما په اند په يونليک کې د بل هر اړخ په پرتله تاريخي اړخ ډېر برجسته او جوت وي. پر دې

بنسټ کېدی شي وویل شي چې یونلیک د خپرنیزو کارونو په ترڅ کې، په تېره بیا تاریخ لیکنې لپاره د یوې سرچینې او اخځ په توګه چوپړ کولای شي.

ما د یون صیب یونلیک ولوست، په زړه پورې و. مسکو ته د افغان جګپوړي پلاوي سفر او په دغه ښار کې یې پاتې کېدنې یوه اوونۍ دوام وکړ. یون صیب د دغه پلاوي یو غړی و. لکه څنګه چې زه له پلاوي سره د ژباړن په توګه ملګری وم، نو ما په پرله پسې توګه لیدل چې یون صیب په څومره لېوالتیا سره پر لیکنه بوخت و او یوه شېبه یې هم بې لیکنې نه تېروله. زموږ عزت من، زیار کښ لیکوال او شاعر محمد اسمعیل یون په خپله ژبه او هېوادني فرهنگ مین او خپل فرهنگ ته د خدمت د لارې یو نه ستړی کېدونکی لاروی دی. زموږ گڼ شمېر هېوادوال دوی ته ډېرې هیلې لري او ددې غوښتونکي دي چې د خپل گران هېواد افغانستان ملي گټو ته د درناوي اصل په پام کې نیولو سره به په هېڅ ډول حالاتو کې له خپل غوره کړي، ملي او هېوادني دریځ او تگلوري څخه وا نه وړي. زه دوی ته پولادي هوډ، اوږد او ښېرازه ژوند غواړم، د گڼ شمېر پوهنیزو او هنري پنځونو په لاره کې یې د بريالي یون په هیله یم.

په پښتنه او فرهنگي مینه

محمد ظاهر کانی

روسیه - وولګینسکي

۲۰۱۰ ز کال د مې ۲۴

شاليد

زه او زما همزولي د جنگ نسل يو. د جنگ نسل په دې مانا؛ له هغې ورځې چې مورښي او کين لاس پيژندلی، نو په افغانستان کې جگړه پيل شوې ده. د بنسټونځي په شپږم ټولگي کې وم، چې د (۱۳۵۷ل) کال پېښه رامنځته شوه، څه موده لا تېره نه وه، چې د هېواد په گوت گوت کې جگړه پيل شوه، جگړې ورو ورو زور واخيست، د (۱۳۵۸ل) کال د ثور پر (۲۱) مه نېټه جگړې د پلار له خوږې مينې محروم کړم. دې حادثې مې پر روح او روان دومره درانه گوزارونه وکړل، چې ترننه يې هم سوز او درد احساسوم، ټيک دېرش کاله تېر شول، خو د پلار د مرگ نېټه مې، لکه د همدې پرون ترڅه خاطر، همداسې تر اوسه پر ذهن خوره ده. همدې ترڅې حادثې او د غم بار په حقيقت کې شعر ته وهڅولم، شعر مې داسې يو مجبوريت او داسې يو ملگري و، چې همپشه به راسره مل و، هر کله چې به مې يو څو کرښې توري کړې، نو د زړه بار به مې اوچت شو. شعر مې په پيل کې د غم ملگري و، خو وروسته وروسته مې ورسره شعور هم يوځای شو، د زمانې څرخ همداسې تاوېده، په هر گرداو کې يې په سلگونو څه چې په زرگونو سرونه رېبل، د کليوالي ژوندساحه راباندې راتنگه شوه، بنسټونځي د جهالت په لمبو کې لولپه شول، کال دوه په کلي کې پاتې شوم، بې بنسټونځي او بې لوسته، کليوالي چاپېريال دومره تنگ و، چې د راډيو اورېدل په

کې هم شين کفرو، د مجاهدينو، حکومت او د هغه د ملاتړو شوروي پوځونو ترمنځ جگړه ورځ پر ورځ گرمېده، له مسکو راډيو سره مې ډېره مينه وه، د شپې به مې په پټه تر برستن لاندې اورېده، برستن به مې بڼه پرې تاوه کړه، ان چې په کوټې کې د کورنۍ نورو غړو هم نه شوه اورېدلای، خو په اوږي کې چې خلک په لغمان کې اکثره پر بامونو ويده کېږي، د مسکو، کابل او نورو راډيوگانو اورېدل راته ډېر مشکل کار و، ځکه چې که مجاهدينو د دې راډيوگانو په اورېدلو څوک گير کړي واي، نو سخته «جهادي سزا» يې ورکوله. خو دې سره سره په هر ترتيب د مسکو او کابل راډيو ادبي پروگرامونه مې په اسانۍ نه قضا کول. دې کار ورو ورو له شعر او ادبياتو سره زما پيوند بڼه پسې ټينگ کړ، ځينې قطعې او څلوريزې به مې ليکلې، زما د زړه باد به پرې کېناسته، خو اوس چې ورته گورم خورا خامې راته ښکاري. هغه وخت موږ د سياست پر پېچلتياوو ډېر نه پوهېدو، خو د راډيوگانو له لارې د نړۍ له اکثره او په تېره بيا د خپل هېواد له پېښو سره اشنا شوي وو، کله چې به ځينو مجاهدينو او د هغو له قومندانانو سره په مجلس کې د ناستې پاستې زمينه برابره شوه نو له دې ناستو او يا هم په کابل کې د نورو ازادو خلکو له خبرو به مو ډېر څه زده کول. د (مسکو) او (واشنگټن) نومونه مې همغه وخت په ذهن کې ناست وو، سره له دې چې دا يو مې هم نه و ليدلی، خو په ذهن کې مې د هر يو په باب ځانگړی تصور و، مسکو موږ ته ځکه ډېر مشهور و، چې هره ورځ به خو څو ځله په نېک او بد نامه يادېده. زما په ذهن کې د يو داسې

لوی بنار په بڼه ټوکېدلی و، چې لوی لوی سرکونه او جگ جگ
تعمیرونه به لري او په سرکونو کې به یې هم زیات موټر تگ راتگ
کوي.

د کلي ساحه راباندې نوره هم راتنگه شوه، پر (۱۳۶۰ل) کال کابل
ته راغلو، کال وروسته لومړی د کابل د (ده خدایداد) په لېسې، بیا
د کابل د کور جوړولو فابریکې په (ده یحیی لېسې) کې شامل
شوم، څه باندې یو کال مې په همدې بنسټونو کې زده کړه وکړه،
بیا پر (۱۳۶۲ل) کال په کابل کې د خوشال خان لېسې په اتم ټولگي
کې شامل شوم. کله چې دې لېسې ته راغلم، نو له ادبیاتو سره مې
شوق نور هم زیات شو، دا نو بیا هغه مهال و، چې په ټول
افغانستان کې د شورویانو - کابل حکومت او مجاهدینو ترمنځ
سخته جگړه روانه وه. خوشال خان لېسې ته چې اکثره په کې

د یورنډه کړنښې ته د ورڅېرمه ولایتونو او هم د کوزې پښتونخوا پښتنو زده کوونکو زده کړه کوله او هم د دولت له خوا ورته نسبتاً ښه پاملرنه کېدله، اکثره وخت د دې چانس و، چې زده کوونکي یې شوروي اتحاد ته د لوړو زده کړو لپاره لارې شي، په خوشال خان لېسه کې د زده کړې پر مهال په سلگونو هغه زده کوونکي چې یا زموږ همدوره وو او یا هم ټولگیوال، شوروي اتحاد ته لاړل. ماته هم د دې زمینه برابره وه، خو له ادبیاتو سره زما مینې دې ته هڅولم چې همدلته پاتې شم. پر (۱۳۶۴ل) کال زه په خوشال خان لېسه کې د نوي تاسیس شوي ادبي انجمن مسول شوم، دې کار نوله ادبیاتو سره زما مینه لاسې زیاته کړه، همدا مهال مې په ځینو چاپي رسنیو کې یو نیم شعر او لیکنه هم خپرېدل، دا نو بیا زما په ادبي ژوندانه کې نه هېرېدونکې خوږې خاطرې دي. د دوو درېو کلونو په بهیر کې په خوشال خان لېسه کې یو ځوان ادبي غورځنگ په ټوکېدو شو؛ داسې یو ادبي غورځنگ چې نه یې تر دې دمخه او نه یې هم بیا راووسته چا په دې لېسه کې ساری ولید. پر (۱۳۶۶ل) کال له دې لېسې څخه دویم نومره فارغ او پر (۱۳۶۷ل) کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانگې محصل شوم. د تحصیل پر لومړي کال راته یو ځل بیا یو بل چانس برابر شو؛ (په مسکو کې د پاتریس لومبا نړیوال پوهنتون کې زده کړې). په پښتو څانگه کې مې د زده کړې یوه میاشت تېره شوې وه، په ټولگي کې ناست وم، دروازه ټک ټک شوه، ویې ویل: ((محمد اسمعیل څوک دی؟)) ما وویل: ((زه یم))، ویل یې: ((راځه! د پوهنتون ریاست ته یې غوښتی یې)) لږ

وارخطا شوم، دا وخت مې په اخبارونو کې ځينې شعرونه چاپېدل، ځينو يې سياسي رنگ هم لاره او همداسې ځينې ليکنې. ما فکر وکړ، حتماً په دې باب څه ستونزه ده، د پوهنتون د محصلينو معاونيت دفتر ته وردننه شوم. معاون صيب راته وويل: ((محمد اسمعيل ته يې؟)) ما ويل: ((هو!) پر مېز يې زما د لېسې درې کلنې نومرې ايښې وې. ماته يې وويل: ((خارج ته ځې؟ بورس دی.)) ما وويل: ((کوم ځای ته؟)) ده وويل: ((مسکو ته!)) ما وويل: ((زه به مشوره وکړم)) ده وويل: ((وزارت او د گوند مرکزي کمېټې ستا درې کلنې نومرې کتلي، نو هغوی ته انتخاب کړی يې، نو که دې خوبه وي اوس لږ شه د گوند مرکزي کمېټې ته، هغوی درته يوه فورمه درکوي.)) معاون زياته کړه: ((دلته هر وخت خلک انتقادونه کوي، چې حکومت خارج ته بېسواده خلک لېږي او اکثره په واسطو ځي، نو دا دی ته او خو نور ځوانان يې د لوړو نومرو پر اساس انتخاب کړي ياست.)) پر همغه ورځ د دې پوهنتون بورسونو ته له دوو تنو نورو نوماندانو سره د گوند مرکزي کمېټې (د خلکو ديموکراتيک گوند مرکزي کمېټې فرهنگي برخې) ته لاړو. هغوی يوه فورمه راکړه او ويې ويل: ((موږ غواړو د لياقت پر اساس خلک ولېږو، نو ځکه موږ تاسې څو تنه انتخاب کړي ياست. (پاتريس لومبا پوهنتون) په مسکو کې ډېر معتبر نړيوال پوهنتون دی، چې اکثره بهرنيان په کې زده کړې کوي.)) ما وويل: ((زه لږ وخت او مشورې ته ضرورت لرم)) هغوی وويل: ((دا فورمه ډکه کړه، که دې

زړه وشو، لار به شي او که نه بيا به موږ ته بېرته احوال راکړې، چې
موږ بل څوک ولېږو، هسې نه چې بورس و سپزل شي.))
ما دا فورمه ډکه کړه، صحي معاینات مې بشپړ کړل، ځان سره
مې ډېر چورت وواهه، ما وویل چې زما اساسي هدف ټول افغان
ولس په تېره بيا پښتو او پښتنو ته خدمت کول دي، که زه د پنځو
کلونو لپاره لار شم، روسي ژبه او ادبيات هلته ولولم، نو بيا به
پښتو ته څه وکړم؟ زه خود خپلې ژبې متخصص کېدلای نه شم، نو
بنه به دا وي چې د لیسانس ډپلوم په خپله ژبه کې واخلم، چې

ملوک رشون او یون د تحصیل پر مهال په یوه مشاعرې کې

اساس مې پوخ شي، بيا که د ماسټرۍ لپاره بل هېواد ته لار هم شم
اساس به مې پوخ وي. پرځان هم څه ناڅه بې باوره وم، ما ویل هسې
نه چې هلته لار شم او بېخي پردی شم؛ اوس چې مې له کابل څخه لغمان

ته زړه نه کېږي، بيا به له مسکوه څنگه د کابل راتگ ته زړه بڼه کړم، بڼه چورت مې وواهه، ما ويل راځه تيرې درنه پرځای بڼه ده، اينده ژوند مې هم يو څه په فکر کې تېر کړ، پنځه کاله وروسته به راځي، بيا به دلته له يو چا سره ژوند شريکوي دا هم يوه ستونزمنه مسئله ده. رښتيا رښتيا دي، دې خبرې هم بڼه ټکنی کړم، ما ويل راځه په دې څلورو کلونو کې به تحصيل هم وکړې او د خپل ژوند په باب به فکر هم وکړې. زه له سره دې مسئلې ته متوجه وم، چې نالوستې هغې سره ژوند نه شريکوم، نو ځکه خو دا ټول عوامل د دې سبب شول چې د مسکو پر بورس غټه تيرې کېږم. د خلکو ديموکراتيک گوند مرکزي کمېټې ته مې احوال ورکړ، چې زه نه شم تللای او بېرته مې خپلو درسونو ته په نورمال ډول دوام ورکړ او پر (۱۳۷۰ل) کال له پښتو څانگې څخه په لومړۍ نومره فارغ شوم او پر همدې کال بېرته د کدر غړی شوم.

د (۱۳۷۱ل) کال په پيل کې په کابل کې نظام بدل شو، دې سره جنگونه يو ځل بيا گرم شول، په کابل بناړ کې کوڅه په کوڅه جنگ پيل شو، گڼ شمېر افغانان بيا کډوالۍ ته اړ شول، زما يو شمېر ملگري په تېره بيا فرهنگي ملگري دېته اړ شول، چې خپل هېواد پرېږدي. يوزيات شمېر افغانان دا مهال لومړی پاکستان بيا له هغه ځايه مسکو او له روسيې څخه بيا نورو لويديزو هېوادونو ته تلل، همدا لاره په اصطلاح يو پل و.

دا مهال هم ماته زمينه برابره وه، خو بيا مې هم مسکو ته د تگ اراده ځکه ونه کړه، چې لوی هدف مې په کې نه درلود. د طالبانو په

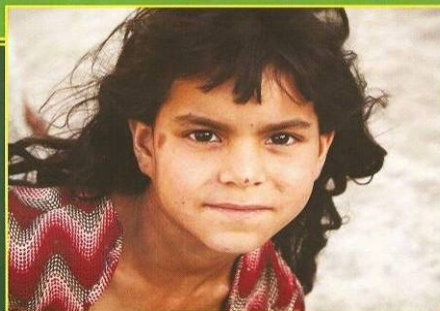

واکمنۍ کې هم مسکو ته د تحصیل کړو افغانانو بهیر روان و، خو مور په پېښور او کابل کې فرهنگي کار ته ترجیح ورکړه، په لنډمهاله او منځمهاله اداره کې په ګڼو سیاسي او ټولنیزو چارو کې مصروف شوم، خو په افغانستان کې پر (۱۳۸۳ل) کال د جمهوري ریاست تر ټاکنو وروسته، خو ځله بیا بهر ته د تللو چانس برابر شو، خو بیا مې هم مسکو ته د تګ نصیب نه و. د دې ټولو چانسونو د کنسلیډو اساسي علت همدا و، چې هلته په تګ کې راته څه لوی هدف نه بنکارېده، خو تر ډېر ځنډ وروسته د داسې یو سفر زمینه برابره شوه، چې هم هدفمند و او هم ما ورته مناسب وخت درلود، دا نو همدا سفر دی چې همدا یونلیک یې په ترڅ کې راوتوکېده.

پیلامه

د (۲۰۰۸م) کال په مني (اکتوبر) کې د روسیې فدراتیف جمهوریت څخه یو هئیت راغلی و، چې په هغه کې د روسیې فدراتیف جمهوریت د وګړو پوهنې، مهاجرتونو او نفوس شمېرنې انسټیټیوت رئیس (یوري واسیلویچ کروپنوف) او ورسره یې یو افغان ملګری ښاغلی (ډاکټر محمد بشر بشردوست) شامل وو. دلته یې له یوزیات شمېر روښنفکرو افغانانو سره کتلي وو، د دې هئیت یوه موخه دا وه، چې د افغانستان له واقعیتونو څخه له نږدې خبر شي. دې هئیت روسیې ته تر بېرته ستنېدو وروسته په

ПУТЬ К МИРУ И СОГЛАСИЮ В АФГАНИСТАНЕ
ОПРЕДЕЛЯЕТСЯ ПОЗИЦИЕЙ, КОТОРУЮ ЗАЙМЁТ РОССИЯ

په افغانستان کې د سولې او پخلاینې لاره
راه بسوی صلح و تفاهم در افغانستان

افغانستان کې د سولې او پخلاینې لاره، په نامه یوه وړوکې رساله

ولیکله، دا رساله د (۲۰۰۸م) کال په ډسمبر کې په روسي ژبه بشپړه شوه او یوه میاشت وروسته بناغلي ډاکتر شېرحسن حسن په پښتو وژباړله او چاپ یې کړه. لیکوال په دې کتابگوټي کې د افغانستان له یو لړ واقعیتونو څخه پرده پورته کړې ده. د (۲۰۰۹م) کال د مارچ میاشتې په پیل کې بناغلي ډاکتر بشر یو ځل بیا له مسکوه افغانستان ته سفر وکړ. په دې سفر کې یې یو ځل بیا له مطرحو روښنفکرانو، سیاستپوهانو او سیاستوالو افغانانو سره وکتل، ما سره یې هم په دې سفر کې ولیدل او د راتلونکو میاشتو په بهیر کې یې په مسکو کې د افغانستان او روسیې د اړیکو په باب د جوړېدونکي کنفرانس په اړه معلومات راکړل، هیله یې راڅخه وکړه چې په دې کنفرانس یا جرگه کې گډون وکړم. نه یوازې خپله گډون وکړم، بلکې ځینې نور شعوري او ملتپال افغانان هم ورته معرفي کړم. بشر صیب زیاته کړه: ((په روسیې کې اوس یو شمېر داسې روسي پوهان پیدا شوي چې هغوی غواړي د روسیې حکومت په دې قانع کړي، د افغانستان واقعیتونه، لکه څنګه چې دي همغسې درک کړي؛ د افغانستان له اکثریت سره تربګني پرېږدي او افغانستان د یو څو محدودو ډلو او ډلګیو له لید لوري مطالعه نه کړي.)) بشر صیب څرګنده کړه: ((موږ باید له دې ډول پوهانو سره مرسته او همکاري وکړو، چې په روسیې کې د افغانستان پر وړاندې حاکمه روحیه بدله کړي. دا ډول پوهان چې په روسیه کې نوي راتوکېدلي، طبعاً خپل خپل مخالفین هم لري او پخواني محافظه کاران یې سخت مخالفت کوي، ځکه د هغوی ګټه

دې کې ده، چې په افغانستان کې له خپلو همغو پخوانيو ډلو تپلو سره اړيکي وساتي)) ما ورته وويل: ((د هغوی دې ډول تېروتنو خو دواړه ملکونه تباہ کړل، نو که بيا هم دوی دې لړۍ ته دوام ورکوي، نتيجه يې د همغې تباہۍ دوام دی)) بشر صيب وويل: ((زموږ هدف هم، همدا دی چې دې لړۍ ته د پای ټکی کېږدو))

ما، بشر صيب سره ومنله چې که تر هغه وخته کومه حادثه پېښه نه شوه، نو انشاء الله چې په دې کنفرانس يا جرگې کې به گډون وکړم. خو موده وروسته مې هغوی ته د برېښنالیک له لارې د خپل پاسپورټ کاپي ولېږله، له دفتر سره مې هم مشوره وکړه، هغوی هم د گډون خونبه راکړه.

د (۲۰۰۹م) کال د مې مياشتې پنځمه نېټه وه چې له مسکوه د بشر صيب برېښنالیک راغی، په هغه کې يې ليکلي وو: ((د روسيې سفارت ته به لار شې، خپل پاسپورټ به ورکړې، ستاسو وېزه مو درلېږلې ده)) پر سبا مې پاسپورټ له خپلو څلورو عکسونو سره د خپل دفتر ملگري (وفاء الرحمن وفا) ته ورکړ، هغه د روسيې سفارت ته يوړ او هلته يې د روسيې سفارت يو کارکوونکي بناغلي (الکسي) ته چې د همدې سفر د انتظام لپاره موظف شوی و، ورکړ، هغه ورته يوه فورمه ورکړه چې دا هم ډکه کړم او هم يو نيم سل ډالره (د وېزې قيمت) ورسره مل کړم. وفا الرحمن وفا سره مې فورمه ډکه کړه، د (۱۵۰) ډالرو په باب مې ورته وويل: ((موږ رسمي دعوت يو دا پيسې څنگه اخلي؟ هغه راته وويل چې دوی ماته وويل چې دا د دوی اصول دي؛ هر شخص چې

روسيي ته ځي دوی پرې دا اصول تطبیقوي)). ما وویل چې داسې ده نو دا پیسې هم ورته یوسه. پر سبا یې وفا پاسپورت بېرته راکړ، د روسیې فدراتیف جمهوریت وېزه په کې نصب وه.

دا وخت له ځوان لیکوال بناغلي عبدالغفور لېوال سره هم په تماس کې شوم چې هغه هم د دې سفر ملگری و، هغه ته مې وویل چې نور څوک دي؟ هغه وویل: ((پر زیات کسان دي، د پارلمان گڼ شمېر غړي، سلیمان لایق صیب، اسد دانش او ځینې نور کسان هم په کې شامل دي، ښه لویه ډله ده.)) ما وویل: ((څه هر څومره چې ډېر وي ساعت به مو تېروي)). د مې میاشتې دا وخت نو هغه شپې ورځې دي، چې ما د خپل شلکلن فرهنگي کار د انسجام پروژه بشپړتیا ته نږدې کړې ده. پر دې پروژې ما له څو کلونو راهیسې په متواتر ډول کار کړی دی، اکثره کتابونه یې چاپ ته تللي او یوازې یو څو عنوانه کتابونه یې پاتې دي. د مسکو سفر ته مې په دې حالت کې ځکه زړه ښه کړ چې یو څو لنډ و، بل یې اهمیت زیات و، بل مې کارونه داسې منظم کړل چې یو څه کارونه به زه ځان سره واخلم او څه کارونه چې زما دوو نورو ملگرو: (وفا الرحمن وفا او ضیاء الرحمن ضیاء) منظمول او بیا ما کره کول، هغه به هغوی ته وسپارم، نو په دې خاطر مې دې یو اوونیز سفر ته زړه ښه کړ.

د سفر تیاری

د مې لسمه نېټه د یکشنبې ورځ وه، د ملي امنیت شورا دفتر د فرهنگي چارو په ریاست کې مې ټکېټ او پاسپورټ یو ځل بیا له سره چک کړل، د اریانا افغان الوتکې ټکېټ مې درې ورځې دمخه اخیستی و. اریانا افغان هوایي شرکت په اوونۍ کې یو ځل مسکو ته الوتنه درلودله، په دفتر کې نو دا ورځ دومره کارونه وو، چې د چا خبره تر غوږونو په کې ډوب وم. یو کتاب مې چې درې سوه مخه و، دا مې باید پر همدې ورځ ایډېټ کړی وای. زموږ د پلان له مخې دا کتاب باید زما تر وروستي ایډېټ وروسته چاپخونې ته تللی وای. سهار اووه نیمې بجې دفتر ته لاړم، تېلېفون مې گڼ کړ، د ما بنام ټیک شپږ بجې له دفتره راووتم، د یوې اوونۍ د سفر په ترڅ کې مې دلته د دفتر ملگرو: (وفا الرحمن وفا او (ضیاء الرحمن ضیاء) ته کاري پلان ورکړ، چې زما په نشتوالي کې هغه کارونه تعقیب کړي، کتاب مې هم خلاص کړ. مېرمن ته مې له دفتره تېلېفون وکړ چې سبا ته د سفر لپاره راته ټول لوازم برابر کړي. هغه زما د سفر پر ضرورتونو بڼه پوهېږي. ما بنام مې یو دوه ملگرو سره هم وکتل، د شپې اته بجې کور ته ورغلم، بڼه د مزې سترې وم. مېرمن مې ډوډۍ تیاره کړه، کشر زوی مې (ودان) راته وویل: «دا ځل زه هم درسره ځم...» ودان اوس د بڼوونځي د صفري ټولگي زده کوونکی دی، خو د کمپیوټر او ټلويزيون له لارې د نړۍ له ډېرو ملکونو سره

اشنا شوی دی. ودان راته وویل: ((ته او ممي جان مې (موري يې) هر وخت وایي چي بل ځل مو بيايو، بل ځل مو بيايو، بيا مو نه بيايي)) ما وویل: ((بچو کله چي دې بنوونځي رخصت شو، بيا دې بيايم)) ده راته وویل: ((خير نو چي نه مې بيايي، زه نن شپه تاسره څلمم...)) ما وویل: ((ببخي سمه ده)) د ماشوم دې عاطفي غوښتنې او هیلې مې زړه کې یوه لمبه تېره کړه، زړه مې و چې پر سفر یوه غټه تېره کېږدم. ودان مې خپل چپرکت ته راوست، ماشوم پر معصوم خوب ویده شو. د شپې مې پر هغه بیک بیا گوتې ووهلې چې دمخه مې لا مېرمنې منظم کړې و، دوه جوړې دریشي، یوه جوړه جامې، د غاښونو کریم او بورس او د سفر نور ضرورتونه یې په کې ټول منظم ایښي وو. د یادښت لپاره مې یوه کتابچه او نور کاغذونه هم ورسره کېښودل، زړه مې و چې د مسکو د سفر یادښتونه هم سره ولیکم او همدارنگه وگورم چې روسیه او د هغې اوسني مفکرین له نوري نړۍ سره دامهال څه توپیر لري او فکر یې پر کوم لوري دی. تر یوه وخته د ودان د ماشومانه خوب خرهاري ته چورت یوړم، ورو ورو پر ما هم خوب راغی او د خوب غېږې ته مې پناه یوړه.

له کوره تر هوایي ډگره

د مې (۱۱) مه د کب (۲۲) مه نېټه د دوشنبې ورځ وه، سهار چې له خوبه پاڅېدم، نو د خپل سفر لپاره ټول لوازم مې سره منظم کړل، بېک، پاسپورت، ټکېټ د سفر لگښت او نور ټول مې له سره چک کړل، کمره راسره نه وه، خپل اڅبنې (د ودان او سمسور ماما) (ډاکټر مروان) ته مې ټلېفون وکړ، هغه وویل: ((کمره راسره په کور کې ده، ما به درته تیاره ایښي وي، هر څوک چې رالېږي، زه به یې ورکړم.)) سهار شپږ نیمې بجې په زړو مکروریانو کې د مروان دوی کور ته لاړم، له هغوی مې خدای پاماني او کمره واخیسته، چې تر هوایي ډگره رسېدلې نو اوه بجې شوي وې. ښاغلي لېوال ته مې لا دمخه ټلېفون کړی و، هغه وویل: ((زه هوایي ډگر ته نږدې یم.)) غوښتل مې له (VIP) لارې لاړشم؛ زه چې کله بهر ته ځم، نو اکثره له (VIP) لارې ځم، دولتي موټر مې تر هماغه ځایه د ورتگ اجازه لري. خو دا ځل هلته موظفو پولیسو راته وویل چې نن د (VIP) لاره بشپړه بنده ده، هغوی وویل: ((نن رئیس صیب (جمهور رئیس حامد کرزی) له یوه بهرني سفره راستنېدونکی دی.)) ما چې وکتل رښتیا هم د (VIP) وره مخې ته هېڅوک هم نه ښکارېدل، نو ځکه مې ځان غلی کړ. هلته د ترمینل خولې ته ډېر کسان په لیکه کې ولاړ وو، ساعت اوه بجې او لس دقیقې دي، لېوال صیب ته مې بیا زنگ وواژه، هغه وویل: ((موږ خو د الوتکې پر لوري روان یو.)) پر

دي وخت مې د هوايي ډگر قومندان (جنرال اصف جبار خېل) ته زنگ وواهه، سکرتر يې وويل: ((هغه په جلسه کې دی.)) دوه درې دقيقې وروسته مې بيا ورته زنگ وواهه! سکرتر ته مې ځان معرفي کړ، ما ورته وويل: ((يو مسوول پوليس ته دنده ورکړه چې ما سره مرسته وکړي او کارونه راته ژر خلاص کړي، الوتکه راڅخه ځي.)) دا وخت اوه بجې او پنځه لس دقيقې دي. سکرتر يې وويل: ((زه په مخابره کې پر چا غږ کوم، ستاسو څنگ ته به درشي.)) پر دې وخت يو کس راغی، ويل يې: ((مسکو والادې عاجل راشي)) زه په لين کې ونه درېدم، هغه کس پر نورو هم غږ وکړ: ((مسکو والادې له لينه ووځي)) دا مهال يو عسکر وويل: ((د دوی بکسونه نه دي تلاشي شوي.)) يو ډگر من مخابره په لاس د لين مخې ته ولاړ و. پر ما يې سترگې ولگېدې، راته يې وويل: ((راځه راپسې)) زما بيک يې ډر ژر د چک له ماشينه تېر کړ، همداسې مسلسل مې په څو دقيقو کې کارونه خلاص شول، علت دا و چې اکثرو پوليسو او مسوولينو پېژندلم. تر اوو شل دقيقې تېرې وې چې لېوال صيب زنگ وواهه: ((چېرې يې؟)) ما وويل: ((له ترمينله ووتم، اوس دا دی په موټر کې کېنم.)) کله چې په موټر کې کېناستم، گورم چې جنرال صيب اصف جبار خېل مې ترڅنگ تېرېږي، پر ما يې سترگې ولگېدې، ويل يې: ((راکښته شه!)) ورکښته شوم، ژر يې بل وړوکی موټر راوغوښت، چټک يې تر الوتکې ورو رسولم، يو دوه دقيقې اوه نيمو ته پاتې دي چې الوتکې ته پورته شوم.

له کابله د مسکو پر لوري

کله چې الوتکې ته پورته شوم، نو گورم چې اکثره بلدي خلک دي، د مشرانو جرگې يو شمېر غړي، د ولسي جرگې ځينې غړي، ازاد ليکوال او کارپوهان ټول په دې ډله کې شامل دي. د مشرانو جرگې په غړو کې بناغلی برهان الله شينواری، عبدالخالق حسيني، محمد عالم ايزديار او نور شامل وو. د ولسي جرگې په غړو کې بناغلی نادر خان کتيازی، ببرک شينواری، محمد هاشم وطنوال، خدای نظر سرمچار او ځينې نور وو. په ازادو ليکوالو او کارپوهانو کې بناغلی سليمان لايق، احمدسيدي، اسد دانش، عبدالغفور لېوال او ځينې نور دوستان وو. دا يو لوی افغاني هټيت و، په تېرو لس پنځه لسو کلونو کې دا د کميت او کيفيت له پلوه ډېر لوی هټيت و چې د ملي شورا، حکومت او مدني ټولني استازي په کې شامل وو.

د هټيت د غړو ډلبندي په دې ډول شوي وه:

حکومت:

- ۱- محمد اسمعيل يون، د ملي امنيت شورا دفتر د فرهنگي چارو رئيس.
- ۲- بريالی صابر بريا، په بهرنيو چارو وزارت کې د پارلماني چارو مسوول.

- ۳- عبدالغفور لېوال، د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز رئیس.
- ۴- نسیم گل توتاخېل، د کابل پوهنتون د ساینس پوهنځي استاد او د سولې ملي جرگې ویاند.
- مشرانو جرگه:
- ۵- ډاکتر برهان الله شینواری، د مشرانو جرگې غړی.
- ۶- عبدالخالق حسینی، د مشرانو جرگې منشي.
- ۷- محمد عالم ایزديار، د مشرانو جرگې د بهرنیو اړیکو د کمېسیون مشر.
- ۸- قمر خوستی، د مشرانو جرگې غړی.
- ولسي جرگه:
- ۹- محمد هاشم وطنوال، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۰- نادر خان کتوازی، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۱- سید اسحق گیلاني، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۲- بېرک شینواری، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۳- شکرېه بارکزی، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۴- خدای نظر سرمچار، د ولسي جرگې غړی.
- ۱۵- شاه سلطان عاکفي، د ولسي جرگې د بشري منابعو عمومي رئیس.
- ملگري ملتونه (یوناما):
- ۱۶- محمد زمان امین، د سیاسي چارو کارکوونکی.

۱۷- احمد سيدي، د سياسي چارو کارکوونکی.

ازاد:

۱۸- عبدالعلي سراج

۱۹- سردار عبدالله رفيق

۲۰- سليمان لايق

۲۱- فضل كريم فضل، د شمشاد تلويزيون رئيس

۲۲- اسد ساپی، د دانش خپرنډوبه ټولني مسئول.

د خپلې څوکۍ په لټه کې شوم، وړاندې هلته اسد دانش او

يون، ډاکټر شېرحسن او نبي شينواری

لېوال صيب ناست وو، خپل گپ او شپ يې لادمخه چالان کړی و، د دهلبز د دې بل اړخ څوکۍ کې يې ډاکټر صيب شېرحسن حسن او بناغلی نبي شينواری ناست وو، د دهلبز څنگ څوکۍ يې تشه وه، ماته يې وويل همدلته کېنه، ما ويل همدلته کېنم، که د بل چا هم وي، خپل ټکېټ به ورسره بدل کړم، ډاکټر صيب وويل: ((نه همدا

ستا ده)) پر خوکی چي کیناستم، نو تر لږې دمې وروسته مې یو ځل له ټولو پېژاندو دوستانو سره ستړي مشي وکړل، تر څو الوتکې الوتنه کوله، ما هر یو اندیوال یو ځل وکوت، اکثر وویل: ((کاشکې زموږ ترڅنګ کینې، تر هغه ځایه به ښه ګپ ولگوو)) ما وویل: ((ما د خپل ګپ ملګري پیدا کړي دی))، ډاکتر صیب شېرحسن حسن ته ځکه خوشاله وم، چې له ده څخه به ډېر معلومات راټول کړم. ډاکتر صیب شېرحسن حسن زما د کلونو او سختو شپو او ورځو د ملګري تکره شاعر (ممتاز ارمان) ورور دی. بل ورور یې د فکر او نظر خاوند ډاکتر جمشېد (سمون) هم زما د کلونو ملګری دی. خپله ډاکتر صیب شېرحسن حسن سره هم له کلونو پېژنم، هر کله چې دلته په کابل او یا نورو سیمو کې پر فرهنگیانو کومه تنګسه راغلي، نو موږ په مسکو کې پر ډاکتر صیب شېرحسن حسن غږ کړی، هغه خپله او د نورو مسکو مېشتو افغان فرهنگیانو او سوداګرو مالي مرسته رالېږلي او دلته پرې موږ عاجلې فرهنگي ستونزې غوڅې کړې دي. ډاکتر صیب شېرحسن حسن نه یوازې فرهنگي ډاکتر دی، بلکې خپله هم ښه پوخ فرهنگي او د قوي قلم خاوند دی. ډاکتر صیب حسن او دده ملګرو نه یوازې په روسیې کې افغاني فرهنگ ژوند ساتلی، بلکې دلته په هېواد کې دننه د گڼو کتابونو د چاپ د امکاناتو د برابرولو او نورو فرهنگي هڅو له لارې یې هېواد ته نه هېرېدونکي خدمتونه کړي دي، ان د بېوزلو مهاجرو او کورنیو کډوالو لاسنیوي ته یې هم ځان رسولای دی. ډاکتر صیب حسن او دده نور ملګري

هغه کسان دي، چې په هند وچين کې يې گټي خو پر خپلو بېوزلو هېوادوالو يې لگوي. هغه له نږدې شلو کلونو راهيسې په روسيه کې اوسي، د روسيې او افغانستان له روابطو بڼه خبر دی او پر دې يې هم ډېر بڼه سرخلاص دی، چې دا روابط څنگه بڼه کېدی شي او څنگه هغه عناصر چې غواړي د اکثريت پښتنو پر وړاندې د روسيې له ځواکه ناوړه گټه پورته کړي، کنترول شي. نو داسې يو ژوندی او اول لاس اخځ چې ما غوندې يو سړي ته په لاس ورشي، نور نو له خدايه څه غواړي. زه سره له دې چې له ډاکتر صيب شېرحسن حسن سره څو ځله ناست يم، خبرې اترې مو کړي، خو دا بحثونه تر يوه ساعت زيات نه وو، خو چې اوس پوره پنځه ساعتته مزل و، د دواړو لپاره يو بڼه فرصت و چې د يو بل له نظرياتو لږ بڼه خبر شو.

دوه دقيقې تر اتو تېرې وې چې الوتکه الوتنې ته تياره شوه. پيلوټ خپلې معمولې لارښوونې وکړې او ستياوړ دستپانو هغه تمثيل کړې او بيا يې دا هم وويل چې په (باکو) کې يو ستياپ (تمېدنه) لرو. د ډاکتر صيب شېرحسن حسن تر څنگ بناغلی نبي شينواری هم ناست و، شينواری صيب د خلکو ديموکراتيک گوند د واکمنۍ په لومړي پړاو کې د کندهار د قبایلو چارو رئيس و، د روسانو تر يرغل وروسته سم لاسي بندي شو، پوره لس کاله زندان يې وگاله، د تنظيمواکۍ پر مهال مسکو ته لاړ او له همغه مهاله راهيسې په مسکو کې اوسي، يو څه موده دمخه هېواد ته راغلی و او اوس بېرته مسکو ته روان و. د شينواري صيب تر څنگ او هغه ته مخامخ په الوتکه کې د بېرني حالت لپاره دروازي وې، چې که څه پېښه

رامنځته شي، له دې دروازو بايد گټه پورته شي، پر دې وخت
اسد دانش وويل: ((تیار د بېړنيو دروازو ترڅنگ ناست يو که څه
پېښه شوه نو لنډه به ترې گټه واخلو)).

عبدالغفور لېوال او اسد دانش

دانش په خدا خدا کې وويل: ((پخې سټې ټولې همدلته دي، که څه
پېښه وشوه، رسنيو ته به د يوې مياشتې لپاره مواد پيدا شي.)) ما
خپل قلم او کتابچه راواخيستل او ځان مې ليکلو ته تيار کړ.
الوتکې به نيم ساعت مزل کړی وي. په پيل کې لاندې د افغانستان
د بنسټې او غرونه بنکارېدل، غرونه له واورو ډک وو او د بنسټې شنې
بنکارېدې، داسې څرگندېدل چې سرېنی کال ښه اباد کال دی. تر
نيم ساعت مزله وروسته الوتکه دومره جگه شوه چې لاندې د
ځمکې متن نه بنکارېده، الوتکې د ورېځو له پاسه حرکت کاوه، په
اصطلاح نيم اسمان ته ختلې وه. دا وخت يې ماته د خپل

ماشومتوب هغه خاطرې رايا دې کړې چې له ملايانو څخه مې اورېدلې وې، هغوی به ويل: ((د خداي ج) له قدرت څخه يوه نښه دا ده چې اسمان يې بې سترو ودرولی دی.)) ځينو يې يو وخت الوتکه هم نه منله ويل يې داسې يو شی دی چې په هوا کې روان دی، کله يې چې بيا الوتکه په خپلو سترگو وليدله نو بيا يې وويل: ((پرنکيه له قدرتو دې جارېم چې پنځوس منه اوسپنه دې هوا کې روانه کړې ده.)) له ورېځو څخه يې هم خپل خپل تعبير و، د هغو له پاسه حرکت او تگ يې ناممکن گانه او سپورمې. ته ختل يې بېخي شين کفر. يوه ورځ زموږ د کلي يو ملا په خپل تبليغ کې اسمان ته د ختلو پر نورو دلايلو سربېره يوه پښتو لنډۍ هم د يوه دليل په توگه راوړه، ملاصيب وفرمايل: ورويو مسلمانانو!

اسمان ته لار د ختو نه شته

ليلا - مجنون په عاشقۍ ختلي دینه

د ملا دا منطق او د پښتو دا لنډۍ له ماشومتوبه بيا تر دې دمه زما په ذهن کې همغسې ژوندي دي. له تنه او کاله دمخه زه اروپا ته د يوه رسمي سفر په ترڅ کې روان وم. هلته هم الوتکه د سپينو ورېځو له پاسه روانه وه، ورېځې، لکه د مالوچو پاغوندي ترې لاندې تاوېدلې راوتاوېدلې، هلته بيا ماته د ملاصيب همغه لنډۍ او همغه منطق رايا د شول او دغه لاندې ازاد نظم گوتی مې په الوتکه کې وليکه:

اسمان ته لار د ختو نه شته

زه چې کوچنی وم

نوزمورډ د کلي
يوه سور ږيري ملا
به د اختر او د جمعي پر ورځو
د خپل ناصح کلام او وعظ په ژبه
همپشه دا فرمايل:
«اسمان ته لار د ختو نه شته
ليلا - مجنون په عاشقي ختلي دينه»
خو اوس چې يوويشت کاله وروسته
زه روان د اروپا په سفر
او الوتکه کې يو ناست مورډ په سوونو کسان
تر مورډه لاندې دي
د سپينو ورېځو غرونه غرونه
د ځمکې څرک نه لگي
او مورډ تر نيم اسمانه لاندې الوتنه کوو
نو ماته بيا د خپل ملا کلام رايا د شي
چې يې مورډ ته کړی
زه هم تېروتي ولس هم تېروتي
خو اوس پر خپلې ماضي
او د ماشومتوب پر شېبو
يوه عجيبه شان خندا راځي
دا خولاخير
چې مورډ به نور څومره تېروستي يو د کلي ملا...

په دې هوايي سفر کې مې هم کله کله قلم ته گوتې وروړلې او هم مې شينواري صيب سره خپلې خبرې غځولې. شينواري صيب وويل: ((زه دا څلورېنست ورځې په کلي کې اوسېدم (نازيانو ولسوالۍ کې) خو کله چې خبر شوم په مسکو کې داسې يو مهم علمي کنفرانس دی او تاسو غوندې دوستان په کې گډون کوي، ټکېټ هم تيار راسره و، نو ځکه مې عاجله پرېکړه وکړه.)) شينواري صيب زياته کړه: ((يون صيب! زه درته ډېر احترام لرم، په غياب کې مې ډېر پېژندلئ، ما ويل کله به وي چې له نږدې درسره وگورم، زړه کې چې اخلاص وي، خداي (ج) هر کار برابر وي، دا دی د همدې اخلاص په برکت زه او ته پر يوه څوکۍ څنگ په څنگ سره ناست يو.)) شينواري صيب وويل: ((تکلف درته نه کوم، يو شعر مې هم په غياب کې درته ليکلی، په مسکو کې راسره دی، هلته به يې درته درکړم.)) ما شينواري صيب ته وويل: ((اوس زموږ او ستاسو لپاره ډېره مهمه خبره دا ده چې د بېلابېلو پخوانيو گوندونو او ايډيالوژيو ترمنځ پخلاينه او ذهني پيوستون رامنځته کړو، گوندونو ملت سره پاشلی و، اوس داسې وخت دی چې ټول بايد بېرته سره راټول شو، افغانستان لوی هېواد دی، ټول په کې ځايېږي، د ځينو شمېرنو له مخې که موږ يوازې د افغانستان کرنيز سکتور پراخ او عصري کړو، نو (۹۵) مليونو وگړو ته په کې د ژوند شرايط برابرولای شو.)) شينواري صيب زما د خبرو په تائيد او تعقيب نږدې شل دقيقې مفصل بحث وکړ او ويې ويل: ((موږ بايد

په سياسي چارو کې له خپل نږدې گاونډي هېواد (پاکستان) څخه، چې له ژونده يې شپېته کاله نه تېرېږي، پند واخلو، وگورئ کله چې د پاکستان ملي گټې مطرح شي ملا يې په ملايي تائيدوي، سياستوال يې په سياست او نور يې په نورو لارو چارو؛ په ملي گټو کې ټول سره يو دي، خو کله چې يې تنظيمي گټې مطرح وي، بيا هر يو خپلې تنظيمي گټې پالي او په پارلمان کې هم يو بل ته بد وړد وايي. هلته چې يو ملا له يورونسفکر سره جوړېدی شي، نو دلته ولې دا کار نه شي کېدی؟) شينواري صيب زياته کړه: ((موږ ټولو هر يو اوس پخه تجربه ترلاسه کړې ده، بايد له دې هرې تجربې څخه د ولس د پيوستون او يووالي لپاره کار واخلو.))

ساعت لس نيمې بجې وې، چې د الوتکې پيلوټ غږ وکړ: ((اوس موږ له (باکو) څخه (۱۵۰) ميله لرې يو. د باکو اسمان شين دی، هوا مثبت (۱۴) درجې ده. څلوېښت دقيقې وروسته د باکو د (حيدرعلي يوف) نړيوال هوايي ډگر کې کښته کېږو، يو ساعت به هلته پاتې کېږو، تر يو ساعت وروسته به د مسکو پر لوري حرکت کوو.))

دا پورته ټکي چې تاسو ولوستل دا په الوتکه کې پر همدې لس نيمو بجو ليکل شوي دي.

الوتکه يوولس بجې د باکو د نړيوال هوايي ډگر پر سر تاوه راتاوه شوه، لاندې د کسپين بحيره بنکارېده، چې د ايران، روسيې او اذربايجان ترمنځ پرته ده. باکو د کسپين بحيرې پر غاړه پروت دی. د تېلو غټې زېرمې په همدې بحيره کې دي. روسيه او ايران له

اذر بايجان سره پر همدې زېرمو ستونزې لري. د دې بحيرې د اوبو پر وېش هم شخړې لري. کله چې الوتکه د هوايي ډگر پر سر تاوېدلې، نو له يو سخت فشار سره مخ شوه، ان تر دې حده وگړزېدلې، لکه يو زور چکله موټر چې په خام سرک کې گړزېږي، ټولو خپلې مخنۍ خوکۍ ټينگې ونيوې، هر يو پر ځان کليمې تېرې کړې، پر ټولو يو سخت ډار تېر شو، د خطر درجه رښتيا هم ډېره لوړه شوه.

خو دقيقې وروسته الوتکه په ډېر شدت سره پر هوايي ډگر راکښته شوه او دې سره يو سخت غورش پيل شو. يو دوه دقيقې وروسته حالات آرام شول او الوتکې ورو ورو د ترمينل ودانۍ ته ځان نږدې کړ. پر دې وخت د الوتکې پيلوټ يو ځل بيا اعلان وکړ: ((د تودوخي درجه مثبت لس ده، زموږ د توقف وخت يو ساعت دی، لطفاً په الوتکه کې پر خپلو ځايونو کېنئ، بهر ته د تللو اجازه نه شته.)) يوولس بجې او لس دقيقې وې چې الوتکه د (حيدرعلي يوف) نړيوال هوايي ډگر د ترمينل مخې ته ودرېده او مسافرينو ته د لږ آرام تنفس زمينه برابره شوه.

د باکو نړيوال هوايي ډگر نسبتاً لوی او ښکلې دی؛ دومره ښکلې نه، لکه د نورو پرمختللو اروپايي هېوادونو د هوايي ډگرونو په شان، خو بيا هم د منځنۍ اسيا د نورو هېوادونو په کچه نسبتاً ښه هوايي ډگر دی، د ترمينلونو ودانۍ يې هم په پخوانۍ بڼه دي. خو دقيقې وروسته د تېلو مخصوص گاډی د الوتکې سينې ته راورسېد.

لس کم دولس بجې الوتکه بېرته الوتنې ته چمتو شوه، د يوه ساعت په واټن کې مې په الوتکه کې په لنډ لنډ ډول له بناغلي سليمان لايق، بېرک شينواري، ډاکټر برهان الله شينواري، احمد سيدي، نادر خان کټوازي، انجنير فضل کريم عبدالرحيمزي، محمد هاشم وطنوال او ځينو نورو دوستانو سره وکتل، لنډې لنډې خبرې مو ورسره وکړې، اکثر وويل چې بڼه دی، ته هم راسره يې چې هلته بڼه مجلس وکړو.

کله چې الوتنه پيل شوه، نو تر لږ ځنډ وروسته د خوب پر بنستو د خوب نړۍ ته يوړم. زما يو عادت دا دی، چې کله سترې شم، که په موټر کې يم که په دفتر کې، په الوتکه او يا هم په کوم بل ځای کې، نو د خوب څپه راباندې راځي، چې ځينې ورته (شکر خوب) وايي، دا داسې نيمه خوب دی، چې نه په کې ویده يم او نه ويښ، خو کله چې له همدې نيمه خوبه راويښ شم، نو دمه مې راسته شي، په اصطلاح ريجارج او تازه شم، بيا دومره انرژي او ځواک راکې پيدا شي، چې تر بلې سترېا پورې پرې کار کولای شم، نو ځکه خو ډېر اوږده سفرونه هم زما لپاره ډېر زړه تنگوونکي نه دي. يوه سترگه خوب مې وکړ، له خوبه چې راويښ شوم، نو په الوتکه کې ډوډۍ هم تياره وه. شل کم دولس بجې يې ډوډۍ راوړه، ډوډۍ مو وخوړه. (د اريانا افغان هوايي شرکت) په خدمتونو کې اوس د پخوا په اندول يو څه بڼه والی راغلی دی، خو بيا هم ډېر واټن پاتې دی چې د نړۍ د معتبرو هوايي شرکتونو له خدمتونو سره سيالي وکړای شي. تر ډوډۍ وروسته مې له بناغلي ډاکټر صيب شېرحسن حسن څخه

پوښتنه وکړه چې د روسیې او افغانستان د وخت ترمنځ څومره توپیر دی؟ هغه وویل: ((په روسیې کې دوی په بېلابېلو موسمونو کې وخت په خپله بدلوي، نو ځکه دا توپيرونه د موسم له مخې فرق کوي، خو دا اوس چې موږ مسکو ته ځو دا توپیر ډېر زیات نه دی یانې (نیم ساعت) دی.))

ډاکتر صیب حسن څخه مې بیا پوښتنه وکړه چې اوس د روسیې اقتصادي حالت څنګه دی؟ هغه وویل: ((کله چې پر دوه زرم کال (پوتین) واک ته ورسېد، نو پر دې وخت د روسیې د پیسو زېرمه (څلور ملیارده ډالره) او روسیه له نړیوال بانک څخه (دولس ملیارده ډالره) پور وپورې وه. پوتین د څلورو کلونو په بهیر کې د روسیې ذخیره یې بودیجه (یو سلو شپېته ملیاردو ډالرو) ته ورسوله او نړیوال بانک ته یې هم بېرته د پور د ورکړې وړاندیز وکړ. د دې ترڅنګ یې په ټولنه کې عامه نظم ټینګ کړ او مافیایي ګروپونه یې وځپل.)) ډاکتر صیب شېرحسن زیاته کړه: [پوتین په المان کې د روسیې له استخباراتو سره کار کړی و او د روسیې ملي ګټو ته ډېر وفادار دی. واک ته تر رسېدو وروسته یې د شوروي او روسیې پخواني واکمن لکه ګرباچوف، پریماکوف، بوریس یلتسن او نور راوغوښتل، له هغوی څخه یې وپوښتل چې دخپل نظام د نیمګړتیاوو، همدارنګه د هغوی د حل لارو چارو د خپلو کړنو او د دې ترڅنګ له لوېدیځ سره د مناسباتو په اړه چې دوی څه کړي، ددې ټولو په باب یې له دوی څخه هیله وکړه چې دا ټول ورته ووايي؛ له هغو ټولو څخه یې د پخو مشاورینو په توګه کار

واخيست. په انتخاباتو کې يې لومړی شعار دا و چې: ((زه خپله ديکتاتور نه يم، خو د قانون ديکتاتورې غواړم)). [ډاکټر صيب شېرحسن حسن ته مې وويل: ((په افغانستان کې هم اکثره سياسي کتونکي په دې نظر دي چې کرزي صيب بايد قانون تطبيق کړی وای، ځينې کسان وايي چې د قانون ديکتاتورې يانې د قانون حکومت اصلاً ديموکراسي ده او هره انارشي د ولسواکۍ مانا نه لري.))

الوتکې خپل مزل لنداوه او موږ خپلو خبرو ته دوام ورکاوه، کله چې الوتکه د روسيې خاورې ته ورسېده، نو د افغانستان پر وخت د ورځې يوه نيمه بجه وه، الوتکه د ورېځو د سپينو پاغونو له پاسه گرځېده، په ډېر تکليف لاندې ځمکه بنکارېده، خو کوم ځايونه چې بنکارېدل په ډېرې سختۍ ليدل کېدل، اکثره شنه بخن برېښېدل. شينوارې صيب راته وويل: ((روسيه ټوله شنه او ځنگل ده، په تېره بيا اروپايي برخه يې، له (مسکو) څخه چې تر (سايبيريا) پورې څوک مزل کوي، دا واټن دومره اوږد دی، چې د الوتکې نږدې (۹) ساعته مزل دی، دا ټوله لاره چې تاسې گورئ ان د چين تر پولې دا ټوله په نېسترو، ناجو، نمځو او نورو ونو پوښل شوې ده. دا ځنگلونه دومره پراخه او لوی دي چې سپرې فکر کوي ټوله نړۍ ځنگلونو نيولې ده. دا ځنگلونه چې هر څومره ووهل شي خلاصی نه لري، خو دوی دا ځنگلونه په ډېر مسلکي او سيستماتيک ډول وهي او نورو ونو ته په کې زيان نه رسېږي. روسيه له جاپان، فنلنډ او ځينو نورو اروپايي هېوادونو سره د لرگيو تجارت لري، خو د

روسيې خاوره داسې زرخبزه ده چې کله ونې ووهي، نو په دوو کلونو کې بېرته همغه ځمکه شين ځنگل وي، ونې په منظم ډول وهل کېږي، په کرينگ يې پورته کوي او په موټر کې يې باروي او پرځای يې نوي نيالگي کېږي.)) شينواري زياته کره: ((روسيه اوس هم د نړۍ تر ټولو لوی هېواد دی، (۱۷۷۵۲۰۰) کيلو متره مربع مساحت، ډېره حاصلخېزه ځمکه او (۱۴۴) ميليونه نفوس لري.)) شينواري صيب وويل: ((د روسيې د جمهور رئيس (بوريس يلتسن) د واکمنۍ پر مهال په روسيه کې د لرگيو د تجارت يوه مافيا وه، په مليونو ټنه لرگي يې له روسيې څخه قاچاق کړل، خو کله چې پوتين واک ته ورسېد، دا مافيا يې ټوله تس نس کره.))

د مسکو ښار يوه برخه

ما (يون) او شينواري صيب خپلو خبرو ته دوام ورکاوه، دا مهال دوه بجې او پنځه لس دقيقې وې، د الوتکې کپتان اعلان وکړ:

((کمر بندونه و تړی چي مسکو هوایي ډگر ته ورنږدې شوي یو.)) کله چي الوتکه د ورپځو له سره تېرېدلې، نو پرله پسې یې ټکانونه خوړل، تر ورپځو لاندې د مسکو ښار راڅرگند شو، عیناً لکه د اروپا د نورو ښارو په شان شین او شین بخن. دلته لا تراوسه سم پسرلی نه دی رارسېدلی، وخت لاپاتې چي ټول مسکو شین شي، خو بیا هم د نړۍ تر ځینو نورو ښارونو یو څه زیات شین ښکارېده، منځ منځ کې وړې وړې جزیرې او سیندونه هم ښکارېدل، الوتکې طبعاً د کښته کېدو پر مهال مسافرین وپرول. دا مهال د ژوند او مرگ تر منځ واټن ډېر کم وي. څومره چي الوتکه کښته کېدلې، شینوالی زیاتېده، لاندې اکثره سرې بخنې ونې ښکارېدې، د افغانستان پر وخت دوه نیمې او د مسکو پر وخت دوه بجې وې، چي الوتکه د مسکو پر هوایي ډگر را کوزه شوه. (B) نمبر ترمینل ته له (VIP) لارې داخل شو.

د مسکو هوایي ډگر

د مسکو هوایي ډگر د نړۍ له لویو هوایي ډگرونو څخه دی، کله چې موږ د مسکو په دغه نړیوال هوایي ډگر کې کښته شو، نو د رسمي هئیت په توګه زموږ هرکلی وشو. پر د خولي وېزې او چک نیم ساعت وخت ولګېد، تر هغه وروسته (VIP) حال ته چې په اصطلاح معتبر مېلمانه په کې کېږي، لاړو. مسکو مېشتو افغانانو؛ بشر صیب، بهاند صیب، کاني صیب او نورو ګڼو افغانانو زموږ هرکلی وکړ. تر نیم ساعت زیات وخت هلته

پاتې شو، دا وخت زموږ لپاره مناسب فرصت و، چې د یو بل د حال او احوال پوښتنه وکړو، اندیوالانو سره مو ګپ شپ ولګاوه. همدلته

د کنفرانس یا جرگې د موظفې عکاسې (مارینا) له خوا زموږ
عکسونه واخیستل شول. په ترمینل کې د گڼو افغانانو له خوا تود
هرکلي د هغوی د هغې مینې څرگندونه کوله چې دوی یې په

مسافری، کې له خپل هېواد او خپلو هېوادوالو سره لري. په ترمینل
کې مو بڼه چای هم وڅښه او بڼه دمه مو هم وکړه. کله چې د ټولو
بیگونه او سامانونه راوړل شول، نو له ترمینله راوتو.

د مېلمستون پر لوري

کله چې له ترمينله راووتو، نو د ټولو لپاره يې يو لوی (۳۰۳) موټر چې خورا لوړ و، نيولی و. موټر خورا جگ و، داسې لکه دوه پوړيز، خو دا يو پوړيز و. د هغه هوټل يا مېلمستون پر لوري رهي شو، چې د افغاني مېلمنو لپاره يې په پام کې نيولی و.

زموږ د ټولو انډيوالانو بېکونه د موټر په سينه کې ځای پر ځای شول، موټر دومره لوی او جگ و چې زموږ ټول انډيوالان په کې نه يوازې دا چې ځای شول، ځينې څوکۍ لاپه کې تشې هم پاتې شوې. په موټر کې دا سفر هم زموږ لپاره غنيمت و، ما ويل څه د مسکو سيل به هم کوو او ملگرو سره به گپ هم لگوو. زموږ د موټر تر

سینې لاندې چې نور موټر تېرېدل، نو موږ ته داسې ښکارېدل چې موږ گڼې په دویم پور کې ورته ناست یو. د لومړي ځل لپاره مې مسکو ښار کور، ډېر لوی او ډېر اباد، د موټرو گڼه گڼه هم په کې خورا زیاته ښکارېده، سرکونه یې هم لوی او پراخ وو، خو د سرکونو شاوخوا ودانیو او شینلیو ته مو چې کتل، نو هغسې صفایي او پاکي یې نه درلودله، لکه ځینې نور لوی اروپایي ښارونه یې چې لري، ځای ځای په کې د چټلو اوبو ویالې او لیکې ښکارېدې چې عمومي سرک ته ورڅېرمه لس پنځه لس متره لرې واټن یې چټل کړی و، ځای ځای په کې د ځمکې پرمخ د گازو او اوبو پخوانۍ او اوسنۍ نللیکې هم ښکارېدې. دې حالت د دې څرگندونه کوله، چې د پخواني شوروي د زوړ سیستم نښې نښانې لاتراوسه هم پر ځای پاتې دي.

ما به کله کله د سرک شاوخوا سیمه او کله کله لږ لږ لري سیمې کتلې، د نویو او زړو ودانیو توپیر په کې له ورايه څرگندېده، داسې

بنکار بده چې د کمونیزم تر فکري سانسور وروسته مسکو په نږدې تېرو دوو لسیزو کې څرگند بدلون کړی دی، خو د دې ترڅنګ به چې کله موټر لږ ورو شو او یا به ودرېد، قلم به مې کتابچې ته وروپه، د موټروان ترڅنګ یو تن افغان ژباړن هم ولاړ و، چې په پښتو او دري ژبه یې موږ ته د مسکو ښار په اړه معلومات راکول. ده په خپلو تشریحاتو کې وویل: ((مسکو ښار (۱۰۸) کیلو متره حلقه یې سرک لري، مسکو درې داخلي (ښاري) او دوه خارجي (ولایتي) حلقوي سرکونه لري، دا سرک چې اوس موږ او تاسې پرې روان یو، د (مرګونې لار) یا د (مرګ) سرک په نامه یادېده، دا ځکه چې پر دې سرک ډېره ګڼه ګڼه وه او ډېر ټکرونه په کې پېښېدل، موږ په دې سرک (۳۵) کیلو متره همداسې وړاندې ځو، له مسکوه بهر وځو او خپل تفرېخي یا مېلمستون ته ځو.)) کله چې دې ځوان د مسکو په اړه دا معلومات ورکول، نو ځینې وخت به په کې ټکنی ټکنی شو، همدې کار یې په معلوماتو کې لږ څه بېخوندي رامنځته کړه. په موټر کې موږ سره یو بل مسکو مېشتی افغان هم ناست و، ډېر چالاکه بنکار بده، زموږ له نورو ملګرو سره پر خبرو بوخت و، د مسکو په هکله د ده معلومات تر ټولوزیات وو. خبرې یې هم ډېرې زیاتې کولې، ورو ورو یې د هغه معلوماتي ځوان او ژباړن ځای ونیو چې تر ده دمخه لګیا و، وروسته بیا ماته پته ولګېده چې دی د لغمان دی او عبدالله نومېږي. د تفرېخي پر لوري مو حرکت ته دوام ورکاوه، د معلوماتو منابع مو په همدې موټر کې زیاتېدلې، په موټر کې راته څرګنده شوه چې له مسکو ښار څخه یو طبیعي

سیند تېر شوی، خو له دې سینده یې ځینې مصنوعي کانالونه هم تېر کړي او دې کار د ښار ښکلا ډېره زیاته کړې ده.

د مسکو ښار یوه منظره

اوس مسکو (۱۰۳۸۲۷۵۴) نفوس لري، چې (۴۹۵۱۸۱۹) نارینه او (۵۴۳۰۹۳۵) ښځینه وګړي دي. درې نړیوال هوايي ډګرونه لري: (شېرېمیتوا، دومدېدوو، ونوکوو). هغه چې موږ ورته راورسېدو شېرېمیتوا (Sheremetevo) نومېږي او له ښاره شل کیلو متره واټن لري. پر کوم عمومي واټن چې موږ روان یو، خورا لوی سړک دی، پنځه لیکې یې په یوې او پنځه یې په بله خوا کې دي، د موټر سرعت په کې ازاد دی، زموږ مخې ته د ترافیکی پولیسو موټر روان دی، چې موږ ته لاره صافه کړي. موږ له مسکو ښار څخه نږدې (۲۰) کیلو متره لرې د مېلمستون پر لوري روان یو، مسکو اوس ټول (۹۰۰) کیلو متره مربع مساحت لري. د دنیا له

قیمتی بنارونو خخه دی، نن په کې د هوا درجه مثبت شل درجې ساتتی گراد ده. کله چې تر مسکوه بهر شې، نو مخې ته دې لومړی د (میتشا) (Metisha) بنارگوتی راځي، تر هغه وروسته کارالیوف (Karaleov) بنارگوتی راځي. (کارلیوف) لومړنی سپری و چې هوایی بپری یې جوړه کړه او (یوري گاگاگرین) په کې هواته پورته شو.

په لاره کې مو ډېر زاړه کورونه ولیدل، چې له لرگیو خخه جوړ وو، دا د روسانو کلیوالي کورونه دي چې دوی اکثره د رخصیتو په ورځو کې ورته راځي، خو دا کورونه د هغو کورونو په شان لوکس او بنکلي نه دي چې په جرمني، ډنمارک، سویډن، فرانسی او نورو اروپایی هېوادونو کې له لرگیو خخه جوړېږي. په مسکو کې له هوایی ډگر پرته چې لوحې په کې په روسی او لاندې په انگلیسی ژبه

د لېفکروا مېلمستون یوه خنډه

وې، د لارې په اوږدو کې مو یوه لوحه هم له روسی پرته په بله ژبه

ونه لیدله، دلته هغه دود هم بېخي نه و، چې یوه لوحه دې لومړی د هغه هېواد په خپله ژبه وي او لاندې دې ترې انگلیسي لیکل شوي وي؛ دلته ټولې لوحې یوازې په روسي ژبه وې، له دې څخه دا څرگندېږي، چې روسان له پیله د هويت او ملي مسلې حساسیت ته ډېر متوجه وو او متوجه دي. تر نږدې یوه ساعت گړندي مزله وروسته د یوه گڼ ځنگله په سینه کې پر ورغلي سړک د لېفکوا (Lefkova) مېلمستون ته ورسېدو. دا مېلمستون له مسکو ښار نه (۲۲) کیلو متره شمال خوا ته د (پوشکینو) په ښارگوټي کې واقع دی. دا مېلمستون د مسکو په ولایتي حکومت پورې اړه لري.

د مېلمستون لومړۍ ننداره

کله چې مېلمستون ته ورسېدو، نو لومړی مو خپل بيکونه له موټره راکښته کړل، هر چا خپل بيک راخپل کړ. خو د قيقې د مېلمستون په داخلي پارکينگ کې ودرېدو، چې مسوول اشخاص راشي او هر چاته خپله خونه په گوته کړي، دا مېلمستون يا استراحتځی په يوه لوی ځنگله کې واقع و، له ښار او بازاره ډېر لرې و، ارام ځای و، د روسيې ډېر معتبر خلک او زيات بهرني مېلمانه

افغاني هئيت په لېفکوا مېلمستون کې

همدلته راځي، خو په لومړۍ ننداره کې زموږ د هئيت پر غړو ښه ونه لگېده، ځينو ويل: ((موږ دلته څه کوو چې د ځنگله منځ ته يې راوستو، موږ ته به يې يو داسې هوټل نيولای و چې د ښار په منځ

کې وای، گڼه ګونه په کې وای، که موسیقي په کې وای نولابه بنسه وای، دا نوڅه استراحتځی دی، نه په کې ترنگ شته نه په کې ترونګ، نه په کې ساز شته نه په کې سرود، هسې یې پرې د استراحتځی نوم ایښی دی.)) یوه لاپه کې دا هم وویل: ((ملایان وایي په دې دنیا کې تفریح نه شته، انسان باید همداسې سرگردانه وي، کله چې دنیا کې تفریح نه وي، نو استراحتځی بیا له کومه شو؟ چا ویل چې دنیا ځای د ارامګاه دی...؟)) لس دقیقې دلته سره ولاړ وو، ګپ شپ مو سره لګاوه، ما د پکتیکا وکیل نادرخان کتوazi صیب ته وویل: ((روسانو به داسې فکر کړی وي چې تر کلونو تاوتریخوالي وروسته دا مسکو ته د افغانستان د ډبر لوړ

د لېفکورا مېلمستون یوه بله څنډه

رتبه هئیت سفر دی، دا یو ډبر دروند او سنگین هئیت دی، له بنارونو او غالمغاله به ډبر ستړي شوي وي، نو ځکه یې له بنااره

نږدې شل کیلو متره لرې راوستو، خو دوی خبر نه دي چې مورې
خومره غمخپلي یو او خومره د بنار بنسکلاوو او بلاوو ته تری یو.))
نادر خان کتوازي وویل: ((دوی خوبه یو ځل مورې نه پوښتنه کړې

افغاني هیت د لېفکروا مېلمستون په انگرې کې

وای چې تاسې چېرته خوشاله یاست: په غره کې؟ په ځنگله کې، که
په بنار کې...؟))

خو شپې وروسته سره ووبشل شو. زه (یون) او حاجي صیب
فضل کریم عبدالرحیمزی په (دولسم) بلاک کې شو، زه په (څلورم)
او هغه په (دویم) اتاق کې مېشته شو. کله چې اتاق ته داخل شو، ښه
لوکس او لوی اتاق و، یو نغري خو لوی چپرکت په کې ایښی و،
مخې ته یې الماری، وه چې ټلويزيون هم په کې ایښی و، تشناب یې
هم ښه پاک او لوکس و، د راحت لپاره ښه اتاق و، په اتاق کې
یخچال هم و، خو څه په کې نه وو؛ تش و، پر مېز یو غټ بوتل اوبه
ایښې وې، په ټول اتاق کې ټلېفون نه و، دا اتاق سره له دې چې د

افغانستان د هوتلونو په انډول لوکس و، خو د امریکا، جرمني، عربي متحده اماراتو او ځینو نورو پرمختللو هېوادونو په تناسب لوکس نه و. البته د چاپیریال له مخې یې موقعیت ښه و. زموږ لیکوال ملگری طاهر کانی او یوبل تن روسی ژباړن ښاغلی (الکساندر) ما سره تر خونې لارل. د روسی ډېره ښه پښتو زده وه، طاهر کانی او الکساندر دواړو په دې کنفرانس کې د ژباړونکو دنده هم لرله. دوی زما خونه وکتله او بیا بېرته د خپلو خونو د تثبیت لپاره لارل.

ژباړونکو ته یې هم د کنفرانس د نورو برخوالو په شان ځانگړې خونې په پام کې نیولې وې. خو شپې وروسته مې تلويزيون چالان کړ، ټول او ه لس چینلونه یې نیول، اکثره یې په روسی ژبه وو. په یو نیم چینل کې یې د نورو هېوادونو فلمونه هم لیدل کېدل، چې هغه هم په روسی ژبه دوبله شوي وو. د افغانستان پر وخت د مازیگر شپږ بجې وې چې د خوب یوه څپه راباندې راغله.

د لومړۍ ورځې لومړی ماښامی

د ماښام شل کم اوه بجې وې چې درې تنه افغان ملگري: قومندان گل محمد، طاهر کانی او عبدالله راغلل، ما په تشناب کې پرمخ اوبه تېرې کړې، د خوب مرغۍ مې والوتې، د دې کنفرانس یا جرگې په اړه مو بحث پیل کړ، دې ملگرو وویل: ((په دې کنفرانس کې باید هغه څه وویل شي چې موثر وي)) د کنفرانس د عمومي اهدافو په باب مو یوه چاشنی بحث وکړ، څه نا څه عمومي تصور مو ترلاسه کړ، قومندان صیب گل محمد وویل: ((دا

کنفرانس اصلاً د افغانستان او روسیې د روابطو د (۹۰) یمې کالیزې په مناسبت جوړ شوی او په تېرو لسيزو کې د دواړو

هېوادونو روابطو ته په کې کتنه کېږي، نو که په دې اړه رغوونکي وړاندیزونه وي، بڼه به وي)). بناغلي عبدالله وړاندیز وکړ: ((څرنگه چې تر ډېرو کلونو وروسته په روسیه کې یو ځل بیا د افغانستان په اړه لېوالتیا پیدا شوې، نو ځکه خو په کار ده چې په دې کنفرانس کې ډېرې برېښې نیوکې ونه شي)). خو د خبرو په ترڅ کې بیا یو نظر دا هم پیدا شو چې: ((واقعیتونه واقعیتونه دي باید وویل شي پر چا بڼه لگي که بد)). مجموعي نظر همدا شو چې په خبرو کې باید احتیاط وشي او رغونیزه برخه یې درنه وي. ما دوی ته وویل: ((زه پوه شوم، کله چې عمومي غونډه پیل شوه، هلته به د غونډې نبض مطالعه کړو، له هماغه حالت او ضرورت سره متناسب حالت به غوره کړو)). کاني صیب وویل: ((ځینو لیکوالو او برخوالو ته مخکې تر مخکې ویل شوي وو، چې مقالې راولېږي، تاسې ته یې نه وو ویلي که څنگه؟ ځکه همدا اوس موږ د یو شمېر لیکنو پر ژباړه مصروف یو)). ما وویل: ((اول خوزه مخکې تر مخکې پر لیکنه خبر نه يم، بل که خبر هم وای، تیاره لیکنه مې ځکه نه رالېږله چې کېدی شي د ځینو نورو برخوالو له لیکنو سره ورته والی ولري، کله چې یو څوک په یوه کنفرانس او یا سیمینار کې کومه لیکنه ولولي او بیا د بل چا نوبت وي، هغه هم خپله لیکنه ولولي او بیا دا دواړه سره نږدې وي، نو خلکو ته دومره خوند نه ورکوي)). ما وویل: ((زه به وگورم چې پر هغه ورځ نور څه وايي؟ کېدی شي ځینو مسایلو باندې هملته رڼا واچول شي)). کاني صیب وویل: ((دا لیکني باید مخکې تر مخکې وژباړل شي، هلته هرې

لیکنې ته وخت په پام کې نیول کېږي، راساً ژباړه، هغه هم په داسې یوه غونډه کې اسانه خبره نه ده.)) ما وویل: ((چې داسې ده نو تر عمومي غونډې دمخه به زه یوه لیکنه برابره کړم، تاسو به یې وژباړئ، خو د کنفرانس په عمومي اجنډا کې یې له همدا اوسه ځای پر ځای کړه.)) خبره مو پر همدې ځای سره غوټه کړه او د خوړنځي پر لوري وخوځېدو، خوړنځی نږدې سل متره تر دې څو استوګنځیو لري و، د خوړنځي دویم پور ته پورته شو.

د ډوډۍ لپاره تیاری نیول شوی و، پر مېزونو لږ ترکاری، د پسه غوښه، کبان، چای، د سیلو دوه ډوله ډوډۍ ایښي وو، د یوه اوږده مېز پر شاوخوا ټول راټول شو، د مېز سرته چې مو وکتل، نو د روسیې او نورو اروپایي هېوادونو ترمنځ راته په کې څرګند توپیر ښکاره شو، موږ ته ښه پته ولګېده، چې روسیه لا اوس هم د کمونیسټي مهال د فقر تر سیوري لاندې ژوند تېروي او بډایه روسیه لاتراوسه د خپلې بډاینې اصلي حد ته نه ده رسېدلې. ډوډۍ

مو وخورپه خو پر چا هم بنه ونه لگېده، مور وويل: ((كه ټولې ورځې همداسې وي، نو وچ لرگي به راڅخه جوړ شي.)) دلته ستونزه دا وه چې په دې نړۍ سيمه كې نه بازار و او نه هم چېرته كوم رستوران، نو په همدې خوړنځي كې چې څه پيدا كېدل،

مجبور وو همدا به مو خوړل. تر ډوډۍ وروسته بناغلي عبدالله ټولو ته يو اعلان واوروه، هغه وويل: ((پوهېږم چې تاسو باندي دا ډوډۍ بنه ونه لگېده، دا ځكه چې دا روسي اشپزانو پخه كړې ده، د كنفرانس منتظمينو مور ته ويلي چې ستاسو لپاره سر له سبا څخه افغاني اشپزان راوړم، څه شي چې تاسې غواړئ، ستاسو په طبع شيان به درته پخوي.)) دې اعلان سره نو بېرته د ټولو په تندي كې راحت څرگند شو، دې وخت كې لايق صيب او ځينو نورو پخوانيو «ملگرو» سره يوه نيمه ټوكه هم چا وكړه، مانا دا چې په ډيموكراسۍ كې د روسانو دا حال دى، په كمونيستۍ كې به څنگه و؟ په همدې ټوكو ټوكو كې له خوړنځي څخه را بهر شو.

لومړی ماښام لومړنۍ ناسته

کله چې د ماښام ډوډۍ څخه خلاص شو، نو اعلان وشو، چې د کنفرانس په اړه یوه تعارفي غونډه ده، په دې غونډه کې به د دواړو غاړو نظرونه تبادله کېږي او د کنفرانس په اړه به ضروري او لومړني معلومات وړاندې کېږي. د همدې مېلمستون په یوه ودانۍ کې یوه تالار ته وبلل شو، چې نږدې سل کسان په کې ځایېدل، تالار د نورو معمولي تالارونو په څېر مخنی. برخه کې یو سټیج درلود، نن ماښام په کې یوازې یو اوږد مېز او یو څو څوکۍ ایښي وو، چې

واسیلویچ کروپنوف او د هغه افغان ژباړن شاه محمود نېک د توضیحاتو پرمهال
زموږ کوربه بناغلی (کروپنوف) د هغه افغان ژباړن بناغلی (شاه محمود نېک) او یو تن بل همکار یې هم ترڅنګ ناست وو.

په پیل کې د روسیې د نفوس پوهنې، مهاجرتونو او سیمه ییزې پرمختیا د انستیتیوت رئیس، د کنفرانس بلونکي او کوربه بناغلي یوري واسیلویچ کروپنوف، مېلمنو ته بڼه راغلاست ووايه، ویې ویل: ((خوشاله یم، زموږ پلرني هېواد ته راغلي یاست.)) تر بڼه

راغلاست وروسته یې وویل: [غواړم تاسو ته خپل پروگرام وړاندې کړم؛ د مې (۱۴) مه زموږ د کنفرانس یا جرگې اساسي ورځ ده، د مسکو ښار په مرکز کې د یوه گرد مېز تر شا راټولېږو، ټاکل شوي ده پر همدې ورځ د افغانستان د جمهور رئیس مرستیال ښاغلي کریم خلیلي په مشرۍ د افغانستان یو لور رتبه هیئت او همدارنگه د روسیې د حکومت په استازۍ یو هیئت په غونډه کې گډون وکړي، هدف مو دا دی چې د دواړو هېوادونو ترمنځ مستقیماً خبرې پیل شي، هیله ده روسیې او افغانستان ته له یو بل سره د همکارۍ مستقیمه زمینه برابره شي. تاسو ته پته ده چې زموږ پر روابطو سخت شرایط تېر شوي دي، په روسیه کې ځینې خلک فکر کوي چې څه پر سر مو درد دی چې بېرته د افغانستان ساحې ته ورداخل شو، زما په نظر دا سم فکر نه دی، د دې لپاره چې خلک معتقد کړو، باید یو بل سره رابطه ولرو او د دوستۍ لاسونه سره ورکړو.

زما نوم یوري کروپنوف دی، د سیمه ییزې پرمختیا، دېموکرافۍ او مهاجرتونو د چارو څېړونکی یم. زه مخکې افغانستان ته تللی وم، افغانستان ته زما د سفر رپوټ په انګلیسي، روسي، پښتو او دري ژبو چاپ شوی دی. موږ اوس دا کنفرانس جوړوو، هیله ده چې بریالی کنفرانس وي. د مې (۱۴) مه زموږ د کنفرانس مهمه ورځ ده، سبا اسانه ورځ ده، تاسې ستړي شوي یاست، موږ غواړو تاسې د روسیې له ځینو برخو سره آشنا شئ، د روسیې د فضايي څېړنو مرکز وگورئ، لومړی انسان چې

فضا ته يې الوتنه وکړه، هغه روسی و، دا څېړنه او الوتنه په هغه
ځای کې ترسره شوه چې سبا به يې تاسې وگورئ، وروسته به د
افغانستان لوی سفارت ته لاړ شی، هلته تاسو ته یو دعوت برابر
شوی دی. د افغانستان سفير مورې ته وویل: ((داسې لوړ رتبه هئیت
نه شي کېدی یوازې خپل مصروفیتونه ولري، مورې غواړو دوی
خپل سفارت ته دعوت کړو.)) نو په دې خاطر سبا ما بنام سفارت ته
دعوت یاست، خود ورځې په اوږدو کې مورې غواړو تاسو له مسکو
سره اشنا شی، تر مېلمستیا وروسته هم مورې غواړو تاسې د مسکو

ځینې سیمې وگورئ، مسکو زما ډېر خوبېږي، هیله ده ستاسې
هم خوبې شي! هم د ورځې له خوا مسکو وگورئ او هم په شپه کې.
کروپنوف زیاته کړه: ((بل سبا د روسیې پارلمان ته ځو، په روسیه
کې هم پارلمان دوه برخې لري؛ مشرانو جرگه او ولسي جرگه، مورې
ته مشرانو او ولسي جرگې دواړو بلنه راکړې، خو مورې گورو چې
کومه یوه مورې ته په زړه پورې ده. تر غرمې وروسته د روسیې د

مخدره موادو د کنټرول ادارې ته څو او هلته په غونډه کې گډون کوو.)) کروپنوف وویل: ((د پروگرام جوړونې په پیل کې موږ فکر کاوه، چې د مخدره موادو د کنټرول ادارې سره د ملاقات اړتیا نه شته، خو وروسته ځینو مسکو مېشتو افغانانو او همدارنگه ځینو مېلمنو افغانانو موږ ته په ډاگه کړه چې د مخدره موادو مسئله یوازې د افغانانو مسئله نه ده، بلکې دا د دواړو هېوادونو مشترکه مسئله ده. وروسته موږ له (ویکټر ایوانوف) سره چې د مخدره موادو د کنټرول د ادارې رئیس دی، دا مسئله شریکه کړه، هغه نه یوازې موافقه وکړه، بلکې ښه پروگرام یې جوړ کړ.

موږ به نه یوازې له هغه سره ملاقات کوو، بلکې د مخدره توکو د کنټرول ادارې له غړو سره به غونډه هم کوو. دا یوه کاري جلسه ده ټول په دې نظر وو، چې موږ باید یو بل ته مخامخ خپل نظریات وړاندې کړو او کولای شو یو بل ته گټور نظرونه ورکړو. که د چهارشنبې ماښام موږ هر څومره ستړي هم شو، پنجشنبه خپله غونډه کوو. زموږ غونډه کې مشکل دا دی چې د غونډې د برخوالو شمېر زیات دی او هر څوک غواړي په دې غونډه کې گډون وکړي. ما په کابل کې داسې فکر نه کاوه چې د افغانستان او روسیې د دوستۍ مسئله دومره مهمه ده، خو دې مسئلې سره اوس دلته زیات مینه وال شته او فکر کوي چې اوس نوې زمانه ده او د نویو مناسباتو وخت دی، تېرې ناخوالې باید هېرې کړو او وړاندې وگورو. زموږ غونډه پر (۱۱) بجو پیلېږي، دوه ساعته دوام کوي. تر غرمې وروسته په سپکشنونو (څانگو) کې کار پیلېږي. اقتصادي،

کلتوري او امنيتي مسایل د دې غونډې عمومي او غټ بحثونه دي، زما مقصد دادی، چې تاسې یو عمومي مقصد ولرئ، پر دې باندې فکر وکړئ چې په کومو سپکشنونو کې برخه واخلي، ډېر د افسوس ځای دی چې (جمهور ریس) هټل کې ځای کم دی. هلته یوازې (۱۵۰) کسانو ته ځای شته، له دې امله موږ زیاتو مینوالو ته وایو چې ځای نه شته، دا د لوړې کچې یوه غونډه ده، د دواړو هټیتونو لوړ پوړي چارواکي په کې ونډه لري. موږ او تاسې به اساسي مسایل خپرو، دلته یو لوی گردی مېز دی، د هټیت غړي به د دې مېز تر شا کېني.

د افغانستان استازي، د روسیې استازي او همدارنگه په روسیه کې د اوسېدونکو افغانانو یوه ډله به هم وي. د جوړښت کار په موږ او تاسې پورې اړه لري، خو فکر کوم په مسکو کې اکثریت افغانان د لوړو زده کړو خاوندان دي، دوی په روسیه کې ژوند کوي، خو له افغانستان سره هم اړیکي لري، نو ځکه باید په دې غونډه کې گډون ولري. دا د دې غونډې د جوړوونکو یو نظر دی، خو کېدی شي ځینې نور له دې نظر سره موافقه ونه لري، خو زه حاضر یم له هغو سره دا مسئله وڅېرم، موږ به دویمه غونډه په افغانستان کې جوړه کړو او ټولو سره به خپلې خبرې جاري وساتو. زه په دې نظر یم چې زموږ او ستاسې د غونډې په پای کې یوه اعلامیه خپره کړو خو دا د روسیې نظر نه دی، کېدی شي دلته پرې بحث وکړو، فکر کوم زموږ غونډه باید یوه نتیجه ولري. سبا ما بنام باید موږ یوه اعلامیه جوړه کړو، د یوې مسودې بڼه به ولري، موږ او تاسې کولای شو په

گډه همکارۍ دا اعلامیه جوړه او خپل نظرونه په کې داخل کړو. د اعلامیې او غونډې اساسي هدف دادی، چې موږ او تاسې باید یو له بل سره په اقتصادي او کلتوري برخو کې همکاري وکړو. زما وظیفه داده، د سترو روسي کمپنیو توجه را جلب کړم، چې هغوی د اقتصادي همکارۍ له لارې افغانستان سره آشنا شي او ورته وښییم، چې په کومه برخه کې همکاري کولای شي.

د مې (۱۵) د جمعې ورځ هم مهمه ورځ ده، خو زموږ او ستاسې کار به دوام لري، د سهار له خوا به د تشبثاتو په اړه غونډه وي، په دې غونډه کې به د روسیې او افغانستان متشبهین له مشخصو پروژو سره آشنا شي او په دې اړه به بحث وکړي. د جمعې ورځ په دویمه برخه کې به د روسیې مسلمانانو له یو شمېر استازو او روحانیونو سره ملاقات وکړئ، په روسیه کې د شنبې او یکشنبې ورځ رخصتي ده، نو ځکه موږ ځینې کارونه جمعې ته را انتقال کړل، موږ هیله لرو چې موږ سم درک کړئ! د شنبې او یکشنبې ورځې ازادې ورځې دي، کارونه دومره نه شته، د شنبې ورځ کربملین مانی ته ځو، یوه مستحکمه کلا او د روسیې تاریخي مانی ده، موږ به داسې ځایونو ته لاړ شو، چې هلته هر چاته د تللو اجازه نه شته، په خواشینۍ سره چې د روسیې مفتي د اوونۍ په اوږدو کې ترکیبې ته تللی، شنبې ته بېرته راځي، بیا به ورسره ملاقات وکړئ! دا د روسیې لوی مفتي (مفتي اعظم) دی.

(حضرت راویل عین الدین) د روسیې د مسلمانو د ټولني رئیس دی، تاسو کولای شئ د روسیې د مسلمانانو په اړه له هغه څخه

وپوښتی. په روسیه کې اکثریت خلک د ارتودوکس مذهب پلویان دي، خو یو پر شپږمه برخه مسلمانان هم دلته ژوند کوي، په روسیه کې له نېکه مرغه د مسلمانانو او ارتودوکسانو ترمنځ کم مشکلات شته، دوی کلونه کلونه سره ګډ ژوند کوي. کولای شئ د روسیې له مسلمانانو پوښتنه وکړئ، چې هغوی دلته څنګه ژوند کوي؟ روسیې ته ستاسو د هئیت راتګ یوه ستره پېښه ده، په تېره

بیا مسلمانانو ته! ځکه نو په روسیې کې د افغانانو ټولني استازو مور ته مراجعه وکړه او تاسې ته یې د مېلمستیا بلنه درکړه، نو هیله ده شنبه یا یکشنبې د هغوی بلنه ومنئ! څرګنده خبره ده چې مسکو ته د افغاني هئیت په راتګ کې بناغلي (ایلنورباتیرشین) او بناغلي (بشر) زیاته همکاري وکړه، مور له دوی څخه مننه کوه. دا دوه مېلمستیاوې زما په نظر ډېرې مهمې دي. د یکشنبې ورځ ډېره ازاده ورځ ده. کېدی شي ځینې دوستان کارونه ولري، خو مور غواړو (سرګې پساد) ښار ته چې (اویا کیلو متره) له دې ځایه لرې دی، تاسې ته دولتي دعوت درکړو. شپږ اووه کاله مخکې روسیه

په سخت حالت کې وه، حتی د پاتې کېدو تصور یې هم مشکل و. «سرگې پساد» ته ټول معنویت نقل شو، دا یو معنوي شخص و، مورې پر دې باور لرو چې دا تاسې ته په زړه پورې دی. د مې اتلسمه وروستی کاري ورځ ده، دوشنبه ازاده ورځ ده، کولای شی خپل ځان او دوستانو ته تحفې او سوغاتونه واخلي، مورې همدارنگه وړاندیز کوو، چې افغاني هیئت زموږ د لوړو زده کړو هغه زده کوونکي چې پښتو او دري زده کوي، له هغوی سره هم ملاقات وکړي، پښتو زده کوونکي کم دي، خو مورې هیله لرو چې ډېر زده کوونکي پښتو زده کړي، پښتو د افغانستان دولتي او ملي ژبه ده. زموږ پر غاړه یو ستر مسولیت پروت دی، مورې په دې نظر یو چې مستقیماً یو بل سره روابط ټینګ کړو. په روسیه کې یو زیات شمېر خلک د مسایلو ژورتیا ته سم نه متوجه کېږي، خو اوس چې په روسیه کې کوم تمایل شته، اکثریت له افغانستان سره د دوستۍ لپوالتیا لري. په پای کې غواړم ووايم چې مشکلات شته، خو باید ژر ستړي نه شو، مورې باید له خپلې خوا ووايو مشکل باید په بڼه وجه اصلاح او حل کړو. ما مخکې هم وویل، چې زیات خلک غواړي په دې غونډه کې اشتراک وکړي او دا د دې ښکارندويي کوي، چې خلک همکارۍ ته تړي دي. ډېر وخت کېږي چې داسې غونډه نه ده جوړه شوې، ما تاسې ته ځینې غټې مسایل وړاندې کړل، که بیا هم تاسې ته څه ابهامات پاتې وي، تاسو کولای شی خپل نظریات وړاندې کړئ!»

+++

کله چې ښاغلي یوري واسیلویچ کروپنوف خپلې خبرې پای ته ورسولې، نو افغانانو ته د خبرو نوبت ورسېد، چې خپل نظریات په دې باب وړاندې کړي. افغانانو کې معمول دی چې د پیل خبرو کې څه ناڅه بیرته کوي، تر ټولو دمخه ښاغلي احمد سیدي نوبت واخیست، هغه لومړی ځان معرفي کړ: ((احمد سیدي یم د ملگرو ملتو دفتر په سیاسي چارو کې کار کوم)) بیا یې وویل: ((تاسو چې کوم جدول وړاندې کړ، ډېر ښه و، خو د دې ترڅنګ درې وړاندیزونه لرم: موږ ته باید له اپوزېشن (د روسیې حکومت له اپوزېشن)، دویم رسنیو او درېیم د پوهنتون له ځوانانو سره ملاقات برابر شي.))

د ښاغلي سیدي د دې څرګندونو په باب کروپنوف څرګنده کړه: ((زموږ د دې غونډې پر وړاندې مخالفین هم شته، په روسیه کې د اپوزېشن ګوندونه شته، خو قوي نه دي. زه د (واحدې روسیې) واکمن ګوند غړی نه یم، زه خپله د اپوزېشن غړی یم، ځکه چې دوه کاله مخکې یې زما ګوند رسمي غړی و. له رسنیو سره پروګرام شته، همدا نن دوو تنو: ښاغلي علي سراج او ښاغلي عبدالغفور لېوال د اپوزېشن له راډیو سره مرکه لرله، محصلانو سره هم ملاقات شته، په تېره بیا د پښتو او دري ژبو له زده کوونکو سره ملاقات. د هغوی لپاره هم دا یو ښه وخت دی، چې د افغانستان له شخصیتونو سره اشنا شي.))

ورپسې په ولسي جرګه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي ببرک شینواري ته نوبت ورسېد، هغه وویل: ((اعلامیه یوه ډېره

جدي كلمه ده، كه د دې پرځاى پرېكړه ليك راشي، بنسټ به وي،
ځكه موږ دلته د حكومت استازيتوب نه شو كولاي، چې اعلاميه
خپره كړو.))

بناغلي كروپنوف يې په ځواب كې وويل: ((متن به ترتيب كړو،
خپل نظر به وركړو، البته موږ او تاسې به په گډه دا نظرونه
ورسو.))

ورپسې په ولسي جرگه كې د نيمروز د خلكو استازي بناغلي
خدای نظر سرمچار وخت واخيست، هغه وويل: ((د افغانستان له
لوري په دې غونډه كې د جمهور رئيس مرستيال گډون كوي، هغه
د دولت استازيتوب كوي، خبره داده، پر څه شي چې موږ تراوسه
بحث نه دی كړی، نو څنگه به مخكې تر مخكې نتيجه واخلو،
مقصد مې دا دی، چې تر بحثونو وروسته بايد يوشی جوړ شي او
موافقه پرې وكړو.))

بناغلي كروپنوف د بناغلي سرمچار د نظر په باب وويل: ((زه
تاسې سره موافق يم، كله چې ما وويل سبا د دې يوه مسوده
جوړوو، زما هدف دا و چې تاسې يو ټوليز تصور ولرئ، د دې
غونډې نوم (جرگه) ږدو، موږ نه غواړو څه شی پر چا ومنو.))
دې پسې په كابل كې د ملگرو ملتو دفتر د سياسي چارو
كاركونكي بناغلي محمد زمان امين ته وار ورسېد، هغه وويل:
((كله چې پر ټولو مسايلو بحث وشي تر هغه وروسته به بيا پرېكړه
ليك جوړ كړو.))

افغانی هیئت د توضیحاتو د اورېدو پر مهال

د بناغلي محمدزمان امين د نظر په اړه کروپنوف په څرگند ډول څه ونه ويل، ځكه چې دا نظر وړاندې هم څرگند شوی و، دې پسې ما (يون) ته نوبت ورسېد، ما خپل نظر داسې څرگند كړ: ((له دواړو خواوو دې يو گډ سكرتريت جوړ شي او گډ سكرتريت دې د پرېكړه ليك پر متن كار وكړي.))

كروپنوف يې په ځواب كې وويل: ((د روسيې له خوا خوماته معلومات شته چې څوك دا كار كولای شي، هيله ده د افغانستان له خوا هم څوك راعرفي كړي!))

دې پسې بناغلي سليمان لايق نوبت واخيست او خپلې خبرې يې داسې پيل كړې: ((د افغانستان د علومو اكاډمۍ غړی يم، مخكې هم دلته يو كنفرانس جوړ شوی و، دا كنفرانس تر هغه پراخ دی، هر كنفرانس ځانته خپل اهداف لري، موږ تشويش لرو چې موږ به په تخنيكي مسایلو دومره فوكس وكړو، چې د دې كنفرانس لوی

افغاني هئيت د پوښتنو او گروپونو پر مهال

هدفونه به تر سيوري لاندې راولي.

زه د کومې پارټۍ استازی نه یم، موږ فکر کوو، چې روسیه اوس د افغانستان په چارو کې موثر فعالیت نه کوي، موږ غواړو دوی تشویق کړو، چې له خپل شان سره سم د افغانستان په چارو کې مرسته وکړي. افغانستان اوس ټولې بشري نړۍ ته یو پرابلم دی، لوی هېوادونه مسوولیت لري، چې له دې مشکل سره مسوولانه چلند وکړي، سره له دې چې جهان یو قطبي شوی، خو بیا هم روسیه تر امریکا وروسته دویم مقام لري. روسیه او افغانستان دواړه په دې پرابلم کې ډوب شوي دي. تخنیکي مسایلو باندې دې ډېرې خبرې ونه شي، مطبوعاتو ته باید ډېر رول ورکړای شي چې دا موضوعات پراخ کړي.

د بناغلي سلیمان لایق د خبرو په اړه کروپنوف وویل:

((اجازه راکړئ چې زه خپل اعتراض څرگند کړم، ما نه غوښتل چې د چا خبرې رد کړم، روسیه د شلمې پېړۍ په بهیر کې له لوی

بحران سره مخامخ شوه، دوه ملیونه خلک یې د لوږې او داخلي مشکلاتو او اووه ویشت ملیونه خلک یې په نړیوال جنگ کې ووژل شول، روسیه پر دې پوهېږي چې جگړه او ناتار څه مشکلات لري، نو هوبنیار روسان دغه ټول نظریات اوس په خپل ځان کې لټوي.

زموږ غونډه ځکه ډېره مهمه ده، چې په دې غونډه کې پوه افغانان گډون کوي، هیله لرو چې له روسیې څخه هم پوه کسان گډون وکړي، زما شخصي دریځ دادی، چې افغانستان باید ځان قرباني ونه گڼي، باید یو پیاوړی قوي مرکزي دولت جوړ شي، موږ او تاسې باید په گډه یو بل سره همکاري وکړو، نور څوک له بهر څخه ممانعت نه شي پېښولای.))

دې پسې د کابل پوهنتون استاد بناغلي نسیم گل توتاخېل نوبت واخیست، هغه وویل: ((زه دا د ډېر قدر وړ بولم، چې افغانان او روسان یو بل سره د همکاري په باب خبرې کوي، زه وړاندیز کوم، که د اوسنیو کمېټو ترڅنګ (سیاسي کمېټه) هم په کې زیاته شي بڼه به وي.))

کروپنوف: ((زه مخالفت نه لرم، خو په دقیقه توګه باید پوه شو چې څوک په دې کمېټه کې کار وکړي، زموږ او زموږ د رسنیو دریځ دا دی، چې اقتصادي او کلتوري مسایل باید زیات اهمیت ولري، زموږ سوداګر امنیتي مشکلات پلمه کوي، زما په نظر هغه خلک چې کار نه کوي له سیاست څخه د یوې پلمې په توګه کار اخلي.))

تردي خبرو وروسته د افغانستان په ولسي جرگه کې د بشري

منابعو رئيس بناغلي شاه سلطان عاكفي صيب خپل نظر په دې ډول څرگند كړ:

((دا كار پر وخت او بنه كار دى. دا راپور كه تيار وي، ټولو ته دې وركړاى شي، چې ويې لولي او د پنجشنبې ورځې غونډې ته له پوره تيارې سره لاړ شي.))

كروپنوف: ((پره مننه! تاسې ډېر ستړي شوي ياست، بناغلي لايق په خبرو كې وويل چې پر ډېرو تخنيكي مسايلو توجه د كنفرانس محتوا ته زيان رسولاى شي، د كنفرانس هدف تاسې ته وايم، موږ ډېرې هلې ځلې وكړې چې دې حالت ته ورسېدو، موږ كولاى شول له دې ځواك څخه په نورو برخو كې كار واخلو، زه فكر كوم د افغانستان سوکالي د روسيې لپاره ضروري ده. زه له سياست سره ځانگړې علاقه لرم، کتابونه مې ليكلي دي. په جهان کې دوه نقطې د روسيې خلک سره پيوندوي: يوه د لرې ختيځ سيمه

ده، ډېر خلک په کې ژوند کوي، ساحه يې ډېره زياته ده، دلته ټول مسایل په روسيې پورې تړلي دي. دويمه مرکزي اسيا هغه سيمه ده چې موږ نه شو کولای په يوازې ځان مسایل حل کړو. موږ بايد له ټولو گاونډيو سره کار وکړو چې افغانستان کې ثبات رامنځته شي. زه په افغانستان کې له غميزو څوږېرم، خودا هم څرگنده ده چې زه د خپل هېواد د گټو په فکر کې يم. زما د جيوپوليتيک فورمول دادی چې: که افغانستان سره زموږ دوستي وه، نو په منځنۍ اسيا کې سوله ټينگېدی شي. له هرې لارې او هر علتته چې وي روسيه بايد د يوه واحد افغانستان ملاتړ وکړي، يو قوم بايد د بل پر ضد ونه کاروي، همدارنگه زه په دې نظر يم چې افغانستان ته بايد د يو خوار ځواکه ماشوم په توگه ونه کتل شي، درناوی يې وشي، افغانستان بايد د يوه اتل هېواد په توگه د تېر په شان څرگند شي.)) همدې خبرو سره غونډه پر سيمه ييز وخت (۹) بجې او د افغانستان پر وخت (۹) نيمې بجې پای ته ورسېده.

په مېلمستون کې لومړۍ شپه

کله چې د افغانستان پر مهال نهه نیمې بجې له غونډې رابهر شو بیا نو د لیکوالو خپلمنځي خبرې او تبصرې چې هغه هم د بنځو تر هغو اوږدو خبرو لنډې نه وي، پیل شوې. د بنځو د خدای پامانۍ خبرې تر هغه اصلي مجلسه هم اوږدې وي. د مېلمستون په انگرې کې بڼه او پاکه هوا وه، ورو ورو پلي گرځېدلو او گپ شپ مو هم لگاوه او ټوکې ټکالې مو کولې. ټوکې ټکالې ځینې د چوکاټ په داخل کې وې او ځینې په چوکاټ موکات کې نه ځایېدې، گپ شپ، ټوکې ټکالې، چوکاټ موکات، چای مای، په دې کلمو کې دا دویمه برخه کومه مستقله مانا نه لري، په اصطلاح ناخپلواک مورفیمونه دي، خو د لومړۍ کلمې مانا او اهنګ ته گټه رسوي او د وینګ پر وخت د سړي خوله پرې ډکېږي.

په لغمان کې یو چا کوم چا ته ست کړی و چې راڅه چای مای راسره وڅښه، هغه ورته ویلي وو: ((چای خو چای دی دا (مای) یې نو څه شی دی؟)) هغه بل ورته په ځواب کې ویلي وو چې: ((مای) یې (توره گوره) ده)) یو وخت په پوهنتون کې یو محصل د ژبپوهنې له استاد څخه همدا پوښتنه وکړه دا دویمه کلمه چې د لومړۍ ترڅنګ راځي دا خو هېڅ مانا نه لري، نو د څه لپاره راځي؟ استاد ورته وویل: ((دا یوازې د اهنګ د بشپړاوي، کله کله هم د مانا د تعمیم او کله کله د خوړلنۍ په خاطر راځي او هغه کلمې چې پیل یې په

ميم شروع کېږي، هغه بيا دا حالت نه لري او که لري يې هم نو بيا په ميم نه پيلېږي، نورې اکثره دا ډول کلمې چې وروستی يې ورسې غبرگېږي، دويمه کلمه يې ضرور په ميم پيلېږي، لکه کباب مباب، قلم ملم، سړی مړی، زرگر مرگر، پنېر منېر، خو هغه کلمه چې په ميم پيل شي بيا دا غبرگيز حالت نه لري، مېز، ملا، مېږی، ميرزا او داسې نور.)

دلته هم ځینې ټوکې (چوکاټي) وې او ځینې نورې (موکاټي). د مېلمستون په بېلابېلو ځایونو کې وگرځېدو، دا داسې یو استراحتځی و، چې نه ورته نږدې کوم دکان و او نه هم مارکېټ او بازار، داسې لکه د سیاسي بنديانو لپاره چې وي او یا هم د هغو معتبرو خلکو لپاره چې د ښار له گڼې گونې سترې شوي وي او دلته د آرام لپاره راځي. زموږ د اکثره ملگرو خودا هیله وه چې

مسکو د چکرځای دی، مور ته به داسې یوه هوټل کې ځای ونیسي چې هم د بنار په منځ کې وي، هم په کې موسیقي وي او هم زموږ پښې ازادې وي، چې چېرته څو او چېرته نه څو. روسانو به فکر کړي وي، چې راځه دا درانه او معتبره خلک دي، نو تر بناره لري په یوه آرام ځای کې ورته ځای ونیسه. د نظر او غوښتنې د دغسې واټن په پای کې دغه ځای زموږ په برخه شو. البته په نننۍ غونډه کې چې د پروگرام پر کوم مهالوېش بحث وشو، د سیل او چکر لپاره هم په کې یو څه وخت شته، خو هغه هم ډېر تنگ دی نور نو سر په سر میتینگونه او غونډې دي.

تر یو څه ځنډ وروسته چې د مېلمستون اکثره برخې موږ وگام کړې، نو له مسکو مېشتو افغان ملگرو څخه یو تن وویل: ((ساعت مو د مسکو په تایم کړی چې کارونه مو اسانه شي او تفاوت له منځه لاړ شي)) په مسکو کې د یوې راډیو خبریاله هم سبا راتلله، له هغې سره مې وخت فکس کړی و (د ورځې درې نیمې بجې) دا پروگرام ژوندی پروگرام و. انډیوالانو وویل: ((هسې نه چې د افغانستان او مسکو په تایم کې درڅخه وخت غلط شي)) پر محلي وخت د ساعت عیارول هم راته د پخوا په شان اسانه نه ښکارېده او دا مې هم د افغاني کلتور یوه برخه گڼله. ډېر وختونه چې پاکستان په تېره بیا په کوزه پښتونخوا کې اوسېدم، نو هېڅکله مې ساعت د هغه ځای پر تایم برابر نه کړ، دې کار هلته ماته ډېر مشکلات را پیدا کړل، د وخت دې واټن راڅخه ځینې کارونه خراب کړل، کله چې به په لاره کې چا ویل ساعت څو بجې دی؟ نو بیا به مې هم خپل ساعت ته

کتل او هم به مې د وخت توپیر ترې ایسته، دوه درې دقیقې وخت به یې غوښته، پر دې وخت به هغه پوښتونکی حیران شو چې دی پر ساعت نه پوهېږي که څنگه؟ کله کله به مې چورلټ ځواب ورکړ چې ساعت مې خراب دی؟ زموږ یو بل ملگری و، لس کاله یې په ایران کې تېر کړل، خو هېڅکله یې ساعت د ایران پر تایم برابر نه کړ. موږ افغانان په تېره بیا پښتانه روښنفکران هر وخت له وخت او زمان سره په ډغره کې یو، داسې یوشی سره چې هېڅوخت یې د مقابلې توان نه وي، له همغه سره مقابله کوو، دا هم زموږ د سرزوری یوه نښه ده. یو شاعر وايي:

موږه لېونو د زمانې گربوان نیولی دی

خلک هوښیاران دي له وختونو سره ځي

خو اوس ما شخصاً د زمانې د مقابلې دا تجربه پرې ایښې ده، اوس چې زه کله په بهرني سفر ځم، نو خپل ساعت د همغه ځای پر تایم عیاروم او د خپل هېواد وخت هم په ذهن کې ساتم. کله چې مسکو ته لاړم، نو ساعت مې هم د مسکو پر تایم برابر کړ. د شپې تر دولسو بجو پورې په همدې مېلمستون کې وگرځېدلو، نو کله چې ښه سترې شوم، له نورو ملگرو مې اجازه واخیسته، خپلې خونې ته راغلم، خو تر ویده کېدو دمخه مې د مېز پر سر د لمانځه د وختونو او نورو پروگرامونو لپاره ترتیب شوی او ایښودل شوی مهالوېش وکوت، بیا مې د عمومي غونډې لپاره د خپلې وینا پر اساسي کړنښو کار وکړ، د شپې یوه بجه وه چې د خوب مرغیو مې پر سترگو خپل وزرونه وغورول.

د کنفرانس یا جرگې لومړۍ ورځ

د مې (۱۲) مه نېټه د سې شنبې ورځ وه، په مسکو کې زموږ لومړۍ شپه تېره شوه او لومړۍ سهار پیل شو. سهار وخته له خوبه پاڅېدم، تشناب کې مې اوبه پرځان تېرې کړې، تشناب یې ښه لوكس و، خو اوبه یې چندان گرمې نه وې؛ د یخوالي له امله پر سرې بدې لگېدې، خو چاره نه وه، تر تشناب وروسته مې د مېز پر سر له ایښودل شوي ټاکلي مهالوېش سره سم چې د قبلې ښه هم په کې وه، جاینماز اوار او لمونځ ادا کړ، تر هغه وروسته مې په خونه

کې لږ څه سپورت وکړ، سپورت ښه ستړی کړم، لږ وروسته مې په

چپرکت کې لږه دمه وکړه، خپل یادښتونه مې منظم کړل، دریشي مې وکړه او بیا د سهار چای په نیت له خونې بهر شوم. پنځه لس کم نهه بجې چای تیار و، چای مو وڅښه، مناسب چای و، نهه بجې له طعام خورۍ څخه راوتو، بیا د مېلمستون په

بېلابېلو برخو کې وگرځېدو، ټولو انډیوالانو سره مو بیا گپ شپ ولگاوه، د ولسي جرگې غړي ښاغلی سید اسحق گیلاني هم نوی رارسېدلی و، هغه هم له افغاني هئیت سره ملگری شو، لس بجې د حاضرۍ له مخې مو ترته پورته شو. (الکساندر) روسی چې پښتو یې ښه زده وه د ټولو نومونه اخیستل. لس بجې او پنځه لس دقیقې له مېلمستونه را بهر شو.

د فضايي څېړنو مرکز

د مې (۱۲) مه نېټه د سه شنبې ورځ وه. د نن ورځې په کاري پلان کې د روسيې د فضايي څېړنو د مرکز ليدنه شامله وه. دا مرکز د نړۍ تر ټولو لوی، پرمختللی او لومړنی فضايي مرکز دی. کله چې له مېلمستونه بهر شو، نو د ځنگله په منځ کې پر غځېدلي سرک برابر شو، هوا ډېره پاکه او صافه وه، باران شوی و، ونې او بوټي يې پاک وينځلي وو، مسکو زياتره په ونو کې پټ دی، ودانۍ يې اکثره

په ونو کې پټې دي، مسکو سره له دې چې ډېر بڼایسته دی، خو سرکونه يې هغومره منظم نه دي، لکه د اروپا او امریکا په شان، خو تر هندوستانه بنکلي او منظم دي، مور په یو لوی (۳۰۲) ته ورته موټر کې سواره وو، توریستي موټر و، تر مخه او شاته مو د ترافیکي پولیسو گاډي

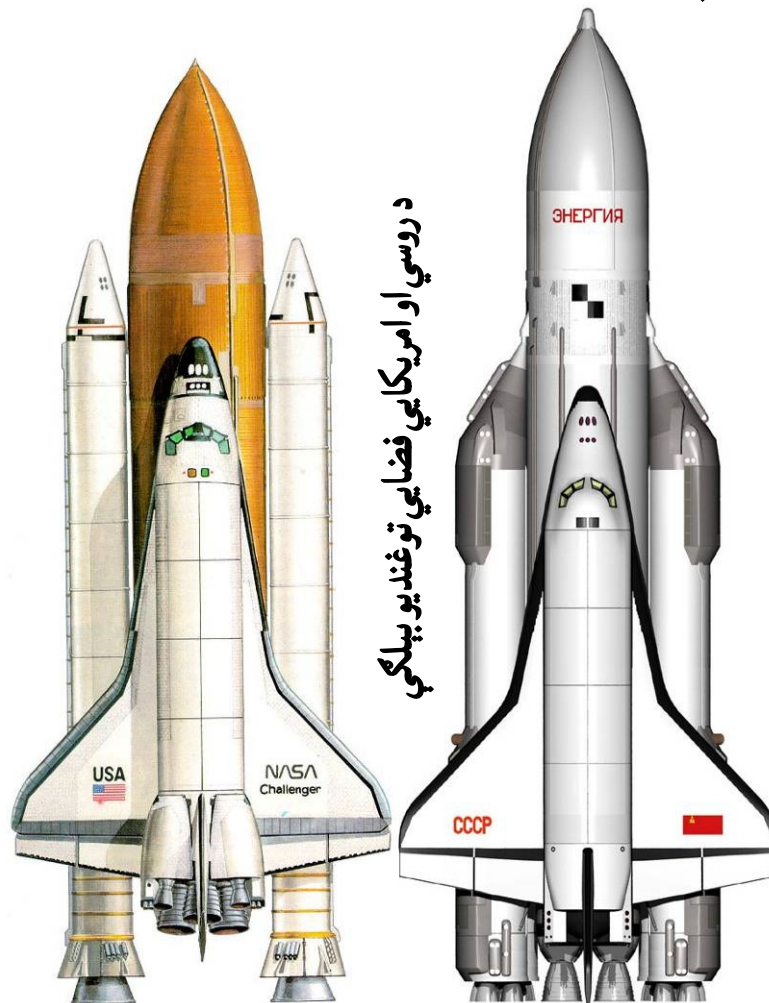
روان وو، چې مور ته لاره صافه کړي. په مسکو کې هم د ترافیکو

گڼه گونډه زياته وي. زمور مخې او شاته ترافيکي پوليسو خپلې اشارې لگولې وې او د اړتيا پر وخت يې غريزي اشارې هم لگولې، پر سرک د بېلابېلو هېوادونو ساخت موټر ليدل کېدل، د هندوستان په شان نه وو چې يوازې په کې هندي ساخت موټر بنکاري. شل کم لس بجې د فضايي څېړنو د مرکز پارکېنگ ته ورسېدو. دا د فضايي الوتنو د کنټرول او ثبت مرکز دی، د مرکز مخې ته د روسيې، جاپان، امريکا، اروپايي اتحاديې او ځينو نورو هېوادونو بيرغونه رپېدل. شل دقيقې تر يوولسو تېرې وې چې تر يوې سختې تلاشي او چک وروسته ودانۍ ته وردننه شو. دا ودانۍ پر (۱۹۶۱م) کال جوړه شوې وه، خو ډېره درنه، وزمينه او بنسکلي ودانۍ وه، چې بنسکلا يې سپرې ځان ته راکاږه. لومړی په ريسپشن (هرکلي) کې موږ ته هر کلي وويل شو، بيا د دويم پور له لارې د مرکز هغه هال ته بوتلل شو، چې د سينما د تالار په شان جوړ شوی و، موږ يې په پاس پور کې کېنولو. (الکساندره انوسوا) د دې مرکز مرستيالې په پيل کې موږ ته هر کلي ووايه، دې وويل: ((زه غواړم د دې مرکز په باب تاسې ته معلومات درکړم. شوروي متخصصين له افغانانو سره د کار تجربه لري، عبدالاحد مومند زمور په مرسته فضا ته تللی و، هيله ده دا همکاري نوره هم زياته شي، زه تاسې تالار ته دعوتوم، په فضا کې يوازینی نړيوال فضايي سټېشن له همدې ځايه کنټرولېږي.)) له دوو تالارونو څخه يوه ته لاړو. انوسوا وويل: ((مخکې تر دې چې د نړيوال مرکز په باب خبرې وکړم، غواړم د دې مرکز په باب وغږېږم، دا مرکز د (۱۹۶۰م) کال د اکتوبر پر

(۳) مه نېټه تاسیس شوی دی، دا په پیل کې یو وړوکی مرکز و، خو په دې (۴۹) کلونو کې پر یو لوی مرکز بدل شوی دی. اوس پر یوه وخت (۳۰) فضايي سټېشنونه کنټرولولای شي. په (۲۴) ساعتونو کې تر (یوزر) زیات کسان په کې کار کوي. زموږ مصنوعي سپوږمکۍ او توغندي مهم وظایف ترسره کوي، نړیوال فضايي سټېشنونه دا ډول سپوږمۍ کنټرولوي، زموږ د سوق او ادارې مرکز سوله ییز ماهیت لري، له نظامي موخو څخه لرې یو، په فضا کې د الوتنې سوق او اداره ډېر مشکلات لري، شپاړس (۱۲) بېلابېل هېوادونه زموږ په دې سټېشن کې گډون لري، امریکا، جاپان، کاناډا او ځینې نور اروپايي هېوادونه، د نړیوال فضايي اژانس غړي دي. خو دا نړیوال سټېشن له دوو مرکزونو له همدې (کرومون) او د امریکا له فضايي سټېشن (ناسا) څخه اداره کېږي. موږ ویاړو چې د (۱۴۱) غړو هېوادونو دا مرکز د (M.K.S) په نامه یادېږي او دا اساسي مرکز دی، موږ کولای شو دا نور هم پراخ او مهم پرابلمونه حل کړو. مهم سیستم دادی چې د فضا نوردانو د ژوندي ساتلو لپاره کار کوي، دا روسي ساخت سیستم دی، مخکې د (میر) په نامه د روسیې یو سټېشن و، د همغه سټېشن له ټکنالوژۍ څخه گټه اخیستل شوې ده. پر همغه وخت یو افغان کیهانگرځي فضا ته الوتنه کړې وه، له همغه وخته دا فعالیت پیل شو، په تېرو (۱۵) کلونو کې د (میر) نړیوال سټېشن دېرش (۳۰) زره عملیات اجرا کړي دي، زموږ اساسي وظیفه دا ده، چې په سټېشنونو کې د انسانانو د ژوندي ساتلو لپاره کار وکړو. په (میر)

ستېشن کې هم ورڅخه کار اخلو. بیا هم غواړم تکرار کړم، ویاړ
کوم چې د روسیې شخصیتونو په مرسته انسان کولای شي، په ډاډ

او امنیت سره په فضا کې کار وکړي، دغه ستېشن اوس د یوه
مطمئن لابراتوار حیثیت غوره کړی دی. د دې کیهاني ستېشن په

شتوالي، په کيميا، فزيک او بيولوژي کې پرمختگونه رامنځته شوي، په فضا کې وزن نه شته، په دې سټېشن کې د (۱۹) هېوادونو يو نړيوال گروپ کار کوي، قومندان يې يو روسی دی. له امريکا څخه (بوديز) له جاپان څخه (دا او کتاباکس) دلته کار کوي. (۵۹) دقيقې وروسته له فضايي سټېشن سره تماس ټينگېدی شي، دا وخت غواړي، خو اوس موږ تاسو ته يو فلم نښيو.) خو دقيقې وروسته يې يو فلم وښود، رښتيني عکس و، د دې سټېشن وزن (۳۰۰) ټنه دی. (۱۸۰/۱۱۰) متره يې سور دی، له (بايکانور) کيهاني ډگر څخه د الوتنې لپاره تياری نيول کېږي، دوه توغندي توغول کېږي، په منځ کې کيهانگرځي هواته ځي، دا يوه عنعنه ده، چې کيهانگرځي تر الوتنې دمخه خپل يولاسليک کوي، (چارسيمون) يو تور بست دی، چې فضا ته ځي، هغه وويل: زه يو تورست نه يم، زه يو گل و نوال يم، چارسيمون اصلاً يو هنگری دی، خو امريکا کې کار کوي، دوه ځله يې فضا ته الوتنه کړې ده، (اناتولي پيرينوف) د روسيې د فضايي څېړنو د مرکز رئيس دی. چارسيمون پر (۲۰۰۷م) کال حيران و چې په لومړي الوتنه کې د (کارليوف) د سوق او ادارې د مرکز له کمپيوټري وسايلو څخه څنگه گټه اخلي. زموږ اجناس ډېر ښه دي، ټوله دنيا يې اخلي، کمپيوټري ويروس يې نه خرابوي، د کمپيوټري شبکو مدافعوي سيستم يې په ښه ډول اجرات کوي، خو مخصوصې شبکې لرو، په يوه ثانيه کې په فضا کې (۴۰۰۰) کيلو متره اداره کوي، په فضا کې د بېرته گرځولو پروگرام ډېر سخت دی، دې ته خلک ډېر

خوشالېږي، دلته ډېر متخصصين او سياسي خلک گډون کوي، تاسې بايد پوه شئ چې هر سټېشن او کيهانگرځي په يوه ثانيه کې اته کيلو متره حرکت کوي. نن شپه د مسکو پر وخت يو روسی بې پيلوټه توغندی فضا نوردانو ته غذا رسوي، د شپې پر (۱۱) بجو به د (پروگرس) په نامه نړيوال سټېشن سره وصل شي.

دا توغندي په متواتر ډول په دوو درېو مياشتو کې يو ځل هغه

ستېشن ته غذا رسوي: اوبه، غذايي مواد او نور اضافي تجهيزات او د سون مواد چې نږدې يونيم ټن وزن لري، هلته انتقالوي، ستېشن بايد لږ څه پورته شي، ارتفاع يې معينه ده، کله چې راکښته کېږي، شعاع يې سړي ته زيان رسوي لږ تر لږه او ډېر تر ډېره ارتفاع يې (۳۲۸، ۳۴۵) کيلو متره ده. هغه څېړنې چې په فضا کې ترسره کېږي، ډېرې مهمې دي، زمور د ځمکې اوسېدونکو ته ډېره گټه لري. د فضا نوردانو کار د (گرينويچ) پر وخت پر (۷) بجو پيلېږي، د دې مرکز متخصصين (۲۴) ساعته کار کوي، په دې مرکز کې ژوند او فعاليت د يوه نظم تابع دی. (۴۵) دقيقې وروسته منظم تماس ټينگېږي. د سوق او ادارې متخصصين د دې امکان پيدا کوي، چې په خپلو خونو کې د کار لپاره تياري ونيسي، مور کولای شو انلاين اداره وکړو، له فضا څخه ځمکې ته زېنگنال کوډوو، په دوو ثانيو کې يې کوډ خلاصوو، دا کار دا څرگندوي چې دا د سوق او ادارې لپاره ډېر ښه وخت دی. پيلوټان په اسانۍ سره کولای شي د دې مرکز د متخصصينو له تجربو څخه گټه واخلي. دا پروگرام ډېر په زړه پورې دی، کله چې له نوې ټکنالوژۍ څخه گټه اخيستل کېږي، ځينې ازموينې ترسره کېږي چې د ځمکې په شرايطو کې ممکنې نه دي. کله خو ځينې فلزات په نورو ځايونو کې نور خصوصيات لري، همدارنگه مور يو لړ مصنوعي سپوږمکۍ لرو چې په بېلابېلو ډولونو کارونه کوي، نه يوازې د روسيې، بلکې د نړۍ په کچه کار کوي، له ځمکې څخه په يوه ټاکلي اندازه لوړوالي کار کوي، د ژوند څارنه کوي،

ایکولوژیکه څارنه کوي، جیوفزیکه او نوره. یانې زموږ مصنوعي سپوږمکۍ له فضا څخه داسې سم ځواب راکولای شي چې د ځمکې پرمخ دا نباتات څه شی دي؟ غنم دي؟ څه دي؟ د (ریسروس) په نامه مصنوعي سپوږمکۍ کولای شي د خپلو گرمو شعاعو په واسطه د ځمکې پرمخ نفت وگاز، د ځمکې نور مشکلات او خواص وڅېړي. ان کولای شو له فضا څخه وگورو چې په اوبو کې کبان چېرته حرکت کوي. د کب نیونکو لپاره دا ډېره مهمه ده. زده کوونکي او محصلین کولای شي له دې فضايي څېړنو څخه ښه گټه پورته کړي. د تېلیکمونیکشن امکانات او روابط ټینګوي، لنډه دا چې ډول ډول دندې ترسره کوي او ډول ډول اطلاعات زموږ په واک کې راکوي.)

مېرمن انوسوا ډېرې تېزې خبرې کولې، ژباړه یې په پیل کې پښتو وه، بیا دري شوه، ما له دري څخه اتومات پښتو ته ژباړله او دلته مې پښتو متن لیکه، سره له دې چې ډېر مهم شیان مې ولیکلای شول، خو بیا هم کېدی شي ځینې نومونه مې سم نه وي ثبت کړي او یا هم ځینې معلومات هم راڅخه پاتې شوي وي. د مېرمن انوسوا تر دې اوږده لکچر وروسته موږ افغانانو ته نوبت ورسېد، چې له دې څخه پوښتنې وکړو او هغه خپل ځوابونه راکړي. لومړۍ پوښتنه دا مطرح شوه چې انسانان په فضا کې ژوند کولای شي که نه؟

الكساندر انوسوا يې په ځواب كې وويل: ((اوس موږ يو پروگرام لرو؛ (مريخ ۵۰۰) نومېږي. دا پروگرام افتتاح شوی دی، خو دا پروگرام د [۲۰۳۳] د مريخ او ځمكې د سترې مقابلې] په نامه دی، هغه وخت دا فاصله د ځمكې او مريخ ترمنځ (۵۰۰) مليونه كيلو متره نږدې كېږي، (۵۰۰) شپې او ورځې مزل بايد له ځمكې تر مريخه وشي او بېرته راشي، دا چې ژوند به څنگه ممكن وي؟ موږ اوس (۵۰۰) ورځې ژوند مطالعه کوو، چې څنگه به په دې موده كې ژوند ممكن شي؟ په يوه كتاب كې دا مسایل ثبت شوي دي. (لولوكف) (۴۵۰) شپې او ورځې په فضا كې ژوند كړی دی. (د ځمكې د اوسېدونكو لپاره سپوږمۍ) يو بل پروگرام دی چې روسيه په كې گډون كوي، دا هم په زړه پورې پروگرام دی، تر دې وروسته معلومېږي چې انسان په كيهان كې له ضرر پرته ژوند كولاى شي كه نه؟ له كيهاني څېړنو څخه (۵۲) كاله تېرېږي، دا كم وخت دی، موږ فكر كوو د ځمكې خلك بايد په مشترك ډول همكاري وكړي، نړيواله همكاري په كار ده، دا همكاري كولاى شي يوزيات شمېر مشكلات حل كړي.))

د افغانستان ملي شورا د دارالانشاء د بشري منابعو رئيس بناغلي عاكفي وپوښتل: ((د يوې الوتنې قيمت به څومره وي؟)) مېرمن انوسوا يې په ځواب كې وويل: ((نرخ يې ډېر قيمته دی، په نړۍ كې ترټولو لوړ قيمت يانې په يوه شپه كې درې (۳) مليونه

ډالره دی. په لسو ورځو کې د پېرش (۳۰) ملیونه ډالره دی. تاسې باید پوه شئ چې دا تمام شوی نرخ دی، روسیه په دې کې گټه نه کوي. که موږ یوگرام سره زر قیمت کړو، نو یوه الوتنه باید له سرو زرو سره وتلو، هره الوتنه دویمه وزن او ارزښت پیدا کوي، موږ ویاړو چې امریکایان د تجارتي الوتنو لپاره زموږ توغندي غوره کوي. خبریالان چې کله وپوښتې هغوی څه وایي؟ توریستان وایي په نړۍ کې تر ټولو مهم توغندي همدا روسي سیوز (Sauoz) توغندي دي، خو موږ له توریستانو څخه کومه گټه نه کوو، موږ له مصنوعي سپوږمکۍ څخه گټه کوو. امریکا، چین، یوکرین، هندوستان او نورو سره همکاري لرو.)

تر دې پوښتنې او ځواب وروسته موږ ټول د پته متوجه شو، چې کله له هوا څخه په ځمکه کې د کبانو حرکت څارل کېدی شي، نو ولې په افغانستان او یا نورو سیمو کې د اسامه بن لادن ځای ځایگی نه شي کشفېدلای؟ دا خبره د ځینو پېرشونو و زمزمه شوه، خو په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازي ښاغلي سید اسحق کیلاني ژر همدا پوښتنه مطرح کړه، ویې ویل: ((تاسې ماهي په اوبو کې کتلای شئ، اسامه بن لادن نه شئ کتلای؟))

انوسوا تر یو څه ځنډ وروسته داسې ځواب ورکړ: ((په دریاب کې یو قسم مواد شته چې له فضا څخه یې خپر نه اسانه ده، د کب د

حرکت خپرنه هم اسانه ده، د اسامه خبره زموږ کار نه دی دا د نظامیانو کار دی او زموږ دا مرکز یو علمي مرکز دی.))

په مشرانو جرگه کې د پنجشېر د خلکو استازي بناغلي محمد عالم ایزديار وویل: ((یو توغندی په څو تمامېري يانې د یوه توغندي قیمت څو دی؟

ځواب: ((په دقیق ډول نه شم ویلای، ځکه انفلاسیون دی، قیمتونه پورته کېږي او کښته کېږي خو د (سایوس) توغوندي پنځوس (۵۰) ملیونه ډالره تمامېري. د توغوندي اعظمي ارتفاع (۳۶۹) کیلو متره او اصغري يې (۳۴۵) کیلو متره ده.))

ددې خبرو په پای کې انوسوا د دې فضايي مرکز د وېبپاڼې ادرس چې پر سکرین باندې هم ښکارېده موږ ته یاد کړ او ویې ویل چې د زیاتو معلوماتو لپاره له دې وېبپاڼې څخه معلومات اخیستلای شئ. د سایت پته په دې ډول وه: (www.mcc.rsa.ru).

د راډيو پر لوري

تر يو څه ځنډ وروسته د روسيې د فضايي څېړنو له دې مرکز څخه راوتو، پر سيمه ييز وخت د غرمې دولس نيمې بجې وې. د هئيت ټول برخوال په لوی موټر کې کيناستل، ما پسې همدا مهال له راډيو څخه د مرکې لپاره يو موټر راغلی و، له طاهر کاني صيب

سره يو ځای په همدې موټر کې کيناستم، دا مهال (امبل خان) ماته د تېلفون يو سيم کارت راوړ، چې کور او دوستانو سره اړيکي ټينگ کړم، لس کم يوه بجه مو د راډيو پر لوري حرکت وکړ، نږدې يو نيم ساعت نه زيات وخت مو په لاره کې تېر کړ، په لاره کې مې له کاني صيب څخه د پخواني شوروي او اوسني روسيې د ژوند په باب پوښتنې وکړې، کاني صيب چې يو بنه پوخ، کره ليکوال او

تکره ژباړن دی، په پخواني شوروي کې یې لوړې زده کړې کړي او ډېر کلونه (شل کاله) کېږي چې د پخواني شوروي جمهوریتونو په تېره بیا په یوکرین او روسیه کې ژوند کوي او خپله هم د پاڅه سیاسي فکر خاوند دی. ده پخوانی شوروي او اوسنی روسیه له هر پلوه سره پرتله کړل، ویې ویل: ((کله چې پخوانی شوروي ړنگ شو، نو روسیه له یوه لوی بحران سره مخامخ شوه، پر ټوله روسیه یوه مافیا واکمنه شوه او دې حالت د روسیې د ژوندانه ټول رگونه ونيول، خو د ولادیمیر پوتین په مشرۍ د (واحدې روسیې گوند) خو کلنې واکمنۍ له دې مافیا سره سخته مبارزه وکړه، اوس روسیه ترکنترول لاندې یو هېواد دی، اقتصاد یې ورځ پر ورځ غوړېږي، خپل پورونه یې ټول خلاص کړل، له خپلو طبیعي منابعو څخه په اعظمي توګه ګټه اخلي ان پر لوېدیځې اروپا باندې هم کله کله د خپلو سرشاره طبیعي منابعو په واسطه سیاسي فشارونه راوړي، د پخواني شوروي نور غړي هېوادونه هم ورځ پر ورځ بېرته روسیې ته احتیاجېږي.)) ما کاني صیب ته وویل: [هر چېرته چې د فکر ازادي نه وي، وده او پرمختګ په اساني سره نه شي رامنځته کېدای، یو وخت مې له مرحوم استاد محمد صدیق روحي صیب څخه د کمونیزم د شاته پاتېوالي او د شوروي د ړنګېدو په باب وپوښتل، هغه وویل: ((په کمونیزم کې غټ مشکل د تجربې تکرار و.)) د هغه نظر دا و؛ یوه تجربه چې څو ځله تکرار شي، نوبت نه رامنځته کوي، بلکې همغه څه چې دي همغه بیا ترلاسه کېږي. روحي صیب خپل دا مفهوم په یوه مثال کې لارښه واضح کړ. هغه وویل: ((یو

روسي انجنير يو نكلي چايير جوړاوه، هر كال به يې همدا تجربه تکراروله، معاش به يې هم ثابت و، که لږ څه به يې په ډيزاين کې تغيير راوړ، بيا به يې هم همغه معاش و، نو بنا پر دې، دې نوې تجربې او نوښت د ده په ژوند کې کوم خاص بدلون نه راوسته، نو ځکه خود انسان د فطرت له مخې چې له خپلې شخصي گټې سره يې لري، دی د پته نه هڅېده چې لاندې تجربه وکړي، خو که په مقابل کې په جاپان کې يو انجنير يو کال يو ماډل موټر جوړاوه او بل کال يې په هغه کې بدلون راوسته، نو د فابريکې خاوند ته دې بدلون گټه رسوله او په مقابل کې يې نه يوازې دې انجنير ته تنخوا زياتوله، بلکې څو موټر يې هم په تحفه کې ورکول، نو په دې ډول انجنير تشويقېده، چې بل کال ته تر دې بنه ماډل موټر جوړ کړي، نو ځکه هلته په تجربه کې نويوالي راته او دلته همغه تجربه بيا تکرار بدله، د تجربې همدغه تکرار د کمونيزم او شوروي د پرمختگ مخه ونيوله.))

کاني صيب وويل: ((رښتيا هم فکري سانسور د پرمختگ مخه نيسي)). هغه زياته کړه: ((روسيه کې اوس د فکر ازادي شته خو بيا هم لا ډېره ازادي نه ده رامنځته شوې، د اقتصاد په برخه کې ډېر پرمختگ شوی، روسيې د خپلو تېلو او گازو بېې ډېرې لوړې کړي او له دې لارې ډېر عايدات ترلاسه کوي. همدا راز د منځنۍ اسيا هغه گاز چې د روسيې له لارې نورو هېوادونو ته انتقالېږي، روسيه له هغو څخه هم ډېر ټکس اخلي، داسې هم ده چې دوی له منځنۍ اسيا څخه گاز په ارزانه بيه اخلي او پر نورو يې په لوړه بيه

خرخوي)) کاني صيب اکثره هغو ودانيو او اباديو ته گوته نيوله چې د همدې تېرو څو کلونو په بهير کې جوړې شوي دي. کاني صيب وويل: ((سره له دې چې دلته ډېر شيان نوي جوړېږي، خو بيا هم مسکو د نړۍ له هغو ښارونو څخه دی چې ډېره قيمتي په کې ده.)) په لاره کې ډېره زياته گڼه گڼه وه ، نږدې يو نيم ساعت مو په لاره کې تېر کړ، موږ سره دا ځل د ترافيکي پوليسو موټر هم مل نه و، يوازي يو امنيتي کس راسره و، چې مخکې سېټ کې ناست و، يو نيم ساعت وروسته د راډيو مرکز ته ورسېدو.

یون اوروسی امنيتي مسئول

د مسکو انگازه: دا د هغې راډيو نوم دی چې موږ يې مرکې ته بللي وو. شل دقيقې له دوو څخه تېرې وې چې د (مسکو انگازه) راډيو مخکې ته ورسېدو، مرکې ته لالړ وخت پاتې دی، زما په لاسي کامره کې بېټری کمزورې وې، نوې بېټری مو هملته په يوه دوکان کې په (۱۲۲) روبله واخيستې، شاوخوا لږ څه پلي وگرځېدو، د (مسکو

انگازہ، راڊیو شاتہ د انځورگری یوه تاریخي کوڅه ده، چې ډول ډول عکسونه او لاس کنبلي انځورونه په کې خرڅېږي، دغه کوڅه د (ستاري اربات) په نامه یادېږي او د مسکو ښار د منځنۍ برخې له ډېرو پخوانیو کوڅو څخه ده. هلته داسې انځورگر یا رسامان ولاړ وي، چې که څوک وغواړي انځور یې جوړ شي، نو په نږدې یوه ساعت کې یې ښکلی انځور په لاس جوړوي، ډېرې ښې او قیمتي

تابلوګانې هم هلته خرڅېږي، په دې کوڅه کې تر ګرځېدو وروسته بېرته د راډیو سټېشن پر لوري وځوځېدو چې د (نووی اربات) کوڅه کې یې موقعیت درلود. دا راډیو لکه په کابل کې د اف.ام (FM) راډیوګانو په شان وه، چې په مسکو کې زیات اورېدونکي لري، ژوندي پروګرامونه یې هم زیات دي، په موټرو کې ډېره ښه اورېدل کېږي، یو زیات شمېر اورېدونکي ورته راساً ټېلفونونه کوي، دوی

ته نظرونه رالېږي او خپلې پوښتنې ترې کوي. پنځه لس کم درې بجې د راډيو دفتر ته پورته شو، د تالاشۍ له نورمالو قواعدو معاف شو، ځکه چې يوه مسئوله ماموره موږ ته په لومړي منزل کې د تالاشۍ محل ته راکښته شوه، په لفت کې پورته شو، دفتر ته لاړو، په دفتر کې پر يوې اوږدې څوکۍ کېناستو، په دې اداره کې مې پر دېوالونو ټول هغه څرېدلې ستاينليکونه او مډالونه وليدل چې دې راډيو ته د بېلابېلو موسساتو، ارگانونو او اشخاصو له خوا ورکړل شوي وو. همدارنگه د روسيې او نړۍ د ځينو معتبرو شخصيتونو تصويرونه هم څوړند وو، چې دې راډيو ته پر بېلابېلو وختونو د مرکو لپاره راغلي دي. لږه شېبه وروسته يې يو يو گيلاس چای راوړ، مسوولي مامورې وويل: ستاسو مرکه پر (۳) بجو پيلېږي، ما کاني صيب ته وويل: ((مرکه ژوندي ده؟)) هغه وويل: ((هو ژوندي ده.)) ما د راډيو سټوډيو ته ډېره سودا لرله، چې څنگه به وي، ځکه دا زما يو ارمان دی چې موږ هم يو راډيو ټلويزيون او بنکلي سټوډيوگانې ولرو. سټوډيو ته ورننوتو، په سټوډيو کې مې ټول شيان له نظره تېر کړل، د افغانستان تر سټوډيوگانو بنکلي وه، خو بيا هم هغه شان چې ما اټکل کاوه هغومره بنکلي نه وه، ټول وسايل يې په چت کې نصب وو، موږ د يوه گردې مېز تر شا کېناستو، يوې بنځينه ژورناليسټې او يوه نارينه خبريال له ما څخه پوښتنې پيل کړې، طاهر کاني د هغوی خبرې ماته او زما يې هغوی ته ژباړلې او راساً څېرېدلې، درې دقيقې دريو څخه تېرې وې چې مستقيمې مرکه پيل شوه. په پيل

کې په مسکو کې د جوړ شوي کنفرانس په اړه پوښتنه وشوه او ما د کنفرانس هدفونه او د افغاني هئیت ترکیب ورته تشریح کړل، ورپسې یې په افغانستان کې د پرمختګونو په اړه وپوښتل، دوی وویل دلته داسې فکر کېږي، چې افغانستان کې چندان پرمختګونه نه دي شوي؟ ما ورته د افغانستان پرمختیاوې او حالات پر درېو برخو ووېشل او بیا مې تشریح کړل: مثبت پرمختګونه، منفي پېښې او ځینې هغه کارونه چې باید ترسره شوي وای، خو ترسره نه شول. دوی پوښتنه وکړه، چې په افغانستان کې پر ښځو ډېر ظلمونه کېږي او هېڅ حقوق نه ورکول کېږي، ما ورته په ځواب کې وویل: ((د ښځو د حقوقو په برخه کې یو هغه مشکلات دي چې له پېړیو پېړیو راهیسې پاتې دي، په هغو کې د مذهب په نامه بندیزونه، ټولنیز او کلتوري دودونه هر یو پر خپل ځای خپل تاثیر لري، چې دا ستونزې بیا په څو کلونو کې نه شي اوارېدلای، د دې ډول ستونزو اوارولو ته ډېر وخت په کار دی، خو د افغانستان د اساسي قانون له مخې ښځې او نر د قانون پر وړاندې مساوي او برابر حقوق لري، له سیاسي پلوه د افغانستان اساسي قانون د ښځو حقوق دومره خوندي کړي، چې ان په ډېرو پرمختللو هېوادونو کې هم د ښځو د سیاسي ژوندانه په برخه کې دومره تضمین نه شته، همدا اوس د افغانستان په پارلمان کې په سلو کې (۲۷) ښځینه استازې دي، چې دا شمېر د روسیې او امریکا په شمول د نړۍ په یوه پرمختللي هېواد کې هم نه شته، همداسې نور پرمختګونه.)) دوی بیا په افغانستان کې د ازادې میډیا په باب

وپوښتل او ويې ويل دلته داسې ويل کېږي، چې هلته د ميديا په برخه کې ډېر پرمختګ نه دی شوی، ما ورته په ځواب کې وويل: ((هره هغه ټولنه چې له جنګ او اختناق څخه راووتې ټول مشکلات يې په يوځايي توګه نه حلېږي، طبعاً مشکلات شته، خو د رسنيو په برخه کې پر ډېر کم وخت په افغانستان کې دومره پرمختګ شوی، چې ساری يې د نړۍ په هېڅ هغه هېواد کې نه ليدل کېږي، چې تازه له جګړې څخه راوتلی وي، همدا اوس په افغانستان کې نږدې سل ازادې راډيوګانې فعاليت لري، تر لسو زيات ازاد ټلويزيونونه او تر نږدې يوزر عنوانو پورې بېلابېلې چاپي خپرونې فعاليت لري، دا د افغانستان په شان يوه هېواد لپاره ډېر لوی پرمختګونه دي، ان په ډېرو پرمختللو هېوادونو کې هم رسنيو پر دومره لږ وخت دومره زيات پرمختګ نه دی کړی.)) زموږ د مرکې په ترڅ کې يو شمېر اورېدونکو چې دا راډيو يې اورېدله، په ژوندۍ بڼه ټليفونونه هم وکړل او د همدې مسایلو په اړه يې پوښتنې وکړې، ما ورته ځوابونه ورکړل، زما لپاره بڼه ګرمه او د دوی لپاره يوه معلوماتي مرکه وه، دوی ته هم تازه معلوماتو او ارقامو خوند ورکړ. د بېلګې په توګه ما د پوهنې په برخه کې ورته داسې معلومات ورکړل او ورته ومې ويل چې تر (۵۰۰۰) پورې نوي بنسټونې جوړ شوي، د مهاجرينو په برخه کې مې وويل چې نږدې دوه نيم مليونه مهاجر بېرته خپل هېواد ته راستانه شوي، نږدې (۳۵۰۰) کيلو متره سړک په اساسي ډول جوړ شوی، د سياسي او ټولنيزو پرمختګونو په باب مې هم ورته رڼا واچوله، ځينې نيمګړتياوې مې هم بيان کړې، ومې ويل

چې سياسي عدالت تامين شوی نه دی، جنگسالاران واکمن دي، په ټول هېواد کې امنيت تامين شوی نه دی، اداري فساد او رشوت زيات شوی، د ملکي تلفاتو شمېر ورځ پر ورځ زياتېږي، ځينې مشخص تنظيمونه او جگړه ماران تر هر چا زيات واک لري، سره له دې چې د جمهوري رياست او ملي شورا لپاره انتخابات شوي، خو قدرت لاهم په واقعي مانا ولس ته نه دی انتقال شوی. دا ډول معلومات دوی ته په زړه پورې وو، نو ځکه د روسي او روسی دواړو خبريالانو لپاره دا جالبه مرکه وه. مرکه چې پایته ورسېده، نو دوی ډېر خوشاله وو زیاته مننه یې وکړه، موږ ترې خدای پاماني واخيسته، یوې مامورې موږ د راډیو تر خروجي دروازي پورې بدرگه کړو او په دې توگه د (مسکو انگازه) راډیو له ودانۍ څخه رابهر شو.

د مسکو خو یادگاري ځايونه

کله چې له راډيو څخه رابهر شو، نو يو څه وخت مو درلود، چې د مسکو ځينې ځايونه وگورو، زموږ بل ملگري (امبل خان) تيار له خپل موټر سره موږ ته منتظر و، زه (يون)، طاهر کائي صيب او له موږ سره يو کس امنيتي ساتونکی درپور په د امبل خان په گاډي کې کېناستو، امبل خان وويل: ((راځئ يو تاريخي ډگر به در باندې وگورو، په دې ډگر کې پر فاشيزم باندې د پخواني شوروي د بري یادگاري څلی جوړ شوی، دغه ډگر د (پارک پاپېدي) په نامه

د روسیې د اتلولۍ يو یادگاري څلی

یادېږي. پخوا دې ځای ډېر ارزښت درلود، خو د شوروي تر ړنګېدو وروسته هغه شان ارزښت نه لري او نه په کې هغه ګڼه ګڼه وي، خو

بیا هم ډېر خلک دلته راځي، ډول ډول گلان هم شته لږ به پلي هم وگرځو.) تر يو څو دقيقو مزله وروسته دې ډگر ته ورنږدې شو، په لاره کې مو د روسيې د بري هغه دروازه (تاق) وليد چې دوی يې د بري دروازه بولي. شکل او جوړښت يې کټ مټ په پغمان کې د ازادۍ څلي (تاق ظفر) ته ورته و. د تاق ظفر په څېر دا لويه دروازه د فرانسوي امپراتور ناپليون پر لښکر د بري يادگار دی. ناپليون پر (۱۸۱۲م) کال پر روسيې حمله وکړه او پر (۱۸۱۴م) کال يې ماتې وخوړه، د بري دروازه چې پر (۱۸۲۹م) کال يې بنسټ ايښودل شوی و، پر (۱۹۲۲م) کال دې ځای ته انتقال او په اوسنۍ بڼه ودانه شوه. دا څلی د يو داسې لوی واټ په منځ کې جوړ شوی چې د مسکو ښار له مهمو او لویو واټونو څخه گڼل کېږي او هر پلو ته يې موټر په څلورو پنځو لیکو کې روان وي، خو له دومره پراخو سړکونو سره سره بیا هم د موټرو گڼه گڼه او ترافيکي ځنډ و ځنډ په کې له ورايه

محمد طاهر کانی، یون او امبل خان

محسوسېږي. تر څو دقيقو مزله وروسته هغه ډگر ته ورسېدو چې پر فاشيزم باندي د بري يادگاري څلی په کې جوړ شوی و، دا يو

لوی او ارت ډگرو، مخکې تر دې چې له موټر څخه کښته شو، امبل خان وویل: ((چتری به راواخلم خامخا باران ونه شي))، موږ وڅنډل ومو ویل: ((نه بابا هوا دومره ترخه نه ده چې باران وشي)) امبل خان وویل: ((د مسکو پر هوا باندې باور نه شته))، خوماته هېڅ ممکنه نه ښکارېده، چې گنې باران دې وشي. په وات کې مو قدم وهل پیل کړل، هرې خواته سره او ژېر گلان وو، سره گلان یې کټ مټ لکه په دښتو کې د غاټولو د گلانو په شان وو، امبل خان وویل: ((دا گلان ټول یوه اوونۍ عمر لري، یوه اوونۍ وروسته له منځه ځي))، د گلانو پر دې لنډ عمر ډېر خفه شوم، امبل خان وویل: ((دلته او د مسکو په نورو اکثر واهونو کې چې دا گلان گوري، دا هره اوونۍ نوي ایښودل کېږي، خپل خاص موسم لري)) په کوم ځای کې چې موږ پلي شو دغه ځای د بري یادگاري څلی او شاته یې پر فاشیزم د بري د یو لوی موزیم او یادگاري کمپلکس ودانۍ ده. دغه ټول کمپلکس په یوه پارک کې موقعیت لري، چې د (بري پارک) په نامه یادېږي او د دې ودانۍ شاته نور ډېر پراخ دی. دغه پارک او د بري پارک کمپلکس په (دیارلس نیم هکتاره) ځمکه کې پروت دی او د بېلابېلو ادیانو د پیروانو په درناوي په درېو خواوو کې یې یوه عیسوي کلیسا، یو مسجد او یوه یهودي سیناگوگیا جوړ شوي دي. پر فاشیزم د بري څلی یو سل څلوېښت اعشاریه اته (۸، ۱۴۰) متره جگوالی لري او د جنگ د (۱۴۱۸) ورځو او شپو سمبولیکه څرگندونه کوي. پر (۱۹۵۸ م) کال د وخت واکمنو پر بکره کړې وه، چې پر دې ځای به دغسې یو پارک جوړېږي، خو د

پارک اوسنی بڼه او دغه ودانۍ د (۱۹۹۵م) د مې پر نهمه نېټه، پر فاشیزم د بري د پنځوسمې کالیزې په ویاړ پرانیستل شوه. پخوا شورویان او اوس روسان هر کال د مې پر نهمه نېټه پر فاشیزم د بري پر جشن ډېر ویاړي او د هغه وخت د جنگ د گډونوالو ډېر قدر کوي، دوی وايي چې دا د دوی لپاره له اوبنکو ډک جشن دی، ځکه شل ملیونه شورویان په کې وژل شوي او یا له لوږې مړه شوي دي. دوی په پام کې لري، چې پر راتلونکي (۲۰۱۰ م) کال پر فاشیزم د

بري پینځه شپېتمه کلیزه په ډېر شاندار ډول ونمانځي. په دې لوی ډگر کې شاوخوا وگرځېدو، عکسونه مو واخیستل. نور گڼ خلک هم ټول پلي گرځېدل، یادگاري تصویرونه یې اخیستل، د نږدې دوه سوو مترو په واټن پر فاشیزم باندې د بري څلي پر لوري وخوځېدو، څلي ته لانه وو رسېدلي چې توري وربځي راڅرگندې شوي، ورسره

سم خاڅکي خاڅکي باران پيل شو، ما فکر کاوه څه زمور په وطن

کې خو وايي: ((توره وپرول کوي، سپينه اورول)) خو دلته خبره سرچپه شوه، له خاڅکي خاڅکي باران سره باران نور هم زور واخيست، مور په ډېر تکليف د څلي ترڅنگ يو څو قطعي عکسونه واخيستل، نور باران لاندې کړو، امبل خان چترۍ زما پر سر نيولې وه، ماته يې ويل: ((ته خو بلې غونډې ته هم ځې، بايد

لوند نه شپې او که موږ لامده هم شو، پروا نه کوي، موږ ورسره بلد

پر فاشيزم باندې د بري يادگارې څلی

يو)) کانی صیب، امبل خان او زموږ روسي امنيتي مسول خو باران دومره وځپل چې تنی يې هم ورته وچه پرې نه بنسوده، يو خو دقيقې مو څلي ته ورڅېرمه د يوه دېوال غاړې ته چې يو څه سرسوری يې

درلود، پناه وروږه، خو هلته هم گڼه گونیه زیاته وه، د ودرېدو ځای نه و، لنډه دا چې باران بڼه وشاربلو، که څه هم باران ولاړ نه و، خو زور یې یوڅه کېناست، بېرته د گاډي د پارکېنگ پر لوري

د وربنت پر مهال د مسکو یو واک

و خوځېدو، یخ هم بڼه وششولو. دا ځای که څه هم ډېر په زړه پورې و، خو موږ د شرکنده باران په وجه خوند ترې وانه خيست، خوند خو لاشه کړې، چې په راتگ هم پنبېمانه وو، تر موټر مو ځانونه ورسول، ځانونه مو ټکوهل، په موټر کې چې کېناستو، نو امبل خان د موټر بخاری چالان کړه، ورو ورو یې له موږه د یخنی څپې لري کړې، موټر کې ناستې او راحت ډېر خوند وکړ او د افغانستان د سفارت پر لوري رهي شو.

یوه ماښامنی په افغاني سفارت کې

تر نیم ساعت مزله وروسته سفارت ته ورسېدو، په لاره کې پرله پسې باران د مسکو فضا تیاره کړې وه، په مسکو کې د داسې وربښت په حالت کې پلې تگ راتگ اسانه نه وي، ونې او بوټي ټول وینځلي ښکارېدل، کله چې سفارت ته ورسېدو، نو موټر مو د سفارت مخې ته په یوه ځای کې پارک کړ، سفارت ته داخل شو، موږ او نورو مېلمنو ته د سفیر (زلمي عزیز)، کلتوري اتشي ډاکټر

لطيف بهاند، د پوځي اتشي مرستيال عبدالله اندر او د سفارت نورو کارکوونکو هر کلی ووايه. موږ باران ډېر ځپلي وو، څو شېبې مو د ښاغلي اندر صيب په دفتر کې تېرې کړې، يو گيلاس چای مو وڅښه، څو نور افغانان (د سفارت کارکوونکي) هم هلته ناست وو،

یو بل سره مو تر تعارف وروسته، د هېواد پر حالاتو لنډې خبرې وکړې. بیا لاندې تلخونې (تکاوی) کې د کلتوري اتشي (بهاند صیب) دفتر ته کښته شوم، هلته بناغلی اسدالله دانش، عبدالغفور لېوال، خپله بهاند صیب او یوه روسی مېرمن سره ناست وو، پر ډوډی خوراک مصروف وو، د ملایانو په خبره؛ لذیذ لذیذ طعامونه یې پر دسترخوان هموار وو. ماته یې ټینگ ست وکړ، ما ویل نه زه

به حال ته لار شم او له ټولو سره به یوځای ډوډی وخورم، له هغوی څخه د سفارت حال ته لارم. په مسکو کې د افغانستان سفارت د افغانستان خپل ملکیت دی دا هم لکه د افغانستان د ځینو نورو سفارتونو د ودانیو په شان په افغانستان کې د بحران تر پیل دمخه حکومتونو د هڅو برکت دی. دا ودانیې پر (۱۹۰۴ م) کال د هغه مهال د نومیالي مهندس (کیکوشف) له خوا جوړه شوې ده او پر

(۱۹۲۱م) کال د هغه مهال د شوروي حکومت له خوا د امير امان الله خان حکومت ته ډالۍ شوې ده، چې د مسکو بڼار د منځنۍ برخې د (پوورسکایا) په کوڅه کې واقع ده. دا يوه لويه دوه پوريزه ودانۍ ده چې د سفارت ټول اداري ضرورتونه په کې پوره کېږي. کله چې د سفارت په لاندیني پوړ کې حال ته لاړو، نو اکثره برخوال راغلي وو او نور هم د راتگ په حال کې وو. په حال کې د شلو تنو په شاوخوا کې اشخاصو ته څوکۍ او کوچونه ايښي وو، البته هال د نورو څوکیو د ځایونې ځای هم درلود. سفیر او نورو کارکوونکو مېلمنو ته هر کلی وایه او هر یو سره به د لنډ وخت لپاره ودرېده،

حاجي فضل کریم، نادرخان کټوازی، محمد عالم ایزديار او سلیمان لایق

مېلمانه هم دوه دوه او درې درې تنه سره یوځای شوي وو او خپل خپل مجلسونه یې کول، په سفارت کې نه سفیر او نه هم کوم بل چا څه وینا وکړه. یوه نارسمي ناسته وه، چې هدف یې یوازې افغاني

هئیت ته مېلمستیا وه. البته په دې مېلمستیا کې د کنفرانس یو شمېر روسي مامورین هم شامل وو. دې حال ته ورڅېرمه په بله خونه کې ډوډۍ تیاره شوې وه، بنه مکلفه افغاني ډوډۍ وه. په بهر کې خپله ډوډۍ داسې یو نعمت وي، چې هر افغان یې ارمان کوي. ډوډۍ مو په ډېره ارامۍ وخوره، خود خوراک ترڅنګ مو خبرې او

افغاني هئیت په افغاني سفارت کې د ډوډۍ پر مهال

مجلسونه هم ترسره کړل. د ډوډۍ پر مهال ماته وویل شول، چې ستا په شمول څو تنه نور یو بل مطبوعاتي کنفرانس ته دعوت دي، څو شېبې نور هم په سفارت کې پاتې شو، نور ټول په خپل موټر کې لارل او موږ څو تنه بیا د مطبوعاتي کنفرانس په نیت سفارت ته ورڅېرمه د یوې بلې ودانۍ پر لوري وخوځېدو.

له نیوزویک اوونیزی سره ناسته

د تگ پر مهال زه (یون)، په ولسي جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازی (بیرک شینواری)، د پکتیکا استازی (سیداسحق گیلانی)، بناغلی احمد سیدی او د کابل پوهنتون استاد بناغلی نسیم گل توتاخېل سره ملګري وو. تر یو څو دقیقو مزله وروسته هلته ورسېدو. د یوه هوټل لومړي پور ته پورته شو، ډېره تاریخي ودانۍ معلومه، د لرګي لویې دروازې او په هغو کې شوی نقش د هغې د تاریخي هويت څرګندونه کوله، د هوټل په نورو برخو کې هم زیات لرګي کارېدلي وو، چې له اوسنیو هوټلونو څخه د دې هوټل څرګند توپیر یې ښکاراوه. موږ یې یوې خونې ته دعوت کړو، هلته یو اوږد مېز ایښی و، پرده پرې غوړېدلې وه، څلور څوکۍ یې یوه خوا څلور بله خوا، دوه څوکۍ په سر او دوه یې په بر کې ایښودل شوې وې، پر مېز له معمول سره سم د هوټلوالۍ کلتور عملي شوی وو، دسمالونه، گیلاسونه او قابونه پرې ایښي وو، د څښاک او خوراک دواړو ترتیبات نیول شوي وو. په پیل کې خو موږ ته ویل شوي وو چې دلته یو مطبوعاتي کنفرانس دی، خو کله چې د مېز دې څرنگوالي ته متوجه شو، نو پته راته ولګېده چې دلته یې یوې ګډې مرکې ته رابللي یو. که موږ هر یو له دې حالت څخه خبر وای، نو کېدی شي چا ورته زړه نه وای ښه کړی، ځکه چې ټول ښه ستړي وو او هر یو غوښتل چې ژر خپل استراحتځي ته لاړ شي او آرام وکړي. کله چې د مېز تر شا کېناستو نو لومړی دوی ځان معرفي کړ:

(اليا) او (ايرد) د نيوزويک اوونيزې مسوولين يو. دوی وويل:
(نيوزويک دلته په روسيه کې هم خپرېږي، له امريکايي نيوزويک سره همکاري لرو، خو موږ مستقل يو، چا سره تعلق نه لرو، خپله کار کوو، خپله څو، خپله يې ليکو، د روسيې په اخبارونو کې دا يوه مهمه اوونيزه ده.) تر دې وروسته موږ هر يو خپل ځان معرفي کړ. طاهر شينواری چې په مسکو کې د مېشتو افغانانو له جملې څخه دی، پر روسي ژبه بڼه پوهېږي، هغه هم زموږ ملگري و او د ژباړې چارې يې سرته رسولې. زموږ د ډلې تر تعارف وروسته هغوی خپله لومړۍ پوښتنه پيل کړه:

پوښتنه: د روسيې او افغانستان د دې صفر روابطو په باب څه نظر لری؟ د سفر هدف مو څه دی؟

لومړی اغا صيب (سيد اسحق گيلاني) خبرې پيل کړې، د دې پوښتنې په ځواب کې يې وويل: ((روسيه زموږ لپاره ډېر اهميت لري، روسيې افغانستان سره پخوا بڼه اړيکي درلودل، موږ هيله لرو، چې روسيه پخواني اړيکي بېرته ټينگ کړي، زه د افغانستان د خلکو په استازي د روسيې له خلکو غواړم له افغانستان سره په اقتصادي، تجارتي او نورو برخو کې خپلې دروازې بېرته خلاصې کړي، افغانستان په شپږ ويشت کاله جنگ کې ډېر خراب شوی، بيا جوړونې ته ضرورت لري.))

دويمه پوښتنه: له امريکايانو سره مو مناسبات څنگه دي، تاسې څه فکر کوئ، څه پېښېږي؟

دا پوښتنه له ټولو څخه وه، خو بناغلي ببرک شينواري لږ چالاکي وکړه، ژر يې د پوښتنه ماته راجع کړه، ويې ويل: ((يون صيب د دولت په امنيت شورا کې دی، د دولت په نمايندگۍ به دی دې پوښتنې ته ځواب ورکړي.))

ما وويل: ((سمه ده، ځواب به يې ورکړم، خو په خپلې استازۍ، نه د دولت په استازۍ، ځکه چې دولت کې خو هر ډول خلک دي، زه د هغوی استازي نه شم کولای.

زما نظر خودادۍ چې د سپټمبر د يوولسمې نېټې تر پېښې وروسته امريکا ته د دې زمينه برابره شوې، چې افغانستان کې پوځي حضور ولري. د ملگرو ملتونو د امنيت شورا د پرېکړې له مخې چې روسيه هم په کې شامله وه، امريکايانو افغانستان ته لښکر کشي وکړه او بيا تر هغه وروسته د نړيوالو په مرسته د بن کنفرانس جوړ شو، لومړی موقت، بيا اتقالي او بيا منتخب حکومت رامنځته شو او د افغانستان حکومت دغه بېلابېلې بڼې خپلې کړې، دا چې يو هېواد بل هېواد ته لښکرې لېږي، طبعاً هغوی د خپلو گټو د خونديتوب لپاره دا کار کوي، خو افغانستان ته د امريکا راتگ د ملگرو ملتونو د پرېکړو له مسيره تېر شوی، د دواړو حکومتونو ترمنځ مناسبات ډېر ښه دي، خو د ملکي تلفاتو او د کورونو د تلاشی او ځينو نورو مسایلو پر سر اختلافات شته، دا چې هلته څه پېښېږي، ټول پرې خبر يو، خصوصاً په امنيتي برخه کې اندېښنې شته، د جگړې پراختيا د زيات تشویش وړ خبره ده.

زما خبرو پسي بناغلي احمد سيدي خبرې پيل كړې، هغه وويل:

احمد سيدي

((د افغانستان مشكل يو منطقه

يي مشكل دی، بايد د منطقي

هېوادونه لکه روسيه، د منځنۍ

اسيا هېوادونه، ايران، پاکستان،

چين او هندوستان د دې مشكل

لپاره په گډه كار وكړي. د دې

ترڅنگ په دولت كې اداري

فساد، مخدره مواد، ناکامه دولتداري او نور ټول په دې کې شامل

دي چې حالات يې خراب كړي دي.))

پوښتنه: امريکايان له معتدلو طالبانو سره مذاکره غواړي؟

سيدي صيب ورته په ځواب کې وويل: ((فکر نه کوم چې دا

کارونه کومې نتيجې ته ورسېږي.))

پوښتنه: زلمی خلیلزاد په دوبي کې له طالبانو سره خبرې کوي؟

سيدي صيب: ((دا هسې اوازې دي، د شهرت لپاره اوازې

خپروي، حتی کرزی هم د زړه له کومې طالبانو سره روغه جوړه نه

کوي.))

بيرک شينواری

دې پسي بېرک شينواري د پوښتنې ځواب

وغځوه: ((د نن ورځې طالبان له پرونيو

طالبانو سره فرق لري. صوبه سرحد کې يې

ډېرې سيمې نيولې دي، قبایلي سيمې يې

نيولې دي، اوس په مليونونو خلک په

قبایلي سیمو کې راپورته شوي، پخوا یوازې چیچن، عرب او نور وو، خو اوس خبره ډېر لوړ حد ته رسېدلې ده. کېدی شي د دوی له یو غټ ګروپ سره خبرې وشي، خو خاصو طالبانو سره خبرې ونه شي. مهمه خبره دا ده چې خبرې څنګه وشي؟ که د افغانستان په باب خبرې وشي، ښه به وي.

دې پسې ما (يون) ته هم پر پورته موضوع د تبصرې بلنه راکړل شوه، ما وويل: ((د طالبانو تر چتر لاندې خو ډلې راتاله دي: یو ګروپ خپله القاعده دی چې هغوی چاسره خصوصاً له خپلو مخالفینو سره د خبرو او مفاهمې کومه سابقه نه لري، دویمه هغه ډله ده چې د طالبانو په نامه فعالیت کوي،

خو اکثره د پاکستان له استخباراتو سره اړیکې لري او افغانان هم نه دي، بله ډله هغه افغان طالبان دي چې د امریکایانو له خوا یې واک نسکور شو، افغاني طالبانو سره خبرې ممکنې دي، خو هغه وخت چې د افغانستان د حکومت په سیاسي او امنیتي سکتور کې پراخ اصلاحات راشي، پوځ په واقعي مانا ملي او بې طرفه شي، د مشخصو سیاسي ډلو له انحصاره ووځي او هېڅ افغان یې پردي ونه ګڼي، د دې ترڅنګ د طالبانو ځینو مخالفو ډلو ته چې په حکومت کې د بهرني فشار په وجه تر حده زیات امتیاز ورکړل شوی، دا نامشروع امتیاز یې د عدالت حد ته راتیت شي تر هغه

وروسته که خبرې پیل شي او نړيواله ټولنه په تېره بيا امریکایان هم د دې خبرو یوه تضمیني برخه وي، کېدی شي خبرې یوې مطلوبې نتیجې ته ورسېږي.

ما چې خپلې خبرې خلاصې کړې نو توتاخېل صیب ته مې چې تر دې وخته یې هېڅ خبرې نه وې کړې او اوسپله یې هم بڼه تنگه شوې وه، پام شو، ما وویل: ((مور ټولو خو خبرې وکړې، اوس نو د

توتاخېل صیب نوبت دی څه یې چې زړه غواړي، هغه دې په زور او زېر سره ووايي)) بیا نو توتاخېل صیب خپلې خبرې داسې پیل کړې: ((افغانستان د تاریخ په اوږدو کې له ډېرو مشکلاتو سره مخامخ شوی دی: اول د تزارې روسیې او برتانوي

هند ترمنځ د لویې لویې مشکل روان و، بیا د امریکا او شوروي اتحاد ترمنځ رقابت روان و، درېیم د بن کنفرانس نیمگړتیاوې دي، چې تاثیرات یې تراوسه منفي دي، اوس د انتخاباتو مشکلات دي، د خارجي قواو شتوالی دی، طالبان بل اړخ دی، په تېرو اوو کلونو کې نړيواله ټولنه او افغان حکومت دواړه ناکام دي، زموږ وړاندیز دا دی، چې یوه رښتینې لویه جرگه دې جوړه شي او درې مهم سوالونه دې حل کړي:

دېرش کاله کېږي افغانستان د لويو قوتونو د جگړې ډگر دی، مورې غواړو له طالبانو او وسلوالو مخالفانو سره په رښتيني ډول خبرې وشي، نو ځکه مورې د بارک اوباما وروستی وړانديز تائيدوو، خود عسکرو د ډېرولو نظر نه تائيدوو. که چېرې اوس ټاکنې وشي، نو دا انتخابات به تحميلي شکل ولري، واقعي ټاکنې به نه وي. شل فيصده خلک په بنارونو او نور په اطراف کې اوسي، (۲۰-۲۲)، ولایتونو کې امن نه شته، خلکو د انتخاباتو کارتونه نه دي اخیستي او که اخیستي یې هم وي مخالفین کولای شي په اسانۍ سره انتخابات اخلال کړي، تاسو نه شی کولای پر هر صندوق عسکر ودری، اوسنی وضعه هغه حالت ته ورته ده، چې د پخواني شوروي اتحاد پر وخت وه، مورې د تېرو انتخاباتو تجربه لرو، دا ټاکنې به شفافې نه وي، اوس خارجي فکتور ټاکنو کې رول لري، که ټول ولس وغواړي یو څوک جمهور رئیس شي، خو چې امریکا او ناټو یې ونه غواړي، هغه جمهور رئیس کېدلای نه شي، حکومت له تنظیمونو جوړ دی، اداري فساد زیات شوی دی، ملګرو ملتونو ته هم فساد رسېدلی دی، د خارجي قواو شتوالی حساس حالت کې دی، روسانو له انګرېزانو او امریکایانو له روسانو عبرت وانه خيست، حل لاره دا ده چې د لويې جرګې له لارې مشکل حل شي))

د توتا خېل صيب په خبرو پسې اغا صيب (سید اسحاق گیلاني) وروستی خبرې وکړې، ویې ویل: ((مورې سولې ته ضرورت لرو، څوک چې په دې لاره کې مرسته وکړي، مورې یې هر کلی کوو، نور زموږ میندې د خپلو ماشومانو مړینه نه شي زغملای، دا که د

ځانمرگود بریدونو او یا د امریکایانو د بمباردمان له امله وي،

سید اسحاق گیلانی

زموږ لپاره غم دی، موږ
سولې ته تړي یو.)) اغا صیب
د ټولوپه استازی، د نیوزویک
اوونیزې له دې مسوولینو او
خبريالانو څخه مننه وکړه او
دې سره مرکه یا مرکې پایته
ورسېدې.

تر هغه وروسته د
مېلمستون پر لوري

وځوځېدو، تر یوه ساعت زیات مزله وروسته هلته ورسېدو، بڼه
ستړي وو، ما او کانی صیب څو شېبې زما د لیکنې پر کمپوز او
ژباړې تېرې کړې، خو کمپیوټر کې مشکلات وو، کار ونه شو،
کانی صیب د خپلې خونې پر لوري وځوځېد او پر ما هم د خوب
بناپېری، خپل وزرونه وغورول.

د روسیې د مشرانو جرگې له هیت سره کتنه

د مې (۱۳) مه نېټه د چهارشنبې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، پر خپله لیکنه مې یو ځل بیا کار وکړ، تر هغه وروسته مې لیکنه کاني صیب ته د ژباړې لپاره ورکړه، اوه نیمې بجې چای ته لاړو، چای مو وڅښه، ملگرو سره مو گپ شپ ولگاوه، پر پروگرام مو ځان خبر کړ. اته نیمې بجې مو له مېلمستون څخه د خپل پروگرام لپاره ټاکلي ځای ته حرکت وکړ. لاره کې ونې بوتې ټول بیا باران وینځلي وو، ترافیکي پولیسو زموږ د سورلی موټر ته لاره خلاصوله، بنایسته مزل مو وکړ، شاوخوا منظرې مې یوه یوه له نظره تېره کړه، د اکثر و افغانانو دا عادت وي، چې کله هم بهر ته لاړ شي، نو چې کومه بڼکلی منظره وگوري، زړه یې غواړي چې داسې ځایونه او منظرې یې په خپل وطن کې وي، د بنو افغانانو بڼه شیان پر خپل وطن لورېږي. کله کله به د خوب یوه نری څپه هم راباندې راغله، خو زما عادت دی چې کله هم بهر ته لاړ شم، نو کتابچه او قلم مې تیار پر ماشه سواره کړي وي، پر همغه وخت اکثره یادبڼتونه اخلم او ځینې هم حافظې ته سپارم، لس بجې او پنځه لس دقیقې وې چې د روسیې د پارلمان مشرانو جرگې ودانۍ ته ورسېدو، ټول له موټر کښته شو او د مسوول مامور له خوا تر معمولي چک وروسته ودانۍ ته داخل شو، ډېره لویه او بڼکلی

ودانی. وه، شل کم یوولس بجې وې چې مشرانو جرگې ته لارو، هلته په یوه واړه هال کې چې نږدې پنځوس کسان په کې ځایېدل، کېناستو. هغه څوک چې تر موږ لږ څه دمخه ورغلي وو، هغوی د اوږده مېز تر شا پر تنظیم شویو څوکیو کېناستل، نور پاتې کسان شاته پر نورو څوکیو کېناستل، زه هم شاته پر یوې وروستی څوکی کېناستم، خپل قلم او کتابچه مې د لیک لپاره تیار کړل. کله چې ټول پر خپلو ځایونو کېناستو، نو په پیل کې د روسي هئیت له خوا افغاني هئیت ته هر کلی وویل شو. ویناوالو وویل: ((د روسیې فدراسیون له خوا تراوسه پورې داسې یو افغاني هئیت ته هر کلی نه وویل شوی، فکر کوم زموږ کار به مثمر وي، غواړم د روسیې هئیت غړي دروېښتم.

زه (تورشين الكساندر پورفير بويچ) د روسيې فدراسيون مشرانو جرگې لومړي معاون او له افغانستان سره د همكاري د كمپسيون غړي يم. زموږ دا بل ملگري (پاتيليف الېگ ايډېنپويچ) د مشرانو جرگې غړي او د افغانستان د كمپسيون معاون دی، د دارالانشا غړي هم تشریف لري، دا بل ملگري مې د نړيوالو اړيکو د كمپسيون رئيس دی.

څرنگه چې اوس په شورا کې غونډه روانه ده، د شورا رئيس غونډې ته خپل رپوټ وړاندې کوي، نو ځکه يې په نننۍ غونډه کې گډون ونه کړای شو، زه غواړم پر دې خبره ټينگار وکړم، چې زموږ او افغانستان ترمنځ مناسبات بڼه کېږي. زموږ مناسبات د ودې په حال کې دي، څرگنده خبره ده چې د فدراسيون شورا غواړي دا مناسبات نور هم پياوړي شي، پخوا موږ له افغانستان سره بڼه روابط درلودل، لوړې ژورې په کې تېرې شوې دي، شوروي اتحاد لومړنی هېواد و، چې د افغانستان استقلال يې په رسميت وپېژنده، غواړو مناسبات مو صعودي حرکت وکړي. دوو ټکو ته غواړم اشاره وکړم:

په لومړي سر کې موږ په هېڅ وجه له دې سره موافق نه يو چې تروريزم له اسلام سره اړيکي لري، دا زموږ رسمي نظر دی، په روسيه کې زيات مسلمانان شته، روسيه هم له اسلامي هېوادونو څخه يو دی، ډېر زيات مسلمانان دلته اوسېږي، دا زموږ لپاره يو عنصر دی چې بايد همپشه يې په پام کې ونيسو، زموږ موقف دا دی چې تروريستان کوم نظر لري، دا د هغوی خپل نظر دی.

بل نظر مو دا دی، چې خلک فکر کوي افغانستان له مخدره موادو سره تماس لري، په ځينو برخو کې کېدی شي سم وي، خو په ځينو برخو کې نه، زموږ لپاره افغانستان داسې يو هېواد دی چې موږ ته له څو اړخونو اهميت لري: افغانستان په دولتمندي کې اوږده تجربه لري، د مخدره موادو ترڅنګ کېدی شي پر نورو برخو هم بحث وشي، که اروپا کې تقاضا نه وای، نو په افغانستان کې به کوکنار نه کرل کېدل. د پارلماني چارو په باب کېدی شي، بحث وکړو، تماسونه ورځ په ورځ زیاتېږي، سبا پترزبورګ ته یو بل مشترک هئیت هم راروان دی، په هغه کې بېلابېل هئیتونه شامل دي. اوس ستاسې له هئیت څخه هیله کوم، چې خپل نظرونه واوروي او هیله لرم چې په مشخصو وړاندیزونو مشخصو نتيجو ته ورسېږو.))

د افغاني هئيت په استازي، په پيل کې بنساغلي سيداسحق گيلاني ته نوبت ورسېد، هغه خپلې خبرې داسې پيل کړې:

((زه له تاسې نه تشکر کوم. د خپلو ملگرو په اجازه، د افغانستان د مشرانو جرگې معاون حامد گيلاني بايد راغلی وای، خو زه د هغه او خپلو ملگرو په نمايندگي خبرې کوم، زه د افغانستان په ولسي جرگه کې د بهرنيو اړيکو د کمپسيون غړی يم، زموږ دا اوسنی هئيت د ولسي جرگې او مشرانو جرگې له غړو او پوهانو څخه جوړ دی، زه ستاسو د خبرو په تائيد په لنډيز سره واييم: موږ د روسيې او افغانستان روابط پر درېو برخو وېشو: لومړی پړاو د افغانستان خپلواکي په رسميت پېژندل دي، دويم پړاو پر افغانستان د شوروي اتحاد حمله وه، دا هم زموږ لپاره يوه نه هېرېدونکې رابطه ده او بل پړاو اوسنی پړاو دی. افغانستان خپلو پخوانيو دوستانو ته په درنه سترگه گوري، د هغو د روابطو هر کلی کوو، موږ هيله لرو روسيه د افغانستان د بيا ودانۍ په برخه کې بڼه برخه واخلي. موږ د تروريزم بنسکار شوي يو، د تروريزم مرکزونه په افغانستان کې نه شته، هغوی نه دين لري نه قانون، له تروريزم څخه زموږ هره مور په ژړا ده، موږ سولې ته اړتيا لرو، تروريستان پايخت نه لري، که افغانستان يوازې پرېښودل شي، نو دا به د تروريزم مرکز شي او ټول گاونډيان به ورسره په تکليف شي، بل مشکل مخدره مواد دي، کرل کېږي په افغانستان کې خو گټه يې نړيواله مافيا وړي، همدا مافيا ده چې دا مواد نورې نړۍ ته صادروي، د هيروينو د جوړولو درمل له اروپا څخه افغانستان ته راوړل کېږي، له دې

کسانو څخه څوک په دې ملکونو کې نه دي محاکمه شوي، خو تور همپشه پر افغانانو لگول کېږي، د دولتدارۍ په برخه کې یوه اندازه مشکل لرو، د انتخاباتو یوه دوره مو تېره کړې ده، اوس د ټاکنو په درشل کې یو، زه هیله لرم زموږ خلکو ته دا حق ورکړای شي چې خپل برخلیک په خپله وټاکي، د افغانستان خلک له لاسپوڅو نظامونو څخه سترې شوي، انتخاب د خلکو حق دی، نړیوال باید

د افغانانو دې حق ته قایل شي او دا حق ورته حاصل شي)) د گیلاني صیب خبرې همدلته پایته ورسېدلې، د غونډې چلوونکي وویل: ((گیلاني صیب نه مننه. اوس زه هیله کوم چې یو تن له سناتورانو څخه او یو تن له علمي شخصیتونو څخه هم خبرې وکړي)) او دې سره یې زیاته کړه: ((موږ ستاسو له تېزس سره موافق یو، موږ بېخي تیار یو افغانستان سره مرسته وکړو چې ډیموکراتیک بنسټونه یې په پښو ودرېږي، لکه څنګه چې تاسې

وویل، د نړۍ هېڅ هېواد د افغانستان پر خلکو د خپل نظر د
تحميل حق نه لري؛ کابل نه د واشنگټن او نه د مسکو لاسپوڅی
دی، دا خپله د یوه مستقل هېواد مرکز دی، افغانان خپله کولای
شي پر بکړه وکړي، لومړۍ تجربه بريالی وه او دا تجربه باید
وغځول شي. زه د افغانستان د انتخاباتو پر قانون نه پوهېږم خو په
مشترک المنافعو هېوادو کې د انتخاباتو متخصصین شته، که
چېرې ضرورت شي د انتخاباتو د شفافیت په باره کې به تاسې سره
مرسته وکړو. له تاسو نه ډېره مننه)) پر دې وخت د روسیې لوري
دې لورپورې چارواکي وویل: ((زه اوس د بل افغان هئیت د هرکلي
لپاره هوایي ډگر ته ورځم، اوس خپل بل ملگري (پاتیلیف الېگ
ایفگېنپوېچ) ته وخت ورکوم، دی له افغانستان سره د روابطو د
کمېسیون معاون دی)) تر دې وروسته همدې معاون خبرې پیل
کړې: ((بناغلی گیلاني او د هئیت درنو غړو! په روسیه کې په ډېر
احترام سره د روسیې او افغانستان پخواني مناسبات یادېږي په
تېره بیا اقتصادي پروژې، په روسیه کې په ادبي برخه کې (سلیمان
لایق) او په پوځي برخه کې (احمد شاه مسعود) ته په ډېر قدرگوري،
په پنځوسمو کلونو کې چې په غزني، خوست او نورو سیمو کې د
لایق اثار د خلکو خومره خوښ دي، دلته هم د خلکو خوښېږي. د
پارلمان د یوه غړي په توگه موږ کونښن وکړ داسې یو گروپ جوړ
کړو چې د افغانستان له پارلمان سره خپل روابط ولري او روابط
پراخ کړي. موږ ته د افغانستان دولت مندي او په تېره بیا د لویو
جرگو جوړول ډېر په زړه پورې دي.

زه د هغه کمپسيون غړی يم چې د روسيې او تاجکستان د پارلمانونو ترمنځ جوړ شوی دی. دغه کمپسيون غواړي د دواړو پارلمانونو د انکشاف په برخه کې نور قوانين جوړ کړي، کېدی شي دا تاسو ته هم درکړو او تاسې ترې ممکنه گټه واخلي، تجربو داسې بنودلې ده چې د پارلمانونو ترمنځ د روابطو په نتیجه کې د ولسونو ترمنځ همکاري زیاتېږي او اقتصادي پرمختګ رامنځته کېږي. روسیه کولای شي د انرژۍ او اوبو د تنظیم او منابعو په برخه کې پانگه واچوي او له افغان ولس سره مرسته وکړي، مخکې یې هم په دې برخه کې کار کړی دی. زموږ او د منځنۍ اسیا د ځینو هېوادونو ترمنځ د ډله ییز امنیت یو تړون دی. غواړو په پارلماني برخه کې هم داسې یو تړون ولرو. له تاجکستان، قزاقستان او د منځنۍ اسیا له ځینو نورو هېوادونو سره د تروریزم پر ضد د همکاري تړون لرو. افغانستان او پاکستان کله په کې د ناظر په توګه ګډون کوي، غواړو د دې هېوادونو د پارلمانونو ترمنځ هم داسې یو تړون ولرو، چې دا هېوادونه یو بل سره همکاري وکړي. تر دې تړون وروسته موږ یو بل سره زیات پوځي تمرینات وکړل، د چین نظامي متخصصین هم حاضر دي چې موږ سره په دې برخه کې مرسته وکړي، په دې برخه کې یو بین المللي کمپسيون فعالیت کوي، هدف دا دی په پوځي برخه کې داسې یو نمونه یي قانون جوړ کړو چې یو بل سره د عاجلو خطرونو پر وخت مرسته وکړي. سره له دې چې اوس د تاجکستان پر پوله روسي قواوې نه شته، خو هلته امنیت ښه دی. وروستی وړاندیز دادی، که د دواړو

هېوادونو د مشرانو جرگې له خوا يو کمېسيون جوړ شي چې دواړه هېوادونه يو بل سره همکاري وکړي، گټور کار به وي. مخکې مې له خپل رئيس سره خبرې وکړې، تاسو سره يې د خپلې همکاري ډاډ راکړ، افغانستان موږ ته ستراتيژيک ارزښت لري او زموږ پخوانی ملگری دی، افغانستان په سيمه کې ډېر اهميت لري او موږ يې پر وړاندې بې تفاوته نه يو.))

بناغلي سيد اسحق گيلاني بيا ورڅخه مننه وکړه ويې ويل: «تاسو يادونه وکړه (يون)، (لېوال) او (توتاخېل) هم زموږ مهمې ادبي څېرې دي او زموږ د تاريخ د ځلانده څېرو په توگه يادېږي، د يو تن نوم مو واخيست د دوی يادونه به زه وکړم، اوس يو بل ټکی يادوم: د افغانستان ولسي جرگه هم د پارلماني هئيتونو په ترکيب کې بين پارلماني هئيتونه لري، مشرانو جرگې هم دا کار کړی دی، افغانستان د ترکيې او پاکستان د پارلمانونو د بهرنيو اړيکو له کميسيونونو سره رابطې ټينگې کړي، هيله لرم له نورو هېوادونو سره هم دا روابط پراخ شي.))

د بناغلي گيلاني په خبرو پسې په مشرانو جرگه کې د پنجشېر د خلکو استازی بناغلي محمد عالم ايزديار ته نوبت ورسېد، هغه د خپلو خبرو په پيل کې وويل: ((زه د افغانستان د مشرانو جرگې منشي صيب ته بلنه ورکوم چې په پيل کې خپلې خبرې وکړي.)) د مشرانو جرگې منشي وويل: ((زه عبدالخالق حسيني يم، په مشرانو جرگه کې د لغمان د خلکو منتخب استازی او د دې جرگې منشي. (۹۲) کاله کېږي چې د افغانستان او روسيې ترمنځ د دوستۍ تړون

لاسلیک شوی دی. د تاریخ په اوږدو کې ډېرې لوړې ژورې لري، ډېر هڅې په تېلو او راغلي وي خو دا هڅې ډېر اهمیت لري، په دې وختونو کې روابط ساړه شوي باید دا روابط بېرته گرم شي. زما ملګري به د تروریزم، مخدره موادو او پارلماني روابطو په باب نن خبرې وکړي. تروریزم یوه نړیواله پدیده ده چې روسیه باید د هغې په له منځه وړلو کې مرسته وکړي، تروریستان مسلمانان نه دي، هېڅ تر او ورسره نه لري، موږ ډېر علاقه مند وو چې د نړیوالې ټولنې په راتګ سره به په افغانستان کې تروریزم ختم شي، خو ختم نه شو لاس ته شو، موږ له نړیوالې ټولنې څخه په کلکه غوښتنه کوو، چې د دې پدیدې مخه ونیسي، د مخدره موادو په برخه کې هم د نورې همکارۍ غوښتونکي یو. د پخواني شوروي اتحاد د همکارۍ یوه بڼه بېلګه د ننګرهار لوی کانال او د دروېټې بند دی، چې د خلکو لپاره یې اوس هم یو سالم مصرفیت برابر کړی دی.

اوس دا کانال خراب شوی، زه هیله لرم د روسیې د مرستې په نتیجه کې دا کانال بېرته جوړ شي. دغه راز د لویولارو جوړول، د

کابل مرکزی سیلو، پولیتختنیک او نورو برخو کې هم همکاری ته اړتیا شته، د کورونو جوړولو فابریکه هم له منځه تللې، دا فابریکه هم باید بیا ورغول شي، د روابطو جوړول او د پارلمانونو نږدې کول پر حکومتونو تاثیر لري، زموږ د هئیتونو تگ راتگ به ملتونه نور هم نږدې کړي، د روسیې هېواد باید اخلاقاً زموږ د هېواد په بیا جوړونه کې همکاري وکړي، د کمیسیونونو یا په پارلمانونو کې د دوستۍ د کمېټو ایجادول یو ښه گام دی، د قوانینو په برخه کې زما وړاندیز دادی، چې د مشرانو جرگې د جوړښت په باب موږ ته یوه یوه کاپي معلومات راکړئ چې موږ ترې گټه پورته کړو.

د حسيني صيب خبرې چې دې حد ته ورسېدې نو په مشرانو جرگه کې د پنجشېر د خلکو استازي بناغلي محمد عالم ایزديار خپلې خبرې پیل کړې، هغه وویل: ((زه خوښ یم چې دروسیې فدراتیف د مشرانو جرگې له هئیت سره راته د خبرو اترو زمینه مساعده شوه. مهمې مسلې حسيني صيب او اغا صيب (گیلاني صيب) یادې کړې، زه غواړم یو څو ټکو ته اشاره وکړم: لومړی له روسي لوري مننه کوم چې تروریزم یې له اسلام سره ونه تړه او مخدره مواد یې له افغانستان سره ونه تړل، دا چې ادبي شخصیت لایق صيب او «ملي اتل» احمد شاه مسعود یې د تروریزم قرباني شوی، یاد کړل، مننه کوم.

د تروریزم پر ضد باید یوه منطقه یې هماهنگي رامنځته شي، د پارلمانونو ترمنځ د اړیکو د پراختیا غوښتونکي یو. موږ د روسیې

د پارلمان یو لېست ترلاسه کړي، مور هم یو لېست درلېږلی، خو تراوسه یې درک نه شته، پارلماني روابط ښه دي.))

د ایزدیار صیب خبرې همدلته پای ته ورسېدې، مور یو څو تنه باید یو بل ځای ته د مطبوعاتي کنفرانس لپاره تللي وای، د اغا صیب او حسيني په خبرو کې مې هڅه کوله چې کومه وقفه پیدا کړم او له غونډې اجازه واخلم، خو موقعه برابره نه شوه، کله چې ایزدیار صیب خپلو خبرو ته ټکی کېښوده، نو په همدې ترڅ کې له خپلې څوکۍ پورته شوم، د غونډې له چلوونکي او برخوالو مې اجازه واخيسته، ما وویل: ((مور څو تنه یو مطبوعاتي کنفرانس ته روان یو، هغه ته د اجازې ترڅنګ د یو دوه جملو اجازه هم غواړم او هغه دا چې مخکې د غونډې بناغلي چلوونکي وویل: دا حقیقت مور ته معلوم دی چې تروریزم له اسلام او مخدره مواد له افغانستان سره هېڅ رابطه نه لري. دا ښه خبره ده چې دوی دا حقیقت منلی خو یو بل حقیقت هم باید ومني چې طالبان له پښتنو سره هېڅ رابطه نه لري، نه طالبان پښتانه دي او نه پښتانه طالبان، ځکه چې طالبانو پښتنو ته دومره زیانونه اړولي چې شمېر یې نه کېږي، نو یو څوک چې د یو قوم د تباهی سبب کېږي، هغه قوم باید هغه سره په رابطه تورن او محکوم نه شي، هیله لرم چې روسي چارواکي دا حقیقت هم ومني!)) زما خبرې د روسیې فدراتیف د مشرانو جرګې د غړي او د دې غونډې پر چلوونکي ډېرې ښې ولگېدې، په شونډو کې

موسکی شو، ویې ویل: ((دا هم یو حقیقت دی، رښتیا هم پښتانه طالبان نه دي، د طالبانو له لاسه پښتانه ډېر کړېدلې دي، پښتانه د زغم او اوسپلې خلک دي.)) د دوی بحث دوام پیدا کړ، خوزه (یون)، نادرخان کتوازی محمد عالم ایزدیار او ډاکټر برهان شینواری ترې په مطبوعاتي کنفرانس کې د گډون لپاره راووتو. کله چې له غونډې راووتو، نو ایزدیار صیب راته په دهلبز کې وویل: «بسیار سوال برجا و مهم رامطرح کردی، واقعاً همینطور

است پشتونها از دست طالبها بسیار رنج دیده.» خو کله چې موږ د شپې مېلمستون ته لاړو، نو اکثر د دوستانو بیا راته وویل: ((تاسو چې مطبوعاتي کنفرانس ته لاړئ، نو زموږ په غونډه کې پر دې موضوع ډېر زیات بحث وشو.))

له انټرفاکس سره په خبري

کنفرانس کې گډون

کله چې د مشرانو جرگې له غونډې څخه راووتو، نو په یوه ځانگړي کړولادوله موټر کې د مطبوعاتې کنفرانس پر لوري وخوځېدو، لس پنځه لس دقیقې وروسته د کنفرانس ځای ته ورسېدو، دا په روسیې کې د یوه مشهور خبري اژانس (انټرفاکس) مرکزي دفتر و، درېیم پور کې یوه حال ته پورته شو، د روسیې او په روسیه کې د نورو بهرنیو رسنیو گڼ شمېر خبریالان ورته راغلي وو. حال په تخنیکي وسایلو سمبال و، د شپېتو- اویاوو کسانو د ځایونې وړتیا یې لرله، د سټیج پر سر اوږد مېز ایښودل شوی و، موږ څلور تنه افغانان، د روسیې د وگړپوهنې د انستیتیوت مرستیال (سېرافیم مېلېنتېف) چې د دې خبري کنفرانس د جوړولو

سېرافیم مېلېنتېف

چارې یې سمبال کړې وې او همدارنگه له موږ سره مل روسی- پښتو- دري ژباړن بناغلي الکساندر د مېز ترشا پر تنظیم شویو څوکیو کېناستو، د هر چا مخې ته د هغه نوم او عنوان لیکل شوی و. په پیل کې د دې مطبوعاتې

کنفرانس تنظیموونکي (سېرافيم مېلېنتېف) خبرې وکړې، هغه وویل: ((افغانستان د نړیوالو اعصابو مرکز دی چې په درد یې ټول جهان نارامه دی، ځینې هېوادونه افغانستان ته زړه کې پاک نه دي. د روسیې او افغانستان ترمنځ باید ډیالوګ د دوو مستقلو هېوادونو ترمنځ ډیالوګ وي. سبا ته په پرېښودنه (د جمهوري ریاست) هوټل کې یوه لویه جرګه افتتاح کېږي، د افغانستان له خوا به د جمهور رئیس مرستیال کریم خلیلي او ځینې وزیران ګډون کوي، په جرګه کې د مې د یوولسمې نېټې هیئت هم برخه اخلي، د روسیې د فدراسیون له خوا د صدارت مرستیال، د بهرنیو چارو

ډاکټر برهان الله شینواری

وزیر، د مشرانو او ولسي جرګو رئیسان برخه اخلي. اقتصادي، کلتوري او بشري اړیکي د دې جرګې موضوع ده. د اپوراتفی او امنیتي مسایلو په باب به هم خبرې وي. دې او څو نورو لنډو خبرو پسې یې موږ ته نوبت راکړ چې د افغانستان او روسیې د

روابطو او همدارنګه د خپل سفر په باب لنډه رڼا واچوو: په پیل کې ډاکټر صیب برهان الله شینواري ته نوبت ورکړ شو چې خبرې وکړي، هغه وویل: ((لومړی خوزه له هغو کسانو څخه مننه کوم چې د دې موقع یې برابره کړه مسکو ته دومره لوی افغاني هیئت راشي، بې له شکه دا ډول هیئتونه د دوو ملتونو ترمنځ روابط ډېر

بنه کولای شي. د بېلابېلو دلایلو په وجه د روسیې او افغانستان ترمنځ فاصله زیاته شوې ده، موږ هیله لرو دا فاصله له منځه لاړه شي. موږ یو جگړه خپلې هېواد یو، روسیه یو لوی هېواد دی، موږ هیله لرو روسیه د افغانستان په بیارغونه کې هر اړخیزه ونډه واخلي.))

ایزدیار صیب هم د ځان تر معرفی وروسته وویل: ((افغانستان اوس په داسې یو حالت کې دی چې د روسیې په شمول د هر هېواد مرستې ته اړتیا لري. افغانستان ته اوس د نړیوالې ټولنې زیات پام را

اوبنتی او د همدې توجه له امله افغانستان کې اوس یولړ پرمختگونه رامنځته شوي، موږ هیله من یو د روسیې او افغانستان مناسبات پیاوړي شي، دا مناسبات د دواړو هېوادونو

په گټه دي.))

ورپسې زما (یون) نوبت ورسېد: ما وویل: ((ځینې شیان د بشر گډ ضرورت او گډه پانگه وي. علم، کلتور او ادبیات د ټول بشر گډه شتمني ده، ټولستوی، داستاډفسکی، شولوخوف،

لرمنتوف، ایتما تیف، گورکي، پوشکین، چخوف او نورو داسې پانگه بشر ته وړاندې کړې چې ټول ترې خوند او گټه اخیستلای شي، دوی د جغرافیایي، مذهبي او قومي پولوله حدودو وتلي دي، دغسې سوله هم د ټول بشریت ضرورت دی، کلونه کېږي چې زموږ هېواد په جگړه کې راگیر دی، د دې جگړې دروند زبان لومړی افغانانو بیا روسانو او بیا نورې نړۍ ته ورسېد. نو اوس که بیا هم زموږ په هېواد کې جگړه دوام ومومي، دې کې شک نه شته چې موږ به ډېر زیانمن شو، خود نړۍ نور هېوادونه او ولسونه هم له دې زیانه په امن کې پاتې کېدی نه شي، موږ فکر کوو چې ښه به وي تاریخي بدې پېښې د تاریخ قضاوت ته وسپارو او له هغو څخه د راتلونکي سوکالی- لپاره د عبرت دیوې ښې وسیلې په توگه کار واخلو؛ د نویو او ښو روابطو په فکر کې شو.))

په ماپسې د ښاغلي نادرخان کټوازي نوبت و، هغه وویل: ((زه هم

د خپلو ملگرو خبرې تائیدوم، موږ تر هر چا زیاته د جگړې مزه څکلې ده، زموږ هېواد ټوک ټوک دی، موږ د هر چا مرستې ته اړتیا لرو، که موږ په تېرو خبرو پسې وگرځو، د دې پرځای چې دښمني زیاته کړو، نور څه نه شو ترلاسه کولای، نو ښه به دا وي چې یو بل درک

کړو، زموږ د هټیت د سفر هدف هم دادی چې دواړه هېوادونه او دواړه ملتونه سره نږدې کړو.))

تر دې لومړنیو خبرو وروسته د پوښتنو او ځوابونو وخت راوړسېد، تر ټولو دمخه یو ژورنالېست له بناغلي کټوازي څخه داسې پوښتنه وکړه:

د کوم ولایت یې په قوم څوک یې؟
کټوازي صیب ورته وویل: ((زه د پکتیکا ولایت یم، په قوم سلیمانخېل او د افغانستان په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازی یم.))

ژورنالېست بیا وپوښتل: په پکتیکا ولایت کې مرکزي حکومت څو فیصده واکمن دی؟

کټوازي صیب وویل: ((د پکتیکا په ټولو ولسوالیو کې مرکزي حکومت شته، یوه ولسوالۍ هم د مخالفینو په لاس کې نه ده، خو دا په دې مانا نه ده چې هلته مخالفین نه شته، ځینې ساحې داسې دي چې هلته نه حکومتي عسکر همېشه وي او نه هم مخالفین، په پکتیکا کې اکثره کارونه په ولسي ونډه او جرگه ترسره کېږي، قومي مشران هلته ډېر مهم رول لري.))

ورپسې په روسیه کې یوې مېشتې افغان ژورنالېستې له ایزدیار صیب څخه پوښتنه وکړه: تاسې څو موده مخکې هم یو کنفرانس ته راغلي وئ، د هغه او دې کنفرانس ترمنځ توپیر څه دی؟ دا به څه موثریت ولري؟

ایزدیار صیب: ((کنفرانسونه او دا ډول غونډې طبعاً د دوو هېوادونو پر اړیکو مثبت تاثیر لري. اوس چې کوم افغاني هټیت راغلی، دا یو لوی هټیت دی، په دې کې د دولت، ملي شورا او

مدني ټولني استازي شامل دي، زه فکر کوم موثريت به يې زيات وي.))

خبريالي بله پوښتنه وکړه: په کنفرانس کې به کوم توافقات يا پرېکړه ليک لاسليک شي؟

ايزديار صيب: ((پر بېلابېلو مسایلو بحث کېږي، کېدی شي په پای کې يو پرېکړه ليک صادر شي.))

يو بل ژورنالېست له شينواري صيب څخه پوښتنه وکړه: د کوکنارو کښت په سلو کې (۴۰) پورته شوی، څه بايد وشي، روسيه په دې برخه کې څه کولای شي؟

ډاکتر صيب برهان الله شينواري ځواب ورکړ: ((په کومه سيمه کې چې امنيت خراب شوی، هلته کوکنار کرل کېږي، د افغانستان په (۲۴) ولايتونو کې کوکنار صفر شوي دي. روسيه او نور ګاونډي هېوادونه بايد د مخدره توکو د انتقال د مخنيوي په برخه کې مرسته وکړي.))

يو ژورنالېست له ما (يون) څخه وپوښتل: روسيه بايد په اقتصادي برخه کې له افغانستان سره څه وکړي؟

ځواب: ((د روسيې او پخواني شوروي اتحاد متخصصينو د پخواني شوروي اتحاد پرمهال په افغانستان کې (۱۴۲) لويې او متوسطې پروژې جوړې کړې وې چې په مجموعي ډول يې د افغانستان د دولتي اقتصاد په سلو کې (۲۰-۸۰) برخه جوړوله، دا پروژې اکثره د نويمو کلونو په بهير کې يا په بشپړ ډول او يا په نيمه ډول له کاره وغورځېدلې، له روسي متخصصينو پرته دا پروژې نور څوک نه شي رغولای، نو که چېرې روسيه دا پروژې له سره ورغوي، د افغانستان اقتصاد ته به ډېره زياته ګټه ورسوي.))

یو بل روسی ژورنالیست له کټوازي څخه بله پوښتنه وکړه:
طالبانو سره مذاکره یا ډيالوگ په گټه دی، که په زیان؟
کتوازي صیب وویل: ((په افغانستان کې دا خبره موږ ټولو ته
واضح ده چې په جنگ مسایل نه حلېږي، د پخواني شوروي اتحاد د
قواوو په شتوالي کې جگړې نتیجه ورنه کړه، اوس هم جگړه نتیجه
نه ورکوي، که طالبانو سره خبرې وشي، سولې ته لاره اواره شي،
ښه به وي، د ولس مشران په دې ډول مذاکراتو کې ډېر موثر نقش
لوبولای شي.))

همدې سره دا خبرې کنفرانس په رسمي ډول پایته ورسېد، کله
چې له سټېج څخه راکښته کېدو، نو یو روسی ژورنالېست چې په
ایراني لهجه (ایراني فارسي) یې خبرې کولې او غالباً چې ایران کې
یې ډېر وخت تېر کړی او فارسي ژبه یې هم هلته زده کړې وه، وویل:
یوه بله پوښتنه لرم، کټوازي صیب ته یې اشاره وکړه: په افغانستان
کې د بهرنیو ځواکونو شتوالی ایران ته خطر نه دی ایا ستاسو له
خاورې به پر ایران حمله ونه شي، تاسې د دې برید د مخنیوي
تضمین کولای شئ؟

ما (یون، ورته په ځواب کې وویل: ((یا د ایران له خوا افغانستان
ته خطر نه شته! که ایران پر افغانستان حمله وکړي نو څوک به یې د
مخنیوي تضمین وکړي؟))

ژورنالېست وویل: زه غواړم کټوازي ځواب راکړي. ما ورته
وویل: ((زما او د هغه ځواب یو شان دی.)) کټوازي صیب هم په خندا
ورته وویل: ((رښتیا وايي زما او دده نظر یو شان دی.)) همدې سره د
خبري کنفرانس له هاله راووتو.

يوه غرمنى په كباب فيستوال هوټل كې

په مطبوعاتي كنفرانس كې تر گډون وروسته د مسكو ښار په زړه كې كباب فيستوال هوټل ته دعوت شو، دا د ازبكانو يو هوټل

و، چې هر ډول كبابونه يې پخول. ډوډۍ يې له افغاني غذا سره ډېره نږدې وه. د پوهنې وزارت مرستيال محمد صديق پتمن، د اطلاعاتو او كلتور وزارت مرستيال غلام نبي فراهي، د مخدره موادو پر وړاندې د مبارزې وزارت وزير جنرال خدايداد هزاره، هم په دې غرمنى كې گډون درلود، ډوډۍ يې ښه پاكه او زموږ افغانانو پر مزاج برابره وه، د ډوډۍ د پاى په شېبو كې وو او ځينې لانيم ماږه شوي هم نه وو، چې د جمهور رئيس د مرستيال ښاغلي كريم خليلي

له خوا احوال راغی؛ هغې غونډې ته باید ټول لار شو چې د روسیې
د مخدره موادو د کنټرول په اداره کې جوړېدونکې وه. ټول په موټر
کې کېناستو او د دې ادارې پر لوري مو حرکت وکړ.

د مخدره موادو د کنټرول اداره کې غونډه

لس کم درې بجې مو له کباب فیستوال هوټل څخه د روسیې د
مخدره موادو د کنټرول ادارې پر لوري حرکت وکړ، په لاره کې د
بنار له بېلابېلو وایونو څخه تېر شو، له هر وایي څخه چې

تېرېدلو، نو بناغلي عبداللہ خان راته د هغو ودانیو په باب لنډ لنډ
معلومات را کول چې په لاره کې مخې ته راتللي. کله چې کرېملین
مانی ته له ورڅېرمه واته تېرېدلو، نو د کرېملین پر مانیو او د کلا
پر لوی دېوال مو سترگې ولگېدې. بناغلي عبداللہ د کرېملین د کلا
د دېوال په باب وویل: ((د کرېملین مانی خبستې له هکیو او ایرو
څخه جوړې شوي دي، دا دېوال ډېر اوږد عمر لري، جمهوري
ریاست هم په دې ودانۍ کې دی.)) تر ودانۍ چې تېر شو، هلته لږ
څه وړاندې یوه بله دنگه او لوکسه مانی بنسکارېدله، بناغلي

عبداللہ وویل: دا د (کې جي بي) مانی ده، د دې سازمان مرکزي دفتر په همدې ودانۍ کې دی، له دې ودانۍ څخه یې تر کرېملین مانی پورې تر ځمکې لاندې یو سپرک کنسلی دی، چې یو موټر په کې حرکت کولای شي، د (کې جي بي) په ودانۍ کې داسې بېلابېلې لارې شته چې کشفول او پیدا کول یې اسانه کار نه دی.))

په همدې ترڅ کې عبداللہ وویل: ((بله ورځ که تاسې وخت درلود، باید د مسکو میټرو وگورو، د مسکو میټرو په نړۍ کې ډېر نوم لري، په هره دقیقه کې یو اورگاډی راځي، په هر گاډي کې اته واگونونه وي او په هر واگون کې دوه سوه کسان ځایېږي. دا میټرو په ځینو ځایونو کې په ځمکه کې تر دوو سوو مترو لاندې غځېدلې ((.هـ))

درې بجې او شل دقیقې وې چې د مخدره موادو ادارې د ودانۍ درېم پور ته پورته شو، سملاسي بحث پیل شو، د افغاني هیئت په مشرتابه کې د جمهور رئیس مرستیال کریم خلیلي، د مخدره توکو پر ضد د مبارزې وزیر جنرال خدایداد هزاره، د پوهنې وزارت مرستیال محمد صدیق پتمن، د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال ښاغلی غلام نبی فراهي، سید انور رحمتي د ښاغلي کریم خلیلي د دفتر رئیس، ډاکتر حسن جان فضل د ښاغلي خلیلي مشاور، احمد بهرام د ښاغلي کریم خلیلي سکرتر او همدارنگه د ښاغلي خلیلي له دفتر څخه امیر حسین حسینی او د هغه عکاس محمد هادي احمدي او یو شمېر نورو مخورو افغانانو گډون درلود. د روسیې له خوا لومړی د مخدره موادو د ادارې مرستیال د

نن ورځې د غونډې اجنډا تشریح کړه، ژباړه د روسي ژباړوونکو له خوا ترسره کېدله. ویې ویل: ((د نن ورځې خبرې پر دې ډول تقسیم بندي شوي دي: مخدره مواد او جیوپولتیک، د مخدره موادو مشکل زموږ ګډ مشکل دی باید په ګډه یې خنثی کړو. دا اداره د مخدره موادو پروړاندې د دولتي چارو همغږی لپاره جوړه شوې ده. زموږ فعالیتونه د دې موادو پروړاندې ورځ پر ورځ زیاتېږي.

موږ د مخدره موادو تولیداتو ته ځانګړې نښې ورکړې دي، دا سمبولونه چې موږ ټاکلي، ځایونه یې اکثره په افغانستان کې واقع دي، له دې معلوماتو څخه زموږ هدف دادی، چې ځینې دا معلومات امریکا ته هم ولېږو، له دې سیمو څخه ځینې یې د افغاني پوځونو د واک له ساحې څخه بهر دي.

بناغلی کریم خلیلی او بناغلی جنرال خدایداد صیب! غواړم په اینده کې د مشترک کار له مخې د مخدره موادو په اړه معلومات تاسو سره شریک کړم. موږ او افغانستان دواړه د دې پدیدې قربانیان یو، زموږ سوچ دادی چې د مخدره موادو تولیدونکي اکثره د امریکایانو د واک تر ساحې لاندې دي. عجیبه خبره داده چې د ناټو د قطعاتو له زیاتېدو سره مخدره مواد هم زیاتېږي. د روسیې د حکومت رئیس تېره یکشنبې جاپاني خپرونو سره په مرکه کې څرگنده کړه، چې د نړیوالو قوتونو شتوالی د مخدره موادو ضد مبارزه کې کم تاثیر لري. هم روسیې او هم افغانستان ته څرگنده ده

چې له اقتصادي پیاوړتیا پرته مخدره مواد نه شي کنټرولېدلای، موږ پوره امکانات لرو او د ګډې همکارۍ په واسطه کولای شو دا مواد له منځه یوسو. روسیه له افغانستان سره د همکارۍ تجربه لري. په تېرو کلونو کې (۱۴۲) پروژې په افغانستان کې ابادې شوې

دي، دا د روسيې او افغانستان د انجنيرانو له خوا جوړې شوې دي. د جلال اباد کانال، پلخمرې، سالنگ، پوليتخنيک، د مزار د سرې فابريکې او نورې پروژې يې ښه مثالونه دي. په روسيه کې (پنځوس زره) افغان متخصصين روزل شوي، چې د افغاني امکاناتو (۶۰) سلنه جوړوي. خو بيا هم دا کفايت نه کوي، د سوداگريزې تبادلې کچه ټيټه ده اوس مشترک کارونه کم دي. هيله ده دا هئيت د راتلونکو مناسباتو په برخه کې ښه رول ادا کړي.

دې خبرو پسې يې د افغانستان په استازي، د جمهور رئيس مرستيال ښاغلي کریم خليلي ته نوبت ورکړ چې خپلې خبرې وکړي، کریم خليلي د خپلو خبرو په پيل کې وويل:

((وزير صيب، معين صاحبانو، وکیل صاحبانو او د روسيې لوري له قدرمن هئيت څخه ډېره مننه کوم چې زموږ گرم هرکلی يې وکړ. افغانستان او روسيه اوس د خپلو روابطو نوي (۹۰) کاله پوره کوي، لکه څنگه چې تاسې وفرمايل موږ ډېر اوږده روابط درلودل، طبيعي خبره ده چې لوړې ژورې موهم درلودې، خو خوښ يو چې يو نوی فصل په کې پرانيزو، موږ د روسيې حمايتي او کمکي سياستونه تائيدوو او مننه ورڅخه کوو، اوږدې خبرې نه کوم د نن ورځې اجنډا (مخدره موادو) ته راځم:

موږ به د خپل هېواد ليد هم تاسو ته در ورسوو، دا پدیده هم د تروريزم په شان يوه پدیده ده چې له بهره د افغانستان پر خلکو تپل شوې ده. د مخدره موادو نړيواله مافيا او په خپله تروريزم د افغانستان د خلکو له فقر څخه ناوړه گټه پورته کوي، د افغانستان

د بزگرانو ترمنځ يې دا پدیده تر یوه حده دود کړې ده، دا پدیده د مخدره موادو د نړیوالې مافیا او نړیوال تروریزم له خوا ملاتړ شوي ده، ډېره گټه ترې هم همدا نړیوال تروریزم او د مخدره موادو مافیا کوي، خو بدنامي او مشکلات يې زموږ خلکو ته پاتې کېږي. موږ همېشه ویلي چې له دې موادو څخه تر هېواده دباندې گټه پورته کېږي، نو نړیواله همکاري په کار ده چې دا پدیده کنټرول شي. اوس بیا وایم چې نړیواله ټولنه او زموږ سیمه ییزه دوستان دې راشي او زموږ له خلکو سره دې په دې برخه کې مرسته وکړي. څرنګه چې د تروریزم پر ضد یوه نړیواله جګړه پیل شوې، دغسې د دې پدیدې پر ضد هم داسې یوه نړیواله مبارزه په کار ده. د افغانستان د خلکو له فقر څخه ناوړه گټه پورته کېږي، دلته کرل کېږي، خو ترافیک يې بل څوک کوي او نړیوالو مارکېټونو ته يې بل څوک رسوي. موږ له ټولې نړۍ، ګاونډیانو، په تېره د روسیې فدراتیف څخه چې په دې برخه کې ډېر نقش لري، هیله کوو له موږ سره همکاري وکړي. موږ له دوست هېواد روسیې څخه مننه کوو چې تراوسه يې موږ سره ښه روابط لرلي دي. افغانستان ته د (۵۰) پولیسو روزل یو ښه ګام و، موږ له نړیوالې ټولنې او سترو هېوادونو څخه د زیاتې مرستې هیله لرله خو تراوسه لا ورته انتظار یو. دولت د خپلو تګلارو له مخې چې تاسې پرې پوهېږئ، د مخدره موادو پر ضد مهم ګامونه پورته کړي دي.

موږ په (۲۲) ولایتونو کې د کوکنارو کښت په بشپړ ډول صفر کړی دی. د کوکنارو تولید د ټول هېواد په کچه په سلو کې (۲۰) -

۳۰) راتپټ شوی دی. هغه ساحې چې زموږ په واک کې دي هلته په بشپړ ډول له منځه وړل شوي دي، خو ځینې سیمې دي چې هلته امن نه شته، نو ځکه کوکنار په کې کرل کېږي. د تروریزم د تمویل یوه سرچینه مخدره مواد دي، دا یو څرگند حقیقت دی، چې دا د یو بل د بقا متضمن دي. موږ تاسې ته په صراحت سره وایو چې د دې پدیدې پر ضد زموږ مبارزه ډېره شدیدې ده. موږ هیله من یو دوست هېواد روسیه چې په دې برخه کې زیات امکانات لري، موږ سره مرسته وکړي چې دا پدیدې له منځه یوسو. یو ځل بیا ستاسو له هرکلي مننه.))

ورپسې د روسیې د امنیت شورا مرستیال خپلې خبرې پیل کړې، هغه وویل: ((تاسو ته یو ځل بیا هر کلی وایم، زه ډېر خوشاله یم چې د دواړو هېوادونو تاریخي روابطو ته اشاره وشوه، موږ به په آینده کې یو بل سره همکاري کوو، موږ مخکې هم غوښتل یو ښه ګاونډی ولرو، ځکه نو زموږ جمهور رئیس او ټول کونښنې کوو چې افغانستان سره مرسته وکړو.

د مارچ پر (۲۷) مه نېټه د شانګهای سازمان له خوا یو کنفرانس جوړ شوی و، په دې کنفرانس کې د مخدره موادو پرضد یوه مشترکه اعلامیه خپره شوه، موږ دا خبرې تائیدوو چې تروریزم او مخدره مواد یو بل سره اړیکې لري، دواړه داسې بدمرغۍ راپیدا کوي چې په دې (۲۱) مه پېړۍ کې نړۍ ورسره لاس وگرېوان ده. څوک چې د مخدره موادو کاروبار کوي، کلني عایدات یې (۴۰۰) ملیونه ډالر دي. اوس دا یوه نړیواله پدیده ده چې سیاسي تاثیرات هم لري، د روسیې او افغانستان پر روابطو هم منفي تاثیر کوي. موږ فکر کوو چې د بهرنیو قطعاتو شتوالی او ځینې نور مسائل له همدې پدیدې سره ارتباط لري، د دې پدیدې پر وړاندې باید د افغانستان له ملي زېرمې څخه کار واخیستل شي. تاسو څرګنده کړه چې په دې برخه کې باید د نړیوالو او روسیې مرستې راجلب شي. موږ باید له څو لارو یو بل سره همکاري وکړو: د معلوماتو شریکول، د تجربو تبادله او داسې نور. زه د خپل دفتر په استازۍ تاسو سره لوز کوم چې موږ به خپلو مرستو ته دوام ورکوو. د جمهور رئیس له لارښوونې سره سم به په راتلونکي کې د امنیت شورا جلسه دایره شي.» د روسیې د امنیت شورا د مرستیال تر خبرو وروسته د افغانستان مخدره موادو پر وړاندې د مبارزې وزارت وزیر ښاغلي جنرال خداياد هزاره ته د خبرو بلنه ورکړل شوه، هغه خپلې خبرې داسې پیل کړې:

((د روسیې د مخدره موادو د کنټرول ادارې د رئیس هټیت او نورو ټولو برخوالو په اجازه!

زه ډېرې خبرې نه كوم، تر ما مخکې ډېرې عالمانه خبرې وشوې، زه غواړم خو خبرو ته اشاره وکړم: د کوکنارو کښت په سياسي ډول رامنځته شوی او له بهره راغلي یوه پدیده ده. د افغانستان دولت د دې پدیدې په له منځه وړلو کې خپله دنده ترسره کړې ده، اوس په (۲۲) ولایتونو کې صفر شوي دي. پر (۲۰۰۹ م) کال به په (۲۲) ولایتونو کې صفر شي، دا د افغانستان د خلکو خپله لاسته راوړنه ده، نړیوالې ټولنې په دې برخه کې لارمه مرسته نه ده کړې.

بايد ووايم چې د گاونډيو هېوادونو او نړيوالې ټولنې له مرستې پرته د دې موادو کنټرول سخت دی. اوس له درېو لارو دا مواد نورې نړۍ ته انتقالېږي: د مرکزي اسيا، ايران او پاکستان له لارې. له تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان څخه روسيې ته او بيا له هغه ځايه ختيزې اروپا ته انتقالېږي. موږ هغه وخت کولای شو دا پدیده له منځه یوسو چې یو بل سره همکاري وکړو.

سره له دې چې جنرال صیب خدایداد هزاره په پیل کې وویل: ((زه زیاتې خبرې نه كوم))، خو ده او د روسيې د مخدره موادو د کمپټې یو استازي دومره اوږدې خبرې وکړې چې خلک یې د عوامو په اصطلاح تر پوزې راوستل، ما باندې خو څو ځله د خوب څپه راغله، نورو برخوالو ته مې چې کتل، ځینې نور هم د خوب په تال زنگېدل، زه یو دوه ځله د تشناب په پلمه دهلبز ته ووتم چې خوب مې والوزي او یادښت لیکلو ته لږ وس پیدا کړم، خو دهلبز کې هم چندان ځای نه و، بېرته چې به راغلم، بیا به هم تکراري خبرې وې، نو ځکه خو مې هېڅ یادښت نه کړې. تر دې وروسته د افغانستان د

مشرانو جرگې غړي ښاغلي محمد عالم ايزديار صيب ته نوبت ورسېد. هغه نو فکر كوم مخکې له کابله ځان سره يوه اوږده ليکلې مقاله راوړې وه، هغه يې پيل کړه، هغه نو دومره اوږده وه چې له ورايه د غونډې په برخوالو کې د ناراحتۍ احساس څرگند شو. په دې ډول سيمينارونو، غونډو او کنفرانسونو کې ترمخه ليکل شويو بيانو او ليکنو يوه ستونزه همدا وي چې اکثره خبرې يې تکراري خبرې او ترده دمخه ويناوال اکثره هغه په خپلو خبرو کې مطرح کړې وي، نو څرنگه چې ويناوال د کاغذ له مخې خپلې خبرې کوي، نو دى نه شي کولای په اسانۍ سره خپلې خبرې لنډې کړي او تکراري برخه ترې وباسي، په تېره بيا لادا چې يوه کاپي يې ژباړونکي ته هم ورکړې وي او هغه مخکې تر مخکې ژباړلې هم وي، نو که په داسې حالت کې ويناوال ځينې برخې حذف هم کړي، ژباړونکي ته اسانه نه وي چې همغې برخې ته ژر لار شي، نو په دې ډول د ويناوال او ژباړونکي ترمنځ ډېر واټن پيدا کېږي. د ايزديار صيب ليکنه هم متحد المال معلومات او تشریحات وو چې ټولو ته ستړي کوونکې تمامه شوه، فکر كوم ايزديار صيب خپله هم پوه شو نو ژر ژر يې لوستله چې مقصد خلاصه شي، نه يوازې خپله ليکنه يې اوږده وه، بلکې ژباړه يې هم ستړې کوونکې وه. تر ايزديار صيب وروسته په ولسي جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي بېرک شينواري نوبت واخيست، که څه هم د شينواري صيب خبرې ډېرې بې ربطه نه وې او د کوکنارو د کښت په اړه يې مسلکي دلايل درلودل خو څرنگه چې خلک ډېر ستړي شوي وو، نو

هره اضافي خبره لکه د توپ د مرمی په څېر پر خلکو لگېدله. د شینواري صیب له خبرو څخه یوه دا وه: ((زه له هغې سیمې څخه یم چې له (۱۵۰) کلونو راهیسې په کې کوکنار کرل کېږي او له دې سیمې څخه بیا د افغانستان نورو سیمو ته د کوکنارو کښت تللی دی.)) ده غوښتل هغه لارې په گوته کړي چې څنګه دا پدیده پرې کنټرولېدلای شي، خو ده داسې یوه تاریخي قدامت ته اشاره وکړه چې د بناغلي خلیلي او جنرال خدايداد خبرو ته یې زیان ځکه رساوه چې هغوی ویل: ((دا پدیده له خارجه راغلې ده او له تروریزم سره اړیکې لري.))، خو شینواري صیب وویل: ((چې په شینوارو کې یونیم سل کلنه سابقه لري.)) په هر ترتیب نورې خبرې ښې وې که خرابې، پر چا چندان ښې نه لگېدې، خو په پای کې خدای (ج) زموږ دعا قبوله کړه، د غونډې د پای شېبې راوړسېدې. بناغلي خلیلي ته د جلسې د ارزونې بلنه ورکړل شوه، هغه وویل: ((دا یوه ګټوره او مثبتې غونډه وه)) د روسیې د مخدره موادو د کنټرول د ادارې مشر (ویکتر ایوانوف) او نورو څخه یې مننه وکړه: ((زیاته یې کړه، مخکې دا خبره وه چې نړیوالو تروریزم او مخدره مواد یو بل سره نه تړل، نړیوال تروریزم یې یوه نړیواله او مخدره مواد یې افغاني پدیده ګڼله، خو تر (۷) کلونو وروسته دې نتيجه ته ورسېدل چې دا دوه پدیدې یو بل سره تړلي دي، چېرته چې تروریزم دی، هلته مخدره مواد هم شته او چېرته چې مخدره مواد دي هلته تروریزم هم شته، نن باید نړۍ د دې پدیدې له منځه وړلو ته لومړیتوب ورکړي.

پر (۲۰۰۹م) کال مورې دې پدیدې ته د نړۍ پاملرنه احساسوو. زه یو ځل بیا وایم چې د افغانستان رهبري او دولت په دې برخه کې جدي دي، له روسیې څخه هیله لرو چې د خپلې تجربې له مخې، مورې سره مرسته وکړي، له مورې سره مرسته له دوی سره مرسته ده. په پای کې یو ځل بیا له روسیې څخه مننه کوم چې په دې برخه کې یې همکاري کړې ده، دا جلسه یې هم یوه بېلگه ده.))

د غونډې یوه بله څنډه

تر دې خبرو وروسته غونډه پایته ورسېده، بڼه ستړي وو، ټول راغلو، د ودانۍ مخې ته موټر ولاړو، نږدې یونیم ساعت په موټر کې ناست پاتې شو، ځکه چې زموږ پاسپورټونه یې د تاپه کولو لپاره اړوندې ادارې ته وړي وو، تر هغه وروسته مو د مېلمستون یا

تفرېځي پر لوري حرکت وکړې، هلته چې ورسېدو، نو تر ډوډۍ

خوړلو وروسته هر څوک د خپل اتاق پر لوري لاړل، نور نو چا کې د حرکت ځواک نه و، کله چې اتاق ته ورسېدم، نو د سبا ورځې لپاره مې خپل کاغذونه او لیکنې منظم کړل او بیا د خوب څپو په خپله لمن کې ونيولم.

عمومي غونډه

د مې (۱۴) مه نېټه د پنجشنبې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، اوبه مې پرځان تېرې کړې، لومړۍ مې لمونځ او بيا سپورت وکړ، سپورت لږ سترې کړم، بېرته چپرکت کې دمه شوم، لږ څه خوب راباندې راغی، اوه بجې ډوډۍ، بيا چای څښلو ته لاړو، پنځه لس کم اته بجې مو د موټر پر لوري حرکت وکړ. د لسټ له مخې يو يو موټر ته پورته شو، کله چې د ټولو د شتون ډاډ حاصل شو، نو موټر حرکت وکړ. د کنفرانس يو برخوال او همکار عبدالله خان چې تر دې دمه يې موږ سره په ډېرو برخو کې مرسته کړې وه، وويل: ((د مسکو سرکونه هر کال جوړېږي، ځکه چې دلته ډېره يخني وي، سرکونه له منځه ځي، که د روسانو پرځای بل څوک وای، ډېره به ورته مشکله وای چې دومره سرکونه هر کال يوځل بيا جوړ کړي.))

عبدالله د خپلو خبرو په ترڅ کې وويل: ((د لسو اروپايي ماشومانو لگښت د يوه امريکايي ماشوم له لگښت او د سلو اسيایي ماشومانو لگښت د يوه امريکايي ماشوم له لگښت سره مساوي دی.))

په لاره کې مو د معمول په څېر د شاوخوا ودانيو او گڼو منظرو د نندارې ترڅنګ، پر گڼو سياسي او ټولنيزو مسایلو بحثونه وکړل، تر يوه ساعت موزيات منزل وکړ چې د مسکو ښار په زړه کې

پرزيډنټ (President Hotel) هوټل ته ورسېدو. دا په مسکو کې له
ډېرو لوکسو هوټلونو څخه يو دی چې د نړۍ ډېر معتبر مېلمانه
همدلته راځي او غونډې کوي.

افغاني هئیت په جمهور رئیس هوټل کې

دا ودانۍ رښتیا هم ډېره مجلله او ښکلې ودانۍ وه، دهلېزونه او
هالونه یې ډېر ښکلې وو، په تېره قنډیلونه یې ډېر ظریف او نازک
وو، د غونډو او علمي کنفرانسونو له دود سره سم هر چاته یوه
ځانگړې دوسیه چې د کنفرانس اجنډا او نور مواد په کې ایښودل
شوي وو او د هر چا خپل پېژند کارت ورسره مل و، ورکړل شوه. د
دوسیې او کارتونو په وېش کې هغومره انتظام نه و، لکه د جرمني،
امریکا او یا هم نورو پرمختللو هېوادونو په علمي غونډو کې چې
وي، خو بیا هم زموږ د هېواد تر علمي غونډو او کنفرانسونو څو
ځله منظم و.

یوه حال ته وبلل شو، فکر کوم دا د دې هوټل مرکزي حال و،
مېزونه په دایره یې ډول ایښودل شوي وو او شاته ترې په منظم

ډول څوکۍ ایښودل شوي وې. د هر چا د څوکۍ مخې ته د مېز پر
سر د هغه نوم لیکل شوی و، د دوی په فکر مهمو کسانو ته د مېزو
تر شا څوکۍ ایښودل شوي وې او نومونه یې د مېزونو پر سر په
نومښود کې لیکل شوي وو. دویمې او درېیمې لیکې څوکۍ هم
وې، ځینو هغو کسانو ته چې د لومړۍ لیکې څوکۍ ونه رسېدلې،
لېشان خواشیني بنکار بدل، ما خو په همغه پیل کې خوتنو ته د
خپلې څوکۍ ست وکړ، خو چا راسره بدله نه کړه، ما ویل نه چې د
چا په زړه کې دا ورتېره شي چې څنگه دوی په اوله لیکه کې ناست
دي او موږ په دویمه او درېیمه لیکه کې. دا اوږد گړدی مېز نیم
افغانی مېلمنو او نیم هم روسی لوري ته ځانگړی شوی و. نږدې
پنځوس کسان یې په نیمه خوا کې ځای بدل یانې ټول سل کسان د

گردې مېز تر شا په لومړۍ ليکه کې ځايېدل، يو ډېر آرام سالون و. د هر کس مخې ته غوږۍ ايښې وې چې د ژباړې په عصري تخنيکي وسايلو سمبال وې. ژباړه د درېو ژبو (روسي، پښتو او دري) ترمنځ وه او هرې ژبې ته يو ځانگړی چينل په پام کې نيول شوی و. کله چې د مېز تر شا کېناستو نو نږدې نيم ساعت مو انتظار وکړ، خو څوک را معلوم نه شول.

پر دې وخت مې د غونډې اجنډا وکتله، په روسي ژبه د هغو کسانو نومونه په کې ليکل شوي وو چې بايد په نننۍ غونډه کې يې خبرې کړې وای. ما روسي ژبه له مخې لوستلای شوه او څه ناڅه يې پر مانا هم پوهېدل، له افغاني او روسي لوري چې کوم کسان په دې لسټ کې وو، د هغو نومونه او وختونه مې پيدا کړل، خو زما نوم په کې نه و. پر دې وخت ډاکټر صيب شېرحسن حسن زما څنگ ته راغی، ماته يې وويل: ((يون صيب دا اجنډا مخکې جوړه شوې وه، ستا مقاله بېگانه مانې د کاني صيب له خوا له ژباړې خلاصه شوه، مقصد مې دادی چې تاسو په نننۍ پروگرام کې ياست، ماته کروپنوف وويل چې کله ما پر يون غږ وکړ، نو دی بايد تيار وي، هغه وويل چې زه حتماً يون ته وخت پيدا کوم، ځکه د ده خبرې مهمې دي.))

تر نيم ساعت ځنډ وروسته هم، غونډه پيل نه شوه، شکريه بارکزی په ولسي جرگه کې د کابل د خلکو استازې چې د دې کنفرانس برخواله وه، هم دې غونډې ته راوړسېده. تر ډېر انتظار وروسته بناغلی کریم خليلي او ورسره افغاني هټيت او همدارنگه

روسی هئیت یوځای تالار ته رانتوتل، پاو کم دولس بجې غونډه پیل شوه. د غونډې د پیل په یوه برخه کې وویل شول، چې د غونډې د پرېکړه لیک لپاره ډاکتر شېرحسن حسن د منتظم په توګه ټاکل شوی، هیله ده د پرېکړه لیک لپاره هغه ته خپل وړاندیزونه ورکړي! د فوروم یا جرګې د پرېکړه لیک لیکني هئیت له درېو غړو څخه یو ډاکتر شېرحسن حسن و، چې هم په پښتو، دري او روسي ژبو پوهېده او هم یې د پرېکړه لیک د لومړۍ مسودې په ترتیبولو کې فعاله ونډه درلودله، نو ځکه بناغلي کروپنوف اعلان وکړ چې د پرېکړه لیک په باب خپل وړاندیزونه ډاکتر شېرحسن حسن ته ورکړي!

په پیل کې د روسیې فدراسیون په استازی د روسیې د وزیرانو شورا مرستیال بناغلي (ایګور ایوانوویچ سپچن) نوبت واخیست، هغه په خپلو خبرو کې وویل: ((زه ډېر خوشاله یم چې په مسکو کې

افغاني هئيت ته هرکلی وایم، په دې هئیت کې د محترم شهزاده (علي سراج) برخه اخیستل هم دې غونډې ته خاص اهمیت ورکوي. دا غونډه ځکه ډېره مهمه ده چې د روسیې او افغانستان اړیکې (۹۰) کلونو ته رسېږي، روسیې په افغانستان کې (۱۴۲) پروژې جوړې کړي، چې دا د افغانستان اقتصادي بنسټ جوړوي، د روسیې د جمهور رئیس مېدوېدېف د لارښوونې له مخې له افغانستان سره بشري مرستې شوې دي، (۱۸۰۰۰) ټنه غنم افغانستان ته انتقال شوي، په راتلونکي کال کې به (۷۰۰۰) ټنه غنم نوره مرسته هم وشي، خو موږ باید نور پرمختګ هم وکړو، زموږ د سوداګرۍ کچه ډېره ټیټه ده، د تجارت حقوقي بنسټونه

باید پیاوړي کړو او د دوه اړخیزو مناسباتو لپاره باید ګامونه پورته کړو)) دې خبرو پسې د افغانستان په استازۍ ښاغلي کریم خلیلي خپلې خبرې داسې پیل کړې:

((بسم الله الرحمن الرحيم: قدرمنو برخوالود خوښی خای دی، چې د افغانستان او روسیې په داسې یوه غونډه کې گډون کوم او دلته راته د خبرو زمینه برابرېږي. اجازه راکړئ چې تر هر څه دمخه د دې کنفرانس له جوړوونکو څخه مننه وکړم. روسیه او افغانستان پخواني روابط لري، د تیموریانو او احمدشاه دراني پر وخت یې هئیتونه رالېږلي وو، د افغانستان ازادي یې په رسمیت وپېژندله، افغانستان کې یې ډېرې لویې عمراني او تولیدي پروژې جوړې کړې.))

کریم خلیلي د طالبانو نظام تر سقوط وروسته د افغانستان له موقتي ادارې څخه تراوسه پورې له افغانستان څخه د روسیې د ملاتړ یادونه وکړه، بیا یې د تروریزم پر ضد د مبارزې یادونه وکړه، ویې ویل: ((موږ هیله لرو چې روسیه د نړیوالې ټولني ترڅنګ د تروریزم پر ضد مبارزه کې زموږ مرسته وکړي.))

خلیلي زیاته کړه: ((افغانستان یو سوله دوست هېواد دی، ټولو سره سوله غواړو، مخدره مواد بل مشکل دی، چې نه یوازې منطقه یې مشکل دی، بلکې یو نړیوال مشکل دی. دا پدیده نه یوازې د انسان صحت ته زیان رسوي، بلکې د تروریزم د تغذیې منبع هم ده، د نړیوالې ټولني په همکارۍ باید د دې پدیدې د تولید، قاچاق او ترافیک مخه ونیول شي، تراوسه پورې د هېواد (۲۲) ولایتونه له دې پدیدې څخه پاک شوي، د هغه کمربند ملاتړ کوو چې د روسیې له خوا د مخدره موادو پر ضد له منځنۍ اسیا څخه راتاو شوی دی. سره له دې چې افغانستان په امنیتي لحاظ په دوو بېلابېلو کچو

کې قرار لري، خو بيا هم په افغانستان کې جگړه د روسيې پر امنيت تاثير کوي. فقر، لوږه او بدمرغي د تروريزم د ودې لپاره لازمه هواروي. په پای کې يوځل بيا د دې کنفرانس له جوړوونکو څخه مننه کوم.

تر دې وروسته د انانسر له خوا اعلان وشو: اوس د روسيې د امنيت شورا سکرتر (نيکولای پاتروشيوف) خپله وينا اوروي: هغه خپلې خبرې داسې پيل کړې: ((لومړی افغاني هټيت ته هر

کلی وایم، په تېرو (۹۰) کلونو کې مو دا هیله لرله، چې دواړو هېوادونه ټینګه دوه اړخیزه همکاري ولرو، اوس په افغانستان کې د امنيت مسله مطرح ده او دا جدي چیلنجنونه لري، د نشه یي موادو تولید ډېرې لوړې مرحلې ته رسېدلی دی، دا لومړی خپله پر افغانستان تاثير کوي، نو ځکه زموږ هېواد د داسې هڅو ملاتړ

کوي چې غواړي په افغانستان کې پرمختللي ټولنه جوړه شي. موږ باور لرو چې د ملي اردو پیاوړتیا له سیمه ییز امنیت سره مرسته کوي. د افغانستان د ستونزو حل گډې همکارۍ ته اړتیا لري، د شانگهای د همکارۍ سازمان په سیمه کې مهم رول لري، دا سازمان د مخدره موادو او د ډله ییزو جنایتونو پر ضد نقش لري، په تېر مارچ کې یې د افغانستان په اړه پراخ سازمان جوړ کړ، موږ غواړو د دې سازمان په عملیاتو کې برخه واخلو، سیمه ییزې راشې درشې او هلې ځلې په دې مبارزه کې یوځای شي، د قضایي ارگانونو د ټینګښت په برخه کې مرسته وشي، د افغانستان ماهران وروزل شي، نو ځکه د نشه یي موادو ضد مرکز جوړ شو. موږ هڅه کوو د افغانستان او پاکستان د باور د پیاوړتیا زمینه برابره کړو، چې د تروریزم ضد جگړه کې مرسته وکړي، د افغانستان د اقتصادي شبکو د بیا جوړولو لپاره چمتو یو. د نشه یي موادو پر ضد هلې ځلې کوو.

موږ غواړو چې په افغانستان کې د ثبات لپاره پروژې جوړې شي، د فساد پر ضد د مبارزې ملاتړ کوو، د جمهور رئیس کرزي له دريځه ملاتړ کوو، ټول هغه ځواکونه چې اساسي قانون مني، له هغو سره د نږدې کار ملاتړ کوو، له ټولو څخه مننه.

تر دې وروسته د نشه یي موادو د کنټرول ادارې رئیس (ویکټر ایوانوف) خپلې خبرې پیل کړې:

((لومړی تاسو ته هرکلی وایم، د روسیې د نشه یي موادو ضد کمېټه د نشه یي توکو پر ضد جوړه شوې ده. په دې کمېټه کې د

حکومت ټولې خواوې برخه لري، پرون مو د افغانستان له هئیت سره ګډه غونډه درلوده، تروریزم او نشه یي توکي دواړه یو بل سره اړیکي لري. کله چې نړیوال ځواکونه افغانستان ته ننوتل، نو دا مواد هم ورسره زیات شول. په افغانستان کې نړیوال تروریزم د نشه یي موادو لپاره کار کوي. د دې موادو د کنټرول په برخه کې د نړیوالو ځواکونو موثریت کم دی، له دې موادو څخه ترلاسه شوي عواید جګړه مار ترلاسه کوي، د ایساف قوتونه شته، خو د نشه یي موادو پر ضد یې د افغانستان ناتوان دولت یوازې پرې ایښی دی. اوس باید دا هڅې غښتلې شي، روسیه او افغانستان د همکارۍ بڼه امکانات لري، موږ کولای شو په دې برخه کې موثر نتایج ترلاسه کړو. روسیه کولای شي په افغانستان کې اقتصادي شبکې پیاوړې

کړي. روسیه له متحد افغانستان سره مینه لري او هیله لري علم او معارف هلته دود کړي.

تر دې وروسته بناغلي سردار علي سراج ته چې د افغانستان د
هئيت غړی و، نوبت ورسېدو هغه تر هرڅه لومړی له ټولو برخوالو
اجازه واخيسته او خپلې خبرې يې داسې پيل كړې:

((زما لپاره د افتخار ځای دی چې زما د کاکا (غازي امان الله خان)
له خوا د روسیې او افغانستان روابط پیل شوي وو او له هغه وخته
دادی (نوي کاله) تېرېږي، زه (د افغانستان د خلکو د تفاهم نهضت)
رئيس یم، دا یوازینی نهضت دی چې د افغانستان د خلکو فریاد
پورته کولای شي، ما دا خو ورځې د مخدره موادو په باب خبرې
واورېدې، چا څه وویل او چا څه، هر وخت د افغانستان د خلکو په
باب بهر کې جلسې کېږي، هغوی چې اوس کوکنار کړي دېرش
کاله مخکې یې غنم کرل، تاسې که غواړئ کوکنار ورک کړئ، له
خلکو سره همکاري وکړئ، دا کار په بمبارد نه کېږي، زعفران یې
په هرات کې بڼه مثال دی، یو کیلو (۲۵۰۰) ډالره دي. پښه بل بڼه

بدیل دی، یو بزگر کوکنار ځکه کړي چې پیسې پرې ترلاسه کړي،
زمورځ خلک غریب دي، بېچاره دي، خو خدای پرست دي، دوی
پوهېږي چې دا کار حرام دی، خو له مجبوریته دا کار کوي، زه په
پای کې وایم د افغانستان راتلونکی د افغان ملت په لاس کې دی.))
تر دې وروسته د روسیې فدراسیون د وګړو پوهنې د انستیتیوت

رئیس یوري کروپنوف خپله لیکنه
چې په منظم ډول یې ترتیب کړې
وه «افغانستان ته د ودې
صادرونه د روسیې او د
افغانستان د ستراتیژیکې
همکاری د بنسټ په توګه» په نوم
واوروله، د وینا متن دادی:

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د ولسمشر مرستیال بناغلی
کریم خلیلي!

د روسیې فدراسیون د لومړي وزیر مرستیال بناغلی (ایګر
ایوانوویچ سپچین)!

د روسیې او افغانستان د ګډې جرګې درنو ګډونوالو!

د روسیې او افغانستان جرګې لپاره چمتووالي موږ ته دا شونتیا
راکړه چې د روسیې او افغانستان تر منځ د همکاری ډېر لوی
پوتنسیال څرګند او په کار واچوو.

څرګنده شوه چې په افغانستان کې روسیه او روسان پېژني، درناوی
یې کوي او ورباندې ګران دي، همدا راز د دې انتظار کوي چې

روسيه د اسيا په زړه کې کارنده او تخليقي شتون ولري. دا لېوالتيا د افغانستان په ټولو ولسونو، ولايتونو او مهمو ټولنيزو ځواکونو پورې اړه لري.

نن ورځ په روسيه کې هم ورو ورو هغه ډېره مهمه او لويه ونډه رايادېږي چې دغه هېواد د افغانستان په وده کې درلودلې، هغه ددغه هېواد په بېلابېلو ټولنيزو او وټيزو (اقتصادي) شبکو کې تر سلو زياتې پروژې او د لوړو زده کړو په سرته رسولو سره د سلگونو زرو کادرونو روزنه ده.

د روسيې فدراسيون مشرتابه په وروستيو کلونو کې، د روسيې د نړيوال سياست د ډېرو بنو دودونو پر بنسټ د افغانستان له مشرتابه سره ستراتېژيکي خبرې اترې پيل کړې او د افغان دولت په پياوړتيا کې ورسره په جدي ډول مرسته کوي.

ددې په څنگ کې، داسې برېښي چې د روسيې د دويمې او درېيمې کچې اشخاص لاتر اوسه پورې دومره ځيرکي نه لري، چې د افغانستان نړيوال اهميت او ارزښت ښه وويني.

د افغانستان په ملي سرود کې داسې کرښې شته: «دا هېواد به پر شنه اسمان داسې ځليږي لکه لمر، دی به د اسيا په سينه کې وي. دا هېواد به تل ددغې وچې زړه وي.»

لکه څنگه چې څرگنده ده په اسلامي نړۍ کې ټول نظم او شاعري د رښتيني حالت رښتيني انځورنه کوي، نو ويلاى شو چې دا په بشپړ ډول کره خبره ده او د شمېر پوهنې له پلوه هم کره ده.

د اسيا په سينه کې به ددغه زړه له روغتيا پرته، په دغه سيمه کې له تېکاو او يوې پياوړې سولې پرته هېڅ مهال يوه سوکاله ارواسيا او روسيه شتون ونه لري.

ځکه خو هيله لرم، چې په نړۍ او منځنۍ اسيا کې بدلېدونکي حالت، همدا راز کارنده ناحکومتي ديپلوماسي، له هغې جملې نه به د روسيې او افغانستان جرگه دا شونتيا برابره کړي چې له افغانستان سره د روسيې د وټيزې، کولتوري او بشري همکارۍ په برخه کې د روسي کارپورېشنونو او نورو مؤسسو کار وهڅول شي او لا کارنده شي.

زه په دې گروهه يم، چې له روسيې پرته ناشونې ده له هغه بند حالت نه د بن په نامه پروسه وايستل شي، چې پر (۲۰۰۱ م) کال په کې بنکېل شوې ده.

خو برعکس بايد دا هم وويل شي چې له افغانستان سره د روسيې له کارنده همکارۍ پرته، شونې نه ده چې زموږ خپلې گڼ شمېر روسۍ ستونزې دې هوارې شي.

نړيوال مخکښ کارپوهان او د دموگرافي، مهاجرت او سيمه ييزې ودې انستيتوت شننيزې طرحې د دې شاهدي ورکوي، چې د افغانستان وده او پرمختگ، ددغه هېواد د کرنې او صنعت له ودې سره تړلی دی. خبرې بايد په ماهيت کې د افغانستان د صنعتي کولو د پروگرام په اړه وشي.

خو لکه څنگه چې د صنعتي کولو مسئله د افغانستان لپاره اړينه ده، د روسيې لپاره لومړنۍ نه ده، لکه د ايران، پاکستان او

منځنۍ اسيا هېوادو لپاره چې دويمه نه ده، بلکې درېيمه مسئله ده چې د تکنالوژيکي اووم جوړښت ته په وتلو، د بنسټيزو پراکتیکي پوهنو، مخکښ صنعت او په تکنالوژيکي پروسه کې پر نويوالي (اېنوبېشن) ډډه لگوي، چې نن ورځ ډېر اړين او حياتي اهميت لري.

زموږ هېوادونه يوازې په ښکاره او باور وړ خبرو اترو، د يو بل پر وړاندې په درناوي او پاموړ چلند سره کولای شي په بشپړه توگه وده وکړي او د ټولې ارواسيا ټيکا وټاکي.

په دې برخه کې مهمه مسئله د روسيې او افغانستان د دولتونو پياوړتيا ده.

د منځنۍ ارواسيا د ستونزو د اواړي کيلې، د يوه پياوړي، واحد او خپلواک افغان دولت په جوړېدو کې ده.

په خواشيني سره بايد وويل شي چې نن ورځ افغانستان په ښکاره د مباحثو په يوې ناگټورې بڼې بدل شوی او زموږ لپاره يې د يوه بهرني، پردي او ناکارنده خيز انځور خپل کړی، هغه خيز چې له «نړيوالې ټولنې» څخه د کومو بشري او يا ان پوځي کارندتياوو پورې اړه پيدا کوي.

خو افغانستان يو خپلواک دولت دی، هغه دولت چې د نړيوال تاريخ په اداڼه کې يې د نايابه قومونو يوه داسې ټولگه په غېږه کې گډ ژوند کوي، چې تر ټولو گڼ شمېره يې پښتانه، تاجکان، هزاره او اوزبکان دي.

دا له عقل نه لرې خبره ده چې د افغانستان پر وړاندې د داسې يو موجود په توگه چلند وشي، چې له بهر نه پرې يوازې له زور او ځواک نه کار واخيستل شي.

دا څرگنده ده چې روسيه د خپلو جگپوړو مشرانو په ويناوو او خپل عملي سياست کې د افغانستان پر وړاندې داسې چلند کوي، لکه د يوه برابر او ډېر درناوي وړ ملگري په توگه.

خو پرته له هر ډول شک نه اړينه ده وويل شي، چې نن ورځ زموږ د ملگرتيا اړيکي بايد د ودې صادرونې د نوي پرنسيپ په طرحه کولو او کارولو سره لا ډېر پياوړي شي.

پروسې کال د اکتوبر پر (۳۰) مه د روسيې فدراسيون لومړي وزير (ولاديميروويچ پوتين) په (استانه) کې د (شانگهای د همکارۍ سازمان) غړو هېوادو د حکومتي مشرانو د شورا په غونډه کې، زما له ليدلوري همدغې موضوع ته پام واړاوه، ويي ويل چې په اوسنۍ نړۍ کې «د سيالۍ موضوع ارزښتونه او د ودې ماډلونه دي».

له تاريخي پلوه روسيې تل د خپلو گاونډيو او د نړۍ د نورو ولسونو له سوله ييزې ودې او ټيکاو سره لېوالتيا درلودلې ده. ددغه هېواد مهم اصل (دوکتري) تل له نورو ولسونو سره د برابر و حقوق لرونکو خبرو اترو او ددغو ولسونو دودونو ته د بشپړ درناوي پر بنسټ د پياوړو او سمسورو دولتونو په جوړونه کې د دوه اړخيزې گټورې مرستې کول دي. ځکه خو دغه اصل، چې پر پوهنه، بنسټونه

روزنه او صنعت باندې يې ډډه لگوله، په افغانستان کې هم له سېستماټيک گړندي تکنالوژيکي پرمختگ سره مرسته وکړه. نن ورځ موږ ټولې هغه شونتياوې لرو چې په گډه د ودې او صنعتي کولو له لارې، د صادر شوې، سپرې شوې د موکراسۍ د اصل پر وړاندې د ودې صادرونه د روسيې ځواب وگرځو او د ودې صادرونه د وضعې د ژغورلو مېکانيزم کړو.

نن په اسيا کې د هماغې صادر شوې دموکراسۍ پر بنسټ د «نورمالو ټولنو» د جوړولو يا له سره پيوندولو هڅو خپل بې گټې توب ډاگيز کړی دی: عراق د کورنۍ جگړې له امله ړنگ شوی. د افغانستان په تړاو د «بن پروسه» په داسې حالت کې بنکېل شوې چې د وتولار يې نه شته. داسې بنسټل کيږي چې گواکې د دموکراسۍ په واسطه «درمل شوی» پاکستان د ناورين پر غاړه ولاړ دی. د هغې دموکراسۍ صادرونه، چې له ولسونو څخه يې د «سمو ملتونو» جوړونه په پام کې لرله، له ناکامۍ سره مخ شوه. څرگنده شوه چې د ملت جوړولو (نېشن بيلډينگ) تکنالوژي د خپل ماهيت له مخې وړاندوونکې او ويجاړوونکې ده. دغه تکنالوژۍ نه شي کولای چې ولسونه سره يو موی کړي او د ژوند له واقعيت سره سم دولتونه جوړ کړي.

په دې حالت کې روسيه داسې کمپېنې شونتياوې تر لاسه کوي چې د افغانستان او ټولې منځنۍ اسيا د وضعې په بڼه کولو، سولې راوستلو او ټيکاو کې خپله ونډه ولري. زموږ له ليدلوري نه، د روسيې لپاره اړينه ده چې د واحد، پياوړي او خپلواک افغانستان

پرنسیپ په لوړ غږ اعلان کړي، هغه افغانستان چې په منځنۍ ارواسیا کې به د ټیکاو بنسټ وي. اړینه ده چې روسیه د افغانستان د صنعتي کولو خپله روسی پروژو وړاندیز کړي. دا به سملاسي زموږ هېواد ته دا شونتیا ورکړي، چې نن ورځ د ټوټې کېدونکي افغانستان او په ټوله سیمه کې یو لوی متحد کونکی ځواک شي. د نورو گڼ شمېر هېوادو په پرتله، روسیه د افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه نه کوي. موږ له افغانستان نه هېڅ شی نه غواړو، یوازې په خپله د همدغه هېواد گړندی وده او سمسورتیا غواړو. نن ورځ د روسیې مهم ځواک په همدغه بې غرضۍ او ځان نه غوښتنه کې دی.

زه باور لرم، چې د روسیې او افغانستان دا جرگه به د روسیې او افغانستان د ستراتیژیکي خبرو اترو او همکارۍ د ټینګښت په لاره کې یو لوی او مهم گام شي.

همدا اوس د افغان پلاوي له غړو، په مسکو کې د مېشتو افغانانو ټولني، او د جرگې روسي گډونوالو له خوا داسې وړاندیزونه رارسېږي چې د افغانستان او روسیې گډې جرگې ته دې پرله پسې او سېستماتیک بنسټ ورکړل شي. کېدی شي چې په همدې نامه یوه مؤسسه جوړه شي. زه همدا وړاندیزوم چې نن دې په خبرو اترو کې پرې بحث وشي او د جرگې په وروستی اعلامیه کې دې هم راوړل شي.

ستاسو له پاملرنې نه مننه.))

بناغلي کروپنوف خپله وينا ليکلې وه او بناغلي کاني ژباړلې وه، دلته يې د ژباړې همغه بڼه راوړل شوه.

کله چې د کروپنوف خبرې پایته ورسېدې، نو د غونډې انانسر يوه وقفه اعلان کړه او دې سره د شلو دقيقو لپاره تفريح اعلان شوه. تر تفريح وروسته غونډه بيا پيل شوه. په پيل کې د روسيې د

بهرني اقتصادي بانک مرستيال بناغلي (فراډکوف پيوتر ميخايلويچ) خبرې وکړې، ويې ويل: ((موږ غواړو افغانستان کې پانگه واچوو، افغانستان ډېر زيات امکانات او کانونه لري، زموږ د همکارۍ ټول پوتنسيال نه دی کارېدلی، افغانستان او دا سيمه په مجموعي ډول ټول يو بل سره تړلي دي، بايد په گډه انکشاف وکړي، موږ په افغانستان کې د صنعتي پروژو لپاره د سامان الاتو تمويل پر غاړه اخلو، د روسيې لويې کمپنۍ بهر کې پانگه اچوي. غواړم پر مشخصو ټکورنيا واچوم: کولای شو په گډه کار وکړو، د

انكشافې بانك پاليسي داده، په هغو هېوادونو كې چې د روسيې ستراتيژيک دوستان دي، هلته پانگونه كوي، اقتصادي بانك په دې برخه كې كولاى شي كار وكړي، موږ عنعنوي بانكدارۍ ته پام كوو. موږ كولاى شو د روسيې د ملگرو هېوادونو له تجربو څخه گټه پورته كړو، يوازې سټېنډرډ او تجارتي بانگونه نه شي كولاى، ټول مشكلات حل كړي. موږ څه وړاندیزونه لرو، موږ كولاى شو هغه صادرات چې روسي كمپنۍ يې افغانستان ته صادروي، هغه تمويل كړو، موږ پېرودونكو ته هم كړېدېت وركوو. تجارتي كړېدونې دي چې په دې باب به تړونونه لاسليك كړو، دا هم د ضمانتونو د سندونو مجموعه ده، د داوطلبۍ او مزایدې په برخه كې (۲-۷) كلونو پورې كړېدېت وركوو، په تضمين كې برخه اخلو، د مالي تمويل ضمانت كوو. دې ميكانيزم كې تجارتي خطرونه په پام كې نيول شوي دي. د افغانستان لپاره به هم قواعد څېړو، داسې قواعد چې افغانستان ته گټه ورسوي، وسايل شته او لېوالتيا هم شته. زه په پای كې د دې غونډې له جوړوونكو څخه مننه څرگندوم. د پروگرام چلوونكي كروپنوف ورسې وويل: ((يو داسې گروپ بايد جوړ شي چې دا مسلې وڅېړي، خو دا گروپ بايد رسمي گروپ نه وي؛ نا رسمي وي.)) دې سره سم يې د بلخ ولايت د ولايتي شورا رئيس بناغلي محمد فرهاد اعظمي ته بلنه وركړه چې هغه خپله وينا واوروي، هغه له بلخه د بلخ د سوداگرو له يو گروپ سره دې غونډې ته رابلل شوی و.

بناغلي فرهاد خپلې خبرې داسې پيل كړې: ((لومړی د بلخ د خلکو او ولايتي مشرتابه په استازی، سلامونه وړاندې كوم، غر په غره نه ورځي خو انسان په انسان ورځي، نړۍ اوس ډېره سره نږدې شوې ده، داسې فكر كېده چې د افغانستان او شوروي همكاري به د افغانستان پرمختگ ته لاره اواره كړي، خود شوروي مداخلې دواړو هېوادونو ته تاوانونه واړول. نننۍ غونډه كولاى شي نوې لارې چارې په گوته كړي. زه دلته پر څو مسايلو خبرې كوم:

- ۱- اقتصادي مسایل: په دې برخه کې د پخوانيو پروژو په تعقيب په نورو ډگرونو کې هم پرمختگ كولاى شو.
- ۲- د تحصيل په برخه کې: روسيې يا شوروي ډېر افغان كدرونه روزلي، بايد افغانستان ته نور تحصيلي بورسونه هم ورکړل شي.

۳- خطرونه: هغه خطرونه چې دواړو ته مشکل پیدا کوي، لکه تروریسم، مخدره مواد او نور، د هغو مخنیوی دي وشي.

۴- چاپیریال: روسیه باید له خپلو تجربو څخه په دې برخه کې له افغانستان سره مرسته وکړي.

بناغلي فرهاد د پورتنیو څرگندونو ترڅنګ زیات ټینګار پر دې کاوه، چې روسیه باید د افغانستان په شمال او په تېره بیا په بلخ کې پانګونه وکړي، دده په نظر بلخ د روسیې د پانګونې لپاره تر بل هرځای غوره دی. ده د بلخ نوي هوايي ډګر او نورو پروژو ته اشاره وکړه چې د پانګونې لپاره بنسټه شرایط برابر وي، امنیت یې هم یاد کړ. ده وویل چې د افغانستان شمالي ولایتونه پراخې طبیعي سرچینې، نفت او ګاز لري، روسیه باید دې سیمې ته زیاته پاملرنه وکړي.

د افغانستان پر شمال د بناغلي فرهاد دې زیات ټینګار ځینو نورو ګډونوالو ته چندان خوند ورنه کړ، ځکه ځینو داسې احساس کړه چې فرهاد صیب د ټول افغانستان په غم کې نه دی، یوازې شمال او بلخ یادوي، لارمه وه چې ده د ټول هېواد په کچه د ستونزو یادونه کړې وای. بناغلي فرهاد پسې د شمشاد ټلويزيون عمومي مشر او د اوامرد ماین پاکولو موسسې رئیس بناغلي الحاج فضل کریم عبدالرحیمزي ته نوبت ورسېده. بناغلي فضل کریم عبدالرحیمزي د ټول هېواد په کچه د روسیې پر همکارۍ ټینګار وکړ. ویې ویل: ((افغانستان د جګړې په بهیر کې ډېر وران شوی او هراړخیزې بیارغونې ته اړتیا لري، روسیه کولای شي په افغانستان

كې د هغو پروژو د بيارغونې ترڅنگ چې دوى پخوا هلته جوړې كړي، نوې پروژې جوړې كړي. افغانان به د هر چا د بې غرضه مرستو هركلې وكړي.) په حاجي فضل كريم پسې زما (يون) نوبت راورسېد. ما خپله وينا ليكلې وه، چې ورځ مخكې لاد بساغلي طاهر كاني له خوا په روسي ژبه ژباړل شوې وه، همغه مې پيل كړه. دا وينا په دې ډول ده:

((د روسيې او افغانستان ترمنځ څه شوي؟ څه كېږي؟ او څه بايد وشي؟

زه غواړم په خپلو خبرو كې پورتنيو پوښتنو ته په لنډيز سره ځوابونه وركړم.

خو لومړی غواړم له هغو اشخاصو او علمي مرکز څخه مننه وکړم، چې دا علمي کنفرانس یې جوړ کړی دی .

لومړۍ پوښتنه : د روسیې او افغانستان ترمنځ څه شوي ؟
دې پوښتنې پورې تړلي مناسبات کېدی شي پر درېو برخو ووېشو :
۱- (۱۹۱۹ - ۱۹۷۸ م) کلونه : په دې بهیر کې د افغانستان او پخواني شوروي اتحاد یا روسیې مناسبات، چې نږدې شپږ لسيزې زمانه رانغاړي، په دې ټوله موده کې د افغانستان او شوروي مناسباتو عمودي خط تعقیباوه یانې د بري پر لوري روان وو .

ددې کلونو په بهیر کې پخواني شوروي یا روسیې په افغانستان کې د نړۍ تر بل هر هېواده زیات موثر او مثبت نقش درلود . د شوروي اتحاد له خوا په افغانستان کې په لسگونو او سلگونو لویې او وړې پروژې ثمر ته ورسېدې ، لکه د تنگرهار کانال ، د دروتیې او نغلو برېښنا بندونه ، د کابل-تنگرهار ، هرات-کندهار سړکونه ، د سالنگ لویه لاره ، د مزارشریف د کیمیاوي سرې او د کابل جنگلک فابریکې ، د کابل مرکزي سیلو ، کابل څلورسوه بستریز روغتون ، کابل پولیتخنیک او داسې نورې په لسگونو او سلگونو لویې او وړې پروژې . دې ډول مشرو پروژو د افغان ولس په زړه کې پر شوروي او روسیې باور زیات کړ او دې هېواد ته یې د پیاوړي دوست په سترگه وکتل .

۲- (۱۹۷۸ - ۱۹۸۸ م) کلونه : دا هغه خونړي کلونه دي، چې د پخواني شوروي اتحاد د سیاسي مشرتابه د تېروتنو له امله دا

هېواد په افغانستان کې په مستقیم ډول په جگړه کې ډوب شو او وروسته د نړۍ نورو هېوادونو هم په مستقیم او نا مستقیم ډول دا جگړه لاپسې گرمه کړه. د شوروي اتحاد او د افغانستان د هغه وخت سياسي واکمنو د تېروتنو له امله، دې جگړې نه یوازې د دې وخت سياسي واکمنو، بلکې دواړو ملتونو ته د یوه چاودېدونکي مین حیثیت غوره کړ. په دې لسيزه کې د دواړو هېوادونو روابطو داسې یوه منکسره کرښه تعقیبوله، چې د دواړو هېوادو د خلکو په وینو سره وه او ډېرې لوړې ژورې یې لرلې.

۳- (۱۹۸۸ - ۲۰۰۸ م) کلونه: د دې کلونو په بهیر کې روسیې، هغه نقش، چې پخواني شوروي اتحاد په افغانستان کې درلود، له لاسه ورکړ، خو بیا یې هم د (۱۹۹۲ - ۱۹۹۵ م) کلونو په بهیر کې د کابل د ایتلافي حکومت د ځینو تنظیمونو ملاتړ کاوه، د طالبانو د واکمنۍ په بهیر کې یې د هغوی له مخالفو تنظیمونو سره مرسته کوله، د طالبانو تر سقوط وروسته له ځینو مشخصو ډلو څخه د روسیې ملاتړ کم شو، خو بیا هم ویل کېږي، چې روسیه اوس هم د ځینو خاصو ډلو ملاتړ کوي او خواخوږي ورسره لري. دې تېر بهیر ته په کتو سره سره، د وروستیو څو کلونو په بهیر کې په افغانستان کې د روسیې د مثبت رول لوبولو لپاره هیلې پیدا شوي دي. زه نه غواړم د تېرو مناسباتو پر کړلېږنې بهیر نیوکه وکړم، ځکه چې تېر وخت د مړي په شان دی، چې په ژړا او فریاد، ستاینې او غندنې بیا نه راژوندی کېږي، خو کولای شو، چې د راتلونکي

لپاره د یوې پخې تجربې په توګه ورڅخه کار واخلو. اوس راځم خپلې دویمې پوښتنې ته :

دویمه پوښتنه : اوس د دواړو هېوادو ترمنځ څه کېږي ؟ اوس په افغانستان کې د روسیې نقش ډېر کمزور شوی دی . اوس د پخواني شوروي اتحاد ، پخوانیو رقیبانو او د افغانستان ځینو ګاونډیو ، د شوروي یا روسیې ځای نیولی دی ، هغوی هم له ګڼو ستونزو او تېروتنو سره مخامخ دي . که چېرې حالت همداسې روان وي ، نو دا بحران کېدی شي نور هم وغځېږي ، ډېر خطرناک شي ، د ګاونډیو هېوادو او ان د روسیې تر لمنو پورې وغځېږي ، نو څه باید وشي ؟ غواړم په خپله درېیمه پوښتنه کې دې ته ځواب ورکړم :

درېیمه پوښتنه : څه باید وشي ؟

۱ . دا چې د افغانستان په بحران کې څوک ډېر ملامت دی ، پخوانی شوروي اتحاد یا روسیه ؟ افغانستان ، د افغانستان ګاونډیان یا د نړۍ نور لوی ځواکونه ؟ د دې ملامت او سلامت معلومول زموږ د اوسني بحران له حل سره چندانې مرسته نه کوي او نه په سیاست کې د داسې ملامتیو د معلومولو لپاره کوم فکس فورمول شته ، خو زه دومره ویلای شم ، چې پخواني شوروي اتحاد او افغانستان دواړه د بحران په اورنۍ بټۍ کې لولپه شول ، خو یو شمېر نورو هېوادونو بیا له دې بحران څخه ګټه پورته کړه ، دا د دې مانا نه لري چې د افغانستان په جګړه کې ملامت لوری یا لوري نه شته ، خو د داسې مسایلو څېړل اوسمهال ګټه نه لري او نه د دې

کنفرانس موضوع ده؛ خو له تېرو ترخو تجربو څخه کولای شو، د روښانه راتلونکي لپاره کار واخلو .

۲. د روسیې او افغانستان د مناسباتو د ښه والي لپاره له روسیې څخه هیله من یو ، د ټولو هغو انکشافی پروژو پر بیا رغونه لاس پورې کړي ، چې د پخواني شوروي اتحاد له خوا، په افغانستان کې ثمر ته رسېدلې وې او د جگړې په بهیر کې اکثره بېرته له کاره غورځېدلې دي .

۳. هیله من یو، روسیه په افغانستان کې د افغانستان په متوازنه اقتصادي او عمراني وده کې خپل رول ادا کړي، متوازنه وده د افغانستان له ثبات سره ډېره مرسته کوي .

۴. روسیه د افغانستان د هغو علمي کدرونو یو لوی زېرمتون دی، چې په روسیه او پخواني شوروي اتحاد کې روزل شوي دي، هیله لرو، د روسیې او افغانستان حکومتونه پر داسې یو میکانیزم کار وکړي، چې له دې کدرونو څخه د افغانستان په بیا رغونه او نوې جوړونه کې گټه پورته شي . دا کدرونه کولای شي د روسیې او افغانستان د مناسباتو په ټینګښت کې ښه رول ادا کړي .

۵. زموږ په گاونډي هېواد (پاکستان) کې له مذهب نه د ناوړه گټې اخیستنې او د سیاسي مقصدونو لپاره د مذهب کارونې په مقصد (۲۵۰۰۰) مدرسې فعالې دي. له دې مدرسو څخه یو گڼ شمېر یې نه یوازې له مذهب نه ناسم تعبیر اخلي، بلکې په سیمه کې د افراطیت مفکوره هم خپروي . که هره مدرسه په کال کې (۱۰۰) تنه فارغ کړي، نو د لسو کلونو په بهیر کې به لږ تر لږه

(۲۵۰۰۰۰۰) کسان شي په دې شمېر کې پاموړ برخه اورپکي دي. دا ډول افراطي کسان د دې وس لري ، چې لومړی په افغانستان کې حالات بې ثباته کړي ، بيا په منځنۍ اسيا کې او بيا د روسيې دروزاي هم وټکوي . هيله لرو ، روسيه او د نړۍ نور موثر هېوادونه له ديپلوماتيکو لارو پر پاکستان اغېزناک فشار راوړي ، چې د ديني مدرسو تعليمي نصاب د اسلام له اصلي روح سره عيار کړي ، د دين او مدرسې له تقدس څخه د سياست ، پراختيا غوښتنې او افراطي چلند لپاره گټه پورته نه کړي .

۶ . اکثر و افغانانو سره داسې يو تصور ، فکر او اندېښنه شته ، چې د پخواني شوروي اتحاد د تېروتنو په تعقيب ، روسيه اوس هم په افغانستان کې ځينې سياسي ډلې او واړه ايتنيکي گروپونه تقويه کوي او دا کار په افغانستان کې د مرکزي حکومت او قانون پر وړاندې ستونزې پيدا کوي ، موږ هيله من يو روسيه د افغانستان د

اکثریت خلکو دا تشویشونه په پام کې ونیسي او په افغانستان کې د مرکزي نظام له ټینګښت او د قانون له حاکمیت سره مرسته وکړي.

۷. هیله لرو روسي پانګوال په افغانستان کې په بېلابېلو برخو کې پانګونه وکړي، ګډې اقتصادي ګټې، ګډې لېوالتیاوې رامنځته کوي او د ټولنیز ثبات سبب ګرځي.

۸. روسیه په نړۍ کې یو بااعتباره او موثر هېواد دی، هیله ده له خپل دغه اعتبار څخه مثبت ګټه پورته کړي او د افغانستان پر ځینو ګاونډیو هېوادونو دپلوماتیک فشار راوړي، چې د افغانستان

په کورنیو چارو کې مداخله ونه کړي.

۹. د افغانستان او روسیې ترمنځ باید کلتوري مناسبات پیاوړي شي، افغانستان د نویو کدرونو روزنې ته اړتیا لري او

روسیه په دې برخه کې موثره مرسته کولای شي. کلتوري مناسبات سیاسي ابهامات او ناوړه پوهاوی له منځه وړي .

۱۰. په پای کې دا وړاندیز لرم، چې روسیه یو ځل بیا افغانستان له سره په هر اړخیز او دقیق ډول؛ له علمي او ټولنیز لید لوري مطالعه کړي، نه د هغو کسانو، ډلو، ډلگيو او گوندونو له فکري زاویې څخه، چې له پخواني شوروي اتحاد دوی ته په میراث پاتې دي. دوی د پخواني شوروي او افغانستان د دواړو د تباهي عامل شول، مور هيله لرو، چې روسیه د افغانستان واقعیتونه یو ځل بیا په څیر سره وڅېړي. دا کنفرانس په خپل ډول کې یو نوښت دی، یوه گټوره هڅه ده، چې کولای شي واقعیتونه په ښه ډول وځلوي، مور هيله لرو دا ډول کنفرانسونه په افغانستان کې هم جوړ شي، دا غونډې او راشې درشې زیاتې شي، راشه درشه، تگ او راتگ مینه او خلوص زیاتوي، کینې او ابهامات له منځه وړي او زړونه صفا کوي. یوه پښتو لنډۍ ده :

مینه په تلو راتلو زیاتېږي

کله راځه کله به زه درځم مینه.))

زما تر دې خبرو وروسته په مسکو کې د افغان سوداگرو د ټولنې په استازی بناغلي غلام محمد جلالی لنډې خبرې وکړې او د دواړو هېوادونو پر اقتصادي همکارۍ یې ټینګار وکړ، د همکارۍ لپاره یې د افغانستان له لوري چمتوالی وښود او د دې ترڅنګ یې د غونډې له جوړوونکو مننه وکړه.

ورپسې په مشرانو جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازي بناغلي
ډاکټر برهان الله شينواري ته نوبت ورسېد، دی د نننۍ غونډې د
سهارنۍ برخې وروستی ويناوال و، ده په خپلو خبرې کې وويل:
(دوه وړاندیزونه لرم: جنګ نتیجه نه ورکوي، روسیه باید د
سولې لپاره کار وکړي. د روسیې هېواد دې د اقتصادي پروژو په
بیارغونه او جوړونه کې مرسته وکړي. که امنیت ټینګ شي موږ یو
بل سره هر ډول همکاري کولای شو.)

دې وړاندیزونو پسې د غونډې چلوونکي کروینوف وويل: ((موږ
کولای شو په منځنۍ کچه په کابل کې سره راټول شو او پر دې
مسلي غور وکړو، کولای شو دا سپارښتنې په پرېکړه لیک کې
ځای کړو او هم یې سبا په نورو ناستو کې مطرح کړو.)) غونډه پر

همدې ځای پایته ورسېده، خو تر هغې دمخه بناغلي کریم خلیلي
له روسي لوري سره د غونډې تالار ته ورڅېرمه په خبري کنفرانس
کې گډون وکړ، د ژورنالېستانو پوښتنو ته یې ځوابونه ورکړل او
بیا وپوښته لارو.

يوه غرمه د مسكو په پرزېدنت هوتل كې

په همدې پرزېدنت هوتل كې چې دمخه كنفرانس و، غرمې هم
برابره شوې وه، په هوتل كې يو سرلوڅي هال و، د هال په منځ كې
مېزونه ايښودل شوي وو، پر ولاړه به دې ډوډۍ خوړله، د بوفې

سیستم و، د چا چې څه خوښېدل، هغه یې را اخیستل، ډوډۍ کې
یې ذوق د افغانانو ذوق ته نږدی و، وریجې، څو ډوله کبابونه او
نوره ډول ډول غذا په کې شامله وه. هر څوک د خپلې طبعې له
افغان او روسي وگړو سره د مېز ترشا ودرېدل، زه له دوستانو سره
په خبرو خبرو کې دومره مصروف شوم چې تراخړه د ډوډۍ پر خوند

پوه نه شوم، ټولو ډوډۍ وخوره، مخکې يې اعلان کړی و، چې تر غرمې وروسته به گروپي کار کوو. د ډوډۍ او لمانځه لپاره پوره وخت په پام کې نيول شوی و. د ډوډۍ په ترڅ کې ځينې نور افغانان هم پر سياسي خبرو اوښتي وو، ځينې نور هم زما په شان د ډوډۍ پر خوند نه وو پوه شوي. د حاجي صيب فضل کریم عبدالرحيمزي ترڅنگ يو روسی جنرال ولاړ و، په چکوسلواکيا، افغانستان او نورو سيمو کې يې ډېرې جگړې کړې وې او د باتورۍ ډېر مډالونه يې پر سينه راځوړند وو، حاجي صيب فضل کریم ته يې وويل: ((هر څوک ماته زما د بريو او تورو مبارکي راکوي.)) دغه جنرال د ډاکتر نجيب الله وروستی مشاور (محمود احمدويچ گاريپف) و، اوس په مسکو کې د حربي پوهنتون قومندان او د نظامي مهارتونو پر لړلو سربېره ښه ليکوال هم دی، يو کتاب يې «افغانستان زما وروستی جگړه» نومېږي، چې ښاغلي محمد طاهر کاني پښتو ته اړولی دی. خبره داسې وه چې ډاکتر شېر حسن د غرمې ډوډۍ پر وخت د ښاغلي حاجي صيب فضل کریم او همدې جنرال سره پر مېز يو ځای شو. حاجي فضل کریم ډاکتر صيب شېر حسن ته وويل چې ډيپلوماسي ونه کړې، د هغه خبرې کټ مټ ورته ترجمه کړه؛ خبره يې قيچې نه کړې، ډاکتر شېر حسن حسن همداسې وکړل. حاجي فضل کریم جنرال ته وويل: ((تا خو به دا مډالونه له دې امله اخیستي وي، چې ډېرې جگړې به دې گټلې وي او خلک به درته مبارکي هم وايي)) هغه ورته وويل: ((بلې همداسې ده!)) حاجي صيب ورته وويل: ((زه هم درته مبارکي وایم چې ته دومره زړور

منصبدار يې! خو ته اوس ماته مبارکي ووايه چې موږ تاته په

ښي شينوارۍ، يون، غلام محمد جلالې او احمد سيدي

افغانستان کې ماتې درکړې ده!))

هغه جنرال موسکي شاتته شو او په ځواب کې يې ورته وويل:
(ته هم پر دې پوهېږې چې زموږ پوځ ته چا ماتې نه ده ورکړې، موږ
د خپل سياسي مشرتابه په پرېکړه افغانستان ته تللي وو او په
همداسې يوه بله فيصله له افغانستان څخه راوتلي يو، دا بله خبره
ده چې سياسي سيستم په مجموع کې بدل شو. گرباچوف د پخواني
مشرتابه پر خلاف د شوروي د بيارغونې او نوي اندود په تعقيب
پرېکړه وکړه، چې زموږ پوځونه له افغانستانه راوځي. د سياسي
فيصلې د ماتې او گړځېدو خبره مطرح کېدې شي، خو زموږ د پوځ
د ماتې خبره نادرسته ده.)) دغه جنرال نور هم غوښتل چې خبرو ته
دوام ورکړي، خو حاجي صيب فضل کریم تر پايه نورو خبرو سره
موافقت ونښود.

گروپي کار

گروپي کار تر غرمې وروسته تقریباً پر درېو بجو پیل شو. کار پر درېو گروپونو ووبشل شو: امنیتي برخه یا امنیتي گروپ، کلتوري برخه او اقتصادي برخه. د برخوالو وېش په خپله خوښه و، هر چا هر گروپ کې ځان تنظیمولای شو.

په پیل کې د افغان روسیې د فوروم یا جرگې مرستیال ښاغلي (سپرافیم مېلېنتېف) خبرې وکړې او د دې سیمینار یا ورکشاپ طرز یې تشریح کړ، هیله یې وکړه هر برخوال لنډې لنډې خبرې وکړي چې ټولو ته نوبت ورسېږي، ویې ویل: ((دا ورکشاپ او گروپي کار د افغانستان او نورو د کلکتيفي همکارۍ او امنیت په

باب جوړ شوی دی. موږ د اسیایي او اروپایي امنیت په باب مشترک تصمیمونه نیسو، لومړی درېو تنو او بیا که وخت و، نورو ته هم وخت ورکوو، کله چې څوک وینا کوي پر هغې باندې باید د بحث وخت هم په پام کې ونیسو.

لومړی یو تن وویل: ((موږ د روسیې فدراتیف د مخدره موادو د کنټرول په ریاست کې کار کوو، تاسې ته به په دې باب معلومات درکړو، اوس زموږ په مخکې ډېر نوي کارونه پیدا شوي دي. باید دا کارونه په ګډه ترسره کړو. اوس په افغانستان کې د تروریزم او مخدره موادو پرضد جګړه روانه ده، مخدره مواد او تروریزم دواړه خطرناک دي. ځینې کسان یوازې د مخدره موادو د قاچاق کاروبار کوي، له کبنت سر یې کار نه لري. د مخدره موادو رینسې باید وباسو، نه دا چې کروندګري بې بندیان کړو. اقتصادي پرمختیا باید رامنځته شي، د تولید او مبارزې ترمنځ تعادل باید محاسبه کړو،

موږ بايد د مبارزې قوت زيات كړو، اول بايد د هغو موادو مخه ونيسو، چې له منځنۍ اسيا څخه روسيې ته ځي. كله چې دا مواد له منځه يوړل شي، خلك نورو اقتصادي كارونو ته مخه كوي. دا يوه مشتركه مبارزه ده، بايد په گډه يې ترسره كړو. زموږ هيله ده چې تاسو موږ ته معلومات راكړئ. كه گډه همكاري وكړو، نو يوه مشتركه نتيجه ترلاسه كولاى شو. تاسې كولاى شئ په جلا جلا ډول هم خپل نظرونه ووايئ، موږ يې وليكو او يا يې هم موږ ته وليكئ!!

دې خبرو پسې سملاسي له افغانستان څخه بناغلي احمد سيدي خپلې خبرې پيل كړې، هغه وويل: ((درې مسایل ډېر مهم دي:

د امنیت مسله، د منطقي امنیت او په هغو کې د روسيې نقش.))
سيدي وويل: ((په افغانستان کې امنیت يوازې په افغانانو پورې اړه نه لري، دا بايد موږ په يوه لويه دايره کې مطالعه كړو، د منطقي

امنیت ته باید پام وکړو، په سیمه کې یو افراطي او تروریستي حرکت شته، چې ریښې یې په پاکستان او نورو هېوادونو کې دي او افغانستان کې عملیات کوي، بیا له هغه ځایه منځنۍ اسیا او بیا به روسیې ته هم رارسېږي، نو د دې لپاره د افغانستان امنیت یوه مجردې پدیده نه ده، دا باید د منطقه یي همکارۍ په چوکاټ کې مطالعه او وڅېړل شي. روسیه باید له افغانستان سره د امنیت په راوستلو کې له بېلابېلو لارو مرسته وکړي.)) د سیدي صیب خبرې ډېرې اوږدې وې، خو د سرغور یې همدا و.

ورپسې د کابل پوهنتون استاد نسیم گل توتاخېل ته نوبت ورسېد، هغه وویل: ((زه یوه مفصله مقاله لرم، خو غواړم اصلي مطلب په لنډ ډول بیان کړم.

زه د (۱۷۳) سازمانونو استازی یم، اصلي خبره دا ده چې که سیاست اصلاح شي امنیت خپله بڼه کېږي، دا دی تر شلو کلونو وروسته روسان او افغانان پر یو مېز سره کېږي او پر مشکلاتو غږېږي، خبره په دې کې ده چې د افغانستان حکومت بې کفایته دی، هغه د امنیت د راوستلو توان نه لري، ځینې امنیتي چارواکي په خپله په اداري فساد او د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري، تر هغه پورې چې په حکومت کې اصلاحات رانه شي، د حکومت او خلکو ترمنځ فاصله له منځه لاړه نه شي، امنیت نه شي راتللی، که نړیوال ځواکونه نور هم زیات شي، امنیت نه شي ټینګېدی، د امنیت راوستل هغه وخت ممکن دي، چې هلته د خلکو په خوښه یو

حکومت رامنځته شي)) توتاخېل صيب هم ښې اوږدې انتقادي خبرې وکړې، خو د منځ غټ ټکي يې همدا وو.

دې پسې زما (يون) نوبت راوړسېد، ما وويل: ((زه خپل نظر په څو لنډو جملو کې وړاندې کوم، ډېر وخت نه نيسم، زما په نظر د نورو عواملو ترڅنگ که دغه لاندې کارونه ترسره شي نو مخدره مواد به کنټرول او امنيت به ورسره ټينگ شي: ۱- فقر له منځه يوړل شي، ۲- د کوکنارو بدیل کښت پيدا شي، ۳- د تاجکستان سرحد ښه وټرل شي، ۴- د مخدره موادو د عرضې او تقاضې مارکېټ مهار شي، ۵- د جزا قوانين سخت شي، ۶- امنيتي سکتور پياوړی شي، ۷- دولتي ارگانونه اصلاح او قوي شي.))

له ما څخه ټولو ځکه مننه وکړه، چې وخت مې ډېر کم ونيوه، ما

پسې ښاغلي نادر خان کتوازي ته نوبت ورسېد. هغه وويل: ((په افغانستان کې امنيت هغه وخت راتللای شي چې د ولس ملاتړ جلب شي. زموږ ولس د خپلو مشکلاتو د حل لپاره خپله تجربه لري، هلته متل دی چې په زور کلي نه کېږي، که نړيوال ځواکونه هر څومره زور وکاروي،

خو چې د ولس همکاري راجلب نه شي سوله نه شي راتللای، موږ جرگې او مرکې لرو، د شخړو پر وخت بايد له هغو څخه کار

واخيستل شي. بله د مخدره موادو موضوع ده چې همپش يې خلک په افغانستان پورې تړي، دا سمه ده چې کوکنار به هلته کرل کېږي، خو دا روسيې ته يې څوک راوړي او له دې ځايه يې اروپا ته څوک وړي؟ د دې پوښتنه هم بايد وشي، دغه نړيوال قاچاقچيان چې کنټرول نه شي او تقاضا له منځه لاړه نه شي د مخدره موادو مشکل نه حلېږي.))

دې پسې سيدي صيب يو ځل بيا نوبت واخيست، ويې ويل: ((د افغانستان او مخدره موادو مشکل نړيوال دی، روسيه او امريکا د بنمني لري، دوی يو بل سره سمه همکاري نه کوي، نو ځکه په دې برخه کې پرمختگ نه رامنځته کېږي، که دوی صادقانه همکاري وکړي، نو کېدی شي پرمختگ وشي.))

دې پسې په ولسي جرگه کې د کابل د خلکو استازې شکرېه بارکزی نوبت واخيست، هغه هم د همدې کمېسيون يا گروپ غړې وه. هغې وويل: ((روسيه بايد د افغانستان له مرکزي حکومت سره

همکاري وکړي، نه له تيت و پرکو گوندونو او ډلو تپلو سره. مرکزي حکومت د قانونيت او مشروعيت سرچينه ده دا که هر څوک د دې مرکزي حکومت په راس کې وي، هغه مهمه نه ده. روسيه له امريکا

سره تفاهم ته اړتيا لري. د افغانستان مشکل او د مخدره موادو مشکل منطقه يي او نړيوالې ريښې لري. بايد د منطقي او نړۍ په کچه ورته وکتل شي. دا مشکل يوازې د افغانستان نه دی او نه يې په يوازې ځان حلولاى شي.))

ورپسې د بلخ د ولايتي شورا رئيس بناغلي فرهاد خبرې پيل

د گروپي کار يوه څنډه

کړې، هغه وويل: ((روسيه او امريکا د افغانستان په اړه د نظرياتو اختلاف لري، سره له دې چې د افغانستان د حکومت له خوا خو ځله تقاضا شوې ده، د روسيې، امريکا او افغانستان ترمنځ بايد اعتماد رامنځته شي. روسيه بايد د تروريزم او مخدره موادو پر ضد د مبارزې په اړه له امريکا سره توافق ته ورسېږي، افغانستان خو ځله د مرستو لپاره پر روسيې غږ کړی، افغانستان اوس په داسې يو حالت کې دی چې له هرچا څخه مرستې ته اړتيا لري.))

ددې گروپي کار شکل داسې و، چې په يوه خونه کې يې کتار مېزونه ايښي وو، څلورو خواوو ته مېزونه وو، منځ يې تش و، نږدې پنځه ويشت دېرش کسان يې ځايول، يوې خواته افغانان او بلې خواته روسان ناست وو. کله چې د ښاغلي فرهاد خبرې وروستي حد ته ورسېدې، نو له روسيې لوري يو تن وويل: ((تر هغه چې افغانستان او روسيه يو گډ نظر ته ونه رسېږي، کومه مثبتې نتيجه منځته نه شي راتلای.))

ورپسې د افغانستان په ولسي جرگه کې د ننګرهار د خلکو استازي ښاغلي بېرک شينواري ته نوبت ورسېد، ده په خپلو خبرو کې وويل: ((اوس حالت داسې دی چې دېر هېوادونه هلته راغلي دي، دا د يوه هېواد يا هم د يوې منطقي هدف لپاره نه دي راغلي، دلته د اهدافو يوه مجموعه ده، اوس دا جنگ دومره پراخ دی چې يوازې زموږ ملت يې بار نه شي پورته کولای. د امنيت د خرابۍ عوامل کورني دي، بهرني دي او نړيوال دي، داخلي فکتور دادی چې نړيوالې ټولنې او زموږ حکومت ونه کړای شو چې قوي مرکزي حکومت جوړ کړي، زموږ امنيتي سکتور د جنگ د کنټرول صلاحيت نه لري، ملت له دولت څخه لرې شوی، قوي دولت همغه دی چې د خلکو ملاتړ ولري، د روسيې په گډون زموږ گاونډي هېوادونه يو هم له مرکزي حکومت سره مرسته نه کوي. ايران او پاکستان مستقيماً مداخله کوي، تاجکستان او ازبکستان خپلو پلوي ډلو سره روابط ساتي، نه ټول افغانستان سره، په خواشيني سره چې روسيه هم په دې کټه گوري کې راځي. دې انستيتيوت د

وګر پوهنې انستیتیوت، یوه مسله مطرح کړې ده چې په روسیه کې درې کټه ګورۍ خلک دي: د افغانستان مرکزي حکومت غواړي، بې تفاوته دي او د افغانستان د یوې برخې له خلکو سره مرسته کول غواړي، خو موږ غواړو چې د روسیې نوی سیاست موږ ته روښانه شي. د نړیوالو قوتونو له خوا ډېر خلک وژل کېږي دا یو ډېر غټ پرابلم دی. د بهرنیو قوتونو تر راتګ وروسته نه عوام، نه حکومت او نه هم زموږ په څېر نور خلک پر دې پوهېږي چې حالت کومې خواته روان دي.

که امریکایان د افغانستان له سرحدو اوږي یا راوړي، افغانستان ته نه وايي، د روسیې مشران هم چې کومې بیانيې د افغانستان په اړه ورکوي، اکثره غلطې وي، هیله ده چې دا سیمینار ګټور تمام شي.))

دې پسې د روسیې د کلتوري ستراتیژۍ مرستیال خبرې پیل کړې هغه وویل: ((د تروریزم په پلمه افغانستان ته د ډېرو هېوادونو راتګ نور مشکلات پیدا کوي، د دوی په راتګ سره مخدره مواد نور هم زیاتېږي.)) ده زیاته کړه: ((افغانستان کې باید نژادي تفاهم رامنځته شي، هغه ادارې چې پردې رنګ لري باید حذف شي، د طالبانو تر سقوط وروسته د مخدره موادو کښت زیات شوی دی، د نړیوالو قوتونو تدابیر کمزوري دي، بهرني قوتونه نه غواړي د دوی عسکر له قاچاقچیانو سره په جګړه کې ووژل شي. روسیه د مخدره موادو پر ضد د نړیوالو ځواکونو مبارزه تائیدوي. د دې لپاره موږ

ورانديز کيوو چي په (الماتا) کي د مخدره موادو د کنترول کمپسيون جوړ شي.)

ما (يون) غوښتل چې د «نژادي تفاهم» په اړه د دې گډونوال نظر ځواب کړم، خو نادرخان کتوازي چې زما ترڅنگ ناست و، ماته يې وويل چې زه يې ځواب وایم. نادرخان کتوازي وويل: [بهرني قوتونه زموږ يو تريخ ضرورت دی، که نه نو موږ هېڅکله بهرني ځواکونه نه شو زغملای، تر هغه پورې به دا قوتونه وي چې موږ په خپلو پښو ودرېږو. د «نژادي تفاهم» په اړه بايد ووايم چې دا تفاهم هلته شته، خو پخواني شوروي اتحاد دې مسایلو ته لمن ووهله او اوس له روسيې څخه هيله کوو چې دې مسایلو ته لمن ونه وهي.]

دې پسې د روسيې د (کرسنادار) پوهنتون يو استاد (ارکادي مېلنيک) خبرې پيل کړې، ده وويل: ((زه د افغانستان او ايران متخصص یم، زه غواړم هغه مسله ياده کړم چې چا ورته تر اوسه اشاره نه ده کړې. دا د نړيوالو پيسو مسله ده، چې چا ورته تر اوسه گوته نه ده نيولې، موږ پوهېږو چې مالي حساب و کتاب نه وي، نظم منځته نه راځي، د روسيې او افغانستان د مخدره موادو د کنترول د ادارو ترمنځ همکاري شته، خو دا همکاري کمزورې ده، د سرحدي ارگانونو او کورنيو چارو د وزارتونو ترمنځ هم اړيکي ټينگ دي، موږ غواړو نوي مناسبات پرانيزو او نوي پاڼه خلاصه کړو. غواړو د افغانستان لپاره يو نوی استازی وټاکل شي. تاريخي تجربو ښودلې چې په يوه هېواد کې هم، د بهرنيو قواوو موجوديت مثبتې نتيجې نه ورکوي. دا د تاسف وړ خبره ده چې په افغانستان

کې د بهرنیو قوتونو د وتلو زماني جدول نه په گوته کېږي. دا کار باید د افغانستان د مرکزي حکومت د استحکام له مخې ترسره، خو د یوه ضرورت په توګه باید په گوته شي.)

دې پسې د افغانستان نوميالي لیکوال او شاعر بناغلي سلیمان لایق ته نوبت ورسېد، هغه چې ټولو ته مخامخ د مشرانو مېلمنو په ډله کې ناست و، وویل: ((زه غواړم د هغه سیاست په اړه

د ګروپي کار یوه بله برخه

خبرې وکړم چې د مخدره موادو په اړه دی، دا سیاست یوازې په افغانستان او روسیې پورې اړه نه لري، هغه مخدره مواد چې روسیې ته راځي، ټول په روسیه کې نه جذبېږي، نورې نړۍ ته ځي، د روسیې او نورې نړۍ اتباع وژني، نو باید په دې ارتباط د امریکا او روسیې دواړو ترمنځ خبرې وشي. خو موده دمخه د روسیې د بهرنیو چارو وزیر له امریکایي مقاماتو سره وکتل او شخصاً یې په

دې باب خبرې وکړې. مخدره مواد د دغو دوو نړيوالو ځواکونو د شخړو په نتيجه کې رامنځته شوي دي. زه فکر کوم تر بلې هرې مسلې د روسيې او امريکا مناسبات ډېر موثر دي. زموږ په هېواد کې داسې عناصر شته، چې د دې مناسباتو مخالف دي. دا ډلې له خپلو ملي منافعو سره جفا کوي. په تېر وخت کې روسيه زموږ په هېواد کې وه، امريکايانو روسيه اخلا لوله، اوس خبره د دې پرعکس ده، داسې بڼکاري چې روسيه په افغانستان کې د امريکا پر حضور راضي نه ده، له دې مجلس څخه هم پته ولگېده، له دې اختلاف څخه روسيه، موږ او امريکا ټول عذاب گالو، موږ په دې هيله يو چې مروره روسيه چې په افغانستان کې ډېر وظيف لري، بېرته په خپلو کارونو کې همکاري وکړي، د مخدره موادو په شمول. که موږ غواړو مخدره مواد کنټرول کړو، نو د روسيې او امريکا توافقات په کې ډېر موثر دي. مننه.))

د لايق صيب تر خبرو وروسته توتا خېل صيب او بارکزی صيب دواړو نوبت واخيست، دوی د «نژادي تفاهم» په اړه د روسيې لوري د يو تن خبرې رد کړې او د نادرخان کتوازي خبرې يې تائيد کړې. بيا په ولسي جرگه کې د نيمروز د خلکو استازي بڼاغلي خدای نظر سرمچار نوبت واخيست، هغه وويل: ((د دواړو هېوادونو دا اوسنی ناسته يوه ښه بېلگه ده، ملي امنيت داسې پروژه نه ده چې په يو نظر مطالعه شي، وخت پر وخت بايد وڅېړل شي. يو دولت هغه وخت په امنيت کې پاتې کېدی شي چې خلک يې په امنيت کې وي، که جگړه نه وي، نو يو دولت بايد د دې توان ولري چې خپل

ملي وظايف ترسره كړي. زموږ امنيت ډېر اړخونه لري. موږ يو
مخصوص حالت كې يو:

ايران لسه
امريکا سره
مشکل لري،
پاکستان د
افغانستان د
خپلولو په لټه
کې دی، نړيواله
ټولنه مشخصه

ستراتیژي نه لري. خبره داده چې زموږ په شان بحراني هېوادونو کې
قوي رهبرانوته اړتیا ده، زموږ ځینې رهبران خپله په فساد کې غرق
دي، خپله په قاچاق کې ډوب دي، د بد امنۍ لاملونه زیات دي، په
یوه غونډه کې ټول نه شي تشریح کېدای.))

تر دې خبرو وروسته د گروپي کار دا ناسته تقریباً پای ته
ورسېده، خو د پرېکړه لیک په اړه بحث ته اړتیا وه، په عمومي
غونډه کې وویل شول چې پر پرېکړه لیک یو درې کسيز گروپ کار
کړی؛ یوه (خاکه) یې جوړه کړې خو دا وروستۍ او بشپړه نه گڼل
کېږي، د کره کولو او بشپړولو لپاره تاسې ته درکول کېږي چې د
گروپي کار په ترڅ کې پرې بحث وکړئ او بشپړه یې کړئ.
پرېکړه لیک په درېو ژبو: پښتو، دري او روسي لیکل شوی و،
شکریې بارکزی چې د پرېکړه لیک دري متن ولوست نو قلم یې

ورپسې راواخيست، پښتو متن يې هم وکوت، ويې ويل: ((داله يو بل سره سمون نه خوري، د پرېکړه ليک بڼه نه لري، بايد له سره

پرې کار وشي.)) شکرېې بارکزی خو ځله ماته وويل: ((يونه! زه يې درته وایم ته يې ليکه همدا به فاينل کړو.)) ما وويل: ((صبر کوه، دلته خويوازي زه او ته نه يو، دا ټول زما او ستا په شان خپل خپل نظرونه لري. دلته فاينل کېږي نه، د ټولو نظرونه به واخلو، تکراري به ترې وباسو، بيا به يې د يوه پرېکړه ليک چوکاټ ته وړ داخل کړو.)) شکرېې وويل: ((يونه! ته مې چې مخالفت ونه کړې نور يې هېڅوک نه کوي.)) ما ورته وويل: ((دلته ټول من دي، نيم منی نه شته زه يوازي دومره کولای شم چې د ټولو تر توافق وروسته يې ژبه سمه کړم، پښتو متن به يې کره کړو، بيا به يې روسي او دري ژبو ته هم واړوو.)) په پای کې د ټول گروپ مشوره او سلا په دې راغله چې افغان لوری دې په خپل منح کې کېني او خپله طرحه دې

وړاندې کړي. دغه راز له نورو گروپونو سره دې هم مشوره وشي او د هغوی نظریات دې هم ورسره یوځای شي. په همدې سره گروپي کار پایته ورسېد.

زموږ د امنیتي گروپ ترڅنګ په اقتصادي او کلتوري برخو کې هم تاوده بحثونه شوي وو، خو هلته چا کوم منظم یادښت نه و اخیستی، اکثره خبرې د هوا خپو خوړلې وې، نو ځکه خو ما د هغو گروپونو د کړي کار څه لیکلی متن ترلاسه نه کړای شو، خو په مجموعي ډول په دواړو گروپونو کې پر کلتوري او اقتصادي همکاريو ټینګار شوی و.

يوه ماښامنی په قفقاز هوټل کې

مخکې تر مخکې د افغاني هئیت غړو ته ویل شوي وو، چې د بناغلي (الکوزي) شرکت له خوا افغاني هئیت ته مېلمستیا شوې ده. الکوزی شرکت د افغانستان له مهمو شرکتونو څخه دی، چې نه یوازې په هېواد، بلکې تر هېواده بهر په یو شمېر نورو هېوادونو کې هم خپلې استازی لري. په مسکو کې هم د دې شرکت استازی شته، چې د همدې نمایندګۍ له خوا دا مېلمستیا ترتیب شوې ده.

د افغاني هئیت غړي په قفقاز هوټل کې د یوه پر مهال

قفقاز هوټل د مسکو ښار په زړه کې دی، دا د چیچنایانو یو هوټل دی، د هوټل ډیکورېشن (سینګار) داسې جوړ شوی و چې د قفقاز د کلتور څرګندونه یې کوله، لرګی په کې تر حده زیات کارول شوی

و او طبیعي جوړښت ته یې ډېره پاملرنه شوې وه، د هوټل ټول کارکوونکي قفقازیان وو. ډوډی، یې افغاني ډوډی، ته ډېره ورته وه، تر ډېره وخت مو ډوډی، وخوره، ډوډی، یې عیناً لکه د شینوارو د مېلمستیا غونډې وه، چې لومړی پټې دانې راوړي، بیا نور کباب او بیا وروسته اساسي ډوډی. که څوک د شینوارو د سیمه ییز کلتور له دې حالت څخه خبر نه وي، نو په همغه لومړي پړاو کې ځان مروي، پر ما باندې هم دا کار وشو، ورو ورو یې ډوډی راوړله، خو ما په پیل کې ځان په ترکاری، او نورو شیانو موږ کړی و، خو وروسته وروسته بیا نور ډول ډول کبابونه راوړل شول، ډول ډول جوسونه او د عوامو په اصطلاح شربتونه هم وو. چای مو هم دلته وڅښه. په پای کې بناغلي سلیمان لایق د ټولو په استازی د الکوزي

بناغلي سلیمان لایق د خبرو او مننې پر مهال

شرکت له مشرتابه څخه مننه وکړه، چې د دې هئیت ډېره بڼه مېلمه

پالنه يې وکړه. د شپې څه کم (۹) بجې وې چې له هغه ځايه مو د مېلمستون پر لوري حرکت وکړ. کله چې موټر کې کېناستو نو بېرک شينواري صيب يوه ټوکه وکړه، دا ټوکه داسې وه لکه د خدا درمند

ته چې پلته ورته کړې، له همغې ټوکې چې خدا پيل شوه ان تر مېلمستونه پورې، دومره مو وځنډلې چې بډوډي مو شنه شول، ځينې ټوکې په کې داسې وې چې يوازې د څو تنو ترمنځ بايد وويل شي، د کاغذ پرمخ يې ليکل شوني نه دي او يا هم مناسب نه برېښي، په موټر کې ناست څو تنه روسان هم موږ ته حيران وو چې دا څه ډول خلک دي، هغوی په ټول عمر کې دومره په کړس خدا نه وه ليدلې، ما طاهر شينواري ته وويل: ((دوی ته ووايه چې تاسې خفه نه شئ که چېرې خبر شئ تاسې به هم له خدا شنه شئ)) طاهر څو ټوکې ورته پټې وژباړلې، هغوی هم خدا ته کش ورکړ، بيا غلي

شول، بيا يې طاهر شينواري ته وويل: ((افغان خومره مقاوم ملت
دی، له دومره سختيو سره سره دوی دومره مست او خوشاله خلک
دي چې پر سختيو هېڅ رای نه وهي، که پر مورې داسې حالت راشي،
له اخ و توخه به ولوېږو.))

په همدې ټوکو ټوکو کې تر مېلمستونه ورسېدو، پر لاره هېڅ پوه
نه شو، خو بناغلي بېرک شينواري بيا بله ټوکه ونه کړه. کله چې
مېلمستون ته ورسېدو، نو بڼه د مزې ستړي وو.

له سوداگرو سره غونډه

د مې (۱۵) مه نېټه د جمعې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، لږ سپورت مې وکړ، بيا چای ته لاړو. پر اته نیمو بجو مو له مېلمستون څخه د بلې غونډې (له سوداگرو سره غونډه) پر لوري حرکت وکړ. کاني صيب راته په موټر کې وويل: ((روسيه خپله انرژي له اتومي انرژي څخه پوره کوي، نو ځکه دلته د انرژي هېڅ کمي نه

احساسېږي.)) پوره لس بجې د اقتصادي جلسې لپاره اړوند حال ته ورسېدو. دا حال داسې و لکه د کوم ټلويزيون سټوډيو، ځکه چې د يوې سټوډيو ټول تجهيزات په کې تيار نصب وو، خو دقيقې وروسته د غونډې اکثره برخوال پوره شول. اغلې شکرېه بارکزی هم راغله. لومړی يې د بېگناه شپې د ټوکو ټکالو پوښتنه وکړه، ما

ویل: ((حال د ویلو لایق نه دی.)) غونډه پر لس نیمو بجو پیل شوه، په غونډه کې افغان او روسي سوداګرو دواړو ګډون کړی و. پرانستونکې وینا بڼاغلې سردار علي سراج واوروله چې د شکرېې بارکزی ورته چندان خوښه نه وه. بڼاغلې سراج په پیل کې وویل: ((زما لپاره ویاړ دی چې نن دې غونډې ته خبر شوم، تیاری نه لرم خو کوبښن کوم چې ځان ونه شرموم. د بشر پېژندنې انستیتوت څخه مننه کوم، زموږ پنځه ورځې کېږي چې دلته راغلي یو، د مخدره موادو په باب موږ ډېرې خبرې وکړې، خوشاله یو چې نن پر اقتصادي مسایلو بحث کوو. د افغانستان او روسیې د دوستۍ (۹۰) کاله کېږي، پر (۱۹۲۱م) کال د دواړو هېوادونو ترمنځ د اقتصادي همکاريو تړون لاسلیک شو، اوس ډېر ښه وخت دی چې روسیه افغانستان کې پانګه واچوي او اقتصاد ته وده ورکړي، د افغانستان په فعلي حالاتو کې چې زه څه ګورم، یو یې چې ډېر مهم دی، زراعت دی، (۳۰) کاله مخکې موږ خودکفا وو او حتی بهر ته مو صادرات درلودل، نساجي صنعت و، خو اوس فعال نه دی. افغانستان کې اوس (۱۱۰۰) معدنونه دي، راځئ چې نن پر هغو خبرې وکړو، د پنجشېر او سروبي خوږه ډېر مشهور دي، دا په نافني ډول استخراجېږي او په سلو کې اتیا یې له منځه ځي. که سوداګر دلچسپي ولري، نو باید راشي په دې برخه کې پانګه واچوي. یاقوت هم لرو، بیروج هم لرو، خلک همېشه وايي چې افغانستان ډېر خطرناک دی، زه دوه کاله کېږي، افغانستان کې اوسم، تر اوسه لا ژوندی يم. برازیل کې مې څلور کاله تېر کړل، خو هره ورځ

وېرېدلېم، که تاسو غواړئ افغانستان کې پانگه واچوئ، نو یو دفتر باید په کابل او یو دلته ولرئ. هغه دفتر باید تاسې ته معلومات درکړي. موږ حاضر یو ستاسو پوښتنو ته ځوابونه درکړو.

بناغلي سراج پسې په افغانستان کې د روسيې د سوداګرو استازي بناغلي (يوري ايوايف) خبرې وکړې وې ويل: ((په دې ورځو کې د افغانستان يو لوړ پوړی هئيت چې د پارلمان، حکومت او مدني ټولنو استازي کوي، دلته دی. افغانستان په نړۍ کې يو کليدي ارزښت لري، په تېره بيا مرکزي اسيا کې. افغانستان زيات جيوپولتيک او جيوستراتيژيک ارزښت لري. نه يوازې افغانستان د سيمې هېوادونو، بلکې ټولې نړۍ ته! د انرژۍ او نورو مسايلو له پلوه خورا ارزښت لري. که افغانستان کې ثبات راشي ګاونډي هېوادونه او نوره نړۍ به ترې ګټه واخلي. افغانستان به سيمې او نړۍ ته خطر نه وي. د افغانستان اقتصادي رغونه ډېره مهمه ده، دا

شخړه پوځي حل لازه نه لري، له تاسې څخه هيله كوم چې ځينو ټكو ته پام وكړئ! دې ټكو ته په عمومي غونډه او اقتصادي كمېټه كې هم اشاره وشوه. د (۱۴۲) پروژو يادونه وشوه، د (۳۰) نورو جوړونه درول شوې وه. (۱۴۷) نور تاسيسات شته چې د موثريت له مخې، د هغو د تاسيساتو له مخې پرې كار شوی، هيله ده د پاملرنې وړ وگرځي، د هغو پروژو د بيا جوړونې ترڅنگ چې مخكې يې يادونه وشوه، دا ستراتيژي د دې غوښتنه كوي، چې پر څو برخو ووبشل شي:

لومړی بايد د افغانستان اقتصادي پوتنسيال تامين شي. يانې تر (۱۹۹۲م) كال پورې دې تاسيساتو كار كاوه، دا د گازو او ډبرو سكرو د استخراج تاسيسات او نور وو، له دوی څخه په نورو صنعتي برخو كې گټه اخيستل كېدله او ډبرو كارگرانو ته يې كار پيدا كاوه. كه دا كارونه بيا پيل شي، نو د ځينو كشمكشونو مخه به هم ونيسي. په دويمه برخه كې د دولت ملاتړ دی، پخوانو پروژو ته د روسيې بېرته گرځېدنه ده. افغانستان بايد د قانوني چارو په برخه كې هڅه وكړي، څنگه چې زموږ او افغانستان ترمنځ قانوني قراردادونه نه شته، روسيه بايد خپل ځيني مسایل وپېژني په تېره بيا مالي مسایل. زه غواړم تاسو سره پر مشخصو ټكو بحث وكړم، د پرونيو خبرو په تعقيب بايد لېوال اشخاص دعوت كړو، لكه د سمټيو توليد، كه يو افغاني شركت غواړي پانگه ولگوي، نو يو روسی شركت هم كولاى شي له هغو سره شريك شي.))

دې پسي مېرمن شكريې باركزي نوبت واخيست ويې ويل:
(لومړي ټولو ته سلامونه! زه د خصوصي سكتور استازي نه كوم،

خو د کابل او مسکو سوداگرو ته بايد نوبت ورکړای شي، زه غواړم
د پارلمان د يوې وکيلې په توگه خبرې وکړم، د افغانستان د
اساسي قانون لسمه ماده، د افغانستان اقتصاد د بازار اقتصاد
گڼي، د اقتصاد ملاتړ د دولت دنده گڼي او تشويق يې هم د دولت
کار دی. نورو قوانينو د پانگونې لپاره طلايي شرايط برابر کړي
دي. موږ اوس له رهبري شوي اقتصاد څخه د بازار اقتصاد پر
لوري گامونه اخلو. نن خصوصي سكتور ډېره وده کړې ده، اوس
موږ په هېڅ ډول خپل خصوصي سكتور ته په نه سترگه نه شو
کتلای، د سولې او جگړې پر وخت يې د خلکو لپاره کار کړی دی.
خو مشخص وړاندیزونه لرم؛ رئيسه هئيت ته: ۱- تجارتي روابط
بايد له سياسته لرې وساتل شي، ۲- له سوداگر سره د سوداگر

خبرې د مسایلو اساسي کيلې ده، ۳- موږ هیله من یو د افغانستان تاجرانو ته یو ډول سبسایډي وزغمی!

۴- د وېزې اسانتیاوې باید دواړو خواوو ته برابرې شي.

۵- د افغانستان او روسیې تاجران باید د تجارت د نړیوالو اتاقونو تر چتر لاندې سره یوځای شي او غټ غټ کارونه ترسره کړي.)) د شکرېې بارکزی، تر دې خبرو وروسته د پروگرام چلوونکي وویل: ((په دې پروگرام کې نه یوازې روسیې سوداگر، بلکې ډېر نور شخصیتونه هم شته. په تېره (پرونی) غونډه کې د دواړو هېوادونو موثر شخصیتونه حاضر وو.))

پر دې وخت له بلخ ولایت څخه یو تن افغان سوداگر پورته شو، ویې ویل: ((د روسیې د پارلمان او سوداگری اتاقونو څخه مننه کوم چې د روسیې او افغانستان ترمنځ یې د نویو روابطو لپاره لاره اواره کړه. موږ په افغانستان کې د کانونو په برخه او په تېره بیا په بلخ کې د روسیې سوداګرو پانګونې ته اړتیا لرو. له (۲۰۰۱م) څخه تراوسه پورې په بلخ کې ښه امنیت شته او سوداګرو ته د کار ښه زمینه برابره ده، موږ ورته ډاډ ورکوو چې په ګډه همکاري سره هر ډول کارونه ترسره کولای شو. زه د بلخ د سوداګرو او اریانا ګروپ په استازي روسیې سوداګرو ته وړاندیز کوم چې په بلخ کې پانګونه وکړي.))

دې پسې د بلخ د ولایتي شورا رئیس وویل: ((زه د بلخ د ولایتي شورا رئیس یم او د هغه هیئت مشري کوم چې د بلخ د سوداګرو استازي کوي او دلته د هغوی په استازي راغلی دی. د قانوني

امكاناتو په باب دوستانو خبرې وكړې، زه غواړم د ناتو د هغې پرېكړې په باب چې د افغانستان له شمالي ګاونډيو څخه به خپل

اكملات كوي، د بلخ ولايت د حساس موقعيت په باب څو خبرې وكړم. نړيوال قوتونه په بلخ ولايت كې د (۱۲۰) مليونو ډالرو په لگښت تجارتي ميدان جوړوي او د حيرتانو د اورگاډي ليكه ترميموي. پر (۲۰۱۲م) كال به دا پروژه بشپړه شي، هلته

برېښنا هم شته، د سوداګرو لپاره لاره اواره ده. په سرپل، مزار شريف او شبرغان كې د نفت و ګاز د استخراج لپاره ښه زمينه برابره ده. د كود برق او جرقدوق فابريكه د پانګونې ښه شرايط او امكانات دي. له روسي سوداګرو څخه هيله لرو چې په شمال او د هېواد په نورو سيمو كې پانګونه وكړي او امريكايانو ته منتظر نه شي چې هغوی په كومو برخو كې پانګونه كوي او دا ډول پروژې به روسي كمپنيو ته نه وركوي.))

د ښاغلي فرهاد په دې خبرو پسې د پروګرام منتظم ښاغلي كروپنوف وويل: ((رښتيا هم د افغانستان په شمال كې ډېر تاسيسات شته، نه يوازې په شمال، بلكې د افغانستان په نورو

سیمو کې هم ډېر تاسیسات شته، موږ ته مخکې بڼاغلی سراج یو
سند راکړ، چې په هغو کې ډېر معلومات شته.))
کروپینوف زیاته کړه: [د افغانستان او روسیې د جرگې برخوالو!

بڼه راغلاست! لومړی غواړم له افغاني هئیت څخه مننه وکړم، چې
له تنگ پروگرام سره سره یې ډېره اوسپله وکړه. د نن ورځې د
وروستې برخې په باب خبرې کوم، خو په پیل کې د همکار یو د
مفهوم په باب غواړم څه ووایم. د مشکلاتو د حل لپاره له ټولو
خواوو څخه په لوړه کچه هیله شوې ده. ستاسو هئیت لوړ رتبه
سیاسي او علمي شخصیتونه دي، نو هیله کوم چې د تجارت او
نورو مشکلاتو په حل کې برخه واخلي. د بلخ هئیت هم په دې لوړ
رتبه هئیت کې شامل دی. زه له هغو څخه چې د بلخ هئیت یې
ترتیب کړی، مننه کوم، شمال ولایتونه مهمې منابع لري، بلخ مهم
ولایت دی، خونگرهار، لغمان، هلمند، کندهار او نور ولایتونه هم

ډېر مهم دي، استازي يې بايد په نورو غونډو کې گډون وکړي. د افغانستان پانگه نه سره زر دي، نه زمرد او نه نور، بلکې د دې هېواد خلک د دې هېواد پانگه ده، په اکثرو گڼ قوميزو هېوادونو، لکه افغانستان او روسيه کې کله کله مشکلات پيدا کېږي، خو موږ هيله لرو چې ټول مشکلات په همکاري حل کړو. ننګرهار هم په زړه پورې دی، خو دا په دې مانا نه ده چې نور ولايتونه مونږ نه خوښېږي، د ننګرهار ولايت مشکلات د مرگ او ژوند مسله ده. موږ يوازې د سياست او نورو لپاره ژوند نه کوو. راځئ مشخص وړانديز وکړو چې د يو پروگرام بڼه ولري. داسې يوه عقیده ده چې روسيه د افغانستان شمال ډېر زيات پېژني، خو نور مسايل هم شته چې نور ولايتونه هم پېژني، په روسيه کې هم داسې ولايتونه شته چې تر نورو زياته پېژندنه لري. زه لري ختيځ ډېر پېژنم، البته مسکو او پترزبورگ مې خوښېږي، خو تاجران نظر افغانستان ته برلين، پاریس او نور ډېر خوښوي، موږ غواړو د روسيې ځيني ولايتونه د افغانستان له ځينو ولايتونو سره نږدې کړو. دا کولای شي په ماشيني وسايلو او نورو کې له افغانستان سره مرسته وکړي. يوه وېره لرم، نه غواړم ډېر وخت ونيسم.

روسيه، ايران، افغانستان او منځنی ختيځ، منځنی اسيا، سايبيريا چې منځنی اسيا سره هم سرحده ده، موږ ټول د دې توان لرو چې يوه نوې منطقه رامنځته کړو، کولای شو چې «نوی منځنی ختيځ» ورته ووايو، هيله لرو چې زموږ په نورو غونډو کې د دې بېلابېلو سيمو استازي گډون وکړای شي. زه باور لرم چې په دې

سیمه کې به یو نوی بازار رامنځته شي. په اروپا کې اوس یو ګډ بازار یا اتحاد شته، ولې موږ په راتلونکو شلو کلونو کې بریالي نه شو چې داسې یو ګډ بازار او اتحاد رامنځته کړو. د اقتصاد له پلوه هر یو پوهېږي چې افغانستان نه یوازې جالب دی، بلکې د منځني ختیځ دروازه ګڼل کېږي. راځئ داسې کار وکړو چې د روسیې لویې کمپنۍ د افغانستان په اقتصادي مسایلو کې ګډون وکړي، چې اوس یو لومړی تصور دی. غواړم یادونه وکړم چې د غونډې تر پایته رسېدو وروسته باید یو اقتصادي ګروپ جوړ شي، د بشر پېژندنې انستیتیوت حاضر دی چې په راتلونکي کې د دې مسلې لپاره یو انکشافی پلان طرح کړي، هرڅوک چې غواړي په دې ګروپ کې کار وکړي، کولای شي. [

تر دې وروسته د جرګې یا کنفرانس برخوال پر څلورو بېلابېلو ګروپونو ووېشل شول، چې په خپل منځ کې ازادانه خبرې اترې وکړي. ګروپونه په دې ډول وو:

● د روسیې او افغانستان د اقتصادي همکارۍ د راجلبولو اداره.

● د انرژۍ او ودانیزو شبکو وده.

● د نفتو او ګازو پروژې.

● کرنیزه وده.

په دې ګروپونو کې د اشخاصو وېش مخکې تر مخکې ترتیب شوی نه و، هر چا کولای شول د خپلې خوښې په ګروپ کې کېږي،

کوم مخالفت او ممانعت نه و. زه په لومړي گروپ کې کېناستم، په دې گروپ کې له افغانستان څخه د خصوصي سکتور یو شمېر استازو گډون کړی، له تنگرهار ولایت څخه هم د خصوصي سکتور څو تنه استازي راغلي وو. په پیل کې د روسیې او افغانستان د تجارت پر مشکلاتو بحث وشو او هغه مسایل په گوته شول چې په دې برخه کې شته، له هغې جملې څخه قوانین چې د دواړو هېوادونو تجارت یې له خنډ سره مخامخ کړی دی. بیمې ته گوته ونيول شوه، چې دواړه هېوادونه یې باید خپلو سوداگرو ته برابره کړي.

د مشکلاتو تر شمېرنې وروسته په روسیه کې د افغانستان تجارتي اتشې بناغلي (سیدعلي احمد منصوري) خبرې وکړې، هغه وویل: ((افغانستان ته د تېرو کلونو په جگړه کې (۳۰۰) ملیارده ډالره زیان رسېدلی دی. د افغانستان د اقتصاد د بیارغونې لپاره د تجارت پراختیا ته ډېره اړتیا ده، که روسیه غواړي د افغانستان تجارت وغوروي، نو باید گمرکي محصولات ورته معاف کړي او یا هم تخفیف په کې راولي، ځینو نورو هېوادونو هم د افغانستان د صادراتو د پراختیا لپاره گمرکي محصولات معاف کړي دي. که روسیه د افغانستان له اقتصاد سره مرسته کوي، نو هغه اسانتیاوې چې ځینو نورو هېوادونو ته یې ورکړي، باید افغانستان ته یې هم ورکړي.))

ورپسې د روسیې د تراکتور فابریکې یو تن استازي (ایوانوف والبري نیکولاېویچ) خبرې وکړې، هغه وویل: ((موږ ډېر ښه

تراکتورونه جوړوو، موږ د افغانستان له مارکېټ سره ډېره لېوالتیا لرو، موږ غواړو خپله ټکنالوژي هلته صادره کړو. ((هغه د خپلو تراکتورونو بروشورونه هم پر موږه ووبشل، نوموړي وویل: ((زموږ تراکتورونه مخکې هم په افغانستان کې کارول شوي او ښه نتیجه یې ورکړې ده، ان پاکستان ته هم قاچاق شوي دي. وروسته د ننگرهار د خصوصي سکتور په استازي یو تن خبرې وکړې، د تراکتور د فابریکې د استازي د خبرو په باب یې وویل: ((اوس افغانستان کې ازاد بازار دی، خلک هغه شی خوښوي چې ارزانه وي، پرزې یې پیدا شي او کیفیت یې هم تر یوه حده ښه وي، نو که تاسې غواړئ چې خپل تراکتورونه هلته وپلورئ، باید په بازار کې تر نورو تراکتورونو ښه او کم لگښته وي، ستاسو بل مشکل دادی چې تاسو ډېر لري یاست هر څه چې له دې ځایه افغانستان ته انتقالېږي، قیمتته پرېوزي.))

زما یون) وړاندیز دا و چې روسي کمپنی که په افغانستان کې دفتر ولري، هغوی له نږدې څخه مارکېټ و ارزوي، کېدی شي د بازار د تقاضا مطابق روسي کمپنی د بازار ضرورتونه پوره کړي دا به ښه وي.

چین، ترکیه، هند او نور همدا اوس د افغانستان په بیارغونه او مارکېټ کې پوره دخیل دي، د دې علت دادی چې دوی عملاً هلته په رغونیزو او نورو تجارتي چارو کې دخیل دي، نو که روسیه هم غواړي، هلته روسي کمپنی کار وکړي، باید بازار د خپلو استازو له خوا ښه و ارزوي. زما په نظر اوس افغانستان ته د لوېدیځې نړۍ له خوا ډېرې پیسې راروانې دي، که هر څوک غواړي د افغانستان

په مارکېټ کې گټه وکړي، د گټې چانس يې شته.)) دا هغه گروپ و چې زه (يون) هم په کې شامل وم. په نورو گروپونو کې هم پر اقتصادي مسايلو ژور بحث وشو، خو يو وخت قومندان صيب گل محمد راغی او زه د گروپي کار له پاتې بحثونو بې برخې شوم، هغه سره د مسکو بنار د ځينو برخو د کتلو لپاره لارم. هوا ډېره يخه

وه، باران هم ورپدې، له موټر کښته کېدل يو ډول تکليف و، خو دې سره سره بيا هم ځينو ځايونو کې وگرځېدو، له موټره مو د مسکو د ځينو ښکلو ځايونو او لويو پارکونو ننداره وکړه، څه تصويرونه مو واخيستل. بيا قومندان صيب گل محمد يو (ميکډونالډ) رستوران ته بوتلم. د ميکډونالډ رستوران ته بڼه والی په دې کې دی چې غذا يې د هر چا په ذوق برابره وي. د مسلمان او نامسلمان مذهبونو کې يې ممنوعيت نه شته، چرگ غوښه، کب، برگر،

چیس، جوس او داسې نور شيان په کې وي. خوندوره غذا وي، په

نورو هېوادونو کې له مذهبي او ذوقي پلوه له بهرنۍ غذا سره ځان
عیارول اسانه خبره نه وي، نو که دا ډول هوټلونه چېرې پیدا شي، د
غذا مشکل تر ډېره حده حلوي. قومندان صیب گل محمد دومره
شیان راوړل چې خلاصول یې موږ ته شونې نه وو. ډوډۍ، موپه مږه
خېټه وخوره، بیا قومندان صیب زما له مخالفت سره سره ماته څه
ډالی واخیستې او بېرته د مېلمستون پر لوري رهي شو. ما بنام اوه
بجې مېلمستون ته ورسېدو، بڼه سترې وم، ډوډۍ مې هم ډېره
خوړلې وه، د خوب څپه راباندې راغله همداسې خوب وړی وم، خو
د پرېکړه لیک په اړه مې سودا وه چې وخت کم دی، داسې یو څه
باید ترتیب شي چې زموږ د هېواد په گټه وي، همدې چورتونو کې
خوب وړی وم.

د پرېکړه لیک لومړی متن

د شپې درې بجې وې چې له خوبه پاڅېدم، اندېښنه مې وه، وخت هم کم و، ما ویل داسې نه وي چې پرېکړه لیک په داسې ډول جوړ شي او داسې الفاظ په کې راشي، چې زموږ د هېواد له ملي گټو سره همغږي نه وي. ما چې په څو علمي، سیاسي او ملي غونډو کې څه ناڅه د پرېکړه لیک د لیکلو تجربه لرله او همدا راز په تېرو څو ورځنیو غونډو کې مې د جرگې د افغان برخوالو نظرونه هم په دقت سره اورېدلي وو، د هغه گډ درې کسيز کمېسيون چې د پرېکړه لیک لپاره ټاکل شوی و، د هغوی د ابتدایي پرېکړه لیک مسوده هم راسره وه، سره له دې چې په هغه کمېسيون کې د بناغلي ډاکټر شېرحسن حسن پر کار ډېر ډاډه وم خو لکه څنگه چې په کاري گروپونو کې پرې شکرېي بارکزی بحث وکړ، یو داسې پرېکړه لیک ته اړتیا وه چې ټول په کې خپل نظر وگوري او ټول یې ملاتړ هم وکړي. نو کونښن مې وکړ چې لومړی د پرېکړه لیک لپاره یو چوکاټ جوړ کړم، لومړی مې د شکل له پلوه ورته چوکاټ جوړ کړ، بیا مې هغه مهم نظرونه چې له افغانانو اورېدلي وو، هغه په کې ځای پرځای کړل، د ابتدایي پرېکړه لیک محتوا مې تر ممکنه حده په کې ځای کړه، تکراري برخې مې ترې وکښلې، خو لنډه دا چې پرېکړه لیک داسې یو حالت ته ورسېد چې که اوس څوک غواړي اصلاحات په کې راولي په اسانۍ سره کولای شي اصلاح یې کړي، د متن نا ضروري کلمات او جملې ترې ټول حذف شول. تر ډېر ناوخته مې کار وکړ، بیا تر سهاره پورې خوب رانغی، خو د راتلونکي بشپړ پرېکړه لیک لپاره مې یو متن ترتیب کړای شو.

د کرېملين پر لوري

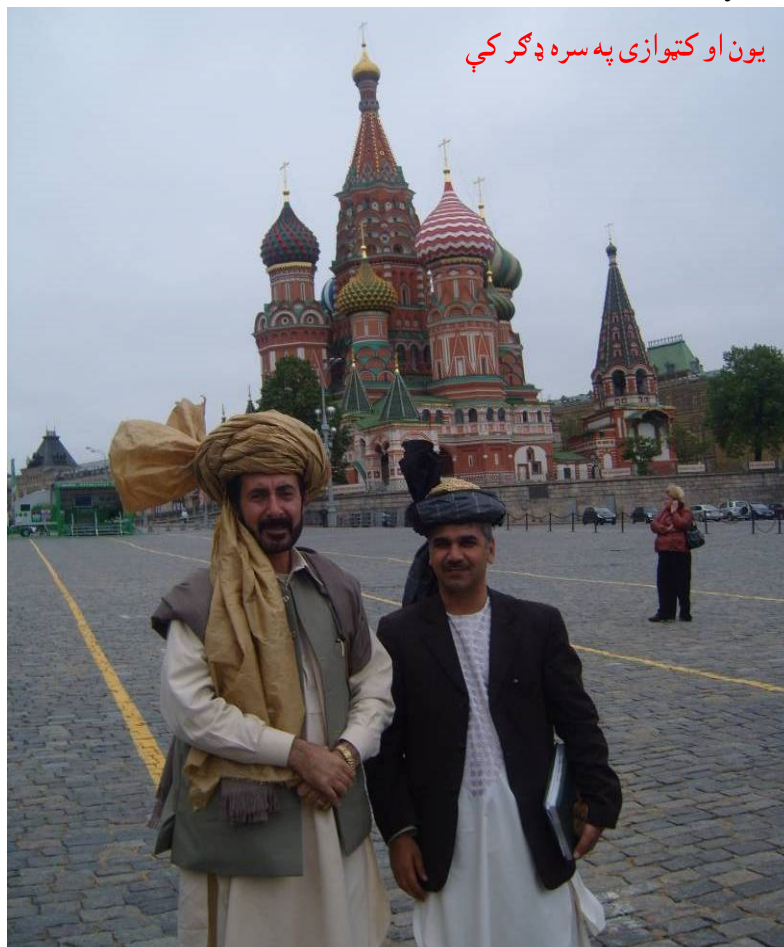
د مې (۱۲) مه نېټه وه، د سهار پر اووه نیمو بجو چای ته لاړو، پر اته نیمو بجو د موټر تمځي ته لاړو، لس کم نهه بجې موټر حرکت وکړ، د پخواني ترتیب شوي پروگرام مطابق نن پروگرام دا و چې د کرېملين مانی ته لاړ شو، (الکسي) چې په افغانستان کې د روسیې سفارت کارکوونکی دی او دلته له افغاني هئیت سره یوځای مسکو ته راغلی و وویل: ((د کرېملين د ټولو ځایونو لیدل ممکن نه دي، هر چاته اجازه نه شته، خو هلته په امنیت شورا کې زما د کورنۍ یو څوک کار کوي، د هغه په مرسته به ځینې هغه ځایونه چې نور یې نه شي کتلاي، موږ او تاسې هغه ځایونه هم وگورو.)) له مېلمستونه تر کرېملينه نږدې نیم ساعت واټن دی چې هره ورځ به موږ د ترافیکي پولیسو په موټرو بدرگه کېدو، په لاره کې مې د کرېملين د مانی تصور طبعاً په ذهن کې گرځېده، په تېره بیا دا چې یو وخت دې ځای کې زموږ د هېواد د سیاسي برخلیک په باب پرېکړې کېدې. د کرېملين مانی اکثره افغانانو چې لیدلې یې ده او که نه، خو یو ډول تصور ترې لري. په لاره کې مو د معمول په څېر د سړک دواړه غاړې منظرې له نظره تېرولې، هوا بڼه پاکه او صافه وه، کله کله به د خوب یوه څپه هم راباندې خوره شوه، خو همدې نیم خوبیزه حالت کې د کرېملين مانی ترڅنډو ورسېدو، لومړی یې موټر په یوه پارک کې ودراره، ټول ترې منظم کښته شو، اکثره

افغانانو خپل ملي لباس اغوستی و، د رسمي لباس (دریښي) هم کمی نه و. هوا ډېره یخه وه، شمال هم لگېده، د کرېملین د دې لویې کلا مخې ته سور ډگر دی، چې خورا لوی او مشهور دی، د روسیې د جشن ورځې همدلته نمانځل کېږي. د همدې کلا مخې ته د سره ډگر په یوه څنډه کې یوه لویه کلیسا ده، چې ویل کېږي د (لوی پېتر) پر مهال جوړه شوې ده. دا د نړۍ د مشهورو کلیساوو له جملې څخه ده. ویل کېږي چې د روسیې د هغه وخت واکمن، چې په

کوم معمار د کلیسا دا ډول ودانۍ جوړوله، نو بیا یې ژوندی نه پرېښوده، ځکه چې هغه نه غوښتل بل ځای کې دې بل څوک هم د کلیسا داسې شانداره ودانۍ ولري. ورو ورو له همدې کلیسا څخه تېر شو، د دې ځای یو تن لارښود وویل: (پیر ۱۹۱۷ م) کال انقلاب وشو، لومړنۍ قرباني مو ورکړه، (۲۲) تنه انقلابیان مو له لاسه

ورکړل، تر هغه وروسته دلته راتگ دود شو. د جنوری پر

(۲۱) مه لېنين مړ شو، د وخت مشرتابه فيصله وکړه چې د څو ورځو لپاره دې دلته کېښودل شي چې خلک يې د وروستي ځل لپاره ليدو ته راشي. د خلکو گڼه گڼه دوه دوه زياته وه چې په ورځو ورځو د خلکو کتارونه نه خلاصېدل، روسيه ډېره پراخه ده، له ډېرو لرې لرې برخو خلک دلته راتلل، ډېر وخت يې ونيو، نو ځکه د

خلکو او کارگرانو په وړاندیز حکومت دې ته اړ شو چې دلته یې مقبره جوړه کړي. دا مقبره مخکې له لرگي څخه جوړه وه، وروسته د لېنين جسد موميایي شو او دې هديرې هم دا بڼه غوره کړه. دا شان مجسمې پیاوړو رهبرانو ته جوړې شوي دي، هلته په دېوال کې د مهمو شخصیتونو عکسونه ایښودل شوي او همدلته هغوی خښ شوي دي، په دې ساحه کې (۳۰۰) تنه مهم شخصیتونه خښ شوي دي. ستالین هم په پیل کې موميایي شوی و، خو وروسته بیا راوړل شو او دلته خښ شو. مارشالان او جنرالان هم شاته خښ دي.

د لېنين د مقبرې بهرنی جوړښت هر چاته معلوم دی. د پخواني شوروي مشران او د اوسنۍ روسيې مشران د خپلو ورځو او جشنونو په مناسبت د همدې مقبرې له پاسه ولاړ وو او ولاړ وي او پوځي رېژه یې په همدې ځای کې له مخې تېرېږي. د مقبرې بهرنی

پوښ په سرو ډبرو پوښل شوی دی. هر چا په تلويزيون کې د مقبرې
دا باندنۍ خوا ليدلې، خو د مقبرې دننه او خپله د ولادمير ايلېچ
لېنين موميایي شوی جسد ډبرو خلکو نه دی ليدلی.

ما چې له کوچنيتوبه له ملایانو څخه د قبر د عذاب وپروونکې
کيسې اورېدلې او دا چې له مړي سره پر لومړۍ ورځ څه کېږي، په
تېره بيا له گناهکار سره، نو له کوچنيوالي څخه به چې د قبر
ترڅنگ تېرېدل غوښتي به مې زېږېدل. بيا چې کله لوی شوم، کين
او بني لاس مې وپېژنده، نو يوازې د مصر د فرعونيانو د موميایي
شويو جسدونو چې په موزيم کې يې خلک ننډارې ته ورځي، نور له
لېنين پرته په معاصره نړۍ کې مې د کوم بل چا د موميایي شوي
جسد خبره ډېره نه وه اورېدلې.

د لېنين مقبرې داخل ته د ورتگ په اړه يې مور ته مخکې تر
مخکې يو څه لارښوونې وکړې چې کمره وروړل منع دي، سگرېټ
څوک نه شي وروړلی او همدارنگه په لوړ او از هلته څوک خبرې نه
کوي. زموږ افغاني هټيت داسې يو ترکيب درلود، چې يو شمېر يې

پخوا د لېنين د لارې او افکارو دومره سرسخت مخالفين وو، چې
حد و برید ورته نه شي ټاکل کېدلای او يو شمېر نور يې بيا
سرسخت پلويان وو. ځينې په کې داسې وو چې په افغانستان کې د
ايدیولوژيکو جنگونو تر مهال وروسته يې بنسټ او کين لاس
پېژندلی، هغوی يې بيا نه مخالفين وو او نه موافقين. د مخالفينو
او موافقينو له جملې څخه به يوازې د دوو کسانو نومونه واخلم.
بناغلی سيد اسحاق گيلاني د جهادي مشرانو له جملې څخه دی او
کلونه کلونه يې د روسانو او په کابل کې د هغوی د کمونيستي

رنگه حکومت پر ضد مبارزه کړې، اوس په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازی دی او موافقینو کې ښاغلی خدای نظر سرمچار دی چې د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند د پرچم ډلې یو فعال او کدر غړی ګڼل کېده او د هغه ګوند د واکمنۍ پرمهال یې یو څه شان و شوکت هم درلود.

د لېنين مقبره د تلخونې (تکاوی) په دویم پوړ کې وه. کله چې مقبرې ته ورداخلېدلو، نو ښاغلي سیداسحاق ګیلاني پر ښاغلي سرمچار په ټوکو ټوکو کې غږ وکړ: ((سرمچار صیب بیدار شه، کلمه پرځان ووايه، خپل مشر ته دعا وکړه، همدا دې وخت دی چې درنه خطا نه شي، څومره ارمان به دې کاوه، دا دی اوس ورته راغلی یې)) سرمچار صیب ورته له خدا شین و، ویل یې: ((زه دلته مخکې هم راغلی وم ما ورته دعا کړې، دا ځل ستاسو پیرانو نوبت دی، د پیرانو دعا قبلېږي)) زموږ مجلس ګرم و خو چا اشاره وکړه چې لږ ورو ورو غږېږئ، د دې ځای اصول دا دي چې دلته باید چوپ اوسئ، لاندې پوړ ته کښته شو، له ښي خوا کیني خواته راوگرځېدو، لږ څه پورته شو، په حقیقت کې بېرته د لومړي او دویم پوړ ترمنځ د کوتې په یوه ګوت کې یو عسکر او بل کې بل عسکر له وسلې سره ولاړ وو، داسې غلي وو چې سترګې یې هم نه رپولې که میچ یې هم پر پوزه ناست و، نو دوی یې د شړلو جرئت نه کاوه، دوی هم داسې و لکه خپله چې مومیایي شوي وي.

په همدې ځای کې لکه د نورو قبرونو په څېر یو قبر و، خو توپیر یې له نورو سره دا و چې په قبرونو کې خو مړی دننه دفن کېږي، خو

دا داسې و لکه د قبر له پاسه چې یو څوک ملاست وي. د همدې په اصطلاح قبر له پاسه یو بنسینه یې تابوت و چې د لېنين جسد په کې ایښودل شوی و، سر یې لږ څه پورته و، لکه یو څوک چې پر بالښت ډډه ولگوي، نور وجود یې مخ کښته، عیناً لکه یو ناروغ چې په روغتون کې په خپل بستر کې غځېدلی او بالښت ته یې ډډه لگولي وي. د مړي په کتو هر انسان حیرانېږي د لېنين وجود ډېر غټ نه و او یا هم کېدی شي په مومیايي حالت کې څه ناڅه کوچنی شوی وي، خو خیر په هر ترتیب د مړي په لیدو، هغه هم د اویا کلن مړي په لیدو کې مې ډېر څه په ذهن کې وگرځېدل راوگرځېدل، انسان مې په ذهن کې ژر راوسته، څومره لوی او څومره کوچنی، څومره زورور او څومره کمزوری موجود دی. د رحمان بابا شعر مې ذهن ته راغی:

هر زنده چې د مرده په قبر ورشي

بس دی دومره نصیحت په دې دنیا

له ځان سره مې هغه شان یو چوپه وینا وکړه چې وروستي روسي جنرال (باریس گروموف) له افغانستانه د راوتو پرمهال د وروستي روسي عسکر په توگه د حیرتانو پله په افغاني څنډه کې کړې وه، د زړه وینا به هملته په زړه کې پرېږدم، په همدې چورتونو کې له دې ځایه رابهر شو، کله چې راووتو، گیلاني صیب یو ځل بیا پر ټولو غږ کړ: ((تاسو خبر شوي یاست که نه، سرمچار صیب څه وویل؟)) موږ وویل: ((نه څه یې وویل؟)) درې ځله یې د شهادت کلمه پر لور اواز پر ځان تېره کړه)) ټولو وویل: ((نه بابا!)) اغا صیب وویل: ((دغه

دی سرمچار صیب، پوښتنه ترې وکړې؟)) هغه نو له خدا شین شو. په همدې ټوکو ټوکو کې له هغه ځایه و خوځېدو. د لېنين د جسد له لیدو څخه به هر چا خپل خپل تعبیر اخیستی وي، خو یوشی چې ماته ترې څرگند شو، هغه دا چې زموږ مظلوم ملت بېلابېلو کینو او بڼي افکارو څومره وېشلی و، کله چې دا افکار کمزوري شول او یا یې د واکمنۍ مزي سست شول نو زموږ ملت بېرته سره یوځای شو، وگورئ هغو کسانو چې پخوا یې یو بل سره د ټوپک په ژبه خبرې کولې او متضاده فاصله یې ترمنځ پیدا شوې وه، نن په ټوکو ټوکو یو بل سره ژوند تېروي او د کینې ځای صمیمیت نیولی دی.

له دې خبرو چې راوگرځېدو نو د کرېملین د لویې کلا داخل ته د

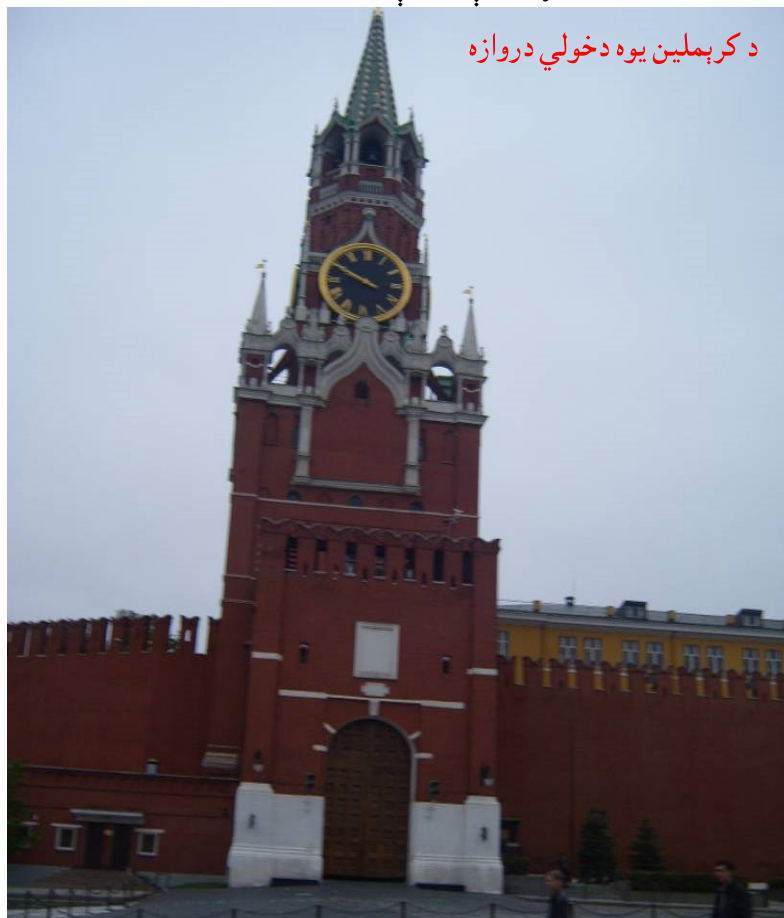

تلو په تکل کې شو.

د کرېملین د د پوړال یا کلا جوړېدنه د تاریخي لاسوندونو له مخې د مسکو له نامه سره تړاو لري. د مسکو نوم د لومړي ځل لپاره پر

(۱۱۴۷م) کال راپیدا شو او همدغه کال د مسکو بنار د بنسټ ایښودو کال گڼل کېږي، د مسکو بنار بنسټ ایښودونکی (یوري دلگارو کي) نومېده. له همدغه یانې (۱۱۴۷م) کال راهیسې د بنار ودانېدل پیل شوي دي، د بنار له جوړېدو سره سم د لومړني کرېملین جوړېدنه هم پیل شوې وه، لومړنی ځکه چې د کرېملین کلا په بېلابېلو وختونو کې څو څو وارې د جگړو له امله وړانه شوې، سوځول شوې او بیا له سره ودانه شوې ده. تاریخي لاسوندونه وایي چې لومړنی کرېملین له لرگو جوړ شوی او تر اوسني څو ځله کوچنی و. پر (۱۳۲۷م) کال د کرېملین کلا د پوالتونه له سپینې ډبرې څخه جوړ شول، پر (۱۴۸۵-۱۴۹۵م) کلونو د لسو کلونو په موده کې د کرېملین د پوالتونه له څلیو سره له سپینو ډبرو جوړ شول، ددغه پړاو کرېملین د پوالتونو څخه یوازې لږ برخه پاتې ده. په (۱۲) او (۱۷) مې پېړۍ کې د کرېملین ځینې نورې برخې جوړې شوې، په راوروسته بېلابېلو وختونو کې ان د (۱۹۱۷م) کال اکتوبر تر انقلابه پورې ځینې ځایونه ورزیات شوي، ځینې نوې ودانۍ په کې جوړې شوي او یا هم ترمیم شوي دي. د کرېملین د پوالتونه دولس سوه متره اوږدوالی لري، د د پوالتونو سور یې له درېو څخه تر شپږو او د ځینو نورو مالوماتو له مخې له درې نیمو څخه تر شپږ نیمو مترو پورې دی، خو د کرېملین د کلا اوسنۍ بڼه په (۱۵) پېړۍ کې د ایټالوي معمار (انو) کار دی. دغه اساسي برج چې اوس موږ ورلاندې ولاړ یو، د دې کلا په مهمو ودانیو کې شمېرل کېږي، دا برج (۷۱) متره لوړوالی لري. لومړنی ساعت یې اسماني نیلي رنگ درلود. دا

ساعت په (۱۷) مه پېړۍ کې په کې ایښودل شوی و. (۲) متره عرض

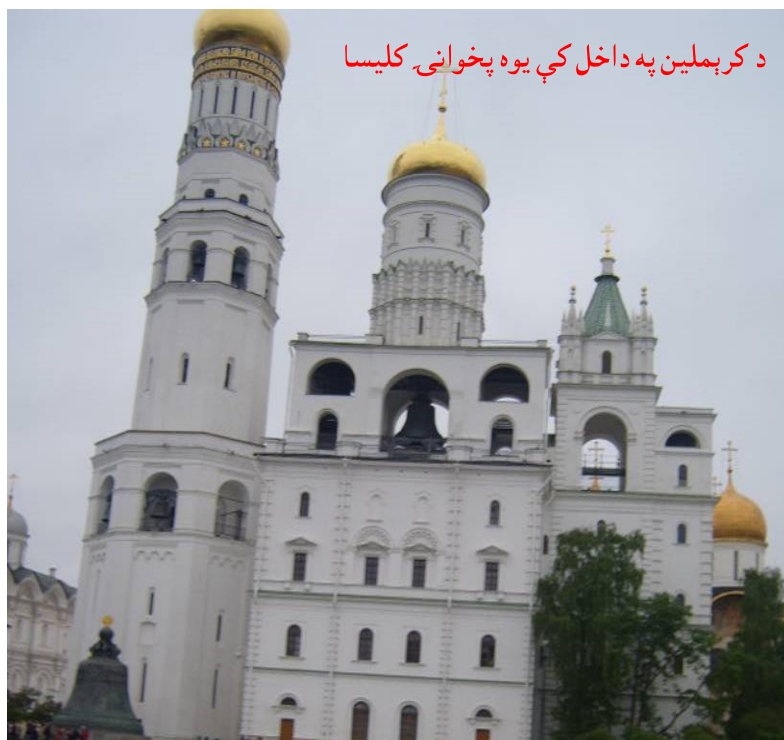
یې درلود، پېتر کبیر جوړ کړی و، هالنډ کې یې د جوړېدو فرمایش ورکړی و. د برج په سر کې یو ستوری دی چې (یونیم ټن) وزن لري. دا ستوری له یوه ګوټ څخه تر بل ګوټ پورې (۲) متره عرض لري. هغه رڼا ګروپونه په کې ایښودل شوي چې پنځه سوه واټه قوت لري. بنیښې یې له یاقوتو څخه جوړې شوي دي. د هغه وخت د پاچا د

واکمنی پر مهال دلته بازار کېده. په مسکو او د دې ځای په نورو برخو کې داسې برجونه هم شته چې پاچا به په کې کېناسته، له دې ځایه به یې څار کاوه، ځینې برجونه پر (۱۴۹۵م) کال جوړ شوي، دا بل برج چې تاسې گورئ، دا پر (۱۶۸۰م) کال جوړ شوی، د کلا شاته به بازار و، مېلې به وې، د بوکس مسابقې به همدلته کېدلې، پاچا خپله هم تکره پهلوان و، د بنځو ډېر شوقي و. کله چې به بنځې او مینځې له دې ځایه تېرېدلې، ده به له پاس برخه څارلې، کومه یوه به یې چې خونبه شوه، هغه به یې رانیوله ځان سره به یې بیوله، په ځوانۍ کې ډېر خوشاله او په زړښت کې ډېر قهرجن و.

دنته په کرېملین کې دوه کلیساوې هم وې چې په (۱۶) مه پېړۍ کې جوړې شوې وې، یوه بله کلیسا پر (۱۶۲۴م) کال جوړه شوې وه. دلته د عیسوي دین (ارتودوکس) مذهب واکمن و، په دې مذهب کې تر یوې بنځې زیاتې جواز نه درلود، خو د هغه وخت واکمن درې یا څلور کړې وې، نو ځکه یې د ارتودوکس مذهب له ملایا پادري سره اختلاف پیدا شو او پر هغه یې برید وکړ.

لږ وروسته د جمهوري ریاست مانی ته ور داخل شو. دا مانی په (۱۹) مه پېړۍ کې د روسیې پاچایانو لپاره جوړه شوې ده. (اتر ویج وتن) د دې مانی معمار و. د (اینلوکپیرو) پاچا معماري یې هم په پام کې نیولې ده. په دې مانی کې درې داسې ځایونه شته، چې د تخت ناستې او تحلیف مراسم په کې اجرا کېږي. د شوروي د واکمنۍ پر مهال دا ځای د کمونیست گوند د مشرتابه گارد ځایونه وو. په دې ځایونو یا هالونو کې د کمونیست گوند کنگرې او

د کرېملین په داخل کې یوه پخوانۍ کلیسا

کنفرانسونه کېدل، د عالي شورا غونډې به هم دلته کېدلې، د لوړې سطحې مذاکرات به هم دلته ترسره کېدل، مورچې کوم ځای کې ولاړ وو دا یې دخولي دروازه وه، له دې ځایه هغه سیند بنسکاري چې په مسکو ښار کې تېر شوی، دا ودانۍ د نورو تاریخي ودانیو په څېر پر نسبتاً لوړ ځای جوړه شوې ده. په هر سالون کې بنسکلې بنسکلې تابلوګانې ځورنډې دي، یو سالون چې په لاندیني پور کې دی، پر (۱۹۴۲ م) کال جوړ شوی، د (۱۹۴۳ م) کال تابلویې پر د پوړال څرېدلې ده. د (۱۹۱۷ م) کال نښانونه هم دلته ځورنډ وو، یو هغه نښان هم دلته ځورنډ و چې په (۱۸) مه پېړۍ کې یو جنرال ته

ورکړل شوی و. نور بېلابېل نښانونه هم پر دېوالونو ځوړند وو. پر

دېوالونو د ځینو نامتو قومندانانو نومونه هم د سرو زرو په اوبو لیکل شوي وو. په یوځای کې لیکل شوي وو: ((دا د روسیې امپراتورۍ لوی خدمتگاران دي)).

اوس هم د روسیې د دولت ځینې مهمې غونډې دلته کېږي، د نورو هېوادونو مشران چې راځي هم دلته غونډې کوي، دولتي او پوځي شورا په همدې ځای کې جوړېږي، د هال د چت جگوالی اوه نیم متره دی.

تر دې وروسته بل تالار ته لاړو. دا تالار د (الکساندر) په نامه یادېږي. دا هغه تالار دی کله چې د بېلابېلو هېوادونو سفیران معرفي کېږي، نو همدلته یې د روسیې د ولسمشر له خوا باور

ليک منل کېږي. د شوروي اتحاد پرمهال د دې هالونو بڼې بدلې شوي دي.

په هغه بل هال کې د شوروي د کمونيست ګوند کنگرې د ايرېدلې. پر (۱۹۳۲م) کال فيصله وشوه، چې دا هال بايد بدل شي، يانې لوی دې شي. په دې هال کې (۳۰۰۰) کسان ځايېدل، په پورته برخه کې يې د لېنين مجسمه وه، شپېته کاله دې حالت دوام وکړ. يانې له (۱۹۳۴-۱۹۹۴م) کال پورې، په دې ځای کې د دولت عالي شورا غونډې او د کمونيست ګوند د کنگرو جلسې د ايرېدلې. (بوريس يلتسن) د خپلې واکمنۍ پر مهال حکم وکړ چې دا هالونه دې بېرته په همغه پخوانۍ بڼه جوړ شي. دوه نيم کاله پر دې تېر شول چې بېرته پخواني عکسونه او نقشي پيدا کړي.

ترډ پر دقت او زحمت وروسته دا هالونه بېرته په دې بڼه جوړ شول. اوس نه يوازې سفيران دلته منل کېږي، بلکې د جمهوري رياست ورځنۍ غونډې هم دلته دايرېږي.

دې پسې يو بل هال ته لاړو چې دروازې، کړکۍ او ستني يې اکثره د سرو زرو په اوبو رنگ شوي، دا هغه سالون دی چې د روسيې د وروستي پاچا خوکی ياتخت په کې ايښودل شوی و. په منځ کې د پاچا خپل تصوير و، ښي خواته د پاچا د مور تصويرونه

ډاکټر برهان الله شينواری، محمد طاهر شينواری، خدای نظر سرمچال، يون او محمد زمان امين د کرملين په يوه بل تاريخي هال کې

ليدل کېږي، د دې هال د کړکيو او دروازو پر رنګ (۱۵) کيلو گرامه سره زر لگول شوي دي. په دې سالون کې جمهور رئيس د خپل تحليف مراسم ترسره کوي. په همدې سالون کې دوه ځله (ولاديمير پوتين) او يو ځل (مېدوېدېف) د خپل تحليف مراسم ترسره کړي دي.

تر دې وروسته بيا بل سالون ته لاړو، دا سالون چې نورو سالونو ته هم ترې لارې تللې دي د (الکساندر فسکي) سالون په نامه يادېږي، په دې حال کې په تسلسل سره د روسيې د پاچايانو، لکه پتېرکبير او نورو انځورونه دي، د هر يو انځور په لاندینی

برخه کې د هغه نوم او د واکمنۍ مهال ليکل شوی دی. دا انځورونه په لاس رسم شوي، خو ډېر بنايسته جوړ شوي دي. لوی پتېر د روسيې يو سمونپال امپراتور و چې د روسيې امپراتورۍ يې جوړه کړه. د جمهور رئیس کنفرانسونه، ملاقاتونه او د نړۍ له نورو جمهورو رئيسانو سره کتنې همدلته تر سره کېږي. زموږ يو افغان ملگري وويل: ((د نور محمد تره کې او برژنيف ترمنځ کتنه هم همدلته تر سره شوې وه او په دې زینه کې يې يو گډ يادگاري عکس اخيستی و.)) يوبل يې بيا خبرې رد کړې، ويې ويل: ((هغه وخت برژنيف دومره سپين ږيري او ضعيفه و چې د کار له ځايه نه شو

پورته کېدلای او په دې زینه کې نه کېنسته کېدلای شو نه پورته
کېدلای او نه یې یادگاري عکس اخیستلای شو، دا هسې خبرې
دي.))

له همدې ځایه بېرته همغې (دخولې) دروازې ته لاړو چې په پیل
کې پرې راغلي وو.

تر دې وروسته هغه ډگر ته لاړو چې تشریفاتې قطعه په کې

د کرملین یو بل تاریخي حال چې دروسیې او شوروي د تاریخي
شخصیتونو انځورونه په کې نصب شوي وو

بدلېدله. د روسیې د پخوانیو پاچایانو پر وخت دا یو دود و چې هره
ورځ به تشریفاتې قطعه په کې بدلېدله، یوې قطعې به بلې ته بیرغ
او مسوولیت سپاره، دا دود تراوسه پورې دوام لري. ان په
کمونیستي پېر کې هم دا دود وپالل شو، خو د شوروي اتحاد پر
وخت دا کار د لېنین پر قبر (د هغه څنگ ته ساحه کې) ترسره کېده.
تر (۱۹۹۳ م) کال وروسته بېرته په همغې پخوانۍ عنعنې یانې
همدغه ځای چې په کرملین کې د جمهوري ریاست ماڼۍ دمخه

د کرېمېن په داخلي ډگر کې د عسکري قطعي د وړاندې کولو نندارچيان

ډگر دی، ترسره کېږي، دا عنعنه د پخوانيو پاچايانو شان او شوکت بڼي. د قطعي وړاندې کول او د بېرغ تسليمول بلې قطعي ته په خاصو مراسمو سره ترسره کېږي، (۹-۱۰) اسونه يوي خواته په يو

د قطعي د تسليمې څرنگوالی

رنگ راغلل، تا فکر کاوه لکه زراعتي چرگوري له يوې کارخونې راوتي وي، ټول په يو رنگ او يو کچ و مېچ وو. په جم نظام او تعليم

ډېر برابر وو، خاص نظامي موزیک وغږول شول، بیرغ د نوې
قطعي بولندوی ته ورکړ شو، په ترتیب سره پلیو او سورو شاگرخ
وکړ او بېرته له خپلو اسونو سره په منظم ډول ستانه شول. په
سلگونو محصلین، زده کوونکي او نور مېلمانه د دې صحنې
تندارې ته راغلي وو.

شل کم یوه بجه وه چې له کربملین مانی څخه راووتو. په شلو
دقیقو کې د مسکو ښار په منځ کې د ازیانو یو هوټل ته لاړو.

يوه غرمنى په مېش پېش هوټل کې

کله چې په سره ډگر کې موټر ته پورته کېدلو، نو یخې خپې بنه وځپلو، خو کله چې موټر ته پورته شو، نو غوږونه مو ورو ورو آرام شول، په موټر کې یو چا غږ وکړ چې: (مېش پېش هوټل) ته ځو، ما فکر کاوه چې هسې گپ لگوي، ماته دا نوم هسې عجیبه شان رابنکاره شو (مېش پېش)؟. په جلال اباد کې یو چارواکی دی، د جلال اباد ځینې لیکوال ورته (خرش پرش) وايي، ځینې

ورته (غرغشتو) وايي، ما ویل دا به هم کوم داسې څه وي. خیر په هر

ترتیب د مسکو بنار په یوه مهم واک کې د عمومي سرک پر سر دا هویل ودان و. د هویل دویم پور ته پورته شو، دویم پور کې ډېر زیات لرگي کارول شوي وو، داخلي ساختمان یې د اذریانو د کلتور انځورنه کوله، هویل یې که څه هم ډېر اړت نه و، خو ډېر زړه تنگی هم نه و. د بوفې سیستم و، هر چا چې څه خوړل، لومړی مو ترکاري راوغوښته، ترکاري خورا پاکه وه، ډول ډول کبابونه یې درلودل، عیناً لکه د قفقاز هویل په شان مو پرې د افغاني ډوډۍ تنده ماته شوه، ډوډۍ موبنه په خوند وخوره، دومره مو وخوره چې ځان مو دروند احساس کړ او د خوب د خپې يرغل هم له ورايه محسوسېده. له پلان سره سم باید پر دوو گروپونو وپشل شوي وای: یو گروپ باید په مسکو کې اسلامي مرکز ته تللي وای او بل گروپ د روسیې پوځي موزیم ته چې د جگړې ترخې خاطرې راژوندی کوي. ما غوښتل چې اسلامي مرکز ته لاړ شم، چې په مسکو کې لږ تر لږه د مسلمانانو د ژوند یو تصور راپیدا کړم. موږ چې په کوم موټر کې ناست وو، هغه کې څو تنه نور هم داسې وو، چې د موزیم پرځای یې اسلامي مرکز غوره باله او ځینې بیا په هغه بل موټر کې داسې وو چې غوښتل یې موزیم وگوري، خو یو چا غږ کړ چې دواړه موټر یوځای کې ودرېږي بیا که د چا څه خوښه وه، ځای بدلولای شي. نیم ساعت مزل به مو کړی وي، چې د موزیم مخې ته ورسېدو، د هغه بل موټر پوښتنه چې مو وکړه، چا ویل هغه خو اسلامي مرکز ته لاړ، نو موږ مجبور شو چې موزیم ته کښته شو.

د روسیې پوځي موزیم

ماسپینین درې بجې شاوخوا کې موزیم ته داخل شو. نوي (۹۰) کاله کېږي، چې د وسلو دا موزیم جوړ شوی. یو ډېر لوی او کم

مثاله موزیم دی. یو ملیون بېلابېل اثار په کې تندیږي ته وړاندې شوي، چې اکثره یې د دویمې نړیوالې جګړې اړوند شیان یا اثار وو. د موزیم لومړۍ برخه د شلمې پېړۍ (۲۰-۳۰) کلونو کې روسي پوځ ته ځانګړې شوې وه، لومړنۍ روسی تانک هم په کې تندیږي ته ایښودل شوی و، چې په ډېره عاجله توګه جوړ شوی و او یوازې (۳) تنه پرسونل یې درلود. یوه تنګه دروازه یې درلودله چې تراوسه پورې له دې ډول تانکونو څخه یوازې درې تانکه پاتې دي. بیا د

دویمې نړیوالې جګړې وسلې وې چې د المانیانو پر ضد کارول

یون د روسیې په پوځي موزیم کې

شوي وې، د نورو هېوادونو وسلې هم په یوه برخه کې ایښودل شوي وې. په بل تالار کې هغه وسلې ایښودل شوي وې چې د المانیانو له خوا د شورویانو پر ضد استعمال شوي وې. د روسي وسلو په بېلګو کې (په په شه) چې د افغانستان د جنګ په لومړیو (۵۸-۵۹) هجري کلونو کې مهشوره وه، هم ایښودل شوي وه. د دویمې نړیوالې جګړې په بهیر کې پنځه ملیونه میله (په په شه) تولید شوه. تانک ضد ماینونه هم په کې شامل وو او تانک ضد ټولګي هم. (بي ایم ۱۳) توغندي وو چې پر (۱۹۴۱م) کال جوړ شول، جنګ کې یې ډېر مهم رول ولوباوه. داسې ټولګي هم وو کله چې به د بنمن محاصره شو ځان ته به یې انفجار ورکاوه. (بي ایم ۱۳) وسله هېڅکله د جرمنیانو لاس ته ورنغله. همدې حال کې د جرمني هغه الوتکه چې

مسکو ته په نږدې جگړه کې راغورځول شوې وه، د هغې اډانه هم

اينښودل شوې وه. دې الوتکې سره يو روسي پيلوټ خپله الوتکه په هوا کې ټکر کړه، خو خپله روسي پيلوټ د پراشوت په واسطه له الوتکې ځان گوزار کړ او ژوندي پاتې شو، دا پېښه د شپې له خوا وشوه. د ټانک ضد اوسپنيزې موانع هم اينښودل شوې وې، چې د مسکو په جگړه کې ترې گټه پورته شوې وه او د جرمني ټانکونو پر وړاندې يې خنډونه جوړ کړي وو. د همدې حال په يوه بل ویترين کې د جرمنيانو له خوا د مسکو په جگړه کې د کارول شويو وسلو نمونې او د هټلر د عسکرو نښانونه، مډالونه او نور وسايل اينښودل شوي وو، چې مسکو ښار ته په څېرمه جگړو کې ترلاسه شوي وو. په يو بل ویترين کې (قفقاز) ته د ورڅېرمه جگړو يوه ټابلو اينښودل شوې وه، د بحري توپونو يو ماډل يې هم جوړ کړی و، د

شوروي د وخت يو دوربين چې هدف اته ځله رانږدې کوي، هم و، نوره ډول ډول وسله او د هغه وخت موثره وسله هم دلته وه، يو سپی هم موميایي شوی و، چې تپيان يې را انتقالول او د جرمني ټانکونو پر ضد يې د عملياتو لپاره ورڅخه کار اخيسته.

د (لېنينگراد) ښار د محاصرې پر وخت د ژغورونکي موټر يو سمپل هم و. په پورتنی پور کې د (کورسکايا) د جگړې يو تصوير و چې المانيانو په کې لومړی ځل ماته وخوره، په دې جگړه کې د (پرانگ) په نامه جرمني ټانکونه په روسي توغنديو ویشتل شوي وو، (۵۲) ټنه وزن لرونکي ټانکونه يې ویشتلې وو.

په بله خونه کې هغه درنې وسلې وې، چې اوکراین يې له جرمني ځواکونو څخه ژغورلی و. پر (۱۹۴۵م) کال (اوبوس ۱۲۰ ملي متري) توپونه، په کبنتی کې نصب توپونه چې ټانک ضد توغندي هم په کې وو، لس ټکه، پي بي ايس ماشينگنه، چې منفردې ډزې يې کولې او نورې ډول ډول وسلې په کې ايښودل شوې وې. يوبل هال د پارټيزاني (چريکي) جگړې لپاره ځانگړی شوی و او د دې جگړو يو تصوير او يوه تابلو په کې نندارې ته وړاندې شوي وو. د جرمني کارتوسونو د بيا جوړولو يو ماشين يې هم په کې ايښی و او د اورگاډي د انحراف لپاره يوه ځانگړې وسپنيزه اله هم دلته ايښودل شوې وه. بيا يې هغه لس ټکه (ماشينگنه) راوښوده، چې هم پرې الوتکې او هم پرې ټانکونه ویشتل کېدل. په يوه بل ځای کې يې بيا د ځينو اروپايي هېوادونو تر «ازادۍ» وروسته د هغوی ځيني وسايل نندارې ته وړاندې کړي وو.

تر دې کتنو وروسته د موزیم مرکزی سالون ته لاړو، دا سالون «د بري سالون» په نامه یادېږي. په دې سالون کې هغه بیرغ په یوه

د روسیې په پوځي موزیم کې د شوروي هغه بیرغ چې د برلین د نیولوپر مهال پر هغه بناړ څرېندلی و
بنیښه یې ویتترین کې ایښی و چې پر (۱۹۴۵ م) کال شوروي لښکرو د لومړي ځل لپاره پر برلین رپولی و. دا بیرغ د همپشه لپاره دلته وي، خو په خاصو ورځو کې را اېستل کېږي. بیرغ سور رنگ لري؛ د پخواني شوروي اتحاد ملي او د کمونیست ګوند ګوندي بیرغ و، چې د لور او خټک نښان یې په منځ کې لګېدلی دی.

د موزیم بله لویه برخه (تر جګړې وروسته موزیم) دی. مانا دا چې تر دویمې نړیوالې جګړې وروسته، چې کومې نوې او عصري وسلې جوړې شوي، د هغو لپاره ځانګړی شوی دی.

تر جگړې وروسته لومړنۍ وسله چې دلته ایښودل شوې وه، هغه کلاشینکوف و او خپله د کلاشینکوف عکس، چې روسان پرې ډېر ویاړي. د ځینو نورو عصري وسلو ویتترین هم دلته و د پراشوتېي عسکرو او ټانکونو تابلوگانې او بېلگې هم دلته وې. بل سالون یې بحري ځواکونو ته ځانگړې کړې و. هغه بحري تومانچې هم په کې نندارې ته ایښودل شوې وې چې په لنډه فاصله (۱۱) مترو کې سپرې ولې. په یخو سیمو کې کارېدونکې وسله او هم هغه روسی. وسله چې د عربو او اسرائیلو په جگړه کې کارېدلې وه، دلته یې بېلگې ایښې وې. زموږ لپاره جالبه دا وه، چې د افغانستان د جگړې لپاره یې هم یوه ځانگړې کړکۍ یا ویتترین په پام کې نیولې وو. سره له

دې چې موږ په دې کړکۍ کې د جگړې تصویرونه او نمونې ولیدل خو موږ ته یې ځکه تشریح نه کړل، چې د دوی په نظر (۳۰) کاله پرې لانه دي تېر شوي، په ویتترین کې د (ډاکتر نجیب الله) ځینې هغه تصویرونه چې د جگړې انځورونه یې کوله، لیدل کېږي،

همدارنگه د روسي چورلکو، زغره والو تانکونو او نورو جگړه ييزو وسايلو تصويرونه وو، خو موږ وکولای شول د دې ویتريڼ خو عکسونه عکاسي کړو.

تر دې وروسته یو بل سالون ته لاړو. دا هغه سالون دی چې نور نو شوروي اتحاد ړنگ او د روسیې فیډریشن جوړ شوی دی. په دې

هال کې د پخواني شوروي تر ړنگېدو وروسته د اوسني روسيې د دفاع وزيرانو عکسونه نندارې ته وړاندې شوي دي.

په همدې سالون کې د (جنوبي اسيتيا) د جگړې تصويرونه چې پر (۲۰۰۸م) کال پېښه شوې وه، هم وو. په دې جگړه کې چې کومې امريکايي وسلې د دوی لاس ته ورغلي وې، د هغو بېلگې يې ايښې وې. وړې وسلې وې.

بل ځای د کلاشينکوف اوسني ډولونه وو، چې ځينې ډولونه يې د ناټو سازمان ځينې غړي هېوادونه هم کاروي. دلته يوه بې غږه تومانچه هم ايښودل شوې وه. هغه چاکو ډوله تومانچه هم نندارې ته ايښودل شوې وه چې مخکې سرې وهي او شاته ډزه کوي. د تانک ضد وسلې، ډول ډول توغندي په کې ايښودل شوي وو، داسې توغندي چې آن (۷۰mm) ډبل تانک هم له منځه وړي، دا توغندي د نړۍ هر ډول تانک له منځه وړلای شي.

تر دې ځايه چې وگرځېدو، ښه ستړي شو، خود موزيم اکثره برخې مو وکتلې. البته د موزيم تر ودانۍ بهر چمنونه او پارکونه يې هم راوښودل چې هلته هم د درنو وسلو عملي بېلگې ايښودل شوې وې، خو موږ ډېر ستړي وو. نو ځکه مو چای غوره وباله.

کله چې ښه ستړي شو، نو چای ته مو ښه اشته راغله، زموږ يو ملگري وويل: ((همدلته لاندې په موزيم کې کاتين دي، ښه چای په کې شته او د خوراک څښاک شيان په کې پرېمانه دي. هملته لاندیني پور ته کښته شو، کيک، بسکت، ډول ډول چاکليټونه، قهوه، تور او شنه چايونه ټول پيدا کېدل. دننه کاتين ډېر لوی نه و، پر يوه وخت يې د شلو پنځه ويشتو کسانو د ځايونې وړتيا درلودله، هملته مو چای راوغوښت، ښه په مړه

خپټه مو وڅښه، دمه مو ښه راسته شوه، ستړيا مو ووته، بېرته راتازه شو او بيا د بل پلان د تطبيق په لټه كې شو. له انډيوالانو مو پوښتنه وكړه، چې زموږ هغه بل گروپ سره به چېرته گورو؟ هغوی وويل: ((نن ما بنام په مسكو كې د افغاني سوداگرو ټولني مېلمستيا كړې، ټول هلته راځي، هلته بېرته سره يوځای كېږو.)) كله چې له موزيمه راووتو، نو زموږ د سورلي موټر مخې ته يو ښاغلی ولاړ و، چې پر سينه يې ډول ډول مډالونه څرېدلي وو. هغه وويل: ((ما په دويمه نړيواله جگړه كې گډون كړی او نورې

د پخواني شوروي جگړو د ډگر بر «اتل»، د افغاني هېئت له ځينو غړو سره

ډېرې سوبې مې گټلي، نو ځكه يې دا مډالونه ماته راكړي.)) دا ښاغلی د کمونيستي پېر د حالاتو محصول و، له خبرو يې داسې ښکارېده چې پر سينه څرېدلي مډالونه يې د ژوند ټوله پانگه ده او د پخواني ژوند ارمان يې څرگنداوه. ده وويل: ((تاسو سره يو يادگاري عكس اخلم.)) موږ هم ورسره عكس واخيست او بيا په موټر كې سواره شو.

يوه ماښامنی له افغان سوداگرو سره

کله چې د وسلو له موزيمه راووتو، نو د افغاني سوداگرو د مرکز پر لوري و خوځېدو، پنځه بجې او پنځه لس دقيقې وې چې

دې مرکز ته ورسېدو. دا سيمه يا مرکز (سېواستوپل) هوټل نومېږي او د مسکو ښار په يوه ارزښتمن اقتصادي ځای کې موقعيت لري. دې غونډې ته نور گڼ شمېر مسکو مېشتي مطرح افغانان رابلل شوي وو. په يوه سالون کې چې نږدې دوه سوه کسان په کې ځايېدل، ټول کېناستو. د دفاع پخوانی وزير جنرال عبدالقادر،

حيات الله زيارمل تر (۱۳۷۱ل) كال دمخه دولت يوزيات شمېر نور لور رتبه چارواكي هم راغلي وو. دا غونډه نه يوازې يوه مېلمستيا وه، بلكې د موسيقي پروگرام هم ورسره مل و او ويناوو ته هم په كې وخت په پام كې نيول شوی و.

بناغلي (امان اشكرېز) چې په افغانستان كې يې يوزيات شمېر

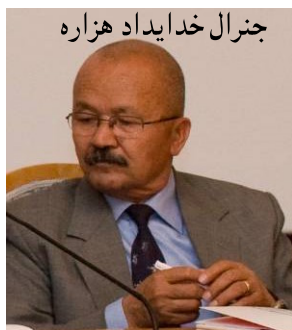

خلک له غږ او هنر سره اشنا دي، غونډه په خپل يو لنډ شعر پيل كړه، ويې ويل: ((د گرانو مېلمنو اصطلاح چې كاروم، دلته يوه مروجه ژبه ده كه نه دلته ټول يو حيثيت لرو، خو يوازې هغه كسان چې نوي او تازه له افغانستانه راغلي، هغوی نظر موږ ته يو څه مېلماننه ښكاري. دا هوټل (سېواستوپل) نومېږي، د افغانانو كاري مركز دی، دلته موږ زياتو افغان مېلمنو ته هركلي وايو. په دې ځای كې افغان سوداگر يوځای شوي دي. (۲۰۰۰) افغانان دلته كار كوي او ماښام بېرته خپل كور ته ځي. په (نوید روز) ورځپاڼه كې د مسكو مېشتو افغانانو په باب معلومات راغلي دي. كله چې زموږ

دې قدر من افغاني هئيت دلته تشریف راوړ، نو مورې ټولو هيله لرله چې دوی ته یوه ډوډۍ وکړو. بڼاغلې غلام محمد جلالې چې د دې مرکز رئیس دی، هم دلته تشریف راوړ، تاسې دلته د ټولو مېلمانې یاست. دلته چې کوم افغانان اوسي د روسیې پر اوږو بار نه دي. د افغانانو په دې مرکز کې لومړی کار دا وشو چې دلته یو مسجد جوړ شو، اوس دلته لمونځونه کېږي، فاتحې اخیستل کېږي او نور دیني مراسم ادا کېږي. دوه ورځپانې (نوید روز) او (هموطن) دلته خپرېږي. دلته ټول (۵۵۲) افغان شرکتونه دي. افغان ټلويزيون دلته کار کوي. دلته مو یو بنسټونځی هم تاسیس کړی، یوه دوره فارغان یې هم ورکړي دي. ورکتون هم لرو، فارغان مو بیا روسي بنسټونځیو ته معرفي کړي دي. په دې بنسټونځي کې پښتو، دري او دیني علومو زده کړې کېږي. دلته حلاله غذا پیدا کېږي. دا څلورم کال دی چې فرهنگي غونډې جوړوو. د نورو غونډو مو هم جوه کړه. د مسکو ښاروال او د پنځو نورو هېوادونو استازو په کې گډون کړی و. په (۱۴) هېوادونو کې اول شو. ټول په گډه فرهنگي کار کوو. د فرهنگ د ودې ټولني له خوا یو وړوکی کنسرت هم په پام کې نیول شوی دی.) بڼاغلې اشکرېز تر دې خبرو وروسته بڼاغلې ښي شینواري ته د شعر بلنه ورکړه.

(ښي شینواري) خپل شعر ولوست، هغه یو شعر زما په ستاینه کې هم لیکلی و، چې دلته یې ولوست بیا یې په همدې غونډه کې ماته راکړ او مخکې یې په الوتکه کې راته ویلي وو چې یو شعر مې درته لیکلی، ته مې تر اوسه لیدلی نه وې، خو په غیاب کې مې

درباندي وياړ کاوه. وروسته (چاوش صيب) خپل شعر ولوست، بيا (عمر ننگيار صيب) خپل طنز ولوست، تر هغه وروسته ډوډۍ راوړل

جنرال خدايداد هزاره

شوه. څرنگه چې د افغانانو مېلمستيا وه، نو ځکه خويي بڼه خوندوره افغاني غذا برابره کړې وه، هم بڼه وه هم پرېمانه او هم زموږ پر ذوق برابره. تر ډوډۍ وروسته د موسيقي ډله دعوت شوه، بيا د موسيقي يوه نغمه وغږول شوه. تر دې وروسته (جنرال صيب خدايداد هزاره) ته چې د

افغانستان د مخدره موادو پرضد دمبارزې وزارت وزير دی، بلنه ورکړل شوه چې خبرې وکړي. جنرال صيب په خپلو خبرو کې د جمهور رئيس تاوده سلامونه او نېکې هيلې مسکو مېشتو افغانانو ته ورسول او ويې ويل: ((زه د حکومت په استازي، روسيې مېشتو افغانانو ته بلنه ورکوم چې د افغانستان په بيا جوړونه کې خپله ونډه واخلي.)) ده په لنډيز سره د مخدره موادو پرضد د دولت پاليسي هم واضح کړه او په دې لاره کې ترلاسه شوي برياليتوبونه يې هم په گوته کړل.

محمد صديق يمين

ماته هم په پيل کې دوستانو په ډېر ټينگار وويل چې خبرې وکړه، خو ما ونه غوښتل خبرې وکړم. ورپسې (صديق يمين صيب) چې اوس د پوهنې وزارت اداري

مرستیال دی، خبرې وکړې هغه په خپلو خبرو کې وویل: ((تاسو ټول د وطن خاطرې په زړه کې لرئ، ځینې دوستان به داسې وي، چې ټوله غمیزه یې دلته تېره کړې وي، خو په افغانستان کې یوه غمیزه داده، چې د سواد کچه ډېره ټیټه ده. اوس (۷) ملیونه زده کوونکي ښوونځي ته ځي. همدا اوس (۴۰۰) ښوونځي تړل شوي، تاسو څخه غوښتنه کوم، چې ښوونځي جوړ کړئ. موږ (۲۱۰) زره پرسونل لرو، پر تاسو مو سترگې ډکې شوې، سیاست باید موږه ټول نورو ته پرې نه ږدو. موږ باید خپله یوه ملي طرحه ولرو، تاریخ ثابتې کړې ده، چې بهرنيان د ډېرې مودې لپاره نه شي پاتې کېدلی. نو موږ او تاسې باید د خپلو مشکلاتو د حل لپاره خپله حل لاره پیدا کړو.))

کروینوف

پتمن صیب پسي د روسيې د وګړپوهنې انستیتیوت رئیس ښاغلي یوري کروینوف ته نوبت ورسېد، هغه په خپلو خبرو کې وویل: ((اوس به زه تاسې ته دوستان ووايم، ځکه چې موږ تاسې

درک کړئ. په روسيې فدراسیون کې ځینې خلک د افغانستان له درک پرته هغه یو غریب هېواد گڼي او د یوه ماشوم په شان چې څنگه پر لاره لار شي ورته گوري. زه باید یوه پوښتنه وکړم، چې افغانستان لرغونی هېواد دی که روسیه؟ ځینې هېوادونه کېدی شي

اوس قوي وي، خو وروسته بیا ضعیفېږي. خو ځینې بیا پخوانی کلتور لري. افغانستان اوس ضعیف دی، روسیه هم لس کاله

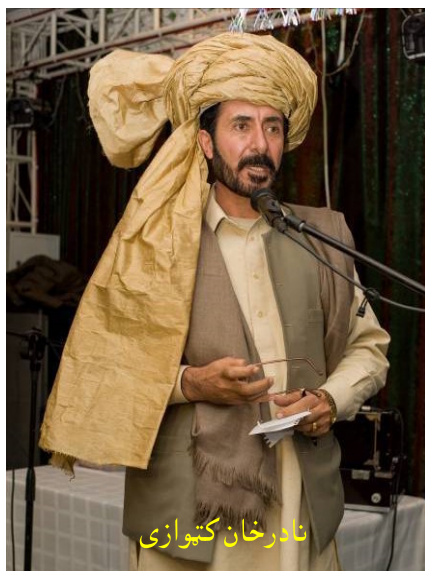
مخکې ضعيفه وه. حالات بدلېږي خو ولسونه پاتې کېږي. دا جرگه د دې سبب شوه چې موږ يو بل درک کړو. ټول هغه شيان چې زموږ په زړه کې وو، هغه وويل شول، دا چې اينده کې به څه کېږي؟ ما ډېر کتابونه ليکلي، غواړم يو بل کتاب هم وليکم؛ افغانستان څه دی؟ روسيه څه ده؟ دا چې نړيوال له افغانستان سره مرسته کوي، بڼه داده چې روسيه هم مرسته وکړي.

ځکه نو صنعت، اقتصاد او نور شيان بايد پرمخ يوسو او خلکو ته بڼه کارونه پيدا کړو. په روسيه او افغانستان کې بايد بېکاري له منځه يوسو. مهم شی روح او اروا دي. افغانان او روسان يو بل بڼه پېژني، کولای شي يو پر بل باور وکړي، يو بل په غېږ کې ونيسي، تر څو يو بل بڼه درک کړي، راضي، چې د خپلو هېوادونو د راتلونکي لپاره کار وکړو، ځينې عادي پروژې که هم په پام کې ونيسو، راتلونکي کې موږ ته گټه رسوي. په کابل او مسکو کې کلتوري مرکزونه په پام کې ونيسو، څه شی چې مسکو پورې اړه لري، زه به ډېر کوبنښ او مرسته کوم، په کابل کې هم داسې ځمکه شته چې روسيه هغه په اجاره راويسي، کله چې روسيه کمزوري شوه، په کابل کې د روسي کلتوري مرکز پر يوه کنډواله بدل شو، خو موږ غواړو بېرته يې د پخوا په څېر ورغوو، راضي! چې په گډه سره کار وکړو.

که څوک مشخص وړاندیز لري، راضي! چې بحث پرې وکړو. له کابله راغلي افغانان پوهېږي چې مسکو مېشتي افغانان له موږ سره څه ډول کار کوي. په مسکو کې له افغاني ټولني څخه مننه

خرگندوم. زه وړاندیز کوم چې د روسانو او افغانانو یوه بله جرگه دې په کابل کې جوړه شي.)

دې خبرو پسې په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازي بناغلي نادرخان کټوازي ته بلنه ورکړل شوه، چې خپلې خبرې

نادرخان کټوازي

وکړي. نادرخان کټوازي په پيل کې وويل: ((له ټولو افغان او روسي دوستانو مننه کوم. زه خو وایم چې له دې افغانانو څخه باید موږ په عمل کې گټه واخلو، دا کدرونه د دې پرځای چې دلته پر دوکاندارۍ مصروف شي، له دوی څخه باید د افغانستان په بیارغونه کې گټه پورته شي.)) نادرخان

کټوازي د ځینو نورو وړاندیزونو ترڅنګ د حکومت نیمګړتیاوو ته هم ګوته ونيوله او ویې ويل: ((هرڅوک چې دلته بهر ته راشي بیا بهر مېشتو افغانانو ته د ورتګ بلنه او غوړې وعدې ورکوي، خو له دوی څخه چا پوښتلي، هغه کدرونه چې هلته د هېواد په داخل کې دي، د هغو قدر چا کړی که نه؟ چې اوس نورو بهر مېشتو ته بلنه ورکول کېږي.))

د بناغلي نادرخان په خبرو پسې بناغلي فاروق فردا د (لېوني) په نامه خپل يو شعر ولوست او بيا (ملاحيات الله) د دې غونډې وروستۍ دعا واوروله او په همدې سره غونډه په رسمي ډول پایته ورسېدله. د غونډې په بهير کې پتمن صيب راته وويل: ((زه او خليلي صيب، سراج صيب او نور دوستان چې اسلامي مرکز ته لاړو، نو زموږ يې ډېر زيات قدر و عزت وکړ، د دې ځای مسلمانانو زموږ ليدو ته ډېر ترې وو، ان زموږ په ليدو يې په سترگو کې اوښکې راغلې، دا مهال ماته داسې تصور پيدا شو: يو څوک چې په کوم ځای کې ځان محروم احساسوي، هغو کې د خپلو همفکرو او همدينو د ليدو تنده او احساس ډېر زيات وي.

نو زموږ په ليدو د روسي مسلمانانو دا ټولنه ډېره زياته خوشاله شوه، موږ ته يې تحفي هم راکړې. زموږ ورتگ د دوی لپاره يو ښه ډاډ و. دوی په کمونيستي واکمنۍ کې ډېر خپل شوي دي. اوس ورته مذهبي ازادي شته، خو بيا هم پخواني تاثيرات لا تر اوسه

پورې پرې خرگندېرې)) د غونډې ترپايته رسېدو وروسته ځينو نورو دوستانو سره هم معرفي شوم، يادگاري عكسونه مو هم

واخيستل، بيا له هغه ځايه د مېلمستون پر لوري رهي شو، نږدې يو نيم ساعت کې مېلمستون ته ورسېدو. په موټر کې راسره (عوض خان) هم و. تنکی عوض خان د عبدالله خان زوی دی، لکه څنگه چې په پيل کې يادونه کړې عبدالله اصلاً د لغمان اوسېدونکی دی، خو تر يوې نيمې لسيزې زيات وخت کېرې چې په مسکو کې اوسېرې، عوض خان اوس (۹) کلن دی، خود خدای په فضل ډېر لايقه دی، د خپل ټولگي اول نومره دی، نه يوازې په خپل ټولگي کې اول نومره دی، بلکې په روسي ژبه کې هم دومره تکړه دی، چې د خپل پلار گرامري تېروتنې هم سموي. نه يوازې په روسي، بلکې په پښتو ژبه کې يې هم د ځينو هغو کسانو ژبنی تېروتنې سمولې چې په پښتو

يې خبرې کولې او پښتو کې به يې د عربي، دري، روسي او نورو ژبو لغتونه ورگډول، ده به ورته سملاسي پښتو انډول پيدا کاوه.

په دې عمر کې چې څوک داسې استعداد ولري او داسې ملي روحیه، نو د سړي په زړه کې دا هيلې غوړېږي چې نه څوک دا ملت

وژلای شي او نه يې دا ژبه. بهر مېشتو افغانانو ته خوزمور اکثره تشويش په همدې کې وي چې له خپل نوي نسل سره به څه کوي؟ خو څوک چې کله داسې تنکي گلان وگوري، تشويشونه يې ټول باد يوسي. د شپې يوولس بجې وې چې مېلمستون ته ورسېدو، بڼه سترې وو. له بناغلي عبدالله، عوض خان، طاهر خان شينواري او نورو

انډيوالاتو څخه مې خدای پاماني واخيسته او خپلې خونې ته لاړم، چيرکټ ته له تگ سره سم راباندې د خوب څپه راغله.

د پرېکړه لیک وروستی متن

د مې (۱۷) مه نېټه د یکشنبې ورځ وه، سهار وختي له خوبه پاڅېدم، تشناب کې مې پرځان اوبه تېرې کړې، لمونځ او سپورت مې وکړ او بیا مې د پرېکړه لیک د وروستي متن پر لیکلو پیل وکړ. پرون شپه ناوخته مې چې کوم پرېکړه لیک د لومړنۍ مسودې پر بنسټ ترتیب کړی و، هغه مې پرون سهار په موټر کې د افغاني لوري برخوالو ته ولوست، په موټر کې مایک تیار ایښی و او ټولو ته غږ په بڼه ډول رسېده. دلته افغاني هئیت په څو بېلابېلو اتاقونو او ودانیو کې تیت و، نو تر ټولو بڼه ځای همدا موټر و، چې ټول په کې راټول وو. په بل ځای کې د ټولو راټولول ناشوني وو، نو همدا (۳۰۲) موټر تر ټولو بڼه ځای و، چې د پرېکړه لیک په هکله پرېکړه وکړو. ما د پخوانۍ مسودې او د څو ورځنیو خبرو پر بنسټ ترتیب شوی متن دوی ته ولوست، په ټولیز ډول دوی دا پرېکړه لیک تائید کړ، خو اوه اته ځایه یې د جزیي تغیراتو غوښتنه وکړه. پرېکړه لیک مې له سره ترتیب کړ، په همدې وخت کې بیا راباندې یوه سترګه خوب راغی.

د پرېکړه لیک وروستی متن مې پر همدې ورځ روسي لوري ته تسلیم کړ، هغوی تر کتنې وروسته ماته وویل: ((پر بڼه لیکل شوی)) تر کتنې وروسته یې یوازې یو څو ځایه څو جملې په کې بدلې کړې وې او یو څو ځایه یې لږ بدلون په کې راوستی و، خو دا

د پر اساسي بدلون نه و. په پای کې پرېکړه لیک دغه لاندې بڼه خپله
کړه:

د روسیې او افغانستان د مناسباتو په اړه د گډې جرگې پرېکړه لیک

مسکو - روسیه

د (۲۰۰۹ م) کال د مې (۱۴) مه نېټه

د (۲۰۰۹ میلادي) کال د مې میاشتې پر (۱۴) مه نېټه، د
روسیې او افغانستان د دپلوماتیکو اړیکو د نوي یمې کالیزې
په ویاړ د دواړو هېوادونو تر منځ د مناسباتو په اړه گډه جرگه (د
علمي او څېړنیز کنفرانس) د روسیې په پلازمېنه مسکو ښار په (د
جمهوری ریاست هوټل) کې جوړه شوه.
دغه علمي - څېړنیز کنفرانس (فوروم) د روسیې (د نفوس
پوهنې، مهاجرتونو او سیمه ییزې پرمختیا انستیتوت) د
نادولتي، مستقلي علمي موسسې په نوبت او هلو ځلو، د
روسیې د بهرنیو چارو وزارت او ملي شورا په همکارۍ جوړ
شوی و.

په دې علمي کنفرانس (جرگه) کې د دواړو هېوادونو يو شمېر لور پوړو حکومتي چارواکو، د مدني ټولنو، علمي او ټولنيزو بنسټونو استازو، او د ملي شورا يو شمېر غړو برخه اخیستې وه. د کنفرانس په پيل کې د روسيې د صدراعظم مرستیال ایگور سپچېن، د افغانستان د جمهور رئیس مرستیال کریم خلیلي، د روسيې د امنیت شورا رئیس نیکولای پاتروشف او دمخدره موادو پر ضد د روسيې د دولتي کمېټې رئیس ویکتر ایوانوف غونډې ته د هرکلي پرانیستونکې ویناوې وکړې.

په کنفرانس کې، په بېلابېلو ډگرونو کې د افغانستان او روسيې اړیکې په هر اړخیز ډول وڅېړل شول او د دوه اړخیزو مناسباتو پر پراختیا، پرمختیا، ټینګښت او سمون ټینګار وشو. د کنفرانس برخوالو د خپل کار په پای کې، د نتيجه په توګه، دغه لاندې پرېکړه لیک تصویب کړ:

الف - په کلتوري برخه کې :

۱- د دواړو هېوادونو له حکومتونو څخه هیله کېږي، چې د دوه اړخیزو کلتوري مناسباتو د پراختیا لپاره، د کلتوري همکاريو یو تړون لاسلیک کړي.

۲- یو بل ته د دواړو هېوادو د ولسونو د کلتور د ښه ورپېژندلو لپاره، د دواړو خواوو له دولتي چارواکو څخه هیله کېږي، چې په مسکو کې د افغانستان د یو داسې کلتوري مرکز د جوړېدو چارې سمبال کړي، چې یو ښوونځی، کتابتون، جومات او د غونډو یو منځنی سالون ولري. دغه راز د روسيې له

حکومت څخه هیله کېږي، چې په کابل کې خپل کلتوري مرکز د شوروي اتحاد د علم او فرهنگ خونه له سره ورغوي او فعال یې کړي.

۳- د روسیې له دولتي مقاماتو څخه هیله کېږي، چې د افغان کدرونو د روزنې لپاره، افغانستان ته هر کال په بېلابېلو برخو کې لږترلږه (۵۰۰) تحصیلي بورسونه او لس د اسپیرانتورۍ او دکتورا بورسونه ورکړي. د افغانستان له حکومت څخه هیله کېږي، هغو روسي محصلینو ته، چې پښتو او دري ژبې زده کوي، د لنډ مهالو او اوږدمهالو کورسونو او تحصیلي بورسونو په برخه کې مرستې او اسانتیاوې برابرې کړي.

۴- د روسیې له دولتي مقاماتو څخه هیله کېږي، چې په لومړي گام کې د ښه نیت په هیله، د افغانستان په څلورو لویو ولایتونو (کندهار، هرات، ننگرهار او بلخ) کې یوه یوه مسلکي لېسه له ټولو معاصرو اسانتیاوو سره فعالې کړي او وروسته د امکاناتو په صورت کې د لږې نورو ولایتونو ته هم وغځوي.

۵- د روسیې له چارواکو څخه هیله کوو، چې د افغانستان د تعلیمي او تحصیلي نصاب د کتابونو په چاپ، د چاپخونو په جوړونه او د دولتي ټلوویزیوني او راډیويي تاسیساتو په بیا رغونه او نوې جوړونه کې د افغانستان له حکومت سره مرسته وکړي.

ب: په اقتصادي برخه کې:

۱- د کنفرانس برخوالو له دواړو حکومتونو څخه وغوښتل، چې د خوراکي موادو، انرژۍ، صنعتي پرمختیا او کرنې د عصري کولو لپاره د خپلمنځي (بین الحکومتي) همکاريو یو تړون لاسلیک کړي.

۲- په کنفرانس کې ټینګار وشو، روسیه دې په افغانستان کې د هغو (۱۴۲) پروژو پر بیا رغونه لاس پورې کړي، چې د پخواني شوروي اتحاد پر وخت د روسیې او شوروي ماهرانو له خوا جوړې شوي او د جګړو پر مهال یې اکثره بېرته له کاره غورځېدلې دي. سربېره پر دې له روسیې څخه غوښتنه وشوه، چې په افغانستان کې د نورو نویو او لویو اقتصادي پروژو سربېره پخوانۍ (۳۲) ناتکمیلې ودانۍ تکمیل او د (۱۰۰) هغو پروژو پر عملي تطبیق لاس پورې کړي، چې د عملي کېدو پلان یې جوړ شوی و.

۳- د کنفرانس برخوالو وویل: د روسیې له حکومت څخه هیله کوو، چې په افغانستان کې، د نویو برېښنا بندونو او اوبه خور سیستم په جوړونه کې د افغانستان له حکومت سره مرسته او همکاري وکړي.

۴- د روسیې او افغانستان له حکومتونو څخه هیله کوو، چې د دواړو هېوادونو تر منځ د تجارتي - اقتصادي همکاري د بین الحکومتي کمیسیون د جوړولو امکانات وڅېړي، او همدارنګه د روسیې، افغانستان او مرکزي اسیا د هېوادونو د اقتصادي همکاري لپاره دې د شانګهای د همکاري د سازمان،

د ټولگټو (مشترك المنافع) هېوادونو د يوروايشيا اقتصادي همکارۍ، د گډ امنيت د تړون هېوادونو، پارلماني جرگو او نورو سيمه ييزو سازمانونو امکانات وکاروي.

۵- په کنفرانس کې د روسيې له دولت څخه هيله وشوه، چې په افغانستان کې د روسيې تجارتي-اقتصادي نماينده گۍ د پرانيستلو امکانات وڅېړي.

۶- له روسيې څخه هيله کوو، چې د افغانستان د حکومت د غوښتنې په حالت کې، د افغانستان اسلامي جمهوريت ته د اوږدې مودې دولتي کرېډېټ (پور) ورکړي، او همدارنگه پر (۱۹۹۱ م) کال د روسيې په بهرني اقتصادي بانک کې د افغان سوداگرو کنگل شوي حسابونه بېرته ازاد کړي. د دې ترڅنگ د روسيې له چارواکو څخه هيله کوو، چې روسيې ته د افغانستان د توليداتو او پيداوارو د صادرو لپاره په برخه کې په گمرکي محصولاتو کې کمۍ او اسانتيا راولي او د افغانستان له حکومت څخه هيله کوو، چې په افغانستان کې د روسي توليداتو د صدور او پانگوني په برخه کې له روسي سوداگرو او پانگوالو سره مرسته او همکاري وکړي. د دې ترڅنگ د دواړو هېوادو له حکومتونو څخه هيله څرگنده شوه، چې افغانستان ته د روسيې او روسيې ته د افغانستان د صادراتو د اسانتياو لپاره د منځنۍ اسيا له هېوادونو سره د ترانزيتي او ترانسپورتي لگښتونو د کمولو په باب د بين الحکومتي کميسيون په سطحه خبرې اترې وکړي.

۷- د دواړو هېوادونو د تجارت د اتاقونو تر منځ دې د دايمي همکاري زمينه برابره شي .

۸- د کنفرانس برخوال د افغانستان د اسلامي جمهوريت له حکومت څخه هيله کوي، چې په افغانستان کې د روسيې د بانکونو د څانگو د کار او فعاليت لپاره لازمي او ممکنې اسانتياوې برابرې کړي، له دې لارې به په افغانستان کې د پانگوني او تجارتي معاملاتو د تر سره کولو لپاره د پورونو او کرېډېټونو امکانات اسانه شي .

۹- په کنفرانس کې د روسيې له دولت څخه هيله وشوه، چې د کابل او مسکو تر منځ هره ورځ د (ايروفلوت) د هوايي شرکت د الوتکې پرواز تنظيم کړي، همدا ډول د مسکو او کابل تر منځ د پروازونو د زياتولو لپاره (د اريانا افغان هوايي شرکت) سره د روسيې توليد يوي مسافر وړونکې الوتکې د پېرودلو په چارو کې مرسته وکړي.

ج : په امنيتي برخه کې :

۱- د کنفرانس برخوالو په افغانستان کې د بحران د حل لپاره، يوازي پوځي لار بې گټې وبلله، ټينگاري يې وکړ، چې د امنيت د ټينگښت لپاره بايد له نورو سوله ييزو لارو چارو څخه هم کار واخيستل شي. دوی له روسيې او افغانستان څخه هيله وکړه، چې په امنيتي چارو کې له يو بل سره ناپوځي همکاري وکړي.

۲ - مخدره توکي، تروريزم او نا امنی يو له بل سره تړلي دي، د دغو پديدو پر وړاندې مبارزه، نه يوازې د افغانستان د حکومت دنده ده، بلکې د روسیې په گډون ټول هېوادونه بايد په دې مبارزه کې د افغانستان د حکومت ملاتړ وکړي، د مخدره توکو د لېږد رالېږد لپاره خپل سرحدونه او مارکېټونه کنترول کړي، چې د دې توکو تقاضا اصلاً له منځه لاړه شي.

۳ - د کنفرانس برخوالو له روسیې او نړيوالې ټولنې څخه غوښتنه وکړه، چې له افغان بزرگانو سره د يوې بلې کرنې (بديل کښت) په باب فکر او مرسته وکړي، دغه راز له بزرگانو سره دې د هغوی د کرنيزو محصولاتو د لوړولو په مقصد د اصلاح شويو تخمونو او کيمياوي سرې مرسته وکړي. د کنفرانس برخوالو همدا ډول له روسیې او نړيوالې ټولنې څخه هيله وکړه، چې د افغانستان د کرنې په عصري کولو کې له افغانستان سره مرسته وکړي. د کرنې عصري کول نه يوازې د زراعتي محصولاتو په لوړولو کې مثبت نقش لري، بلکې د کوکنارو د کرنې کار وبار هم له منځه وړي او د امنيت له ټينگښت سره هم مرسته کوي.

۴ - له روسیې څخه په ټينگار غوښتنه وشوه، چې په افغانستان کې د يو غښتلي مرکزي حکومت ملاتړ وکړي، يوازې له مرکزي حکومت سره خپل روابط وساتي او له هغه سره مرسته وکړي. د مرکزي حکومت استحکام د امنيت په ټينگښت کې تر ټولو ډېر موثر نقش لري.

۵- د کنفرانس برخوالو تروریزم او مخدره مواد، بشري ضد پدیدې وگڼلې او افغانستان یې تر ټولو زیات د دې پدیدو قرباني شوی هېواد وگاڼه، ټینګار یې وکړ، چې د دې نړۍ د بنسټه پدیدو د له منځه وړلو لپاره، د ټولې نړۍ گډې همکارۍ ته ضرورت دی.

۶- د کنفرانس برخوالو د افغانستان سیاسي - جغرافیایي موقعیت له اقتصادي، بشري او فرهنګي پلوه خورا مهم وازاوه او دغه هېواد یې د دریو بشري حوزو (جنوبي اسیا، منځنۍ اسیا او منځني ختیځ) تر منځ د وصل کړۍ وبلله، ټینګار یې وکړ، که له افغانستان سره مرسته وشي، چې له خپل دغه موقعیت څخه په تېره بیا د تجارتي ترانزیت په برخه کې کار واخلي، نو نه یوازې دا چې د افغانستان او سیمې له اقتصادي ودې سره به مرسته وکړي، بلکې سیمې او نړۍ ته به د ثبات د راوستلو تر څنګ، د ترهګرۍ او مخدره موادو پروړاندې هڅې ګړندی کړي.

د روسیې او افغانستان تر منځ د متقابل باور د دایمي او غیر رسمي ډیالوګ لپاره په کار ده، چې د دواړو هېوادونو تر منځ د لومړنۍ گډې جرګې (فوروم) د سازمان ورکونکو او برخوالو په ګډون د دواړو هېوادو د اړیکو یو دایمي غیر دولتي سازمان - دایمي ګډه جرګه (ګډ فوروم) منځته راشي. د دغې دایمي جرګې په مشرتابه کې به د روسیې او افغانستان استازي او همدارنګه په روسیه کې د مېشتو افغانانو د ټولني استازي ګډون ولري.

دغه دايمي سازمان ته وظيفه وركول كېږي چې د روان (۲۰۰۹ م) كال په مني كې د روسيې او افغانستان د اړيكو دويمه جرگه په كابل كې جوړه كړي .

تر هغه ځايه، چې په روسيه كې دمېشتو افغانانو علمي، مسلکي او کاري پوتنسيال هم د روسيې او هم د افغانستان په ټولنيزه فرهنگي او اقتصادي وده كې ټاکلي مثبت نقش او اغېز لري، بنسټي په روسيه كې د اوسېدونكو افغانانو رول، د افغانستان په بيا رغونه او د دواړو هېوادونو د اړيكو په ټينگښت كې پياوړې شي . روسيه ميشتي افغانان چې، د دواړو هېوادونو د ولسونو كلتوري او اقتصادي ځانگړتياوې او امكانات تر ټولو ښه درك كوي، كولاى شي د دواړو هېوادونو امكانات وڅېړي او د بشري، كلتوري او اقتصادي همكاريو په برخه كې د عملي اقداماتو لارې چارې په گوته كړي .

پر پورتنيو پرېكړو او غوښتنو سربېره د كنفرانس برخوال په خپلو خو ورځنيو بحثونو كې پر دې موافق شول او غوښتنه يې وكړه، چې د افغانستان او روسيې د پارلماني مناسباتو د ټينگښت په مقصد دې، د دواړو هېوادونو د پارلمانونو تر منځ د پارلماني دوستۍ كميسيونونه جوړ شي، دا كار به د دواړو هېوادونو تر منځ سياسي تفاهم غښتلى كړي . د دې تر څنگ غوښتنه وشوه، چې د مركزي اسيا او ټولگټو (مشترك المنافع) هېوادو د پارلمانونو تر منځ دې هم گډ كميسيونونه جوړ شي .

د پرېکړه لیک پر موادو د کنفرانس (گډې جرگې) د دواړو خواوو ټولو برخوالو موافقه کړې، متن یې په روسی، پښتو او دري ژبو یو له بل سره کتل شوی، یو ډول دی .

یادښت: د پرېکړه لیک دا وروستی متن، هغه بشپړ متن دی، چې د جرگې د دواړو غاړو د برخوالو په استازي، د گډې جرگې د پرېکړه لیک د لیکني هئیت (ډاکتر شېرحسن حسن، سپرافیم مېلېنتیف، عبدالغفور لېوال او د جرگې جوړونکو یوري کروپنوف او محمد بشر بشردوست) کره کړی، لاسلیک کړی او تائید کړی دی.

په مسكو كې يوه پخوانۍ كليسا

د مې (۱۷) مه نېټه وه، سهار كې پر پرېكړه ليك تر كار وروسته لېشان سترې شوم، تر يوې څپې خوب وروسته (۹) بجې چای ته لاړو، تر چای وروسته بېرته اتاق ته راغلم، بناغلي (ميرويس ويال) چې په مسكو كې د نړيوالو اړيكو په څانگه كې درس لولي او ورسره ملگري (مشتاق احمد واحدزي) چې دی هم هلته د طب پوهنځي محصل دی، دواړه زما ليدو ته راغلي وو. يوه پنجه ورسره اتاق كې كېناستم، د زړه خواله موسره وكړل بيا د پروگرام مطابق د يوې زړې كليسا د ليدو لپاره له اتاق ووتو، څو شپې وروسته په موټر كې كېناستو، پاوكم يوولس بجې موټر حركت وكړ. مشتاق احمد په موټر كې راته وويل: ((زه (د خلكو دوستي پوهنتون) كې محصل يم. په دې پوهنتون كې د (۱۰۷) هېوادونو محصلين زده كړه كوي. د (۷۰۰) بېلابېلو مذهبونو پيروان په كې دي. د مذهبي او ملي مراسمو لپاره هر يو ته وخت ورکوي. يوه ورځ ما ورته يوه پښتو سندره (ستا په انتگو كې چې د چا د وينو رنگ دی) اجرا كړه، د ټولو ډېره خوښه شوه. دا خلك په عام ډول پښتانه ډېر خوښوي. اوس موږ په دې پوهنتون كې ټول (۷۰) تنه افغان محصلين يو، (۲۰) تنه يې په امدادگۍ پوهنځي كې دي او نور يې په نورو ټولگيو كې. يو افغان چې (سرور) نومېږي، هغه په كې استاد دی، اينده كې د نورو د استادۍ امكان هم شته، ځينې

استادان له افغان او نورو محصلينو سره بنه وضع نه کوي، يوه استاد ده چې ماته يې هېڅکله لس نومرې رانه کړې، ماته يې يو وخت په امتحان کې وويل: «افغانان مې بدې راځي.» يوه ورځ يې رانه امتحان نه اخیست، علت يې دا و چې پخوا يې خپلوان افغانستان کې وژل شوي وو. له همدې کبله بيا بل استاد او نورو استادانو راڅخه ازموینه واخیسته، بيا بل گروپ ته تبديل شوم، خو د دې پرعکس نور ډېر مينه گر کې استادان هم شته.»

مشتاق د خپل پوهنتون د محصلينو په باب وويل: { هغه ورځ چې کریم خلیلي صیب دلته زموږ پوهنتون ته راغلی و، نو کله چې له عمومي کنفرانس څخه راخلاص شو، بيا په دې پوهنتون کې له هزاره محصلينو سره (د ابیتیان) په نوم هوټل ته چې اصلاً د هرات د خلکو دی او پوهنتون ته مخامخ موقعیت لري، لاړ. پرته له هزاره محصلينو څخه يې نور هېڅ بل افغان نه دی خبر کړی. کله چې ما يو هزاره محصل ته وويل چې ولې مو موږ خبر نه کړو. هغه وويل: «خود خلیلي صاحب همين قسم تقاضا داشت.» مشتاق گيله کوله چې که هر څوک د افغانستان د دولت په استازۍ دلته راځي هغه هم بيا داسې يو لوړ رتبه هئیت، نو په کار ده چې ټولو افغانانو ته په يوه سترگه وگوري، دلته خپل قومي او سمېي مسایل ونه پالي. { په همدې خبرو خبرو کې وو، چې کلیسا ته ورسېدو وخت پر محلي وخت يوولس بجې او شل دقیقې و. کله چې موږ نه کښته شو نو لومړی يوې مغازې ته لاړو، چې اتیک شيان په کې ايښي وو. اکثره شيان په کې داسې وو چې د روسي کلتور څرگندونه يې

يون او يو مسكو مېشتی افغان (خالد) په يو چايخونه کې

کوله، مورڅه وانه خيستل، تر دې کتنې وروسته هلته نږدې يوه چايخونه وه، هلته لاړو. چای مو وڅښه خوند يې وکړ، لږ آرام شو. بيا د کلیسا پر لوري وخوځېدو، دا يوه ډېره لويه کلیسا وه، د کلا د پوال يې ښه دنگ و، لکه د پخوانيو بالاحصارونو په شان و. دا کلیسا په (۱۷)مه پېړۍ کې جوړه شوې وه. له دې کلیسا څخه د يوې دفاعي مورچې په توگه گټه پورته شوې ده. روسانو له همدې کلیسا څخه پولینډي ځواکونو ته ماتې ورکړې وه. کلیسا ته چې نږدې شو يو سړی پر عبادت لگيا و. دا خلک د عبادت لپاره مخصوص لباس لري. ښځې هم چې دې عبادتځي ته راځي، نو پروني پر سروې. د کلیسا تر لوی د پواله چې وردننه شي بيا نورې بېلابېلې کلیساوې دي.

درې غبرگوني سرگيف لاورا کليسا: دا د روسيې معنوي زړه گڼل کېږي، چې (۲۵۰) کاله دمخه يې د (سرگي) له خوا بنسټ

اينسودل شوی، (۷۸) کاله يې دلته ژوند کړی دی. هغوی داسې مذهبي کسان وو، چې د (۷۰) داسې نورو کلیساوو بنسټونه يې ايښي دي. دا د مقدسې دروازې په نامه يادېږي. دا ټول عبادتځايونه يو ځل او پر يوه وخت نه دي جوړ شوي، دا وخت پر وخت جوړ شوي دي. په کمونيستي پېر (له ۱۹۲۲ څخه تر ۱۹۹۲ م پورې) کې دا عبادتځايونه ټول ترلې وو او خلکو ته اجازه نه وه چې دلته عبادت ته راشي. پر مذهبي خلکو بندیزونه وو. دلته يو موزيم هم و، پخواني خلک به دلته راتلل. (۵۰) کاله يې دوام وکړ. فعلاً (۳۲۰) کشيشان دلته شته، هلته شاته يوه مدرسه ده چې (۷۰۰)

تنه په کې دیني زده کړې کوي. دا یو بل تعمیر (۳۲۰) کاله دمخه جوړ شوی دی.

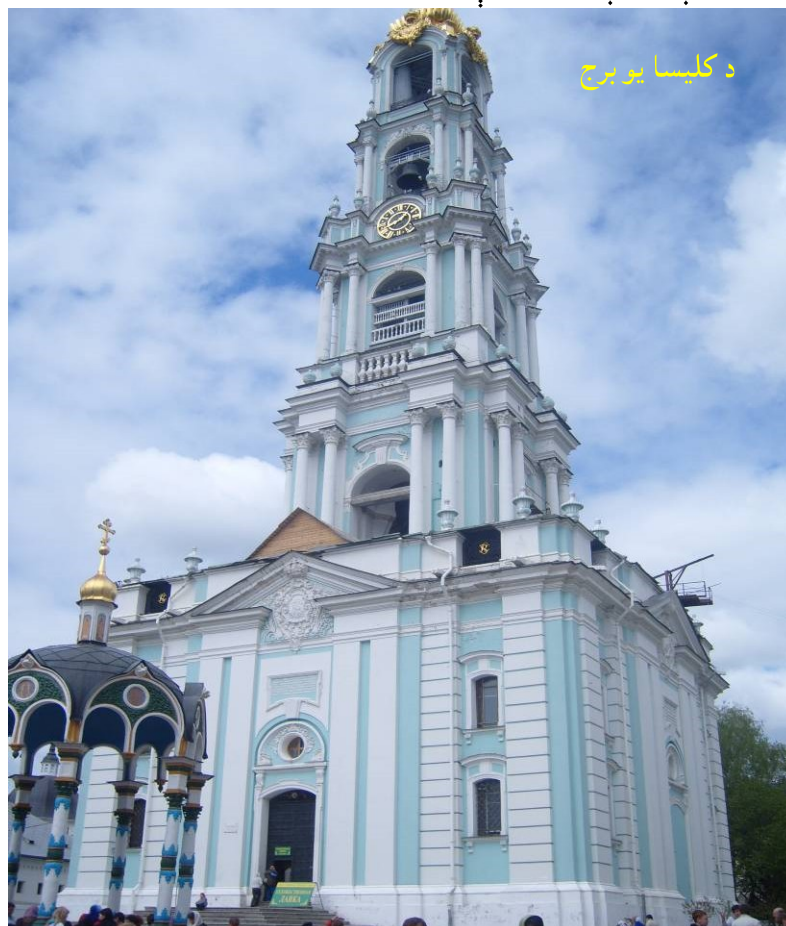
وخت پر وخت دې تعمیرونو کې بدلون راغلی دی. تابلوګانې یې په اتلسمه پېړۍ کې جوړې شوي. په یوه حال کې د حضرت ادم (ع) او بي بي هوا تابلوګانې هم پر دېوال څرېدلې او په ډېر ظریفانه ډول انځور شوې وې، د حضرت جبرائیل امین یوه تابلو هم وه چې لاسونو پورې یې وزرونه هم درلودل.

د (ایکون) مجسمه هم وه. دا ودانۍ پر (۱۹۴۸م) کال بیا جوړه شوې، لرګي ته یې د سرو زرو د اوبورنګ ورکړل شوی و.

هلته وړاندې د خبرونې لپاره یو زنگ و، چې (۸۸) متره لوړ و، دا په نړۍ کې تر ټولو لوړ زنگ و، چې د یوې کلیسا په پورتنۍ برخه کې ځوړند و. (۵، ۷) تنه وزن لري، په اتو تنو ددغې زنگولې د منځ

اوسپنه خوځوي چې زنگ ووهل شي. په دې کلیسا کې هره میاشت دوه ځله زنگ وهل کېږي او عبادت کېږي، خو په ورځ کې (۹) ځله عادي عبادت کېږي. لنډه دا چې دننه موږ پر ځایونه وکتل، تر (۲) بجو پورې په دې کلیسا کې وگرځېدو، بیا ټول راټول شو، د کلیسا

مخې ته مو یو عمومي عکس واخیست. بیا خپل موټر ته پورته شو، پنځه لس دقیقې وروسته موټر حرکت وکړ. تر څه کم یو ساعت مزله

وروسته بېرته د مېلمستون پر لوري رهي شو ، خو مخکې تر دې چې مېلمستون ته ورسېږو ، بناغلي عبدالله خپله پروني خبره يو ځل بيا تکرار کړه او هغه دا چې نن غرمه مور دده مېلمانې يو ، عبدالله لاپرون مور ته پر نن غرمه د مېلمستيا بلنه راکړې وه ، نن يې يوځل بيا په موټر کې ټولو ته اعلان وکړ ، ځيني دوستان ډېر ستړي وو او غوښتل يې مېلمستون ته ولاړ شي او دمه وکړي ، خو اکثر و د عبدالله خپگان ونه شو زغملای او له هغه سره د غرمې لپاره چې دا وخت په حقيقت کې ماسپښينی وه ، لاړل. بناغلي عبدالله ډېره لوكسه او پرېمانه ډوډۍ تياره کړې وه ، چې که ټول افغاني هټيت هم ورغلی وای ، بيا به يې هم کمی نه و احساس کړی ، ډوډۍ مو بڼه په خوند وخوره ، گپ او شپ مو هم ولگاوه ، دا مهال نو د ټولو زړه و چې مېلمستون ته ولاړ شي او دمه وکړي ، زه هم بڼه ستړی وم ، خو طاهر شينواري راته وويل چې يو بل پروگرام هم پاتې دی. هغه دادی چې د روسيې له يو انټرنېټي ټلويزيوني کانال سره بايد هم مرکه وکړو ، مور چې د مزې ستړي وو ، نورې مې مرکې هم له لاسه نه کېدې ، خو دوی ډېر ټينگار وکړ ، نو مجبور کړم مرکې ته لاړو .

د روسیې له یو انټرنېټي ټلويزیوني چینل سره مرکه

د دې کانال ادرس مو پیدا کړ. تر یو څه سرگردانی وروسته هلته ورسېدو. په مرکه یا گړدي مېز کې ما (یون)، نادرخان کټوازي، ډاکټر برهان الله شینواري او د روسیې په استازي، بناغلي کروپنوف گډون درلود. مرکه د ماښام پر (۷) بجو پیل شوه او په ژوندۍ بڼه خپرېدله. دې مرکې یو ساعت دوام وکړ. انټرنېټي ټلويزیوني چینلونه داسې دي چې د انټرنېټ له لارې ویديويي خپرونې لري. هغه څوک چې انلاین، انټرنېټ ته ناست وي هغه کولای شي، په ژوندۍ بڼه یې تعقیب کړي او هغوی چې انلاین نه وي، هر وخت کولای شي تېرې شوې خپرونې وگوري. په دې مرکه کې ډېرې زیاتې پوښتنې مطرح شوې، د بهرنیو ځواکونو شتوالی، د روسیې بیا راگرځېدنه، په افغانستان او سیمه کې د ثبات لارې چارې او نورې ګڼې پوښتنې چې د ټولو راوړل دلته لازم نه برېښي، خو پر یو شي چې ما ټینګار وکړ، هغه دا و چې روسیه باید خپلې تېرې تېروتنې بیا له سره تکرار نه کړي. افغانستان کې هغه وخت طبیعي ثبات راتلای شي، چې نظام یې د خلکو د طبیعي جوړښت، کمیت او کیفیت له مخې برابر شي، یوه محدوده ډله یا اقلیت نه شي کولای، په ټول هېواد کې طبیعي ثبات وساتي، دا داسې مثال لري لکه مورچ چې د ټولې روسیې واک د تاتارستان او یا

هم د چيچنيا خو لږکيو ته ورکړو او بيا ترې دا هيله هم وکړو، چې په ټوله روسيه کې امنيت او ثبات په بشپړ ډول ټينگ کړي. دا خلک که روسيې او د هغې له امنيت سره مينه هم ولري، خو د يوه لوی ملک د واک انحصار د دې سبب کېږي چې په اتومات ډول ثبات له منځه لاړ شي. په افغانستان کې د پخواني شوروي غټه تپروتنه همدا وه چې د داسې لږکيو او محدودو ډلو تر شا ودرېده،

چې هغوی د ټول هېواد د کنټرول طبيعي ظرفيت نه درلود، نو له دې امله هغه کار شوروي ته په لوړه بيه پرېوت، اوس امریکايان هم همغه تپروتنه تکراروي. که دوی ژر خپله دا تپروتنه اصلاح نه کړي، نو کېدی شي پر همغه برخليک اخته شي. مرکه په مجموعي ډول ډېره خوندي او گرمه وه، افغاني لوري نادرخان کټوازي او ډاکټر برهان الله شينواري هم بڼه ځوابونه ورکړل. زموږ په خبرو کې پوره هماهنگي وه. کروپنوف هم زموږ د ډېرو خبرو تائيد وکړ.

له هغه ځايه بېرته د مېلمستون پر لوري رهي شو. كله چې
مېلمستون ته راغلو، بڼه ستړي وو. خو شېبې مو ډاڪټر صيب
شېر حسن حسن، بشر صيب، کائي صيب، برهان الله شينواري او
نادر خان کتوازي، عبدالله خان او طاهر شينواري، سره بندار وکړ او
بيا خپلې خونې ته د تلوپه تکل کې شوم.

د مسکو ښار یوه شپه

کله چې مو له انډیوالانو رخصت واخیست او خوب ته مو ځان برابر اوه، نو طاهر شینواری او عبدالله خان وویل: ((یون صیب دومره ملاقاتونه دي وکړل او دومره مصروف وي، چې د مسکو ښار ښکلا ته مو هېڅ پام نه شو، نن مو اخري شپه ده او سبا روانېږئ. که ډېر ستړی نه یې، راځئ! چې لاړ شو د مسکو ښار ځینې برخې به وگورو، مسکو په شپه کې ډېر ښکلی ښکاري، که وخت ولږه موسیقي به هم واورو.)) د دوی په ډېر تینگار زه (یون) (زاهد صیب) (عبدالله خان) او (طاهر شینواری) څلور واړه د زاهد صیب په موټر

د مسکو ښار یوه منظره د شپې پر مهال

کې کېناستو او د مسکو ښار پر لوري وخوځېدو، هغه مزل چې موږ مخکې په یوه یو نیم ساعت کې واوه، اوس په نیم ساعت کې ترسره

شو، ځکه چې گڼه گونډه نه وه او سرکونه ډېر آرام وو. د مسکو ښار واکونه خورا ښکلي ښکارېدل، د ښار د ننگې ماني او ښکلي رنگارنگ گروپونه د سرک په منځ کې داسې انځورېدل، لکه د سمندر غاړې ودانۍ او رڼاگانې چې د شپې له خوا د سمندر په تل کې ښکاري. د شپې له خوا چې گڼه گونډه کمه وي، د مسکو ښار د واکونو نندارې کېدلې شي. يوه هټل ته پورته شو، گڼه گونډه په کې

د مسکو ښار يوه برخه د شپې پر مهال

خورا کمه وه، يا دا چې د شپې ناوخته و، طاهر شينواري د څښاک او خوراک شيان راوغوښتل، وروسته د شرقي موسيقي غږ راڅرگند شو. څو نجونو لکه عربي نڅا غوندې نڅا وکړه، لباس يې هم همغسې اغوستی و، موسيقي او د دې ښکلا تداره بده نه وه، خو څرنگه چې موږ ډېر ستړي وو، نو عبدالله خان او طاهر شينواري ته مې وويل چې که څه هم موسيقي يې خوندوره ده، خو خوب به تر دې ډېر خوندور وي، هغوی راته وويل: ((لکه چې ښه ستړی يې.))

بیا هغوی دواړو لکه په کلیو او بانډو کې چې به پخوا سندرغاړو ته
مشرانو یا ځوانانو یو موټی پیسې ورکولې، هغوی ته یو موټی
پیسې وړدالی کړې او همداسې له هوتله د مېلمستون پر

لوري را رهي شو. کله چې خونې ته ورسېدم، د دریشۍ تر بدلانه
وروسته راباندې د خوب څپې يرغل وکړ او د آرام غېږې ته لارم.

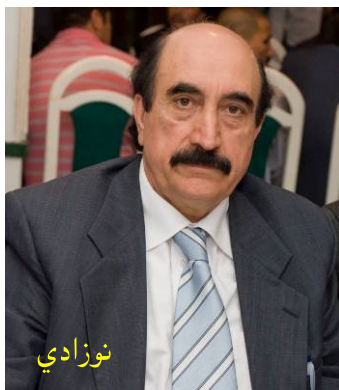
د مسکو نړيوالو اړيکو انستيتوت

د مې (۱۸) مه نېټه د دوشنبې ورځ وه. پر شل کم لس بجو مو د مسکو نړيوالو اړيکو د انستيتوت پر لوري حرکت وکړ. په موټر کې مو له بناغلي (سليمان لايق) او بناغلي (حاجي محمد نوزادي) سره څو شېبې پر ادبياتو او معياري ژبې بحث وکړ.

بناغلی حاجي محمد نوزادي او بناغلی (بشريان) له ډنمارکه دې غونډې ته رابلل شوي وو. نوزادي صيب وويل: ((زيار صيب ماته هر وخت ليکي: (کله چې، کوم چې، کوم څوک چې) او داسې نور اضافي ترکيبونه مه کاروه، دا د اردو او انگليسي ژبې تاثيرات دي چې پښتو ته راغلي دي؛ په سمه پښتو کې دا نه شته.)) د نوزادي صيب له خبرو داسې څرگندېدل چې هغه د زيار صيب له دې

ټينگار سره موافق نه و، خو ما نوزادي صيب ته وويل: ((که له زيار صيب سره د ځينو سوچه پښتو لغتونو په زياته او يا کمه کارونه کې اختلاف لري، دا دې خپل کار دی، خو په گرامر کې ورسره ځکه اختلاف مه کوه، چې گرامر د رياضي د فورمول په څېر دی او زيار صيب تر هر چا زيات پر دې فورمولونو پوهېږي، نو بايد دې چې خبرې يې ومنل شي.))

لايق صيب هم د گرامر په برخه کې د زيار صيب صلاحيت تائيد کړي. موږ خپلو خبرو ته دوام ورکاوه، موټر هم په ډېر سرعت حرکت کاوه. نږدې يو ساعت وروسته له مخکني پلان سره سم د مسکو د نړيوالو اړيکو انستيتيوت ته ورسېدو.

ساعت يوولس نيمې بجې و. د روسيې د نړيوالو اړيکو انستيتيوت کې پنځه تنه د پښتو او پنځه تنه نور د دري ژبې پر زده کړه بوخت دي. کله چې د انستيتوت مخې ته ودرېدو نوروسي ژباړونکي بناغلي الکساندر ماته وويل: ((ته همدلته لږ صبر وکړه! تاسې پسې بل موټر راځي، تاسې بايد د اطلاعاتو او کلتور وزارت له معين سره وگورئ. له افغانستان څخه دوه معينان: بناغلي پتمن صيب (د پوهنې وزارت معين) او بناغلي فراهي صيب (د اطلاعاتو او کلتور وزارت معين) هم په دې ملاقات کې شامل دي.))

د روسیې اطلاعاتو او کلتور وزارت له مرستیال سره کتنه

خو دقیقې وروسته موږ پسې یو ځانگړی موټر راغی، زه موټر کې پورته شوم او زموږ نور ټول انډیوالان دې انستیتیوت ته داخل شول. عبدالله خان د ژباړونکي او (خالد) چې نوی راغلی و، هم د

ژباړونکي په توگه هلته راسره لاړل. دولس بجې وې، چې هلته ورسېدو. پتمن صیب او فراهي لادمخه جلسه پیل کړې وه. بناغلي لطیف بهاند یې ژباړه کوله. د روسیې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال بناغلي (پاول خروشلوف) وویل: ((د پخواني او نوي تړون

له مخې کولای شو، نوې همکاري سره وکړو)). فراهي صيب وويل:
(د لرغونو اثارو د رغونې لپاره د کدرونو روزنه موږ ته مهمه ده،
نورو هېوادونو هم په دې برخه کې مرسته کړې ده، ستاسو مرستې
ته هم اړتيا ده.))

د روسيې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستيال وويل: ((که د
موزيمونو په هکله څه لري، نو له همدا اوسه درسره مرستې پيلوو.
د جولای تر (۵) پورې موږ ته په کتابتون او هنري برخه کې خلک
معرفي کولای شي، چې درته ويې روزو. تياتر، موسيقي او نورو
برخو کې ستاسې زده کوونکي روزلای شو، د سينما په برخه کې هم
امکانات لرو، د هنر پېژندنې په برخه کې هم امکانات لرو، د
موزيم د متخصصينو د روزنې په برخه کې هم ونډه اخيستلای شو.
موږ ته بايد لږ تر لږه (۵) تنه ژر تر ژره رامعرفي کړي چې موږ يې
دلته ژر پر روزنه لاس پورې کړو.))

دې پسې ما (يون) د خبرو نوبت واخيست او خپل نظر مې داسې
خرگند کړ: ((که پر مشخصو وړاندیزونو غور وکړو، ښه به وي، زما
يو وړاندیز دادی چې که د تنگرهار د هډې د نامنقول موزيم پر
جوړونه لاس پورې کړي، ښه به وي، که په پيل کې لږ تر لږه يوه
احاطه ترې راتاوه شي چې د نورو کيندنو مخه ونيسي، هم ښه به
وي، دلته د بوديزم مهال نور تاريخي اثار هم شته او همدارنگه په
تنگرهار کې نور تاريخي اثار چې بايد ساتنه يې وشي. دغه راز د

هېواد په نورو سيمو او ولايتونو کې تاريخي اشار خونديتوب ته اړتيا لري، چې کېدی شي د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت يې د هر يوه په باب مشخص وړانديز ولري، خو ما يې يوازې دا يوه بېلگه ياده کړه.)) دوی ته زما وړانديز په زړه پورې و. ويې ويل: ((ښه به وي چې په پيل کې يو هټيت دا سيمه وڅېړي.)) د روسيې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له معين سره غونډه ښه پای ته ورسېده. هغوی د بورسونو ژمنه هم وکړه.

په مسکو کې وروستی غرمڼی

کله چې د روسیې د اطلاعاتو او کلتور وزارت، مرستیال سره تر کتنې وروسته راووتو، نو بېرته د مسکو د نړیوالو اړیکو د انستیتیوت پر لوري لاړو، ځکه چې له نورو انډیوالانو سره مو هم هملته وعده وه. کله چې هلته ورسېدو، نو بېرته ټول په لوی (۳۰۲) موټر کې سره راټول شو او د ډوډۍ لپاره مو حرکت وکړ، ترڅو

د قیقمو مزله وروسته یې یو هویل ته چې د موټرو لپاره یې بڼه مناسب پارکینګ درلود، ودرولو.

دې هویل هم لکه د قفقازیانو د هویل په شان تاریخي او کلتوري بڼه درلوده، ډوډۍ یې هم افغاني ډوډۍ ته ورته وه، لوی هېوادونه لکه روسیه، امریکا، هندوستان، جرمني او نور چې د ډېرو بهرنیو

هېوادونو د هئیتونو د ورتگ تجربه لري، کوبنښ کوي دا هئیتونه همغو هوتلونو ته بوخي، چې يا ببخي د دوی د کلتور ښکارندوی وي او يا هم ورسره ورته کلتور ولري. په بېلابېلو هېوادونو کې د سفر پر مهال د خپلې خوښې او خپل ذوق غذا پیدا کول، هغه ستونزه ده، چې هر څوک ورسره په بل هېواد کې مخامخ وي. د سياسي او رسمي سفرونو پر مهال کله کله غذا د پروتوکول يوه برخه وي، خو موږ چې کله دې هوتل کې کښته شو، ډوډی راته پردی ښکاره نه شوه عیناً لکه افغاني ډوډی. ما تر ډوډی دمخه لږ سوپ راواخيست، سوپ مې لا خلاص کړی نه و چې غږ شو: ((هغه کسان چې په بهرنیو چارو وزارت کې ملاقات لري، هغه دې خپله ډوډی ژر خلاصه کړي، وخت ډېر کم پاتې دی.)) که څه هم ډوډی يې ډېره خوندوره وه خو زه يې پر ډېر خوندي پوه نه شوم او همدارنگه زموږ هغه ملگري، چې د بهرنیو چارو وزارت په کتنه کې شامل وو، هغوی يې هم پر خوندي پوه نه شول. ژر ژر مو يو څو مړی تر خولو کړي او له هوتله رابهر شو.

په بهرنیو چارو وزارت کې کنه

کله چې د غرمې ډوډۍ څخه رابهر شو، نو ټول ملګري په دوو ځانګړو وړو ګاډو کې کېناستو، د پولیسو ګاډی مو مخې ته و، چې لاره صافه کړي، په مسکو کې هم دا مهال ګڼه ګوڼه خورا زیاته وي. تر شل پنځه ویشته دقیقو مزله وروسته د روسیې د بهرنیو چارو وزارت ودانۍ ته ورسېدو. دا ډېره دنگه او لوکسه ودانۍ وه، نږدې پنځوس پوره لري، دا له هغو ودانیو څخه یوه ده چې د ستالین خويندې، په نامه یادېږي. ستالین د خپلې واکمنۍ پر مهال د مسکو ښار په څو مهمو برخو کې ډېرې دنگې او محکمې ودانۍ جوړې کړي او هره یوه یې د خپلې یوې خور په نامه کړې ده، که څوک د مسکو ښار پر یوه برخه او یا هم د کومې لورې ودانۍ پر سر ودرېږي، نو د (ستالین خويندې) ټولې ودانۍ لیدلای شي. دا ودانۍ هم د همغو ودانیو له جملې څخه وه چې هم تاریخي ښکاري، هم دنگه ده، هم محکمه او هم لوکسه. د دې ودانۍ په دخولي دروازه کې د کمونیستي پېر نښانونه نصب وو. پر درېو بجو مو په همدې وزارت کې د اسيا د دویم ډیپارټمنټ مرستیال ښاغلي (مصطفی بېلین علي میتهداویچ) سره تعارف وشو او بیا ددغه وزارت مرستیال (بارادافکین الکسي نیکولایویچ) سره ملاقات وشو بیا مو د افغانستان د برخې له مسوول کس سره ملاقات پیل

شو. هغه د افغانستان له مسایلو بڼه خبر و او هم یې په مسکو کې د اوسني افغاني هئیت له کتنو او فعالیت څخه پوره معلومات درلودل. د روسي هئیت مشر په پیل کې وویل: ((د پر خوشاله یم چې تاسو ته بڼه راغلاست وایم. تاسو یوه مهمه ناسته کې گډون درلود. په دې جرگه کې ستاسو د اجرائیه او مقننه قوې استازو برخه اخیستې وه، دا کال د پسر ارزښتمن دی ځکه چې زموږ د دوو گاونډیو هېوادونو ترمنځ د روابطو (نوي کاله) پوره کېږي. د روسیې او افغانستان لپاره بیا هم ځکه د پر مهم دی چې موږ باید یو بل سره بڼه د پلوماتیک مناسبات وساتو. زموږ په دوه اړخیزو اړیکو کې مختلف حالات موجود وو، کېکچن حالات هم وو او له خوشبینۍ ډک حالات هم وو، خو موږ کونښن کوو یو بل سره د ښو مناسباتو اړیکې ولرو. د روسیې دولت هیله لري، دغسې ښکې او ښو مناسباتو ته وده ورکړي. زه فکر کوم تاسو لس شپې او ورځې دلته مېلمانان وئ، زموږ د ښو اړیکو احساس به مو کړی وي. کله چې زموږ استازي لاوروف (د روسیې د بهرنیو چارو وزیر) ستاسو د هېواد له استازي سره خبرې مطرح کړي، موږ یې ملاتړ کوو. موږ بیا هم پر دې ټینګار کوو چې لومړی اقتصادي او تجارتي مناسباتو ته وده ورکړو او له دې لارې د زراعت او صنعت پرمختګ ته لاره اواره کړو، دا ډول همکاري چې د دوو هېوادونو متقابل ګټه په پام کې ونیسو، لکه د نغلو برېښنا بند چې د برق (۵۰) په سلو کې اړتیا پوره کوي، پر نورو کوچنیو پروژو هم کار روان دی، موږ په خوښۍ سره غواړو چې د سالنګ تونل بیا ورغوو. موږ د کابل

پولیتخنیک لپاره دوه ملیونه ډالر او همدارنگه د لوړو زده کړو لپاره نورې پیسې تخصیص کړي دي. موږ کونښن کوو چې افغانستان ته تر (۹۰) پورې د لوړو زده کړو بورسونه ورکړو. موږ په دې باور یو، چې ستاسو د پولیسو روزنه هم دلته کېدلای شي. موږ به پر خپلې همکارۍ سربېره بشري مرستې هم وکړو. (۱۷) زره ټنه غنم همدا اوس له افغانستان سره مرسته شوې ده، موږ به د افغانانو نورو هغو غوښتنو ته هم مثبت ځواب ورکړو چې زموږ له امکاناتو سره سمون ولري، زموږ نورې گډې اقتصادي همکارۍ به په افغانستان کې په سولې او ثبات پورې اړه ولري. دا کال به د افغانستان لپاره دروند کال وي، ځکه چې هلته انتخابات راروان دي. د روسیې دولت پر دې باور دی چې هلته په افغانستان کې انتخابات په ډیموکراتیک شکل پرمخ لاړ شي، هیله ده نړیواله ټولنه د ټاکنو په درشل کې سوله او امنیت ټینګ کړي. موږ ډېر خوشاله یو چې د شانگهای مسله یوه سیمه ییزه مسله ده. د سیمې هېوادونو ته دا امکان ورکړی شوی چې د افغانستان د سولې په ټینګښت کې برخه ولري. موږ تیار یو چې د تروریزم او مخدره موادو پر ضد کار وکړو. موږ غواړو ووايو چې موږ د ملگرو ملتو د پرېکړې له مخې په افغانستان کې د شتو قوتونو په باب هم څه ووايو: سمه ده چې اوس د سولې او ثبات ټینګښت نړیوالو قوتونو پورې اړه لري، خو موږ غواړو دا ټول مسوولیت د افغانستان پوځ ته وسپارل شي. موږ د افغانستان له مشرتابه سره موافق یو چې د بمباریو په نتیجه کې باید بې گناه کسان ونه وژل شي او دا بمبارۍ

بايد ودرول شي. يو ځل بيا غواړم خپلو خبرو ته راشم، هغه دا چې د ملگرو ملتونو قواوې بايد د افغانستان په مسله کې له ډېر احتياط څخه کار واخلي او د ملکي خلکو د وژني مخنيوی وکړي.

غواړم ستاسو پام له افغانستان څخه روسيې ته دمخدره موادو د قاچاق مسلي ته هم راوگرځوم، موږ د هغو اقداماتو هرکلی کوو چې د افغانستان دولت له خوا په دې برخه کې ترسره شوي دي. په دې خوشاله يو چې په (۲۲) ولايتونو کې د کوکنارو کښت له منځه تللی دی. موږ د پخوا په شان وینو چې دا مواد قاچاقېږي، موږ هيله لرو افغانستان خپل اقدامات لاپسي گړندي کړي، چې دا بهير ودرول شي. سره له دې چې دا يو دروند مسووليت او مشکل کار دی، په داخل کې هم مبارزه غواړي، د هيروينو د جوړېدو لپاره خام مواد له بهره راځي، دا ټول يو مشکل کار دی، خو بيا هم ستاسو پام ورته رالړوو. د دې موضوع بل اړخ دادی چې بزگران د کوکنارو له کښت څخه لاس واخلي، زموږ نظر دادی چې هغوی ته بايد يو بدیل برابر شي. ډېره زیاته مننه! ستاسو د نظرياتو د اورېدو په هيله!!

د روسيې د دې هئيت د مشرتابه له لوري چې کله خبرې ختمې شوې، نو بنساعلي سيد اسحق گيلاني د افغاني هئيت په مشرۍ خبرې پيل کړې، خو روسي او افغاني هئيت دواړو تر خبرو دمخه خپله لنډه لنډه

پېژندنه وکړه. په روسي هئیت کې درې تنه شامل وو. په افغاني هئیت کې پنځه تنه او بناغلي طاهر شینواري دواړو غاړو ته ژباړه کوله.

د افغاني هئیت غړي په دې ډول وو.

۱- بناغلی سیداسحق گیلاني د افغانستان په ولسي جرگه کې د بهرنیو اړیکو د کمېسیون غړی.

۲- بناغلی نادرخان کتوازی په ولسي جرگه کې د پکتیکا د خلکو استازی.

۳- بناغلی بریالی صابر بریا د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت استازی.

۴- بناغلی عبدالغفور لېوال د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز مشر.

۵- اوزه (محمد اسمعیل یون).

بناغلي سیداسحق گیلاني خپلې خبرې داسې پیل کړې:

((له تاسو نه تشکر کوم چې ما او زما ملگرو ته مو د خبرو بلنه راکړه او همدارنگه ډېره مننه چې خو مهمو ټکو ته مو اشاره وکړه. له تاریخي روابطو (۹۰) کالو څخه نیولې، بنو او بدو شرایطو ته تاسو اشاره وکړه، د ورونیو په منځ کې کله کله خفگان پیدا کېږي، کله بڼه او کله بد وي، خو زموږ توقع دا ده چې زموږ مشران وروڼه پر کشرانو شفقت وکړي او د دوستۍ لاس ورکړي. زه ستاسو توجه مشخصو نقطو ته راگرځوم:

د نغلو بند او د سالنگ تونل جوړول تقدیروو، دا هغه پروژې دي چې تاسو پرې کار کړی، چې تاسې یې جوړې نه کړی، نور څوک یې نه شي جوړولای. د تحصیل په باب مو خبرې وکړې، اوس حتی ډېر واړه ملکونه موږ ته ډېر بورسونه راکوي، هندوستان په کال کې (۵۰۰) او پاکستان (۱۰۰۰) بورسونه منلي، تاسې خویو لوی ملک یاست، د تاریخي دوست په توګه مو (۹۰) بورسونه په پام کې نیولي، دا ډېر کم دي. په روسیه کې زیات شمېر تحصیل کړي افغانان شته، د پولیتخنیک په انستیتوت کې که تر دې زیاته مرسته وکړی، ښه به شي. پولیس چې تاسې تربیه کوی دا په بحر کې د یوه څاڅکي په توګه دي، که تاسې د افغانستان د پولیسو اکاډمی جوړه کړی، دا به ډېر ښه وي، موږ ستاسو وړاندیزونه د سر په سترګو منو، هر کلی یې کوو. موږ غواړو په افغانستان کې ډیموکراتیک انتخابات وشي، خو باور دی چې افغانستان کې به ډیموکراتیک انتخابات ونه شي، افغانستان به خپل انتخابات په خپله ونه کړای شي، دا د افغانستان د خلکو حق دی، خو دا حق ترې اخیستل شوی دی. له درېو میاشتو راهیسې کوم قانوني اقدام نه دی شوی، هغه ملکونه چې د ډیموکراسۍ د عوه کوي، دا هسې وعدې دي. د مجاهدینو پر وخت یې موږ وهابیانو او همسایه ګانو ته پرېښودو، خارجي قوتونه په افغانستان کې یو حقیقت دی. ځینې یې په خپل سر او ځینې یې د ملګرو ملتو د پرېکړې له مخې راغلي دي، نه د افغانستان خلک او نه حکومت د دې وس لري چې د دوی د غلطو کارونو مخنیوی وکړي، دوی چې هرڅومره افغانان

وژني، افغانان د دفاع حق نه لري، بنديان د دفاع حق نه لري. موږ په قطعي ډول دا نه منو چې په (۲۲) ولايتونو کې کوکنار صفر شوي دي، موږ د دې فورمول سخت مخالف يو چې کوکنار او مخدرات تروريزم سره اړيکي لري.)

بناغلي سيد اسحاق گيلاني زياته کړه: ((کرزی د جوزا تر (۱) نېټې وروسته د افغانستان قانوني جمهور رئيس نه دی، روسيه بايد مرسته وکړي چې کرزی له واکه لرې او بيا ټاکنې ترسره شي. د جنگسالارانو په وجود کې سمې ټاکنې نه شي ترسره کېدلی او کرزی هم په ناقانونه توگه تر دې وروسته خپل واک ته دوام ورکوي.)) بناغلي گيلاني صيب بناغلي کرزي ته وړاندې نورې ستوغې او سپوره خبرې هم حواله کړې او له واکه يې د هغه په لرې کولو کې د روسيې د مرستو هيله وکړه.

بناغلي گيلاني پسې زما (يون) نوبت و. زه سره له دې چې د بناغلي گيلاني له اکثر و خبرو سره موافق وم، خو د يوه روسي چارواکي پر وړاندې د کرزي په باب د ځينو ناضروري الفاظو کارول او يا دا چې روسيه دې د هغه د واک په اختتام

کې مرسته وکړي، همنظري نه وم او چندان بڼې هم راباندې ونه لگېدې، ما وويل: ((په افغانستان کې د قدرت درې برخې موجودې دي، حکومت دی، ستره محکمه ده او ملي شورا ده. سترې

محکمې د مشروعیت بحران د ختمولو لپاره تر انتخاباتو پورې د جمهور رئیس د کار موده منلې او د ملي شورا اکثر و غړو هم دا نظر تائید کړی دی. همدا د مشروعیت سرچینې دي، پر دې وخت تردې بله غوره لاره نه وه.)) دا مهال اغاصیب سید اسحق گیلاني وویل: ((یون صیب د ملي شورا نمایندگي مه کوه.)) ما وویل: ((زه نه غواړم دلته دیالوگ جوړ کړم، خود ملي شورا اکثر و غړو د سترې محکمې پر بکړه تائید کړې.)) ما خپلو خبرو ته دوام ورکړ، ومې ویل: ((پر دې وخت تردې بله مشروع لاره نه وه، تېر انتخابات نسبتاً شفاف وو او د راتلونکو انتخاباتو په اړه هم موږ مخکې تر مخکې حکم نه شو صادرولای چې شفاف به وي که نه؟ خو موږ د روسیې په گلډون له ټولې نړیوالې ټولنې او میډیا څخه هیله کوو چې د انتخاباتو د مشروعیت او شفافیت د رامنځته کولو لپاره له ټولو قانوني لارو څخه هڅه وکړي. د کوکنارو د کښت په باب باید ووايم چې دا له تروریزم سره ارتباط لري او د هغوی د تغذیې منبع ده، خو داسې هم نه ده چې ترهگر یوازې د مخدره توکو گټې ته ناست دي، دا د هغوی د تمویل په سرچینو کې یوه ده، مخدره توکي او تروریزم یوه نړیواله پدیده ده چې ټوله نړۍ باید په گلډه د هغو مخه ونیسي. روسیه باید له افغانستان سره په ټولو ډگرونو کې ناسیاسي مرستې وکړي. اقتصادي پروژې باید له سیاسي هغو څخه لرې وساتي، د افغانستان ثبات د سیمې او روسیې له ثبات سره مرسته کوي.))

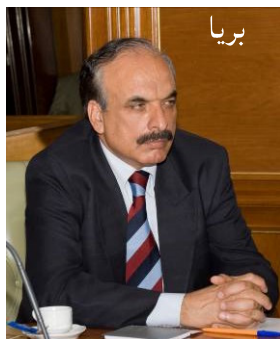
زما په خبرو پسې بناغلي گیلاني
صیب غوښتل څه نور څه ووايي،
خو بناغلي نادرخان کتوازي نوبت
واخيست، هغه وويل: ((افغاني
هئیت پراقتصادي، کلتوري،
امنيتي او سياسي برخو خبرې

وکړې، روسیه که په زراعتي برخه کې له افغانستان سره مرسته
وکړي دا به د کوکنارو د کښت په مخنيوي کې مهم رول ولوبوي،
کوکنار او مخدره مواد رښتیا هم یو بل سره اړیکي لري، دا پدیدې
نړیوالې پدیدې دي، باید پر ضد یې نړیواله مبارزه وشي. روسیه
باید د افغانستان له مرکزي حکومت سره مرسته وکړي، موږ هیله
لرو چې شفاف انتخابات رامنځته شي، خو په وروسته پاتې ټولنو
کې سل په سلو کې شفاف انتخابات شوني نه دي. د انتخاباتو
ځنډول د نړیوالو امکاناتو او د انتخاباتو د کمپسيون له خوا د
اگست پر (۱۸) مه نېټه اعلان شوي، نړیوالې ټولني او د ټاکنو
کمپسيون خپل معذرت وړاندې کړ، سره له دې چې جمهور رئیس
پر خپل وخت د ټاکنو د ايرېدلو فرمان صادر کړی و. له نړیوالې
ټولني څخه هیله کوو چې انتخاباتو کې د شفافیت لپاره هلې ځلې
وکړي.))

دې پسې بناغلي گیلاني صیب بیا نوبت واخيست، ویې ويل:
((په مخدره موادو کې ډېر لوړ پوړي چارواکي لاس لري، د هغو
ترڅنګ نړیواله مافیا ده چې هغه نورې نړۍ ته انتقالوي. په اینده

انتخاباتو کې به بیا جنگسالاران انتخاب شي. په تېرو انتخاباتو کې جمهور رئیس (بوش) وویل چې زه د کرزي ملاتړ کوم، نه له اساسي قانون اونه له افغان ولس څخه.)

په بڼاغلې گیلاني صیب پسي د افغانستان د بهرنیو چارو

بریا

وزارت یو استازي بریالي صابر بریا صیب خبرې پیل کړې، هغه وویل: ((موږ له روسیې څخه مننه کوو چې دا کنفرانس یې جوړ کړ او هغه کنگل چې تر دې وخته موجود و، هغه مات شو، د روسیې له خوا چې کومې مرستې شوي او کومې پروژې چې هلته دوی جوړې کړي، له

دوی پرته یې نور څوک نه شي جوړولای، د افغانستان دولت هیله لري چې ازاد انتخابات وشي، جمهور رئیس یو فرمان صادر کړ چې د هغه له مخې هېڅ دولتي شخص حق نه لري چې په انتخاباتو کې مداخله وکړي. له روسیې څخه هیله لرو چې د افغانستان له بهرنیو چارو وزارت سره د بورسونو او روزنې په برخه کې مرسته وکړي.

لیوال

موږ هیله لرو چې زموږ روابط سره زیات شي.)

دې پسي بڼاغلې عبدالغفور لپوال خپلې خبرې پیل کړې: ((یوه لنډه یادونه لرم، زه د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز

مسول یم. موږ د بهرنیو چارو وزارت کې ناست یو، دا هغه مرکز دی چې دلته باید بهرنۍ پالیسي مطرح کړو، یو وړاندیز لرم هغه دادی چې د روسیې او لویدیزې نړۍ ترمنځ اختلافات وو او اوس هم شته، خو شکونه یې بدلېږي، له بده مرغه موږ د تاریخ په یوه مقطع کې د دغو اختلافاتو قرباني شو، دې اختلافاتو افغانستان، روسیه او لویدیخ هم وځپل، لکه مخدره مواد او روسیه، زموږ پېشنهاد دادی چې تاسې خپل خارجي سیاستونه داسې اعیار کړئ چې ستاسو اختلافات له غرب سره هر ډول چې وي، هغه دې وي، خو افغانستان کې باید مثبت رقابت وکړئ، روسیه او نور باید افغانستان باثباته کړي چې ټولو ته مشکل پیدا نه کړي. که روسیه دا ډول سیاست غواړي، باید اعلان یې کړي. پیل یې له همدې ځایه څخه وشي چې یوازې له مرکزي حکومت سره خپلې همکارۍ وکړئ، نه له نورو ډلو ټپلو سره.))

همدې خبرو سره د افغاني هټیت خبرې پایته ورسېدې. ورپسې د روسیې هټیت مشر وویل: ((ډېره مننه! موږ به له خپل طرفه پر دې مسایلو یوه دقیقه څېړنه وکړو او بیا به یوه نتیجه ترې راوباسو، موږ د روسیې دولت پر دې باندي ټینګار کوو چې کله هلته امن وي، موږ به دلته آرام اوسو.

ډېره زیاته مننه!))

وروسته د روسیې د وګړپوهنې انستیتیوت مرستیال بناغلی (سپرافیم مېلېنتېف) چې د افغان- روسیې د ګډې جرګې د کمېټې په استازی، یې خبرې کولې، وویل: ((دا هټیت زموږ په بلنه راغلی

دی. زه د انستیتیوت د ټول مشرتابه له خوا له تاسې تشکر کوم چې د دې هئیت لپاره مو د خبرو اترو زمینه برابره کړه، زه غواړم د

مننې اظهار وکړم، بیا هم مننه کوو چې تاسو د دې زمینه برابره کړه چې له افغانستانه داسې خلک راشي، چې هلته مخور خلک دي، موږ یو ځل بیا له تاسو څخه هیله کوو، چې موږ د روسیې او افغانستان په باب گټورو نتیجو ته سره ورسېږو. موږ هیله لرو چې

زموږ څېړنې د روسیې او افغانستان لپاره بڼې نتیجې ولري. یو ځل بیا مننه!!

کله چې غونډه خلاصه شوه، نو گیلاني صیب په قهر غوندې شو، لاندې دهلبزو کې یې یو ځل بیا وویل: ((تېر انتخابات نه شفاف وو، نه عادلانه)) ما ورته وویل: ((که د جمهوري ریاست تېر انتخابات شفاف نه وو، نو بیا خودا قاعده پر ولسي جرگې هم تطبیقېږي)) هغه خپله لهجه لږه نوره هم سخته کړه: ((په ولسي جرگه کې چې کوم کسان یوناما راوړي دا ټول جعلی دي)) مانه غوښتل گیلاني صیب سره نوره خبره تاوه کړم، ځکه چې ډېره مبارزه یې کړې او زه ورته ډېر احترام لرم، خو دومره مې ورته وویل: ((موږ د یوه مشترک هئیت په توگه راغلي وو، زموږ اختلافات تر کور دننه دي، دلته ضروري نه دي چې موږ روسانو ته خپلې داخلي ستونزې

او اختلافونه بیان کړو او خپل ځان سپک کړو، موږ باید له دوی سره پر داسې مسایلو بحث وکړو، چې د دواړو هېوادونو گټې وروپورې تړلي دي، دا ډول مسایل فکر کوم زموږ په گټه نه دي او که بیا هم تاسو د کرزي ډېر مخالفت کوئ، کله چې د کابل هوایي ډگر کې کښته شوی، ټول داخلي ژورنالېستان راوغواړه، بیا چې هغوی ته هر څه وایې موږ یې دفاع نه کوو. خو دلته ماته مناسبه نه برېښي.» همدې سره د روسیې د بهرنیو چارو وزارت له ودانۍ رابهر شو.

د کابل پر لوري د تگ تیاری

کله چې د روسیې د بهرنیو چارو وزارت له ودانۍ راووتو، نو مستقیماً د مېلمستون پر لوري وخوځېدو، او په نیمې بجې ډوډۍ ته لاړو، دا نو د مسکو په دې مېلمستون کې زموږ وروستی ډوډۍ وه. تر ډوډۍ وروسته بېرته خونو ته راغلو، هر چا خپل بیکونه منظم کړل، (۹) بجې مو خونې تخلیه کړې. لس کم لس بجې د هوایي ډگر پر لوري وخوځېدو، تر میدان په پورې مو په موټر کې ډېرې ټوکې ټکالې وکړې. یوولس بجې هوایي ډگر ته ورسېدو. تر یوې بجې پورې په هوایي ډگر کې وو. دلته په (VIP) ترمینل کې اکثره

د کنفرانس د ټول جریا، فوټوگرافره (مارینا)

افغانان او زموږ روسي کوربانه زموږ مخه بڼې ته راغلي وو. تحفې یې هم ځان سره راوړې وې. هر یو برخوال ته یې د کنفرانس د

تصويرونو يو يو البوم، يو يو فلش او څه نور سوغاتونه ورکړل. د کنفرانس عکاسي (مارينا) چې يوه هڅانده پېغله وه او تل به يې خوله له خندا ډکه وه، ان د دې برخې عکسونه هم واخيستل، ټول افغانان چې دلته راغلي وو، دې کنفرانس پرې ډېر مثبت تاثير کړی و. ډاکټر صيب شېرحسن حسن، کاني صيب، نبي شينواری او يو شمېر نور ملگري په لومړي پړاو کې له موږه رخصت شول، عبدالله، فاروق فردا، طاهر شينواری، عمر ننگيار او ځينې نور ملگري ترپايه موږ سره حاضر وو، ان تر هغه وخته چې نور نوموړ له سترگو پناه شول، لس کم يوه بجه د (VIP) ترمينل له لارې هوايي ډگر ته ور داخل شو، هلته د (VIP) د يوه ځانگړي موټر په واسطه د الوتکې تر سينې پورې ورسول شو. يوه بجه الوتکه کې کېناستو، زموږ اکثره انډيوالان د بزنس کلاس تر شا پر لومړيو څو کيو ځای پر ځای شول، خوزما څوکۍ د الوتکې په وروستۍ برخه کې وه (۲۷P) څوکۍ وه. په الوتکه کې اکثره افغانان وو، خو د پخوا په انډول د بهرنيانو شمېر هم په کې ډېر شوی و، تر يوې بجې او لسو دقيقو پورې اکثره څوکۍ ډکې شوې، داسې ښکارېده چې د الوتکې يوه څوکۍ به هم تشه پاتې نه شي، پنځه لس کم دوه بجې الوتکې ځغاستليکې ته ځان برابر کړ. کله چې الوتکه والوته نو تر څو دقيقو وروسته يې گروپونه مړه شول. زه چې څو ورځني کار ښه سترې کړی وم، خوب راباندې راغی، زما عادت دی، چې په الوتکه، موټر او د سفر په نورو وسايطو کې راباندې خوب راځي، زموږ يو ليکوال ملگري (وکيل شينواری) وايي: ((کاشکې ما هم

داسې عادت درلودلای، زه خو په موټر او الوتکه کې هېڅ خوب نه شم کولای.) وکیل شینواری رښتیا وایي، یو وخت زه او دی له پېښوره لاهور ته روان وو. د شپې (۱۱) بجې موټر کې کېناستو، سهار (۸) بجې لاهور ته ورسېدو، ما ټوله شپه په موټر کې خوب وکړ او ده تر سهاره پورې سترگه پټه نه کړه، اوس هم چې کله خوب راباندې راغی، نو هغه وخت بېرته وینښ شوم چې د څو کی ترڅنګ بل مسافر چې غالباً روسی به و، و خوځولم. کله چې مې مخې ته وکتل نو پر غوړېدلې مېزې راته ډوډۍ ایښې وه. درې بجې او لس دقیقې لومړنۍ ډوډۍ وه چې په الوتکه کې تیاره شوې وه. تر درې نیمو بجو پورې له ډوډۍ راخلاص شو او دغه یادښت مې ولیکه، نور نو الوتکې خپل مزله ته دوام ورکاوه.

تر ډوډۍ وروسته راباندې د خوب بله څپه راغله، یو وخت مې د الوتکې د پیلوټ غږ واورېد، چې د (باکو) نړیوال هوایي ډګر کې د کېناستو په حال کې و، کله چې الوتکه پر ځمکه کېناستله نو په غورس او جمپونو یې پوه شو، (۴) بجې او شل دقیقې وې، رښایي نه وه، بیا راباندې خوب راغی. الوتکه له هوایي ډګره والوته، سترګې مې رښې کړې، د کسپین بحیرې پر غاړه ودان ښار او ودانۍ مې تر سترګو شول، بیا نولاندې نور بحر ښکارېده، یو ځل بیا راباندې خوب غلبه وکړه، د روسیې پر وخت شپږ نیمې بجې یې ډوډۍ راوړه، تر اوه نیمو بجو پورې مو ډوډۍ وخوره، اوس نو چې د پخواني شوروي اتحاد له خاورې افغانستان ته نږدې کېدو غواړم خپل ساعت هم د افغانستان پر تایم برابر کړم. دا دی سر له همدې

شېبې يې د افغانستان پر وخت برابر ووم، د روسيې او افغانستان اوسنی ټايم نيم ساعت توپير لري، خو په روسيه کې وختونه، وخت پر وخت بدلون کوي. پنځه کم اته بجې د باميانو پر سر وو، پيلوټ اعلان وکړ، چې شل دقيقې وروسته کابل ته رسېږو. اته بجې او پنځه لس دقيقې وې، چې الوتکه د کابل نړيوال هوايي ډگر کې د ترمينل مخې ته راوړسېده.

د کابل په نړيوال هوايي ډگر کې د چک او تلاشی له معمولو اصولو راتېر شو، خپل بيک او نورې کڅوړې مې په خپل موټر کې کېښودل او تر نيم ساعت ځنډ وروسته کور ته ورسېدم. کور کې مو

مېرمن او ماشومان ټول منتظر وو، کله چې کور ته داخل شوم، ټول راباندې وغوړېدل، (ودان) او (سوله) مې پر يوه او بله اوږه کېناستل. د خپلو ماشومانو مينې او صميميت د سفر سترې کوونکي وختونه ټول راڅخه له ياده وايستل او يو ځل بيا مې د خپل هېواد او خپل کور په غېږه کې د ارامۍ احساس وکړ.

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون
د حاجي محمدخان
زوی پر (۱۳۴۲ل)
کال، د لغمان
ولایت د الینگار
ولسوالۍ د نیازو
په یوې روښنفکرې
کورنۍ کې
زېږېدلی دی.
لومړنۍ زده کړې
یې د الینگار

ولسوالۍ د سلینگار په لومړني ښوونځي کې سرته ورسولې، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لېسه کې شامل شو. پر (۱۳۶۲ل) کال له نوموړې لېسې څخه په دویم نومره بریالی او پر (۱۳۶۷ل) کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر (۱۳۷۰ل) کال له نوموړې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته د پښتو څانګې د کدر غړی شو. پر (۱۳۸۵ل) کال په نوموړې څانګه کې د ماسټرۍ دوره پیل شوه، یون

په ډېر بڼه او بريالي ډول دا دوره پایته ورسوله او د ماسترۍ ډپلوم يې ترلاسه کړ.

محمد اسمعيل يون له (۱۳۷۰ ل) کال څخه بيا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي تدريسې غړی او د (پوهندوی) علمي پورې ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد يون د «کابل پوهنتون»، «هيلي» او «شمشاد» مجلو د چلوونکي دنده هم په بڼه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې «معارف» مجلې کتونکې غړی هم و. همدارنگه د يو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد يون پر (۱۳۸۱ ل) کال، په جلال اباد کې، د بېړنۍ لويې جرگې لپاره د ختيزو ولايتونو د انتخاباتي دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بيا د جرگې د غړو له خوا د بېړنۍ لويې جرگې د لومړي منشي په توگه انتخاب شو. استاد يون په دې جرگه کې تر خپل وروستي ولسه خپل ملي او تاريخي مسوليت ادا کړ او د هېواد د بڼمنه عناصرو د توطيو مخه يې ونيوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوين بهير پيل شو، نو استاد يون بيا ددې بهير لپاره د ختيزو ولايتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختيزو ولايتونو کې د اساسي قانون د لويې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول. استاد يون د اساسي قانون د تصويب په لويه جرگه کې د

نوموړې جرگې د دارالانشاد غړي په توګه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوي وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې، د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره، د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنگسالارانو او ځینو تنظیمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زیات فشار له امله له کاره ګوښه شو. ملګرو ملتونو (UNAMA) استاد یون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لورې دنده دروسپارو، خو استاد یون ونه منله او خپلې استادی ته یې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته یې د ځینو ملګرو په زیات ټینګار او غوښتنه، د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د ریاست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادی سربېره لاس ته اوسه دا دنده پر مخ وړي. استاد یون پر (۱۳۸۵ ل) کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرگې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد پر (۱۳۸۹ ل) کال د سولې د ملي مشورتي جرگې غړی و، په دې جرګه کې یې د تنظیمو اکانو، غټو جنگسالارانو او انحصارګرو پر وړاندې په ټینګه مبارزه وکړه. په همدې وجه انحصارګرو د دې جرګت ونه کړ چې د ټاکنو له لارې ځان د جرگې ریاست ته ورسوي، نو ځکه یې د انتصاب لاره غوره کړه.

استاد یون د خپلواک لیکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ شمېر فرهنگي او ټولنیز خدمتونه ترسره کړي، په ګڼو چاپي، راډیويي او ټلويزیوني مرکو کې یې د واقعیتونو او حقایقو د څرګند بیان له امله د خلکو په زړونو کې ځای نیولی دی. که څه هم ډېر خلک د یون لیکنې، مرکې او نظریات خوښوي، خو یو شمېر داسې خلک هم شته، چې د یون سرسختي مخالفین دي، د هغه ملي او ګټورو نظریاتو ته هم غلط رنگ او تعبیر ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره یې زورواکي، ځینې یې درباري غوره مالان او ځینې یې د سیاسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد یون نظریات خپلو شخصي او تنظیمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه یې په ټینګه مخالفت کوي. زه ددې شاهد یم، هر کله چې یون کومه لیکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې یې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سیاسي بهیر کې یې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه یې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد یون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرایطو کې بیا هم خپل فرهنگي، سیاسي او ټولنیز کار ته دوام ورکوي. که یوازې په رسنیزه برخه کې موږ د یون صیب سیاسي اخلاقي مبارزې او جرئت ته پام وکړو، نو دا مبارزه ددې سبب شوه چې په افغانستان کې

د یو مشخص تنظیم رسنیز انحصار مات کړ او د یو زیات شمېر
ځوانانو د جرئت وزر و نه وغورځولې، د تنظیمي دېوانو د میدیایي وهم
په ماتولو کې د یون صیب رول تر هر چا زیات جوت و.
دا اوسنی فرهنگي کار و، چې تاسو یې اوس په مسلسل ډول گورئ،
دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېرو دوه درې کلونو راهیسې
پرې په منظم ډول کار شوی، او ډل شوي او دادی ستاسو مخې ته
ایښودل کېږي، په داسې یو دولتي دفتر کې چې بوختیاوې په کې
ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنگي کار سرته رسول اسانه کار نه
دی. استاد یون پر خپلو فرهنگي کارونو سربېره د گڼو فرهنگي ټولنو د
غړي، همکار او موسس غړي په توگه هم خپل فرهنگي رول ادا کړی
دی، په پېښور کې یې د دوو المان مېشتو فرهنگي ټولنو (دافغانستان
د کلتوري ودې ټولني) او د پښتني فرهنگ د ودې پراختیا ټولني) د
همکار په توگه د بېلابېلو لیکوالو په لسگونو اثار، ایډېټ او چاپ
کړي دي، دغه راز یې په سلگونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او
سیمینارونو کې ونډه اخیستې ده، خپله یې هم په لسگونو مشاعرې،
سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي. استاد یون په هېواد
کې د یو شمېر علمي او رسنیزو مرکزونو په جوړونه کې هم خپل رول
ادا کړی دی، د (کونړ پوهنتون)، (لغمان پوهنتون) او (ژوندون راډیو
ټلويزيون) په تاسیس کې دده رول خورا اساسي و.

سربېره پر دې، په يوزيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې
په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به يې د اثارو يادونه
وکړو:

اثر

الف پنځونې:

کتاب نوم	څرنگوالی	چاپکال
• متکور	لومړۍ شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• په اورونو کې سندرې	دويمه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷

ب راټولونې:

• هيلې	گډه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• نيمگړي ارمانونه	د حيران شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• د لوونو فصل	گډه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• د نازو انا ياد	د سيمينار د ليکنو ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• د استاد الفت تشري کليات	د استاد الفت تشرونه	درېيم ۱۳۸۷
• سيندونه هم مري	د اسحق تنگيال شعري منتخبات	دويم ۱۳۸۷

ج ژباړنې:

• د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه		
• د افغانستان فرهنگي ميراثونو ته يوه کتنه	د پوهنوال روستار تره کي اثر	دويم ۱۳۸۷
• د نينسي دوپرې اثر		دويم ۱۳۸۷
• په افغانستان کې د جگړې جنايتکارانو محاکمه		
	د پوهنوال روستار تره کي اثر	دويم ۱۳۸۷

د یونلیکنې:

- د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دویم ۱۳۸۷
- که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- دپتیاگون ترخندو د واشنگتن یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- د کرېملین په زړه کې د مسکو یونلیک لومړی ۱۳۸۹
- د ډیلي تخت هېرومه د هندوستان یونلیک لومړی ۱۳۸۹

ه څېړنې او شننې:

- د محمد گل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دویم ۱۳۸۷
- استاد زیار د پښتني فرهنگ یو ځلاند ستوری دویم ۱۳۸۷
- دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنگ ته اوبښتني زیانونه دویم ۱۳۸۷
- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷
- ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷
- بېړنۍ لویه جرگه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷
- انډیال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هیله د خپلو سريزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
- کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷
- فرهنگي فقر لومړی ۱۳۸۷
- مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷
- خوشال په خپل ایډیال لومړی ۱۳۸۷
- دکتابونو په وړېمو کې لومړی ۱۳۸۷
- افغانستان په سیاسي کړلېچ کې لومړی ۱۳۸۷

- پښتو ليکنی سمون
  - لومړی ۱۳۸۷
  - اوسنی رسنی
  - لومړی ۱۳۸۷
  - که نړیوال ماته وځوري؟
  - لومړی ۱۳۸۷
- خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم
تاند لري، الله (ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنگي
کارو زیار کې ورته دنور زغم او اوسپلې هیله لرم.
په درناوي
وفالرحمن وفا
کابل افغانستان

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**